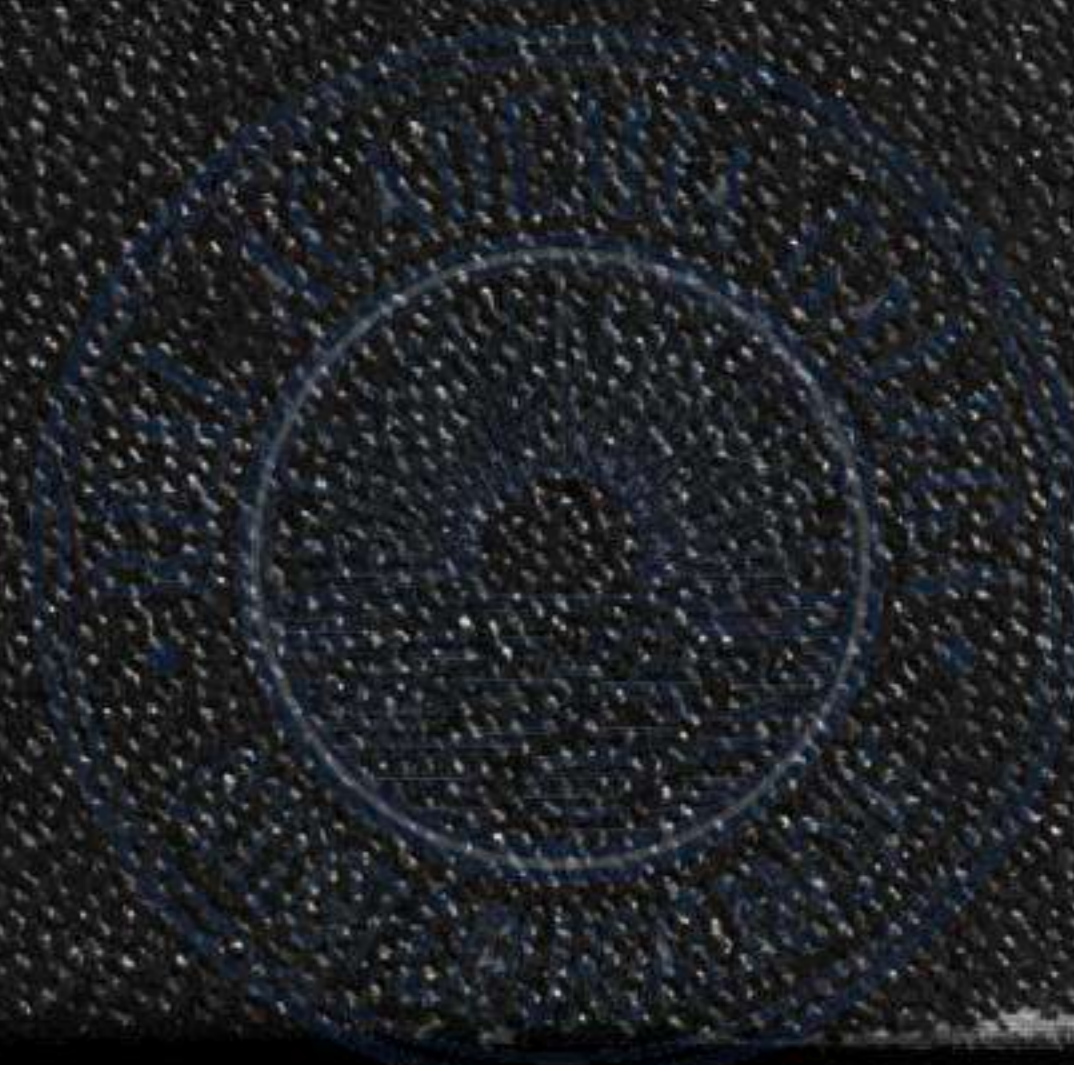
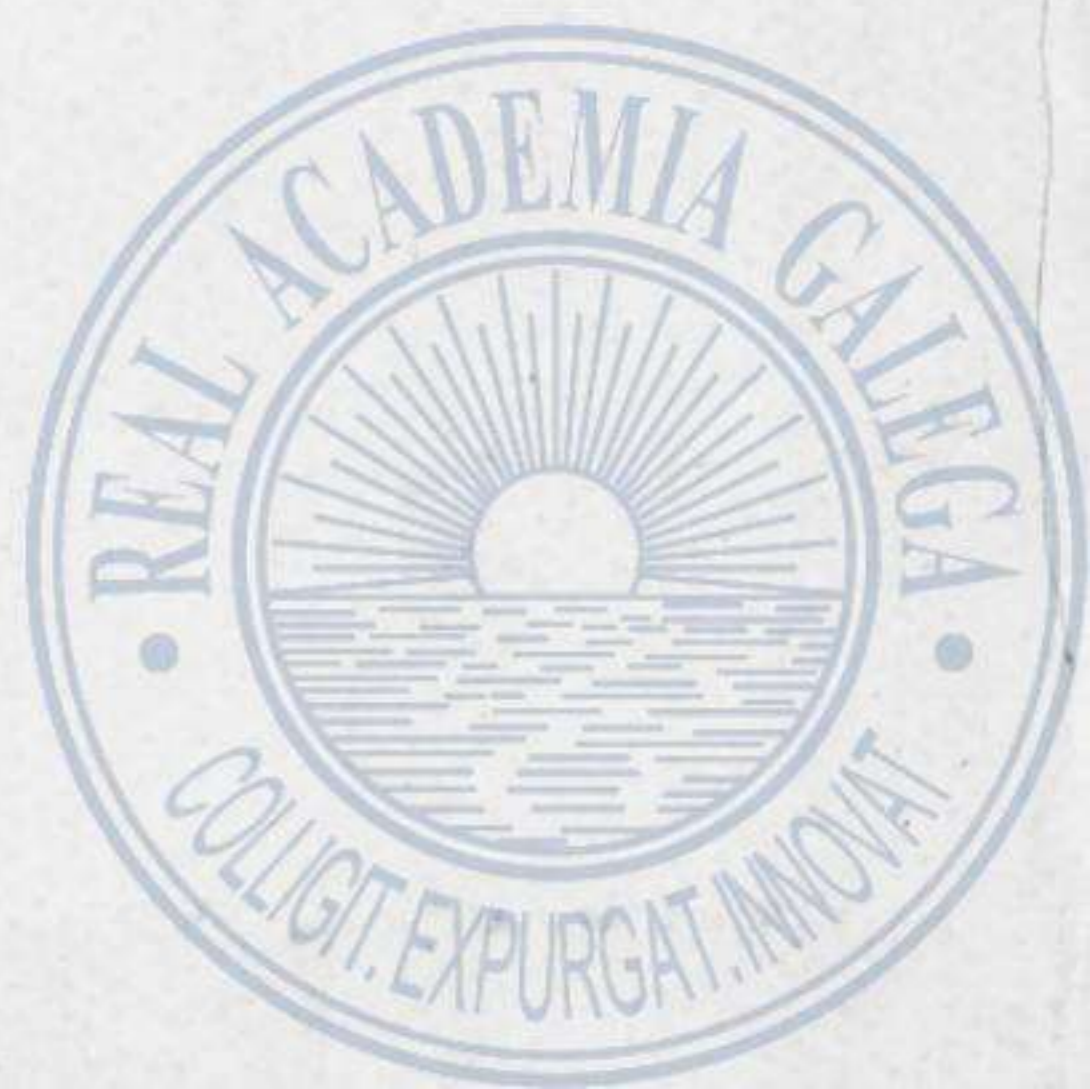

ACADEMIA
LEGA

668

41663

R. 11720

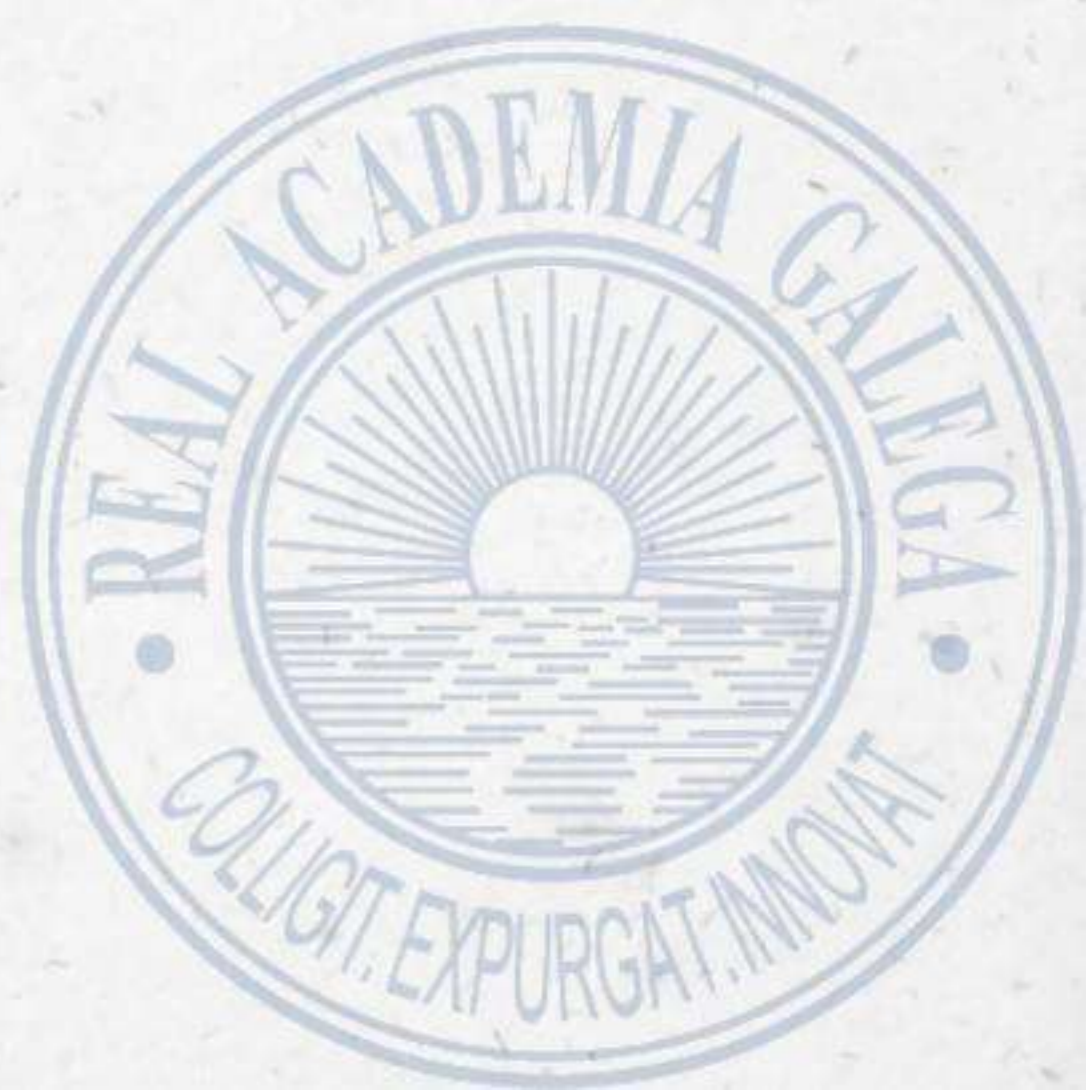
ISIDRO PARGA PONDAL

EX LIBRIS

Dr. Sc. D. Isidro Parga Pondal

L A X E

COMPENDIO

DE

GRAMÁTICA GALLEGA-CASTELLANA,

CON UN VOCABULARIO DE NOMBRES Y VERBOS GALLEGOS
Y SU CORRESPONDENCIA CASTELLANA, PRECEDIDO DE
UNOS DIÁLOGOS SOBRE DIFERENTES MATERIAS.

Un grandioso poema de 100 octavas titulado
LA CREACION Y REDENCION.

Un extracto de Fábulas de los mejores fabulistas así
como algunas del autor.

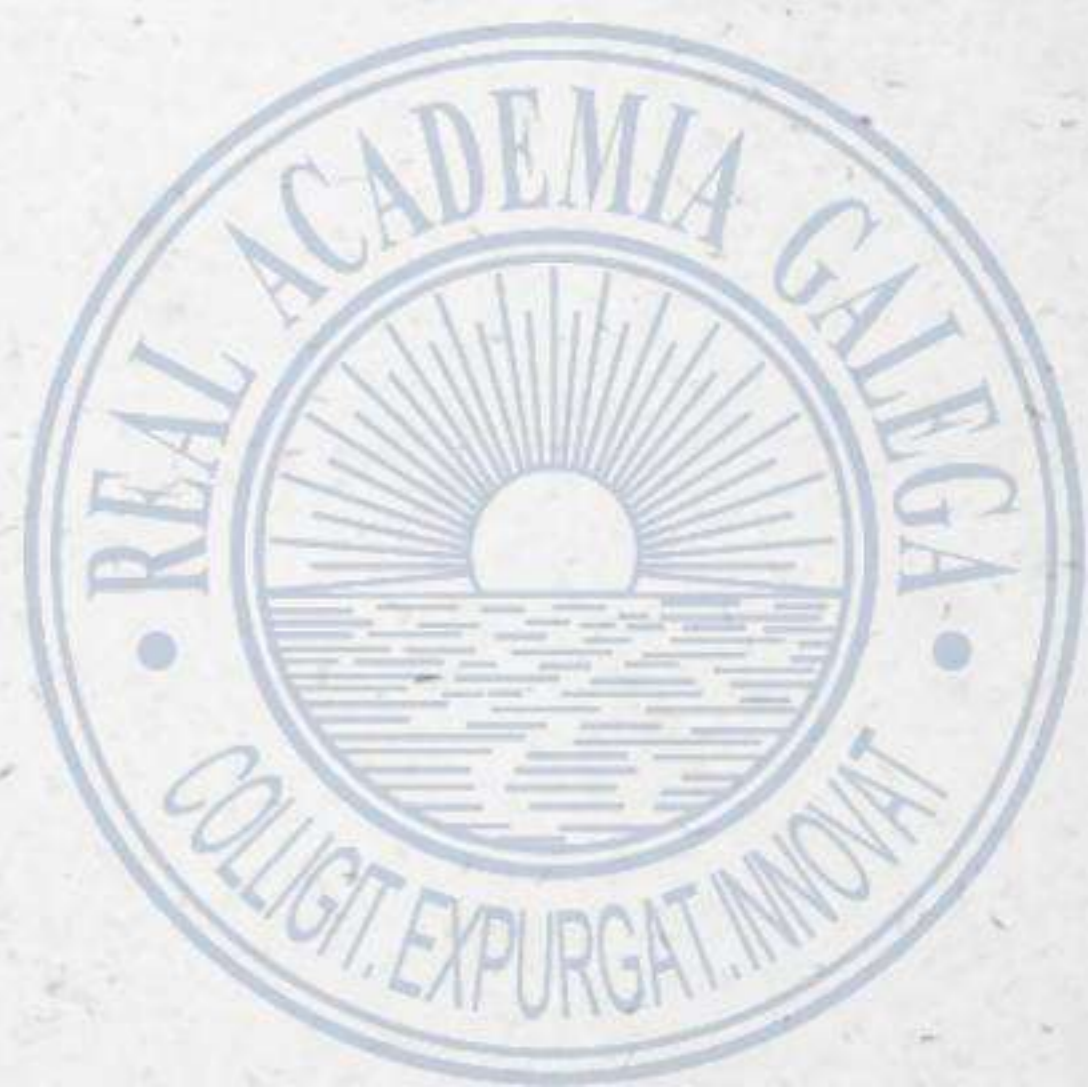
POR

FRANCISCO MIRÁS.

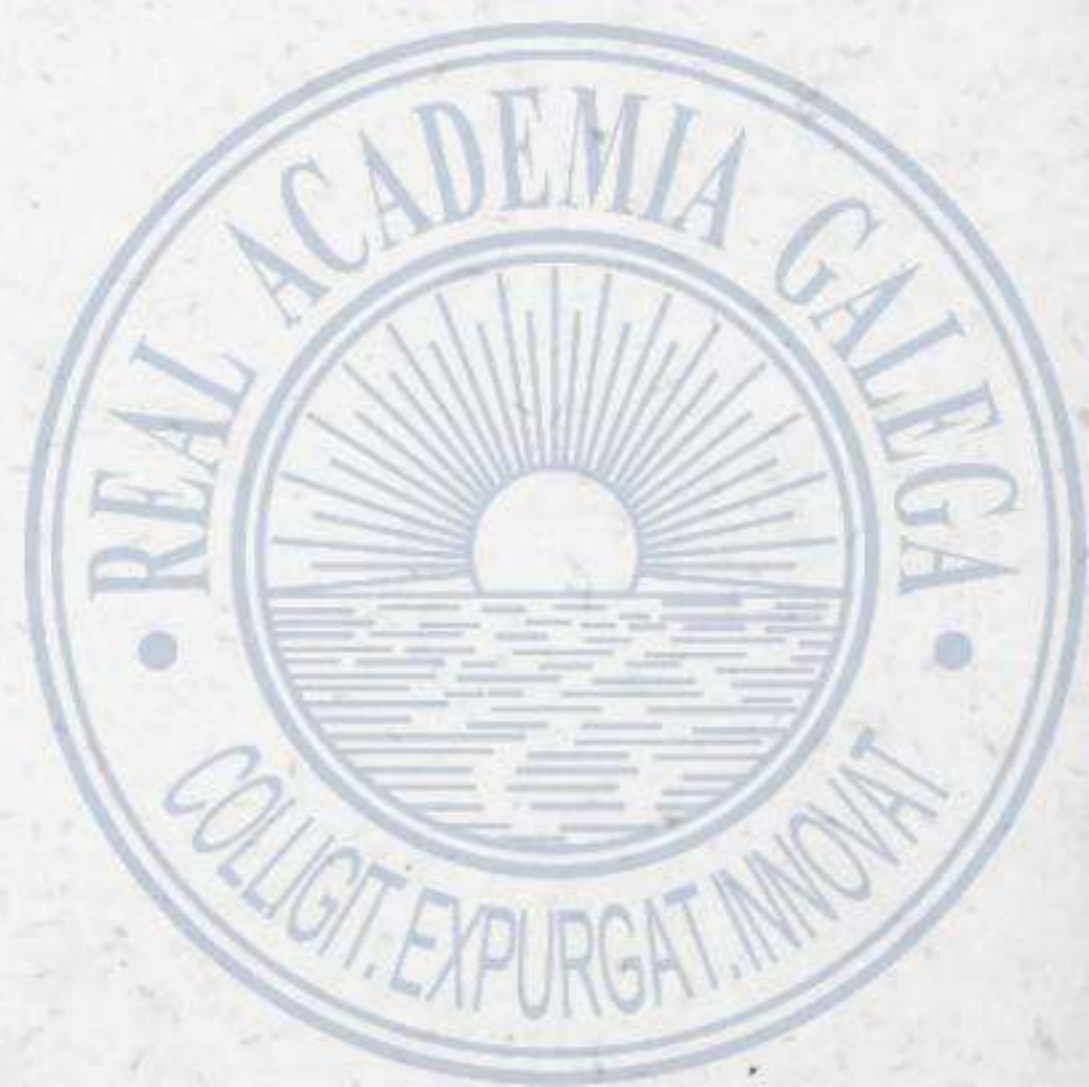
SANTIAGO:

Establecimiento tipográfico de Manuel Mirás,

1864.

*Es propiedad del autor, quien perseguirá ante la ley
al que lo reimprima sin su permiso.*

Al Sr. D. Juan Armada Valdés,

Marqués de Figueroa, Coronel de Caballería, y Diputado á Córtes por el Distrito de Santiago, Caballero profeso del Hábito de Santiago, condecorado con las cruces de distincion de Santiago, San Fernando, San Hermenegildo y la de Africa, etc., etc.

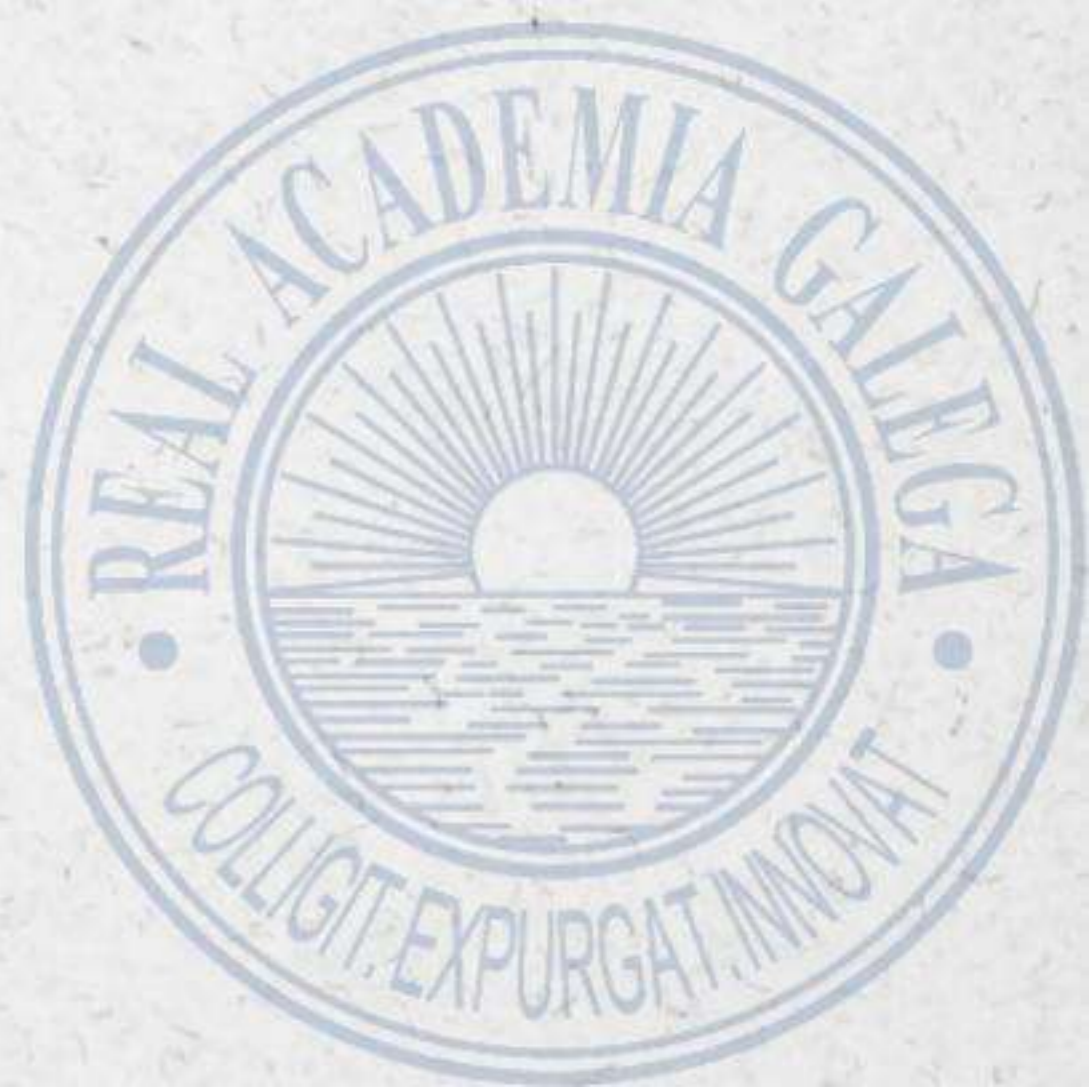
Señor:

Sería por demás publicar los gloriosos timbres que tanto enaltecen la ilustre sangre que circula por las venas de V. S. Galicia los recuerda entusiasmada, y hoy vé palpable la honradéz y desprendimiento que V. S. ha prodigado á la presente obrita única en su género, dignándose patrocinarla, promoviéndola su publicacion; y sacándola del vergonzoso abandono al que el egoismo la tenia condenado. Rasgos de generosidad como estos se ven muy pocas veces. Víctor pues, al Señor Marqués de Figueroa, al ilustre Caballero del orden de Santiago, al bravo militar de Africa, al digno representante de los intereses materiales y científicos de este distrito Compostelano.

Su mas agradecido servidor Q. S. M. B.

Francisco Mirás.

Santiago, Noviembre 25 de 1864.

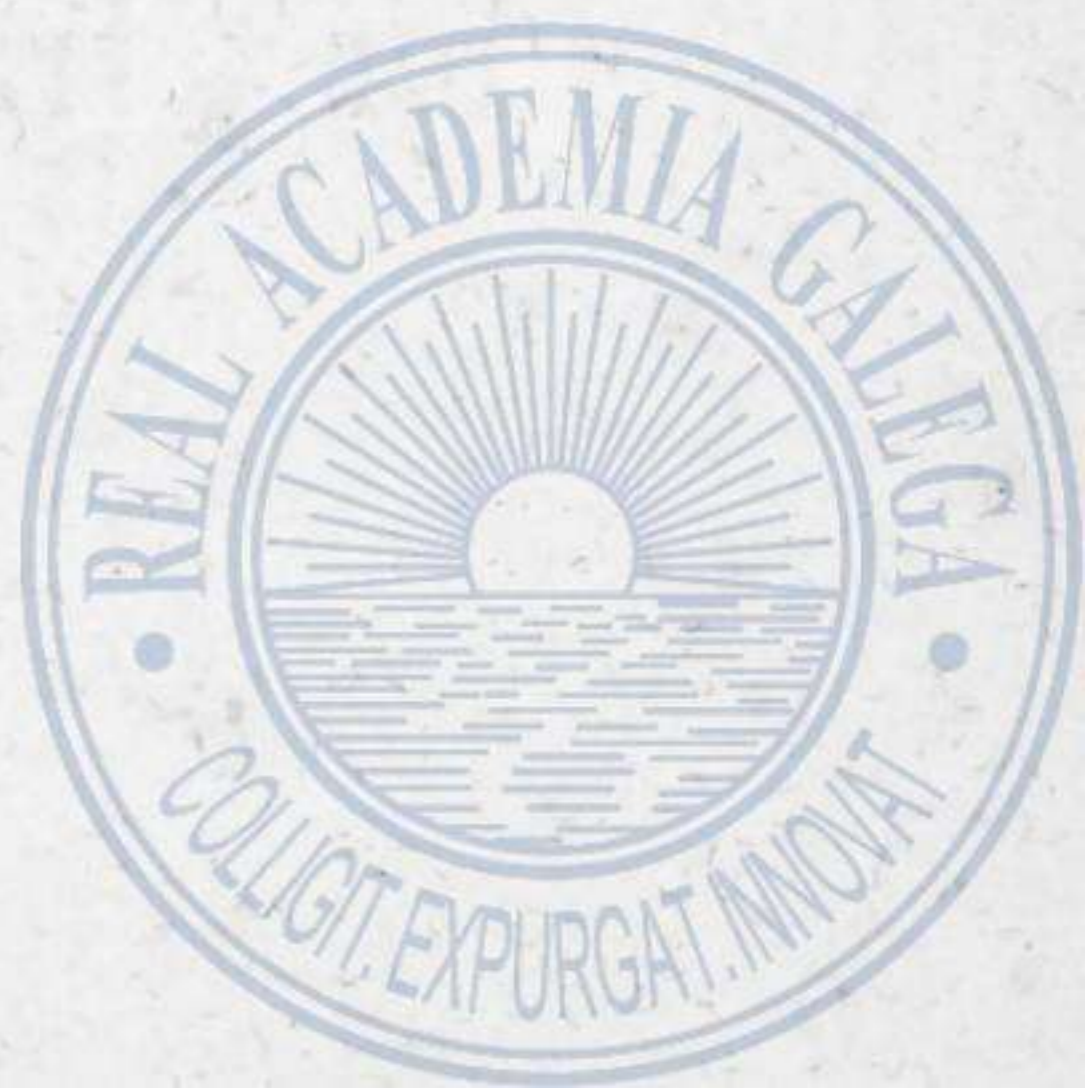

PRÓLOGO.

EL dialecto gallego es un resto de la lengua Latina que dió origen á las cuatro lenguas de la Europa meridional, esto es á la Castellana, Portuguesa, Francesa y Italiana, de modo que quitando á estas los vocablos que poseen de la Latina, perecerían y se borrarían de la linguística.

De estas cuatro lenguas se formaron diferentes dialectos. Así es que á excepcion de la Portuguesa, que conserva no solo palabras, sino tambien dicciones enteras de la Latina, y que en su ortografía perdió muy poco de ella, el idioma gallego es, á no dudarlo, el único que como ramificación de aquella conserva recuerdos de la lengua madre.

El adverbio de negacion *non*, las radicales de muchos verbos y multitud de palabras que se pronuncian como las latinas, son una prueba convincente de esta verdad, pero con el roce de diferentes razas ó naciones que á semejanza de las olas del mar vinieron las unas rempujando á las otras, fué adulterándose poco á poco adquiriendo ciertos vocabulos cuyo significado es desconocido á muchos.

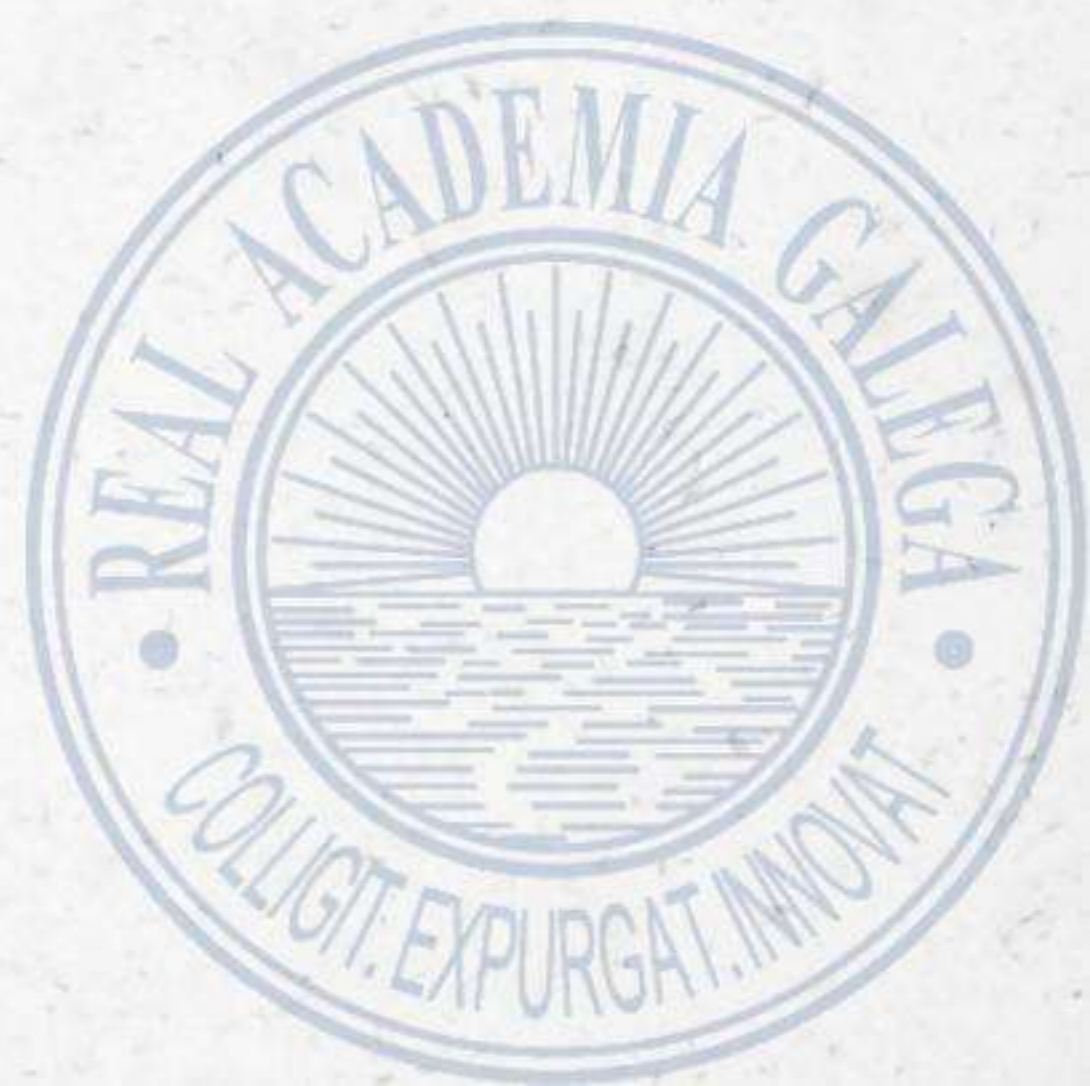
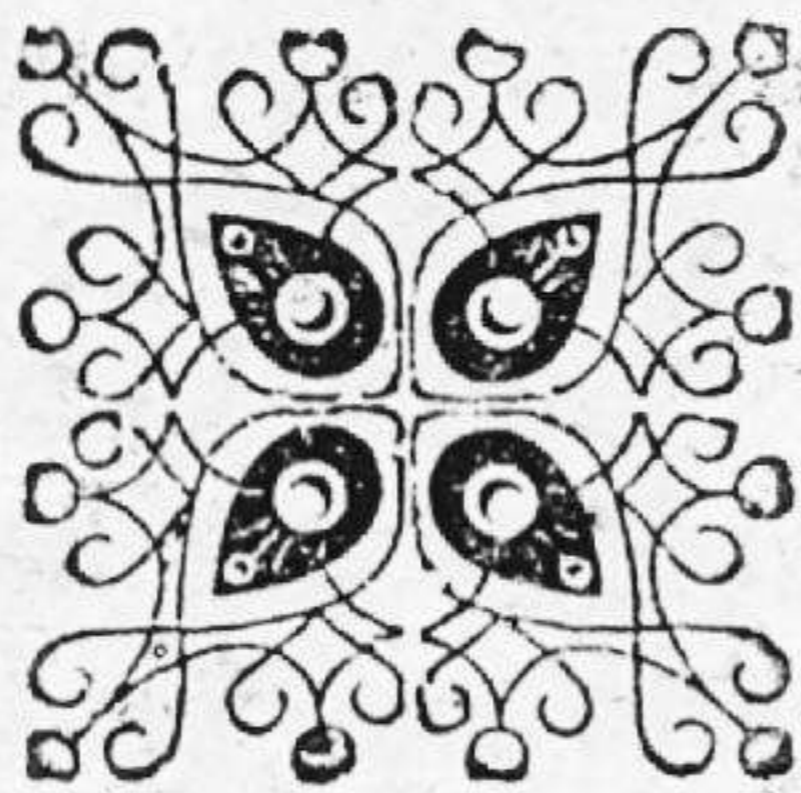
Como en Galicia cuyas ferias son tan concurridas, sucede que muchos al oir hablar á un labriego no le pueden entender, segun lo haremos ver palpablemente en los diferentes diálogos que sobre varios asuntos se pondrán en el presente **Compendio**, nos hemos determinado darlo á luz á fin de que pueda comprenderse este idioma, que así como el Vascuense, Catalan, Asturiano y otros tiene sus peculiares locuciones, mientras no llegue un tiempo en que la civilizacion que allana las mayores dificultades, nos haga así como formamos una sola nacion, tambien de un mismo lenguaje. A la verdad es cosa rara que en un mismo reino se observen diferentes dialectos tales que los mismos nacionales no pueden entender. Irá parecido á una pequeña gramática

incluyendo en ella las declinaciones y conjugaciones gallegas con la equivalencia castellana, que tienen ciertos nombres y verbos á manera de diccionario.

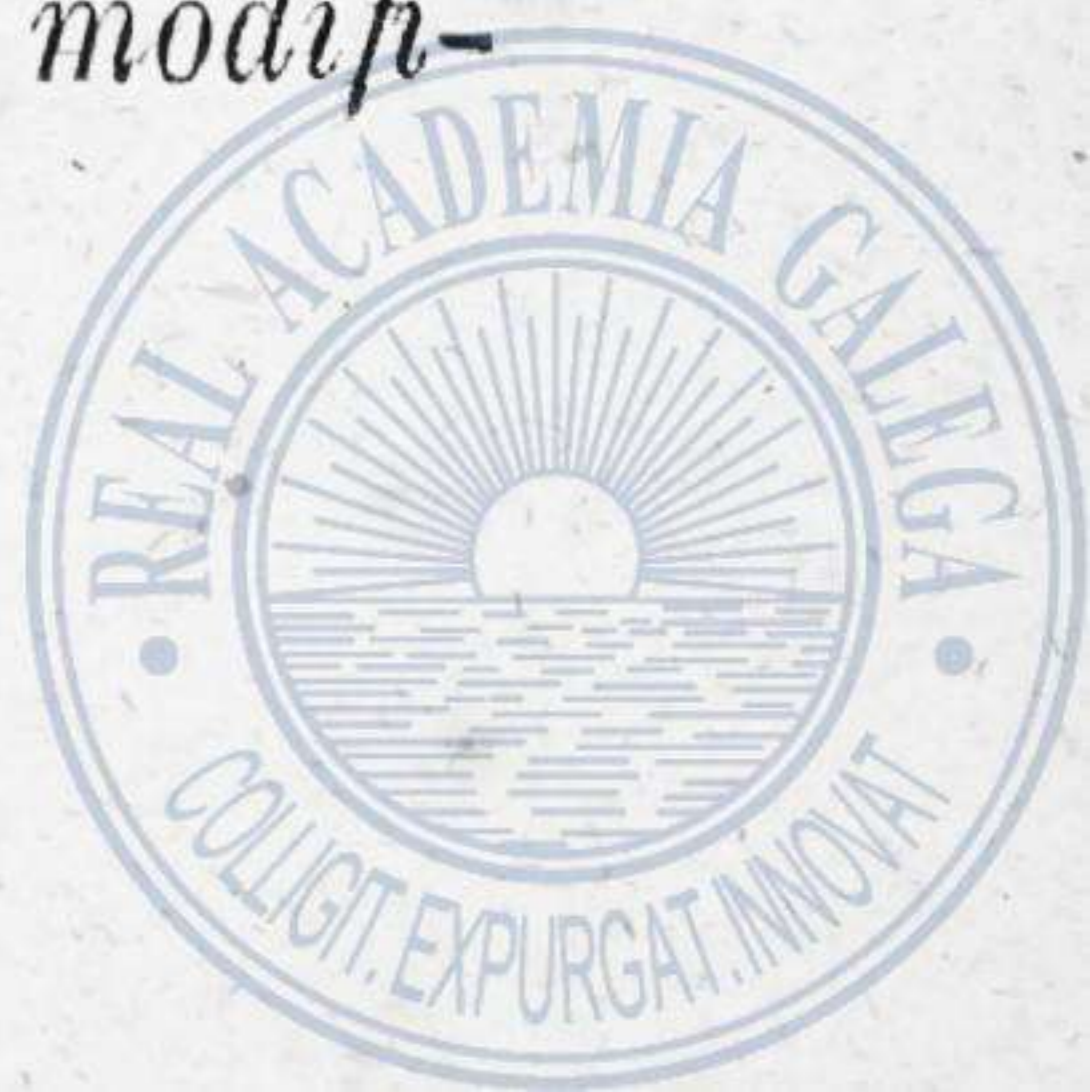
Esto ofrecerá á los filólogos un estenso campo en el que puedan cultivar lo que mis débiles fuerzas no alcanzan y perfeccionarán mis ideas formando sobre el presente **Compendio** otro que mejores servicios preste, pues así es como se adelantan las ciencias y artes, adelantando siempre el principio de descubierta.

Al haber sabido que se estaba redactando en Madrid un diccionario Gallego me he decidido con mucha mas razon á cooperar con mi **Compendio gramatical** á una materia de tanto interés.

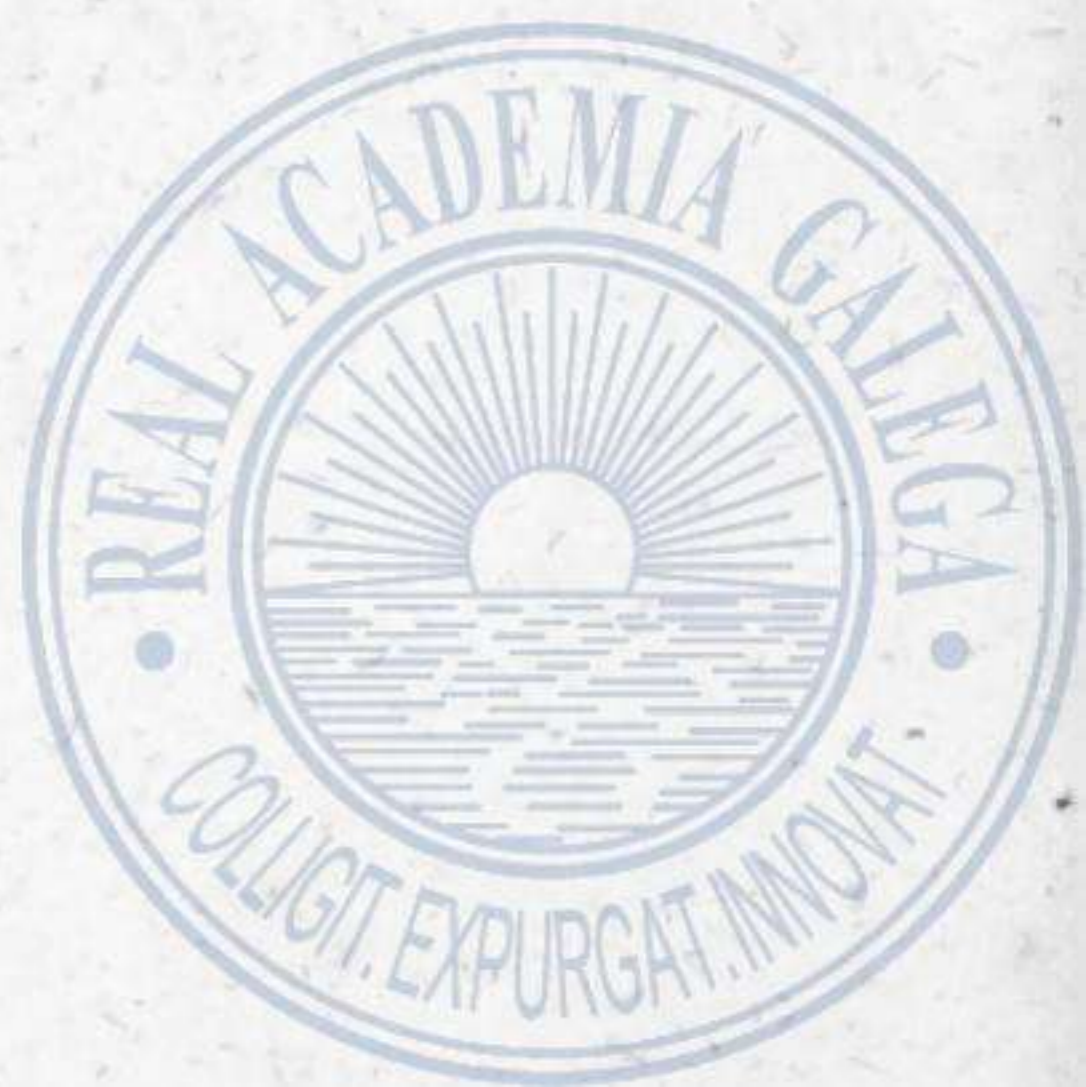
ADVERTENCIA.

*Siendo bastante conocido cuanto en un compendio gramatical se pudiese decir con respecto á las definiciones de los accidentes ó partes constitutivas de la oracion, me he abstenido de todo esto, porque el presente **Compendio** no tiene otro objeto que el aclarar cuanto sea posible las locuciones y vocablos mas oscuros del dialecto gallego. Por tanto me pareció lo suficiente la declinacion del artículo, nombre, pronombre; la conjugacion de los verbos regulares, y la de algunos irregulares de mas complicacion con su correspondencia castellana al frente así de estos, como de otros vocablos que para su inteligencia hemos insertado á fin de que los lectores del dialecto gallego puedan deducir de este analisis la relacion que tiene tanto con el lenguaje Español, como con el de los antiguos Romanos, y la modifi-*

cacion que ha sufrido con el transcurso de los siglos.

El vocabulario que aquí se contiene compuesto de cuatrocientos nombres y verbos en forma de diccionario no es de un dialecto inventado á capricho, ni menos copiado, es sí, oído de viva voz á diferentes gallegos de todos lugares, cuyo costoso trabajo apuró mi paciencia al tenerlos que observar por espacio de tres años hasta conseguir mi intento, que el estudio de diferentes dialectos está llamado á ocupar un lugar entre los diferentes ramos del saber, nadie lo duda y si mi compendio sirve solo para escitar á otros á que no olviden este punto de linguística, me doy por satisfecho.

CAPITULO I.

Declinacion del articulo determinado ó definido.

Singular.

EL, sirve para masculino v. gr.—*O home bo.*
El hombre bueno.
LA, sirve para femenino v. gr.—*A muller boa.*
La muger buena.

Plural.

LOS, sirve para masculino v. gr.—*Os homes bos.*
Los hombres buenos.
LAS, sirve para femenino v. gr.—*As mulleres boas.*
Las mugeres buenas.

Declinacion del articulo indeterminado ó indefinido.

Singular.

UN, sirve para el masculino v. gr.—*Un can.*
Un perro.

UNA, sirve para el femenino v. gr.—*Un a cadela.*
Una perra.

Plural.

UNOS, sirve para el masculino v. gr.—*Us xudios.*
Unos judios.

UNAS, sirve para femenino v. gr.—*Un as xudias.*
Unas judias.

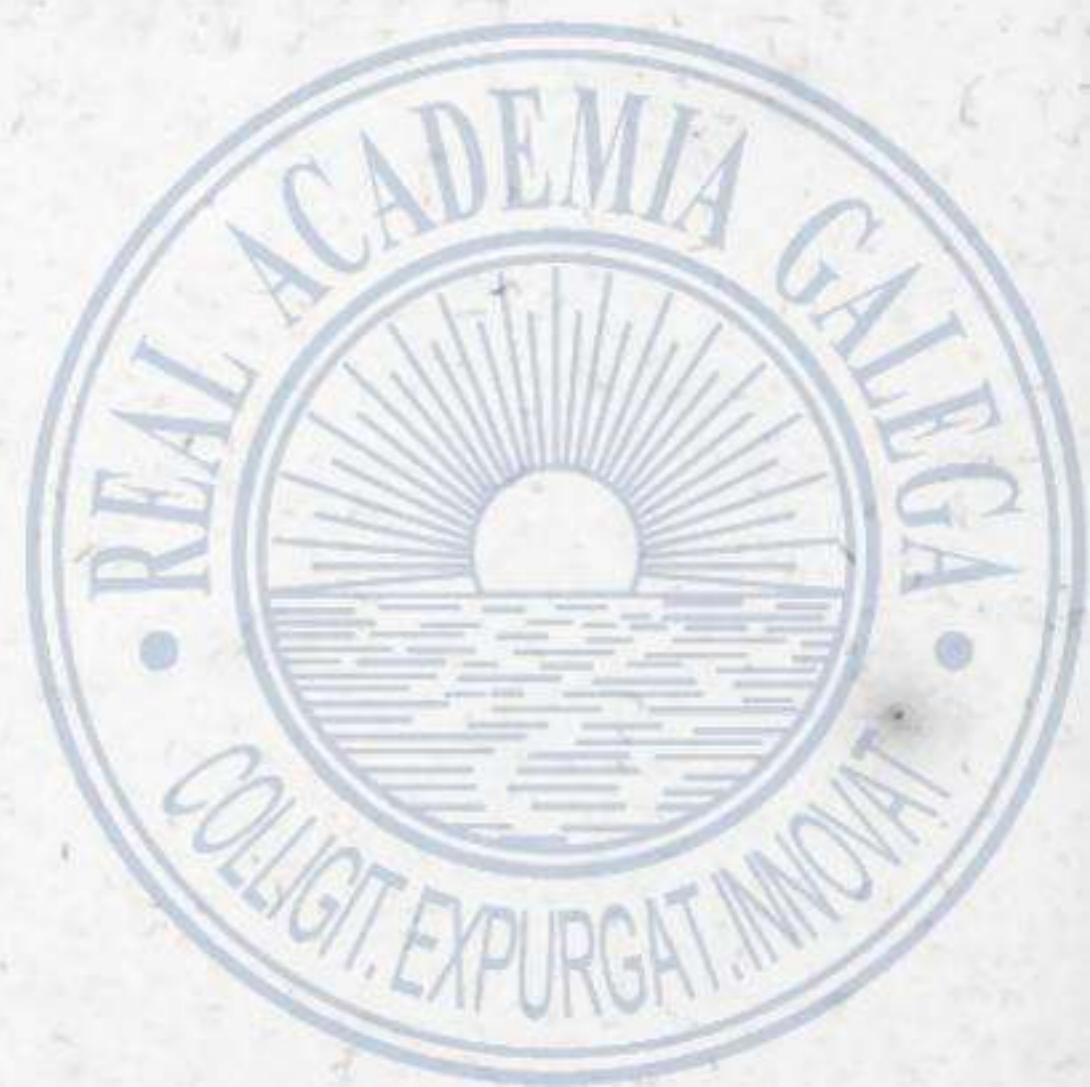
Modo de suplir la declinacion gallega.

Singular masculino.

Nominativo. *o home.*—El hombre.
Genitivo..... *do home.*—Del hombre.
Dativo..... *a o pra o pro home.*—A ó para el hombre
Acusativo... *a o home.*—Al hombre.
Vocativo... *ou home.*—O hombre.
Ablativo..... *con, co, de, eu, polo, sin, sobre o home.*
Con, de, en, por los, sin, sobre los hom-
bres.

Plural masculino.

Nominativo. *os homes.*—Los hombres.
Genitivo..... *dos homes.*—De los hombres.
Dativo., *a, pros, homes,*—A ó para los hombres.
Acusativo... *os homes.*—A los hombres.
Vocativo... *ou homes.*—O hombres.
Ablativo..... *cos, dos, polos, sin, sobre os homes.*
Con, los, de los, por los, sin los, sobre
los hombres.

Singular femenino.

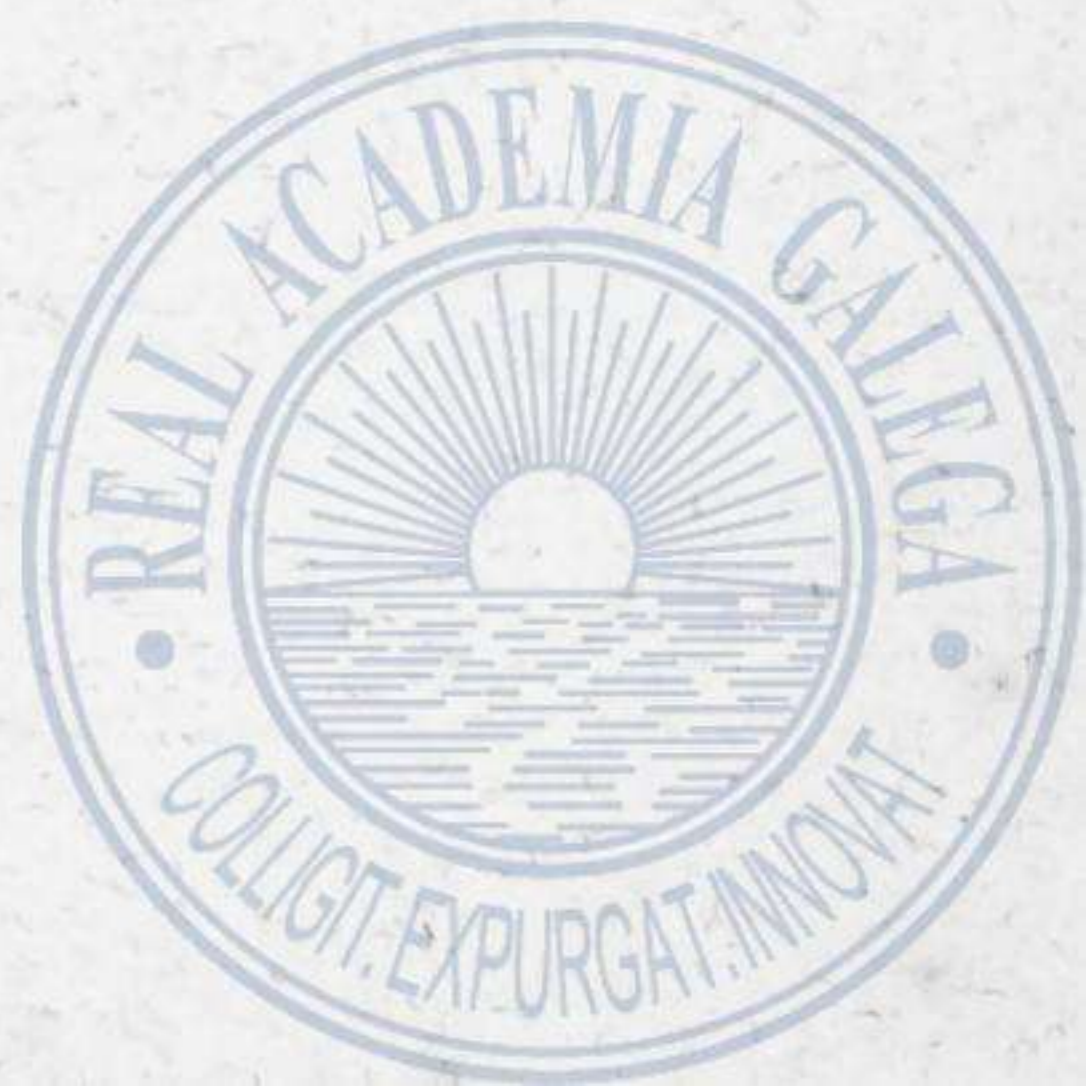
- Nominativo. *a muller.*—La muger.
Genitivo..... *da muller.*—De la muger.
Dativo..... *a pra muller.*—A ó para la muger.
Acusativo... *a muller.*—A la muger.
Vocativo. ... *ou muller.*—O muger.
Ablativo..... *coa, pola, sin, sobre a muller.*
Con las, por las, sin las, sobre las mu-
geres.

Plural femenino.

- Nominativo. *as mulleres*—Las mugeres.
Genitivo..... *das mulleres.*—De las mugeres.
Dativo..... *as pras mulleres.*—A ó para las mugeres.
Acusativo... *as mulleres.*—A las mugeres.
Vocativo. ... *ou mulleres.*—O mugeres.
Ablativo..... *coas, sobre, das, polas mulleres.*
Con las, sobre las, de las por las mugeres.

Formacion del plural de los nombres gallegos.

Esta no es como en Castellano, pues ya acabe el nombre en vocal aguda, ya en consonante, no hay mas que convertir esta en s v. gr. *corason, corasós, rason, rasós.*

CAPITULO II.

DEL PRONOMBRE.

PRIMERA PERSONA.

Singular.

Nominativo. *eu.*—Yo.
Genitivo..... *de min.*—De mi.
Dativo..... *a min o pra min,*—A, para mi.
Acusativo... *me.*—Me.
Ablativo..... *por min comijo*—Por, conmigo.

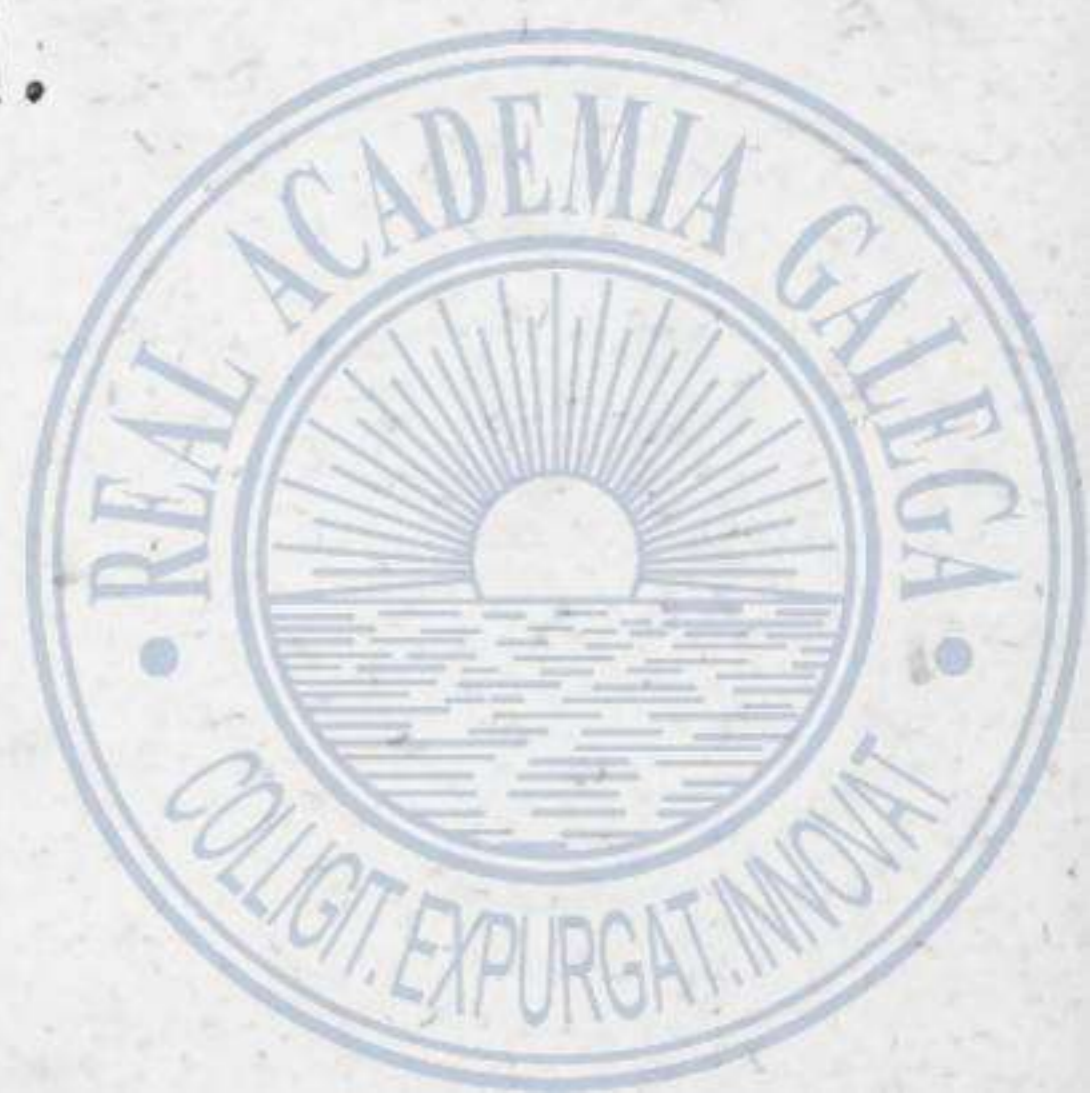
Plural.

Nominativo. *nosoutros.*—Nosotros.
Genitivo..... *de nosoutros.*—De nosotros.
Dativo..... *a o pra nosoutros.*—A, ó para nosotros.
Acusativo... *a nosoutros.*—A nosotros.
Ablativo..... *por con nosoutros.*—Por, con nosotros.

SEGUNDA PERSONA.

Singular.

Nominativo. *ti.*—Tu.
Genitivo..... *de ti.*—De tí.
Dativo..... *a, o pra ti.*—A ó para tí.

Acusativo... *a ti.*—Te, á ti.
Vocativo... *ti.*—Tu.
Ablativo..... *por ti, sobre ti, contijo.*—Por ti, contigo.

Plural.

Nominativo. *vosoutros.*—Vosotros.
Genitivo..... *de vosoutros.*—De vosotros.
Dativo..... *a, o pra vosoutros.*—A ó para vosotros.
Acusativo... *vos, vosoutros.*—Vos, á vosotros.
Vocativo... *vos, vosoutros.*—O vosotros.
Ablativo..... *con, por, sobre, sin vosoutros.*
Por, sobre, sin, con vosotros.

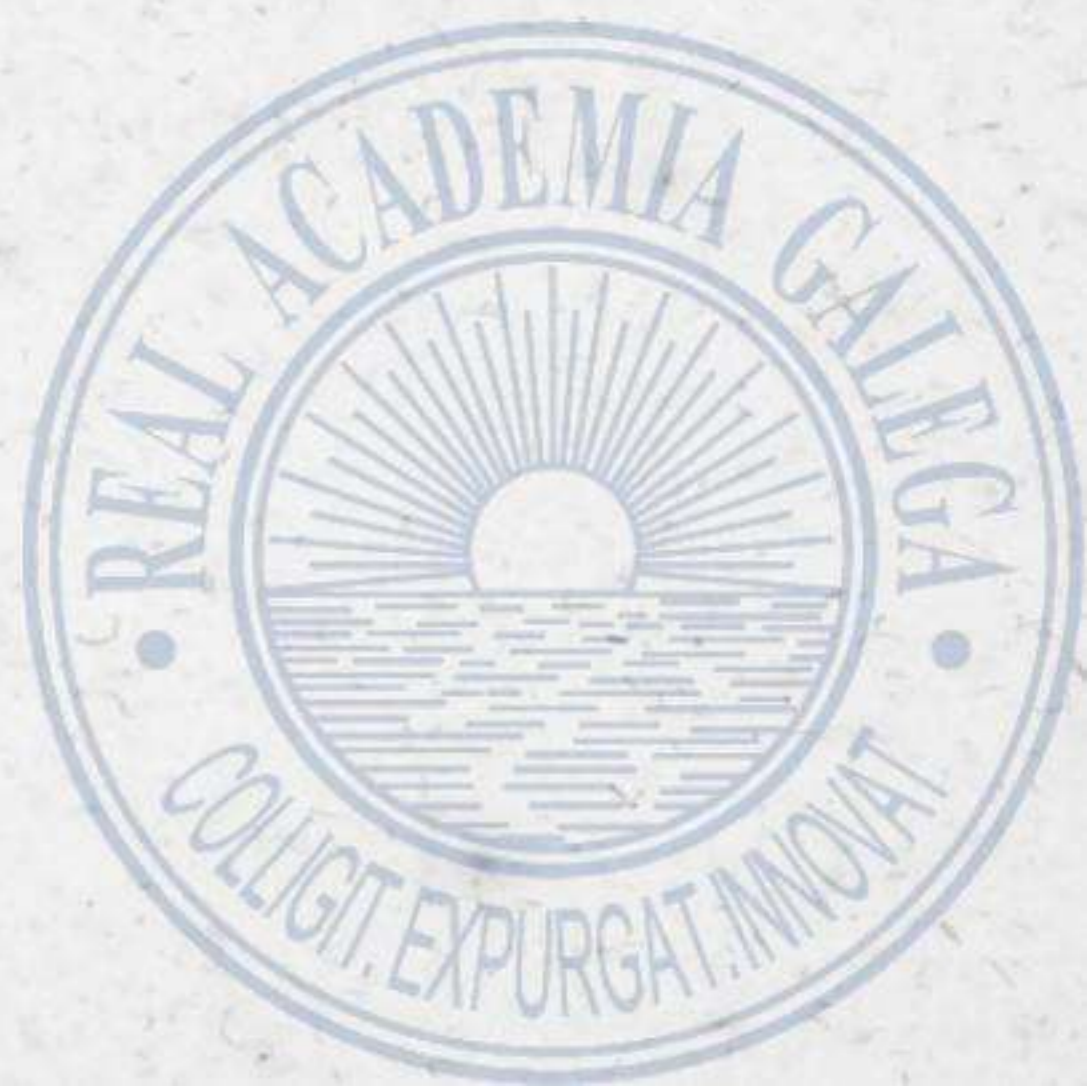
TERCERA PERSONA.

Singular masculino.

Nominativo. *el.*—El.
Genitivo..... *del.*—De él.
Dativo..... *pra el, lle.*—A ó para él.
Acusativo... *lle a él.*—Á él.
Ablativo..... *por, con, sobre, sin él.*
Por, con, sobre, sin él.

Plural masculino.

Nominativo. *eles.*—Ellos.
Genitivo..... *deles, dos.*—De ellos.
Dativo..... *a, o pra eles lles.*—A ó para ellos.
Acusativo... *os a eles, lles.*—A ellos les.
Ablativo,.... *por, con, sobre, sin eles.*
Por, con sobre, sin ellos.

Singular femenino.

Nominativo.	<i>ela.</i> —Ella.
Genitivo.....	<i>de la, da.</i> —De ella.
Dativo.....	<i>a, pra ela.</i> —A para ella.
Acusativo...	<i>a ela.</i> —A la á ella.
Ablativo.....	<i>por, con, sobre, sin ela.</i> Por, con, sobre, sin ella.

Plural femenino.

Nominativo.	<i>elas.</i> —Ellas.
Genitivo.....	<i>de las.</i> —De ellas.
Dativo.....	<i>a, pra elas.</i> —A ó para ellas.
Acusativo...	<i>as, a elas.</i> —Á ellas, las.
Ablativo.....	<i>por, con, sobre, sin elas.</i> Por, con, sobre, sin ellas.

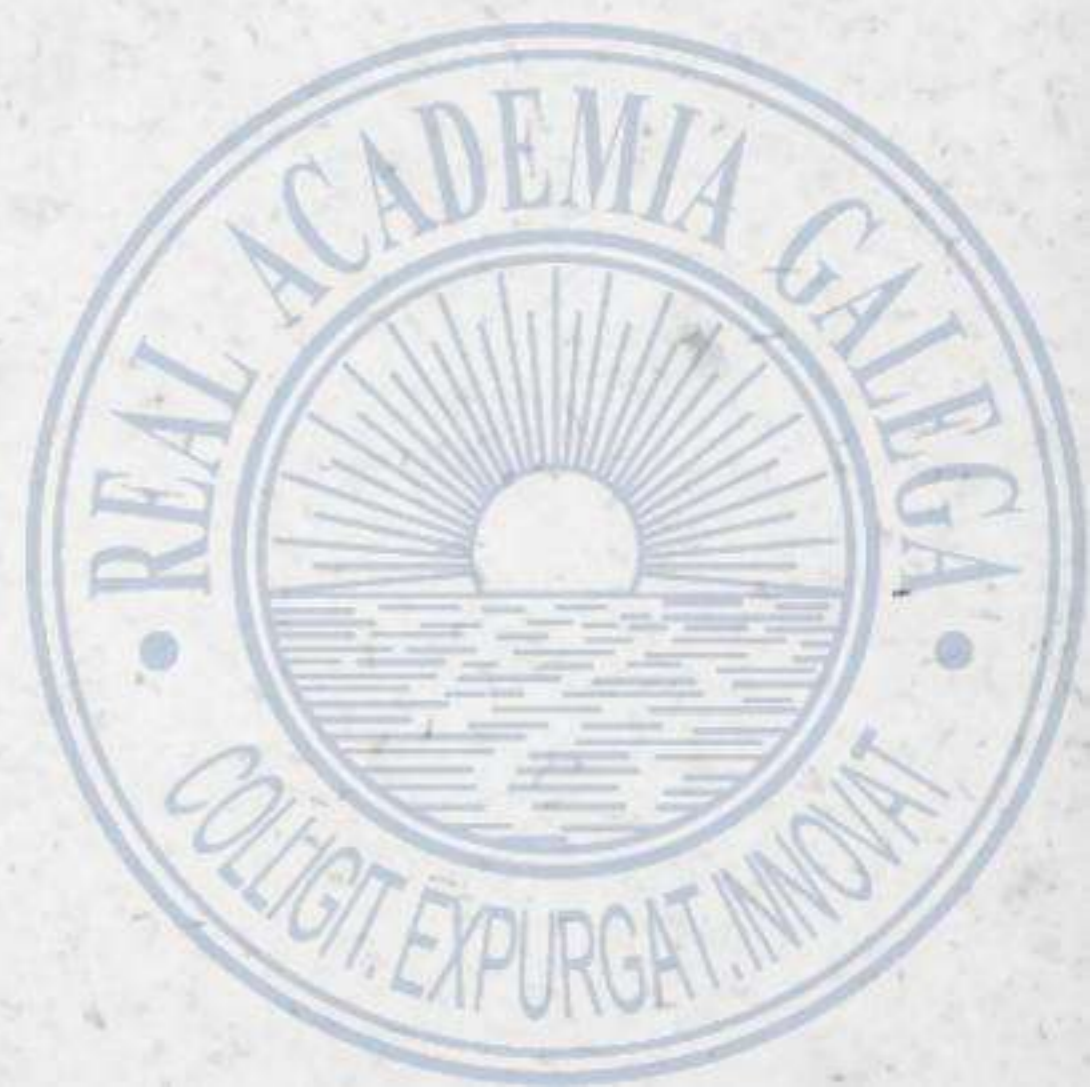
CAPITULO III.

CONJUGACION DEL VERBO AUXILIAR **SER.**

MODOS IMPERSONALES.

INFINITIVO.

Presente .—	<i>ser.</i> —Idem.
Pretérito.—	<i>haber sido.</i> —Idem.
Futuro, ..—	<i>haber de ser.</i> —Idem.

Gerundio de presente.—*sendo*.—Siendo.

Gerundio de pretérito.—*habendo sido*.—Habiendo sido

Gerundio de futuro.—*habendo de ser*.

Habiendo de ser.

MODOS PERSONALES.

==

INDICATIVO.

PRESENTE:

Singular.—*Eu so ó son*.—Yo soy.

Ti eres.—Tu eres.

El é.—El es.

Plural...—*Nosoutros somos*.—Nosotros somos.

Vosoutros sodes.—Vosotros sois.

Eles son.—Ellos son.

PRETÉRITO IMPERFECTO.

Singular.—*Eu era*.—Yo era.

Ti eras.—Tu eras.

El era.—El era.

Plural...—*Nosoutros eramos*.—Nosotros éramos.

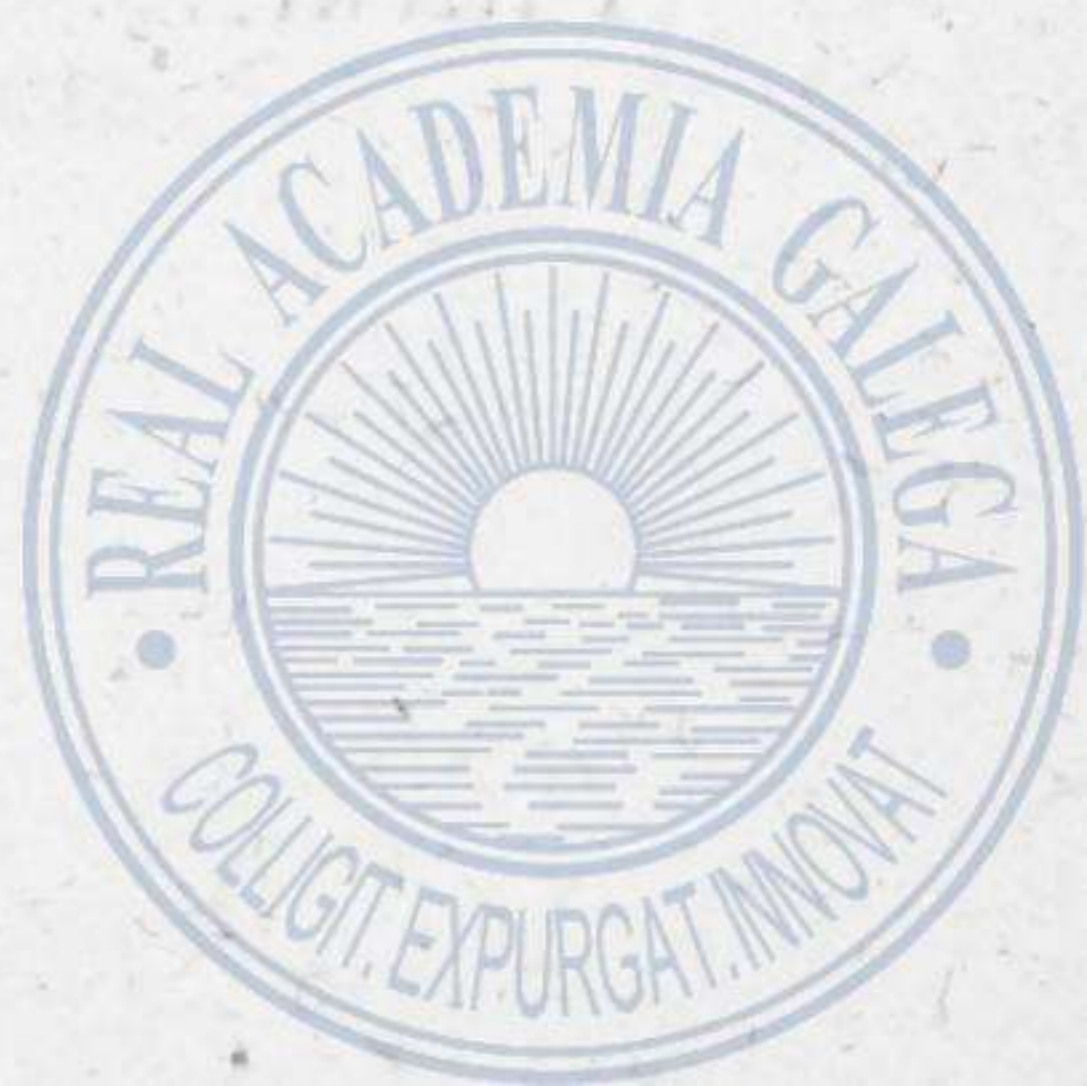
Vosoutros erades.—Vosotros érais.

Eles eran.—Ellos eran.

PRETÉRITO PERFECTO:

Singular.—*Eu fun*.—Yo fui.

Ti fuches ó foche.—Tu fuiste.

El foy. — *El fué.*
Plural... — *Nosoutros fomos* — *Nosotros fuimos.*
Vosoutros fochedes, ó fostes.
Vosotros fuisteis.
Eles foron. — *Ellos fueron.*

PRETÉRITO PLUSQUAMPERFECTO.

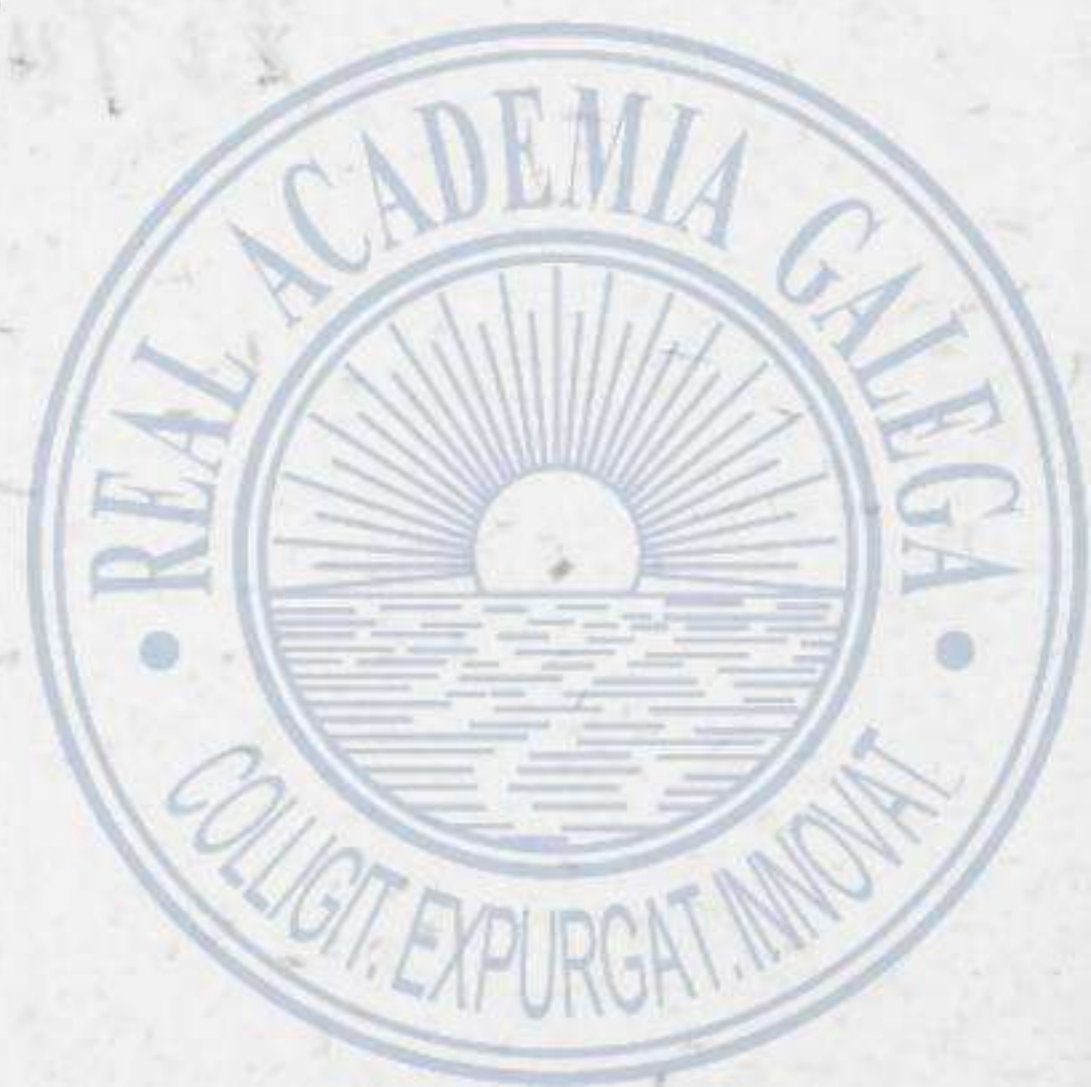
Singular. — *Eu habia sido.* — *Yo habia sido.*
Ti habias sido. — *Tu habias sido.*
El habia sido. — *El habia sido.*
Plural... — *Nosoutros habiamos sido.*
Nosotros habiamos sido.
Vosoutros habiades sido.
Vosotros habiais sido.
Eles habian sido. — *Ellos habian sido.*

FUTURO IMPERFECTO.

Singular. — *Eu seréi.* — *Yo seré.*
Ti serás. — *Tu serás.*
El será. — *El será.*
Plural... — *Nosoutros séremos.* — *Nosotros seremos.*
Vosoutros sérédes. — *Vosotros sereis.*
Eles serán. — *Ellos serán.*

FUTURO PERFECTO.

Singular. — *Eu habrei sido.* — *Yo habré sido.*
Ti habras sido. — *Tu habrás sido.*
El habra sido. — *El habrá sido.*
Plural... — *Nosoutros habremos sido.*
Nosotros habremos sido.

Vosoutros habredes sido.

Vosotros habreis sido.

Eles habran sido.—Ellos habrán sido.

IMPERATIVO.

Singular.—*Se ti.*—*Se tu.*

Sea el.—*Sea él.*

Plural...—*Sede vosoutros.*—*Sed vosotros.*

Sean eles.—*Sean ellos.*

SUBJUNTIVO.

PRESENTE.

Singular.—*Eu sea.*—*Yo sea.*

Ti seas.—*Tu seas.*

El sea.—*El sea.*

Plural...—*Nosoutros seamos.*—*Nosotros seamos.*

Vosoutros seades.—*Vosotros seais.*

Eles sean.—*Ellos sean.*

PRETÉRITO IMPERFECTO.

Singular.—*Eu fora, 'siria é fose*—*Yo fuera, seria y fuese.*

Ti foras, sirias é foses.

Tu fueras, serias y fueses.

El fora, siria é fose.

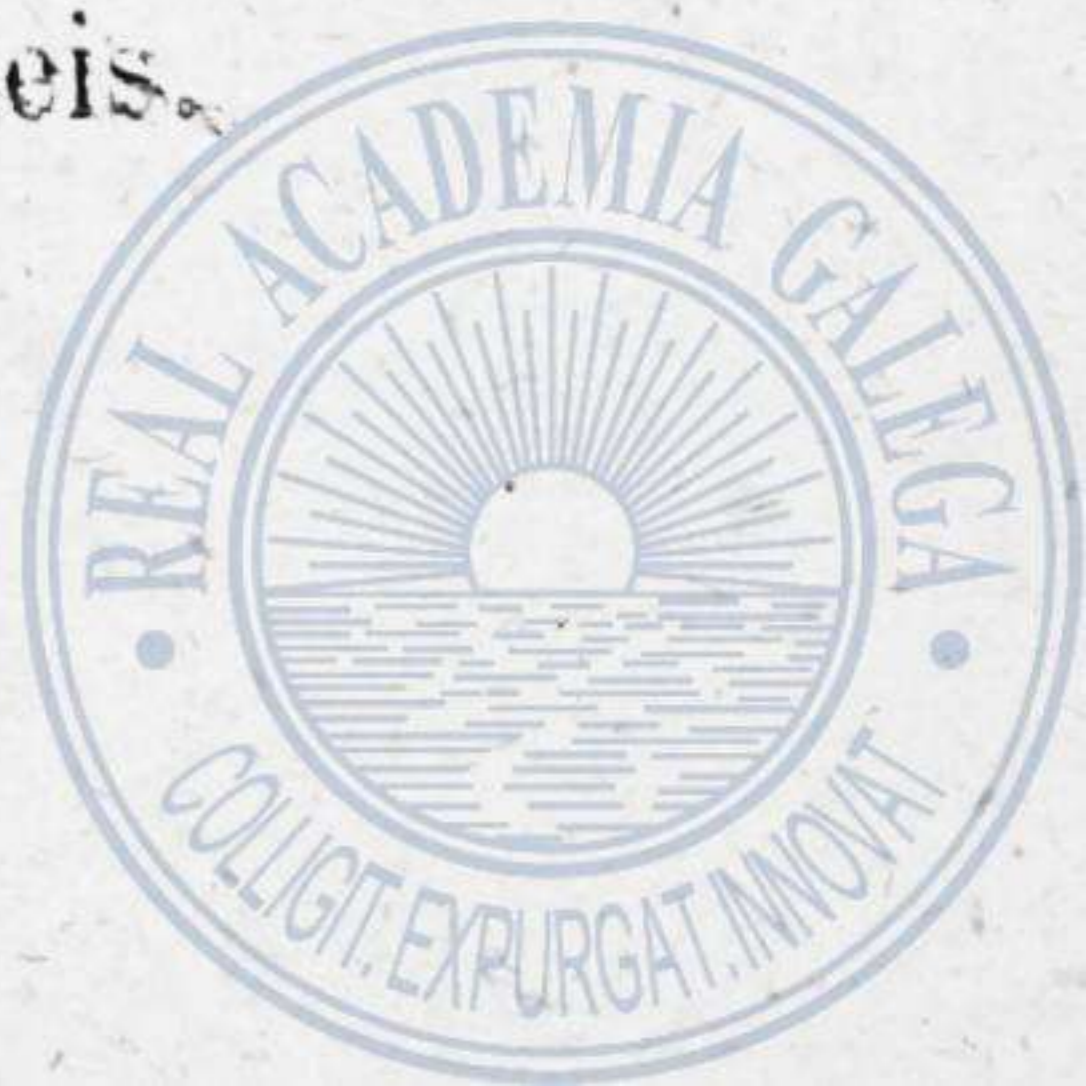
El fuera, seria y fuese.

Plural...—*Nosoutros foramos, siriamos é fosemos.*

Nosotros fuéramos, seriamos y fuésemos.

Vosoutros forades, siriades é fosedes.

Vosotros fuerais, seriais y fueseis.

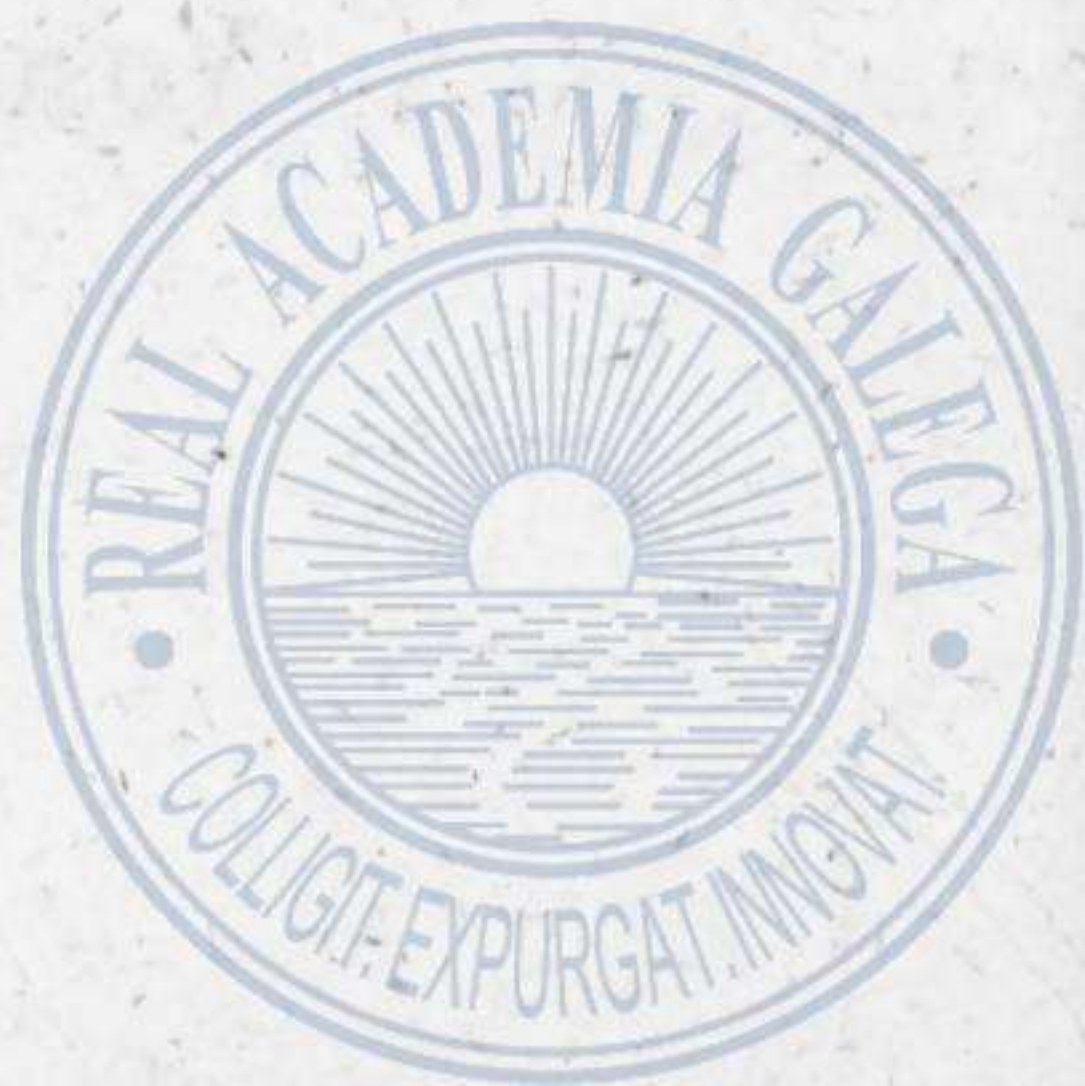
Eles foran, sirian é fosen.
Ellos fueran, serian y fuesen.

PRETÉRITO PERFECTO.

Singular.—*Eu haya sido.*—Yo haya sido.
Ti hayas sido.—Tu hayas sido.
El haya sido.—El haya sido,
Plural...—*Nosoutros hayamos sido.*
Nosotros hayamos sido.
Vosoutros hayades sido.
Vosotros hayais sido.
Eles hayan sido. Ellos hayan sido.

PRETÉRITO PLUSQUAMPERFECTO.

Singular.—*Eu houbera, habiria é houbese sido.*
Yo hubiera, habria y hubiese sido.
Ti houberas, habirias é houbeses sido.
Tu hubieras, habrias y hubieses sido.
Et houbera, habiria é houbese sido.
El hubiera, habria y hubiese sido.
Plural...—*Nosoutros houberamos, habiriamos é houbesemos sido.*
Nosotros hubiéramos, habriamos y hubiésemos sido.
Vosoutros houberades, habiriades é houbesedes sido.
Vosotros hubierais habriais y hubieseis sido.
Eles houberan, habirian é houbesen sido.
Ellos hubieran, habrian y hubiesen sido.

CONJUGACION DE LOS VERBOS ATRIBUTIVOS

AMAR, TEMER, PARTIR.

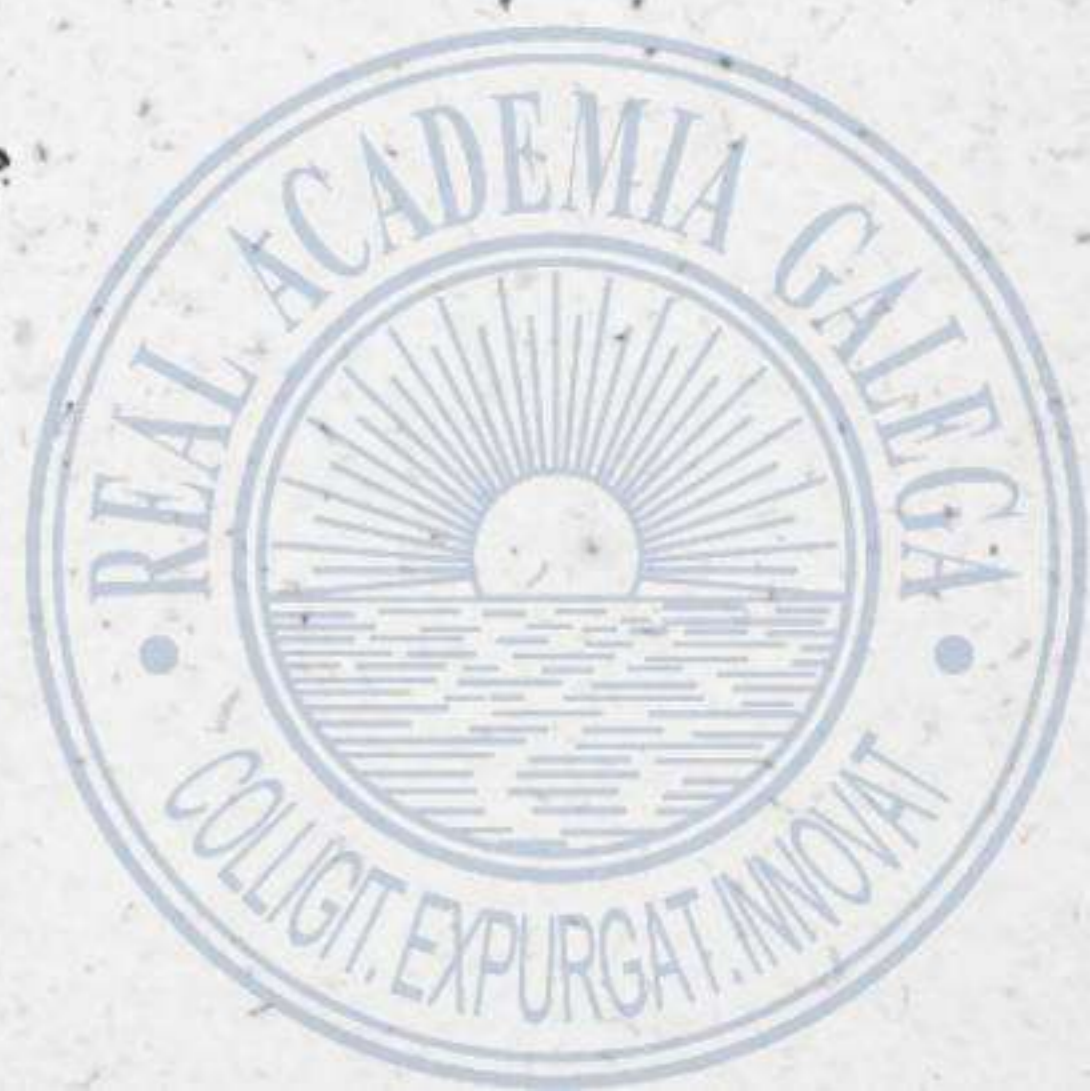
INDICATIVO.

PRESENTE.

Singular.—	<i>Eu amo.</i>	.	.	.	<i>Yo amo.</i>
	<i>temo.</i>	.	.	.	<i>temo.</i>
	<i>parto.</i>	.	.	.	<i>parto.</i>
	<i>Ti amas.</i>	.	.	.	<i>Tu amas.</i>
	<i>temes.</i>	.	.	.	<i>temes.</i>
	<i>partes.</i>	.	.	.	<i>partes.</i>
	<i>El ama.</i>	.	.	.	<i>El ama.</i>
	<i>teme..</i>	.	.	.	<i>teme.</i>
	<i>parte.</i>	.	.	.	<i>parte.</i>
Plural...—	<i>Nosoutros amamos.</i>				<i>Nosotros amamos.</i>
	<i>tememos.</i>	.	.		<i>tememos.</i>
	<i>partimos.</i>	.	.		<i>partimos.</i>
	<i>Vosoutros amades.</i>				<i>Vosotros amais.</i>
	<i>temedes..</i>	.	.		<i>temeis.</i>
	<i>partides.</i>	.	.		<i>partís.</i>
	<i>Eles aman.</i>	.	.	.	<i>Ellos aman.</i>
	<i>temen.</i>	.	.	.	<i>temen.</i>
	<i>parten.</i>	.	.	.	<i>parten.</i>

PRETÉRITO IMPERFECTO.

Singular.—*Eu amaba.* . . . *Yo amaba.*

<i>temia.</i>	<i>temia.</i>
<i>partia.</i>	<i>partia.</i>
Ti <i>amabas.</i>	Tu <i>amabas.</i>
<i>timias.</i>	<i>temias.</i>
<i>partias.</i>	<i>partias.</i>
El <i>amaba.</i>	El <i>amaba.</i>
<i>timia.</i>	<i>temia.</i>
<i>partia.</i>	<i>partia.</i>
Plural. — Nos <i>outros amabamos</i>	Nosotros <i>amabamos.</i>
<i>timiamos.</i>	<i>temiamos.</i>
<i>partiamos.</i>	<i>partiamos.</i>
Vos <i>outros amabades</i>	Vosotros <i>amabais.</i>
<i>timiades.</i>	<i>temiais.</i>
<i>partiades.</i>	<i>partiais.</i>
Eles <i>amaban.</i>	Ellos <i>amaban.</i>
<i>timian.</i>	<i>temian.</i>
<i>partian.</i>	<i>partian.</i>

PRETÉRITO PERFECTO.

Singular. — Eu <i>amei.</i>	Yo <i>amé.</i>
<i>timin.</i>	<i>temí.</i>
<i>partin.</i>	<i>parti.</i>
Ti <i>amache.</i>	Tu <i>amaste.</i>
<i>timiche.</i>	<i>temiste.</i>
<i>partiche.</i>	<i>partiste.</i>
El <i>amou.</i>	El <i>amó.</i>
<i>temeu.</i>	<i>temió.</i>
<i>parteu.</i>	<i>partió.</i>
Plural. — Nos <i>outros amamos.</i>	Nosotros <i>amamos.</i>
<i>temimos.</i>	<i>temimos.</i>
<i>partimos.</i>	<i>partimos.</i>
Vos <i>outros amachedes.</i>	Vosotros <i>amasteis.</i>

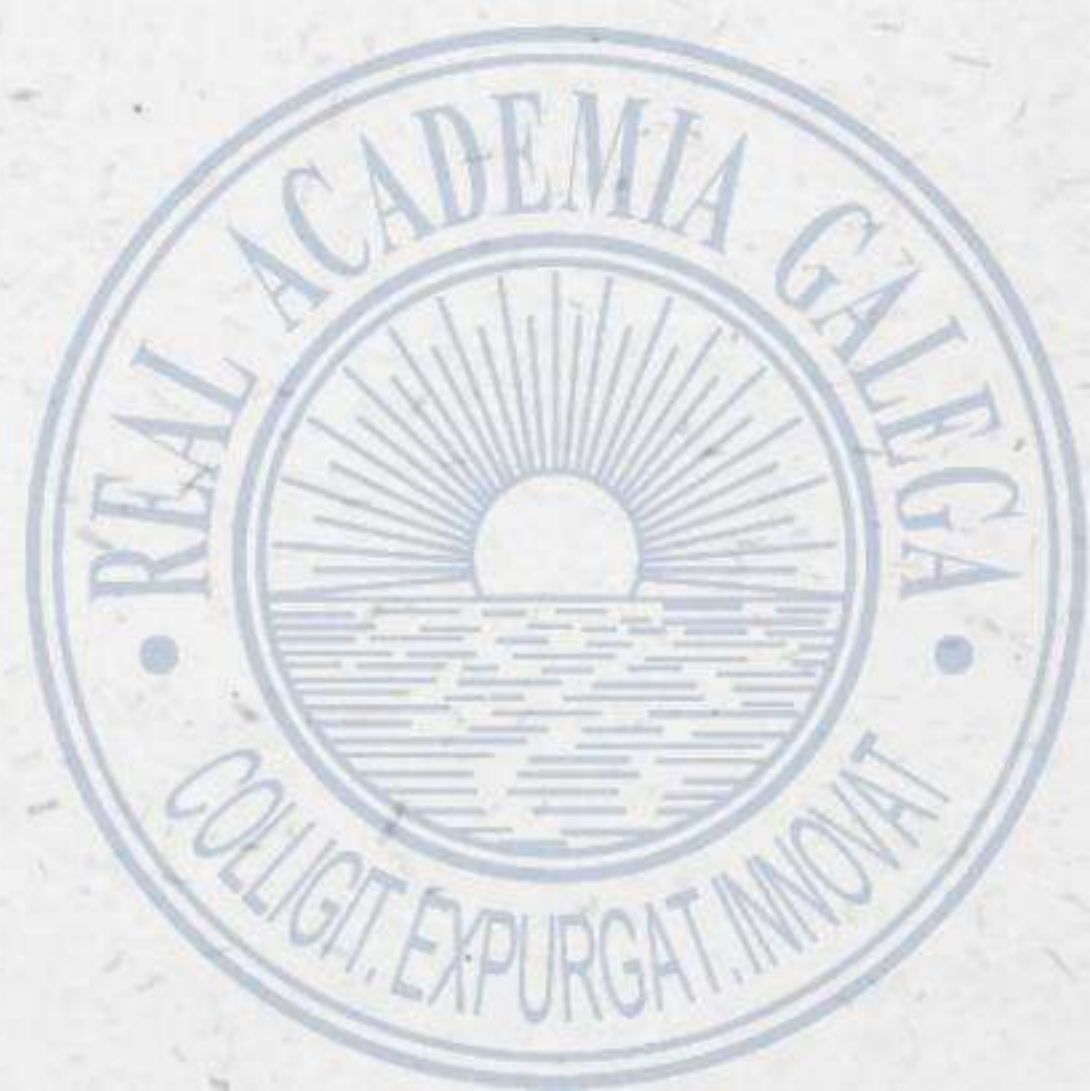
<i>timichedes.</i>	.	.	<i>temisteis.</i>
<i>partichedes.</i>	.	.	<i>partisteis.</i>
<i>Eles amaron.</i>	.	.	<i>Ellos amaron.</i>
<i>timeron.</i>	.	.	<i>temieron.</i>
<i>partiron.</i>	.	.	<i>partieron.</i>

PRETÉRITO PLUSQUAMPERFECTO.

Singular.—		<i>Eu habia amado.</i>	<i>Yo habia amado.</i>
		<i>timido.</i>	<i>temido.</i>
		<i>partido.</i>	<i>partido.</i>
		<i>Ti habias amado.</i>	<i>Tu habias amado.</i>
		<i>timido.</i>	<i>temido.</i>
		<i>partido.</i>	<i>partido.</i>
		<i>El habia amado.</i>	<i>El habia amado.</i>
		<i>timido.</i>	<i>temido.</i>
		<i>partido.</i>	<i>partido.</i>
Plural...		<i>Nosotros habiamos amado.</i>	
		<i>timido.</i>	<i>temido.</i>
		<i>partido.</i>	<i>partido.</i>
		<i>Vosotros habiades amado.</i>	
		<i>Vosotros habiais amado.</i>	
		<i>timido.</i>	<i>temido.</i>
		<i>partido.</i>	<i>partido.</i>
		<i>Eles habian amado.</i>	<i>Ellos habian amado.</i>
		<i>timido.</i>	<i>temido.</i>
		<i>partido.</i>	<i>partido.</i>

FUTURO IMPERFECTO.

Singular.—		<i>Eu amaréi.</i>	<i>Yo amaré.</i>
		<i>temeréi.</i>	<i>temeré.</i>

	<i>partiréi.</i>	.	.		<i>partiré.</i>
Ti	<i>amarás.</i>	.	.	Tu	<i>amarás.</i>
	<i>temerás.</i>	.	.		<i>temerás.</i>
	<i>partirás.</i>	.	.		<i>partirás.</i>
El	<i>amará.</i>	.	.	El	<i>amará.</i>
	<i>temerá.</i>	.	.		<i>temerá.</i>
	<i>partirá.</i>	.	.		<i>partirá.</i>
Plural...	— Nos <i>outros amarémos</i>			Nosotros	<i>amarémos.</i>
	<i>temerémos.</i>	.	.		<i>temerémos.</i>
	<i>partirémos.</i>	.	.		<i>partirémos.</i>
	Vos <i>outros amarédes</i>			Vosotros	<i>amareis.</i>
	<i>temerédes.</i>	.	.		<i>temeréis.</i>
	<i>partirédes.</i>	.	.		<i>partiréis.</i>
	Eles <i>amarán.</i>	.	.	Ellos	<i>amarán.</i>
	<i>temerán.</i>	.	.		<i>temerán.</i>
	<i>partirán.</i>	.	.		<i>partirán.</i>

FUTURO PERFECTO.

Singular.	— Eu <i>habrei amado.</i>			Yo	<i>habré amado.</i>
	<i>timido.</i>	.	.		<i>temido.</i>
	<i>partido.</i>	.	.		<i>partido.</i>
Ti	<i>habras amado.</i>			Tu	<i>habras amado.</i>
	<i>timido.</i>	.	.		<i>temido.</i>
	<i>partido.</i>	.	.		<i>partido.</i>
El	<i>habra amado.</i>	.	.	El	<i>habra amado.</i>
	<i>timido.</i>	.	.		<i>temido.</i>
	<i>partido.</i>	.	.		<i>partido.</i>
Plural...	— Nos <i>outros habremos amado.</i>				
	Nosotros	<i>habremos amado.</i>			
	<i>timido.</i>	.	.		<i>temido.</i>
	<i>partido.</i>	.	.		<i>partido.</i>

Vosoutros habredes amado.

Vosotros habreis amado.

timido. temido.

partido. partido.

Eles habran amado Ellos habran amado.

timido. temido.

partido. partido.

IMPERATIVO.

Singular.—*Ama ti. Ama tu.*

teme. teme.

parte. parte.

Ame el. Ame él.

tema. tema.

parta. parta.

Plural...—*Amade vosoutros Amad vosotros.*

temede. temed.

partide. partid.

Amen eles. Amen ellos.

teman. teman.

partan. partan.

SUBJUNTIVO.

PRESENTE.

Singular.—*Eu ame. Yo ame.*

tema. tema.

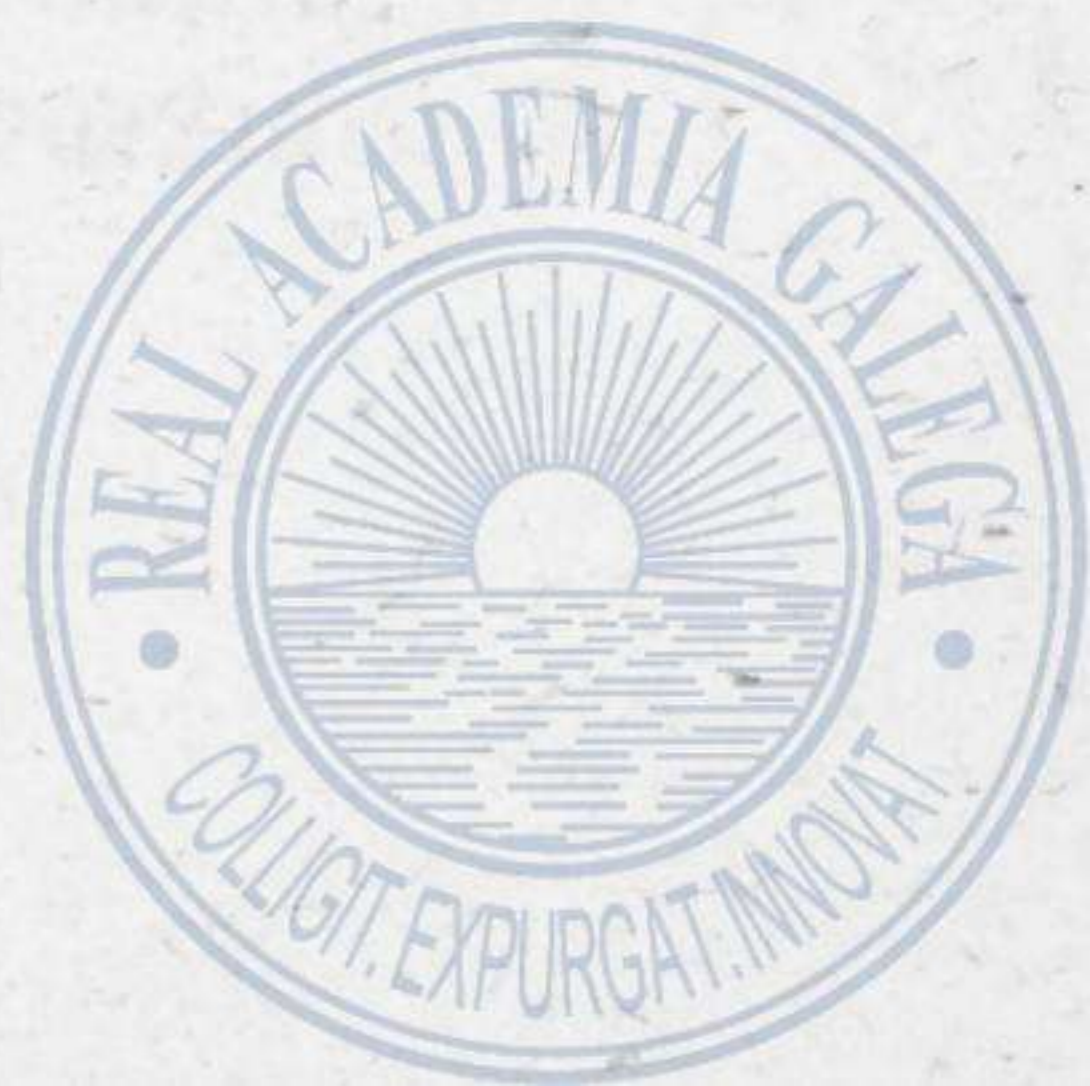
parta. parta.

Ti ames. Tu ames.

temas. temas.

partas. partas.

∴

<i>El ame.</i>	<i>El ame.</i>
<i>tema.</i>	<i>tema.</i>
<i>parta.</i>	<i>parta.</i>
Plural...— <i>Nosoutros amemos.</i>	<i>Nosotros amemos.</i>
<i>temamos.</i>	<i>temamos.</i>
<i>partamos.</i>	<i>partamos.</i>
<i>Vosoutros amedes.</i>	<i>Vosotros ameis.</i>
<i>temades.</i>	<i>temais.</i>
<i>partades.</i>	<i>partais.</i>
<i>Eles amen.</i>	<i>Ellos amen.</i>
<i>teman.</i>	<i>teman.</i>
<i>partan.</i>	<i>partan.</i>

PRETÉRITO IMPERFECTO.

Singular.— <i>Eu amara, amaria e amase.</i>
<i>temera, temeria e temese.</i>
<i>partira, partiria e partise.</i>
<i>Ti amaras, amarias e amases.</i>
<i>temeras, temerias e temeses.</i>
<i>partiras, partirias e partises,</i>
<i>El amara, amaria e amase.</i>
<i>temera, temeria e temese.</i>
<i>partira, partiria e partise.</i>
Plural...— <i>Nosoutros amaramos, amariamamos e ama-</i>
<i>semos.</i>
<i>temeramos, temeriamamos e temesemos.</i>
<i>partiramos, partiriamamos e partesemos.</i>
<i>Vosoutros amarades, amariades e amasedes.</i>
<i>temeredes, temeriades e temesedes.</i>
<i>partirades, partiriades e partisedes.</i>
<i>Eles amaran, amarian e amasen.</i>
<i>temeran, temerian e temesen.</i>
<i>partiran, partirian e partisen.</i>

PRETÉRITO PERFECTO.

Singular.—*Eu haya amado.*

timido.

partido.

Ti hayas amado.

timido.

partido.

El haya amado.

timido.

partido.

Plural.—*Nosotros hayamos amado.*

timido.

partido.

Vosotros hayades amado.

timido.

partido.

Eles hayan amado.

timido.

partido.

PRETÉRITO PLUSQUAMPERFECTO.

Singular.—*Eu houbera, habria e houbese amado.*

timido.

partido.

Ti houberas, habrias e houbeses amado.

timido.

partido.

El houbera, habria e houbese amado.

timido.

partido.

Plural...—*Nosoutros houberamos, habriamos e hou-*
besemos amado.

timido.

partido.

Vosoutros houberades, habriades e hoube-
sedes amado.

timido.

partido.

Eles houberan, habrian e houbesen amado.

timido.

partido.

FUTURO.

Singular.—*Eu amare e houbere amado.*

temere e houbere timido.

partire e houbere partido.

Ti amares e houberes amado.

temeres e houberes timido.

partires e houberes partido.

El amare e houbere amado.

temere e houbere timido.

partire e houbere partido.

Plural...—*Nosoutros amaremos e houberemos amado.*

temeremos e houberemos timido.

partirimos e houberemos partido.

Vosoutros amarades e houberedes amado.

temeredes e houberedes timido.

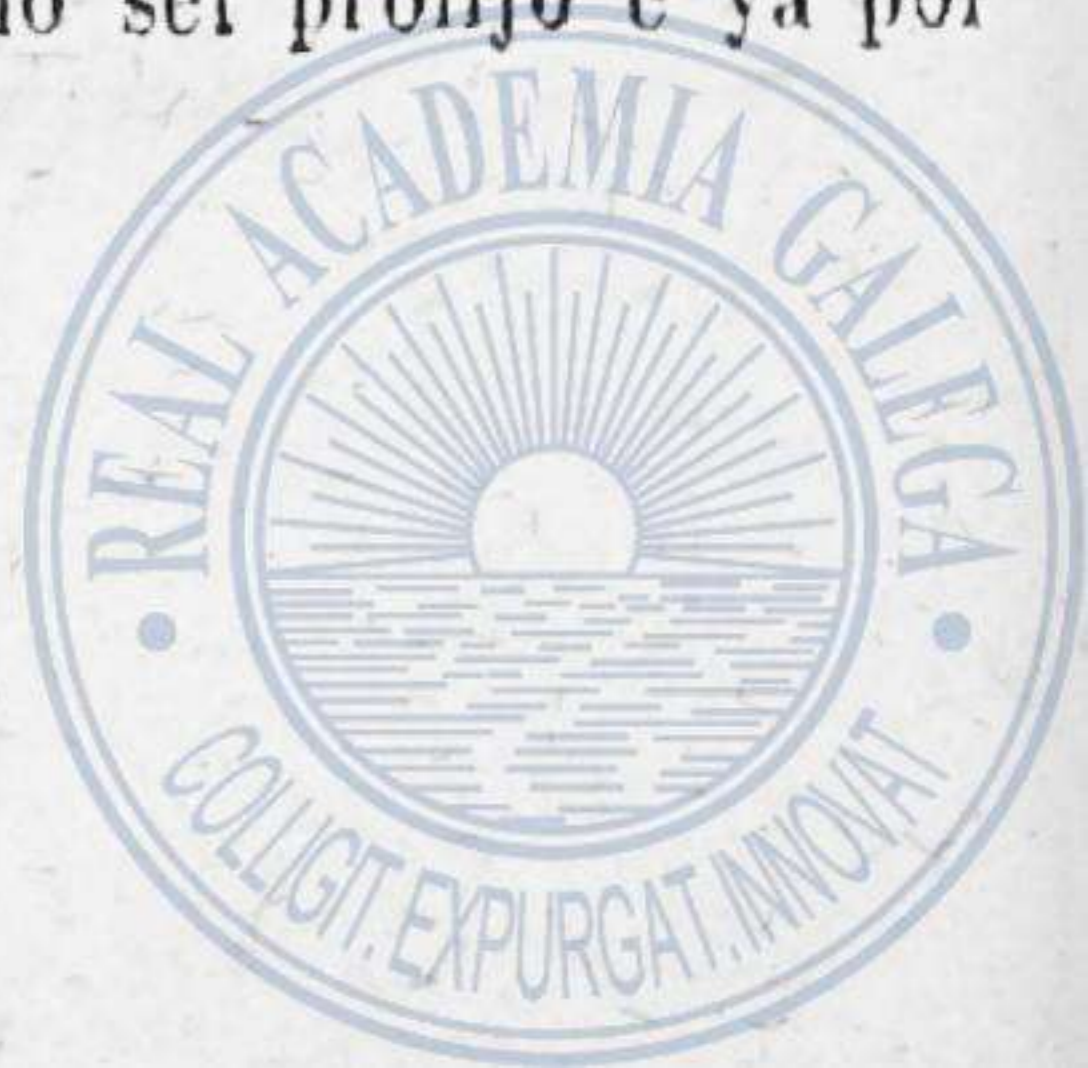
partiredes e houberedes partido.

Eles amaren e houberen amado.

temeren e houberen timido.

partiren e houberen partido.

NOTA. No se pone la correspondencia castellana de este tiempo ni el de pretérito imperfecto del mismo modo ya por no ser prolijo é ya por ser harto conocida.

CONJUGACIONES IRREGULARES DE OTROS VERBOS.

VERBO IR.

PRESENTE DE INDICATIVO.

Singular.—*Eu vou.*—Yo voy.
ti vas.—Tu vas.
el vay.—El va.
Nosoutros imos.—Nosotros vamos.
vosoutros ides o vades.—Vosotros vaís.
eles van.—Ellos van.

IMPERATIVO.

Singular.—*Vai ti.*—Ve tu.
Plural...—*Ide vosoutros.*—Id vosotros.

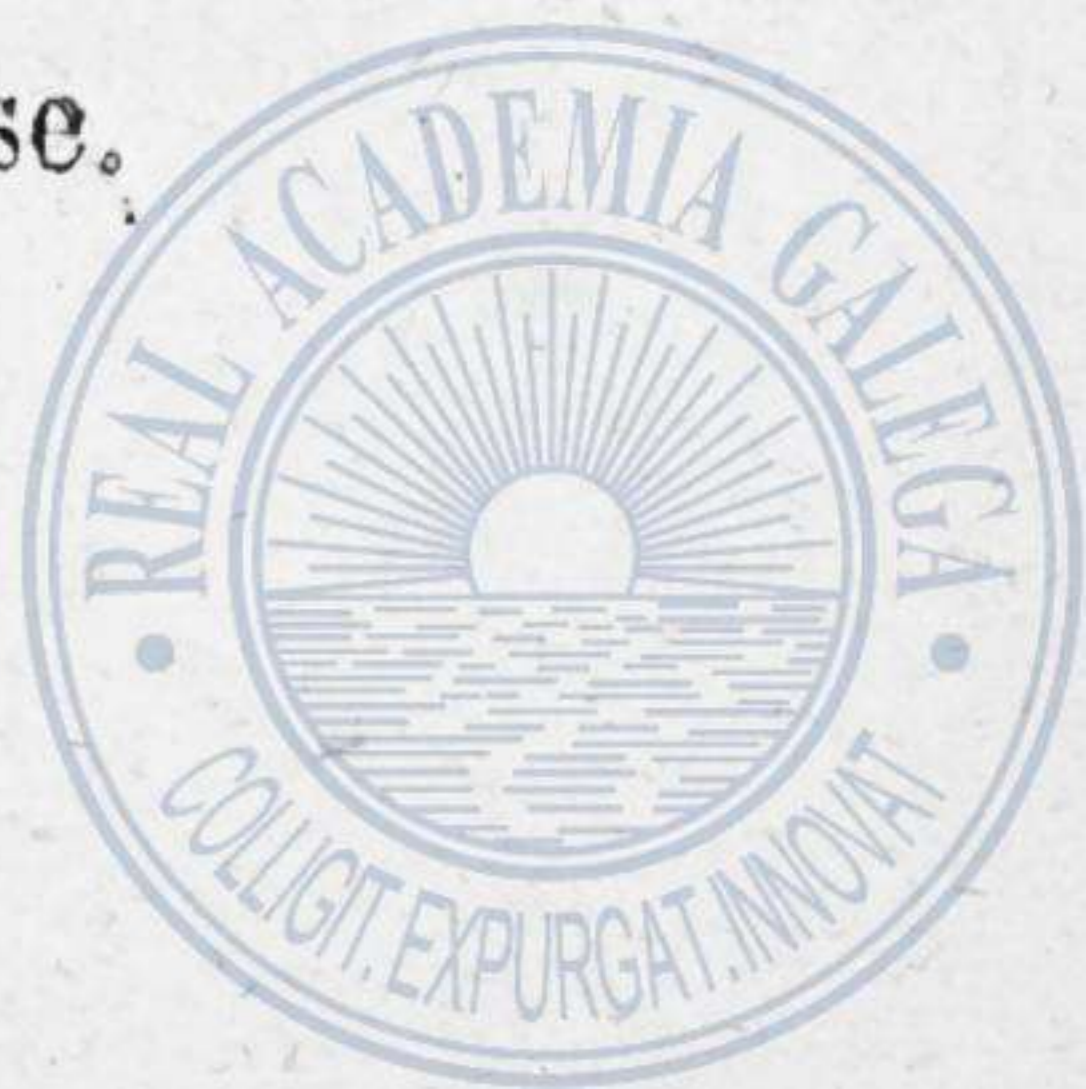
PRETÉRITO PERFECTO.

Singular.—*Eu fun.*—Yo fui.
ti fuches.—Tu fuiste.
el foi.—El fué.
Nosoutros fomos.—Nosotros fuimos.
vosoutros fochedes.—Vosotros fuisteis.
eles foron.—Ellos fueron.

SUBJUNTIVO.

PRETÉRITO IMPERFECTO.

Singular.—*Eu fora e fose.*—Yo fuera y fuese.

ti foras e foses.—Tu fueras y fuese.
el fora e fose.—El fuera y fuese.
Plural...—*Nosoutros foramos e fosemos.*
Nosotros fuéramos y fuésemos.
vosoutros forades e fosedes.
Vosotros fuerais y fueseis.
eles foran e fosen.
Ellos fueran y fuesen.

VERBO VER.

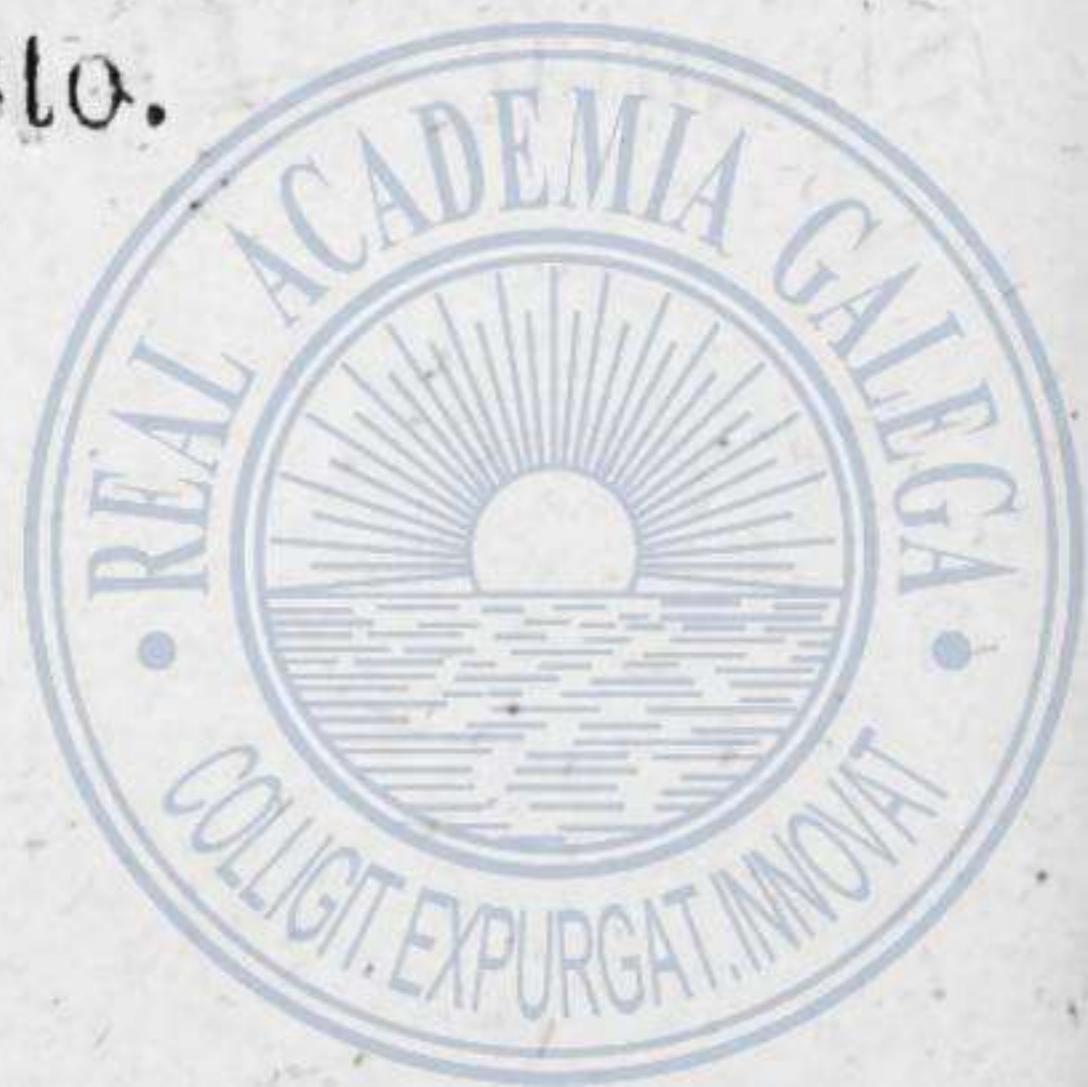
INDICATIVO.

PRESENTE.

Singular.—*Eu vexo.*—Yo veo.
ti ves.—Tu ves.
el ve.—El ve.
Plural...—*Nosoutros vemos.*—Nosotros vemos.
vosoutros vedes.—Vosotros veis.
eles ven.—Ellos ven.

PRETÉRITO PERFECTO.

Singular.—*Eu vin.*—Yo he visto.
ti viches.—Tu has visto.
el veu.—El ha visto.
Plural...—*Nosoutros vimos.*—Nosotros hemos visto.
vosoutros vichedes.—Vosotros habeis visto.
eles viron.—Ellos han visto.

IMPERATIVO.

Singular.—*Ve ti.*—*Ve tu.*
vexa el.—*Vea el.*
Plural...—*Vede vosoutros.*—*Ved vosotros.*
vexan eles.—*Veán ellos.*

SUBJUNTIVO.

PRESENTE.

Singular.—*Eu vexa.*—*Yo vea.*
ti vexas.—*Tu veas.*
el vexa.—*El vea.*
Plural...—*Nosoutros vexamos.*—*Nosotros veamos.*
vosoutros vexades.—*Vosotros veais.*
eles vexan.—*Ellos vean.*

VERBO ABRIR.

INDICATIVO.

PRETÉRITO PERFECTO.

Singular.—*Eu abrin.*—*Yo abrí.*
ti abriches.—*Tu abriste.*
el abreu.—*El abrió.*
Plural...—*Nosoutros abrimos.*—*Nosotros abrimos.*
vosoutros abrichedes.—*Vosotros abristeis.*
eles abriron.—*Ellos abrieron.*

VERBO DECIR.

INDICATIVO.

PRETÉRITO PERFECTO.

Singular.—*Eu dixen.*—Yo dige.

ti dixeches.—Tu digiste.

el dixo.—El dijo.

Plural...—*Nosoutros dixemos.*—Nosotros dijimos.

vosoutros dixechedes.—Vosotros digisteis

eles dixeron.—Ellos digeron.

VERBO SALIR.

INDICATIVO.

PRESENTE.

Singular.—*Eu sallo.*—Yo salgo.

ti sales.—Tu sales.

el sale.—El sale.

Nosoutros salimos.—Nosotros salimos.

vosoutros salides.—Vosotros salís.

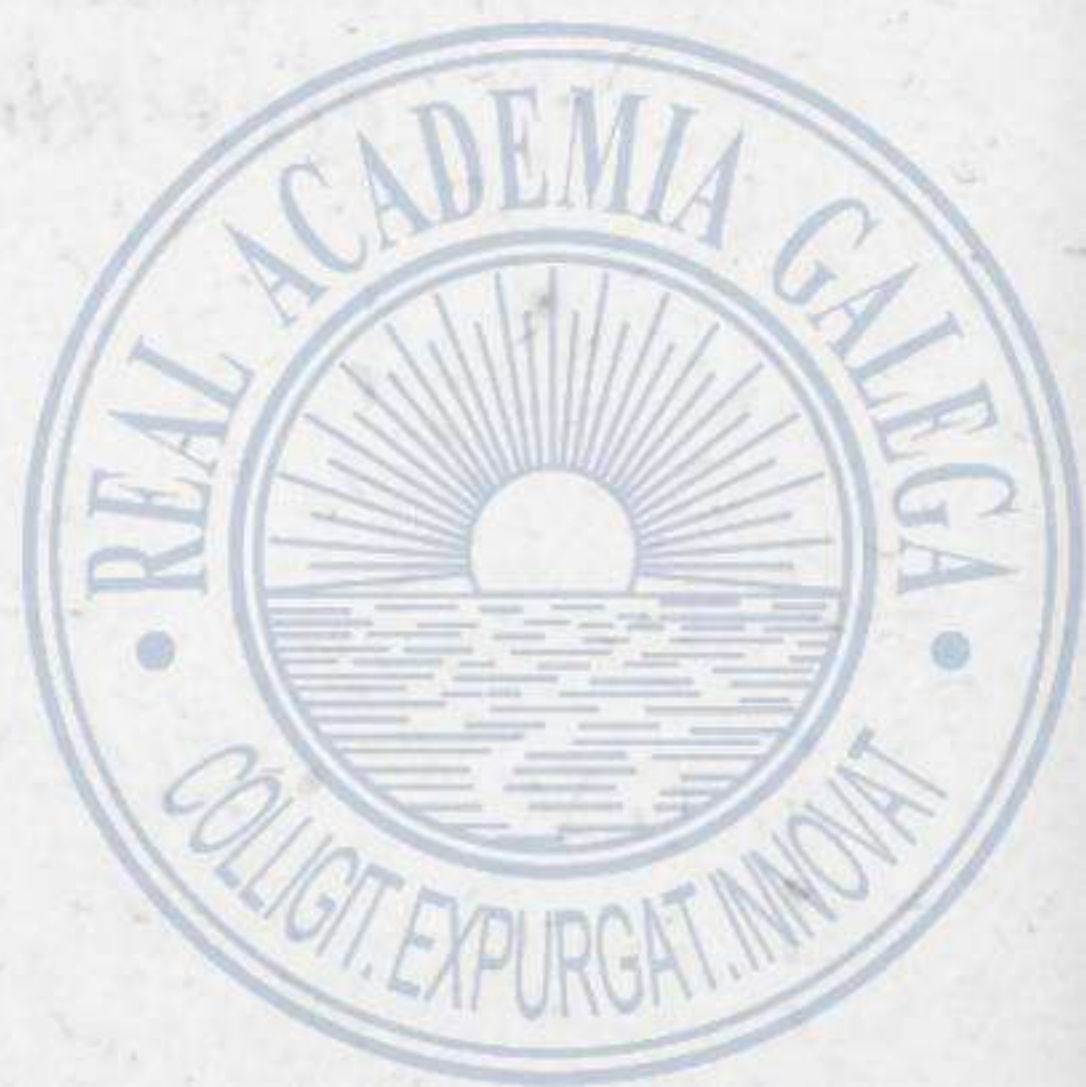
eles salen.—Ellos salen.

PRETÉRITO PERFECTO.

Singular.—*Eu salin.*—Yo salí.

ti saliches.—Tu saliste.

el saleu.—El salió.

Plural...—*Nosoutros salimos.*—Nosotros salimos.
vosoutros salichedes.—Vosotros salisteis.
eles saliron.—Ellos salieron.

VERBO ANDAR.

INDICATIVO.

PRETÉRITO PERFECTO.

Singular.—*Eu anduven.*—Yo anduve.
ti andubeches.—Tu andubiste.
el anduvo.—El anduvo.

Plural...—*Nosoutros andubemos.*—Nosotros andu-
bimos.
vosoutros andubechedes.—Vosotros andu-
dubisteis.
eles anduberon.—Ellos andubieren.

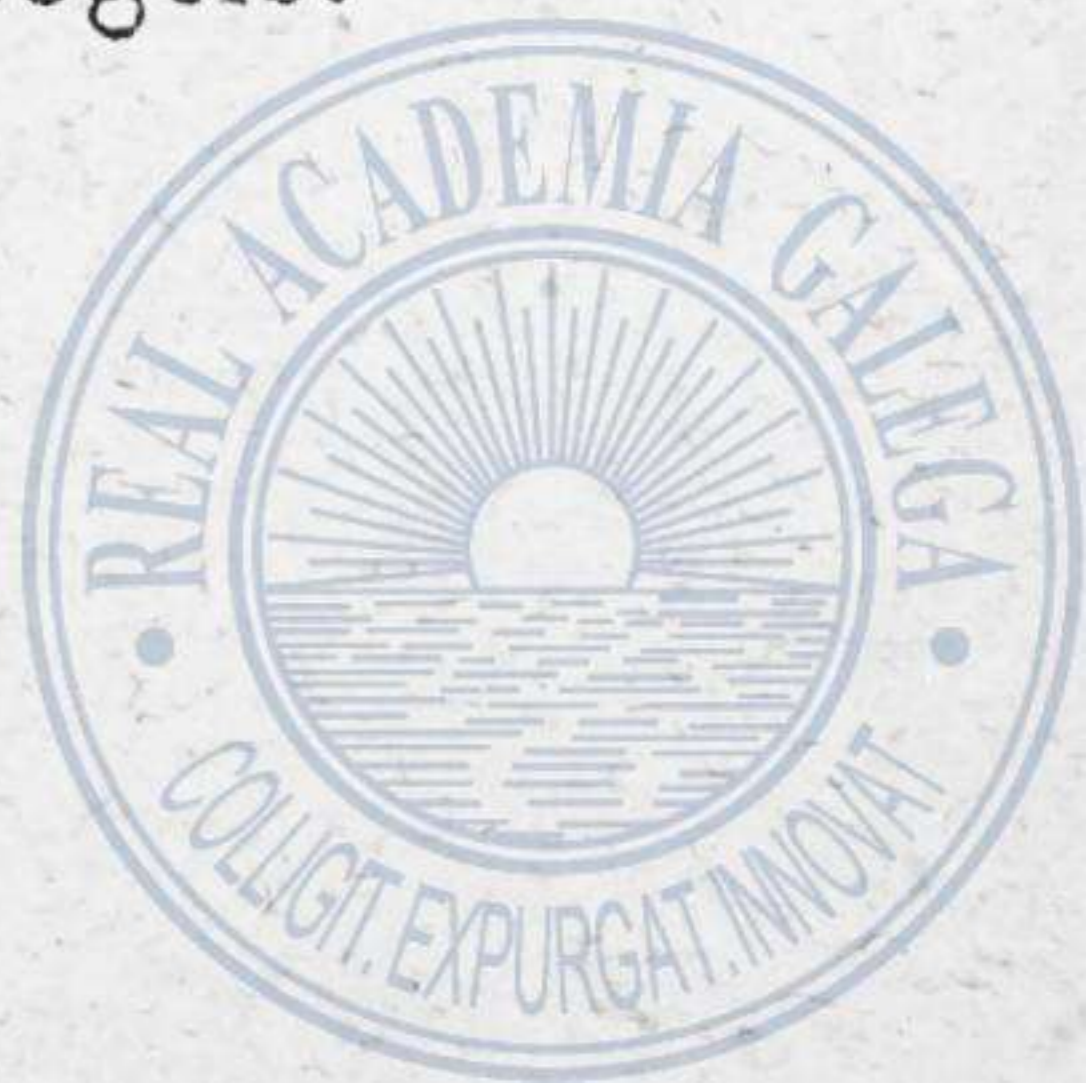
VERBO COGER.

INDICATIVO.

PRESENTE.

Singular.—*Eu collo.*—Yo cojo.
ti colles.—Tu coges.
el colle.—El coge.

Plural...—*Nosoutros collemos.*—Nosotros cogemos.
vosoutros colledes.—Vosotros cogéis.
eles collen.—Ellos cogen.

PRETÉRITO PERFECTO.

Singular.—*Eu collin.*—Yo cogi.

ti colliches.—Tu cogiste.

el colleu.—El cogió.

Plural...—*Nosoutros collimos.*—Nosotros cogimos.

vosoutros collechedes.—Vosotros cogisteis

eles colleron.—Ellos cogieron.

VERBO HACER.

INDICATIVO.

PRESENTE.

Singular.—*Eu fago.*—Yo hago.

ti fas.—Tu haces.

el fai.—El hace.

Plural...—*Nosoutros fasemos.*—Nosotros hacemos.

vosoutros fasedes.—Vosotros haceis.

eles fan.—Ellos hacen.

PRETÉRITO PERFECTO.

Singular.—*Eu fixen.*—Yo hice.

ti fixeches.—Tu hiciste.

el fixo.—El hizo.

Plural...—*Nosoutros fixemos.*—Nosotros hicimos.

vosoutros fixechedes.—Vosotros hicisteis

eles fixeron.—Ellos hicieron.

VERBO PONER.

INDICATIVO.

PRESENTE.

Singular.—*Eu poño*—Yo pongo.

ti pos.—Tu pones.

el pon.—El pone.

Plural...—*Nosoutros poñemos*—Nosotros ponemos.

vosoutros poñedes.—Vosotros poneis.

eles poñen.—Ellos ponen.

PRETÉRITO PERFECTO.

Singular.—*Eu puxen.*—Yo puse.

ti puxeches.—Tu pusiste.

el puxo.—El puso.

Plural...—*Nosoutros puxemos.*—Nosotros pusimos.

vosoutros puxechedes.—Vosotros pusisteis

eles puxeron.—Ellos pusieron.

VERBO QUERER.

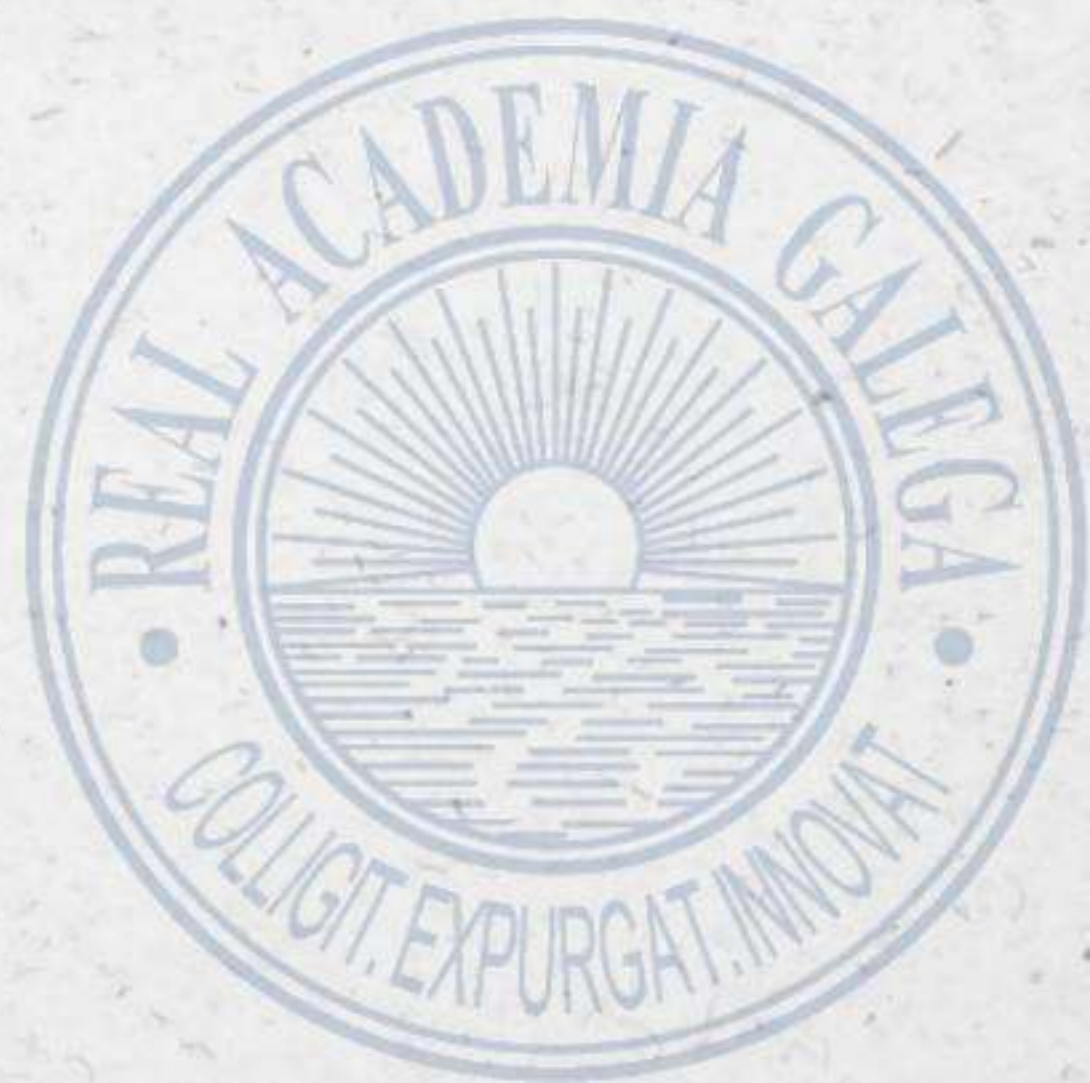
INDICATIVO.

PRESENTE.

Singular.—*Eu quero.*—Yo quiero.

ti queres.—Tu quieres.

el quere.—El quiere.

Plural...—*Nosoutros queremos.*—Nosotros queremos.
vosoutros queredes.—Vosotros quereis.
eles queren.—Ellos quieren,

PRETÉRITO PERFECTO.

Singular.—*Eu quixen.*—Yo quise.
ti quixeches.—Tu quisiste.
el quixo.—El quiso.

Plural...—*Nosoutros quixemos.*—Nosotros quisimos.
vosoutros quixechedes.
Vosotros quisisteis.
eles quixeron.—Ellos quisieron.

SUBJUNTIVO.

PRESENTE.

Singular.—*Eu queira.*—Yo quisiera.
ti queiras.—Tu quieras.
el queira.—El quiera.

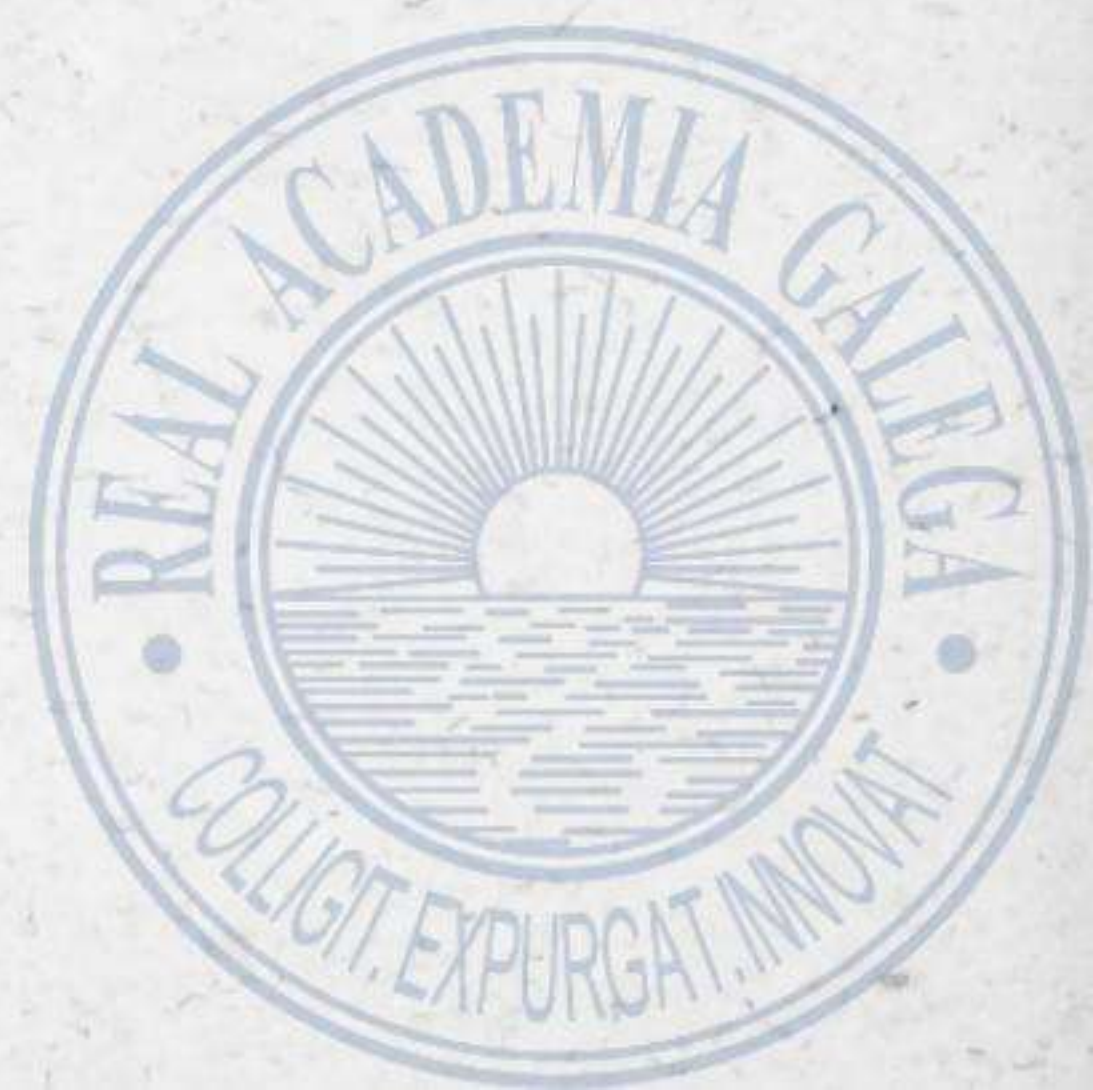
Plural...—*Nosoutros queiramos.*—Nosotros quiéramos
vosoutros queirais.—Vosotros queráis.
eles queiran.—Ellos quieran.

VERBO TENER.

INDICATIVO.

PRESENTE.

Singular.—*Eu teño.*—Yo tengo.
ti tes.—Tu tienes.
el ten.—El tiene.

Plural...—*Nosoutros temos.*—Nosotros tenemos.
vosoutros tedes.—Vosotros teneis.
eles teñen.—Ellos tienen.

SUBJUNTIVO.

PRESENTE.

Singular.—*Eu tiña.*—Yo tenga.
ti tiñas.—Tu tengas.
el tiña.—El tenga.

Plural...—*Nosoutros tiñamos.*—Nosotros tengamos.
vosoutres tiñades.—Vosotros tengais.
eles tiñan.—Ellos tengan.

NOTA.

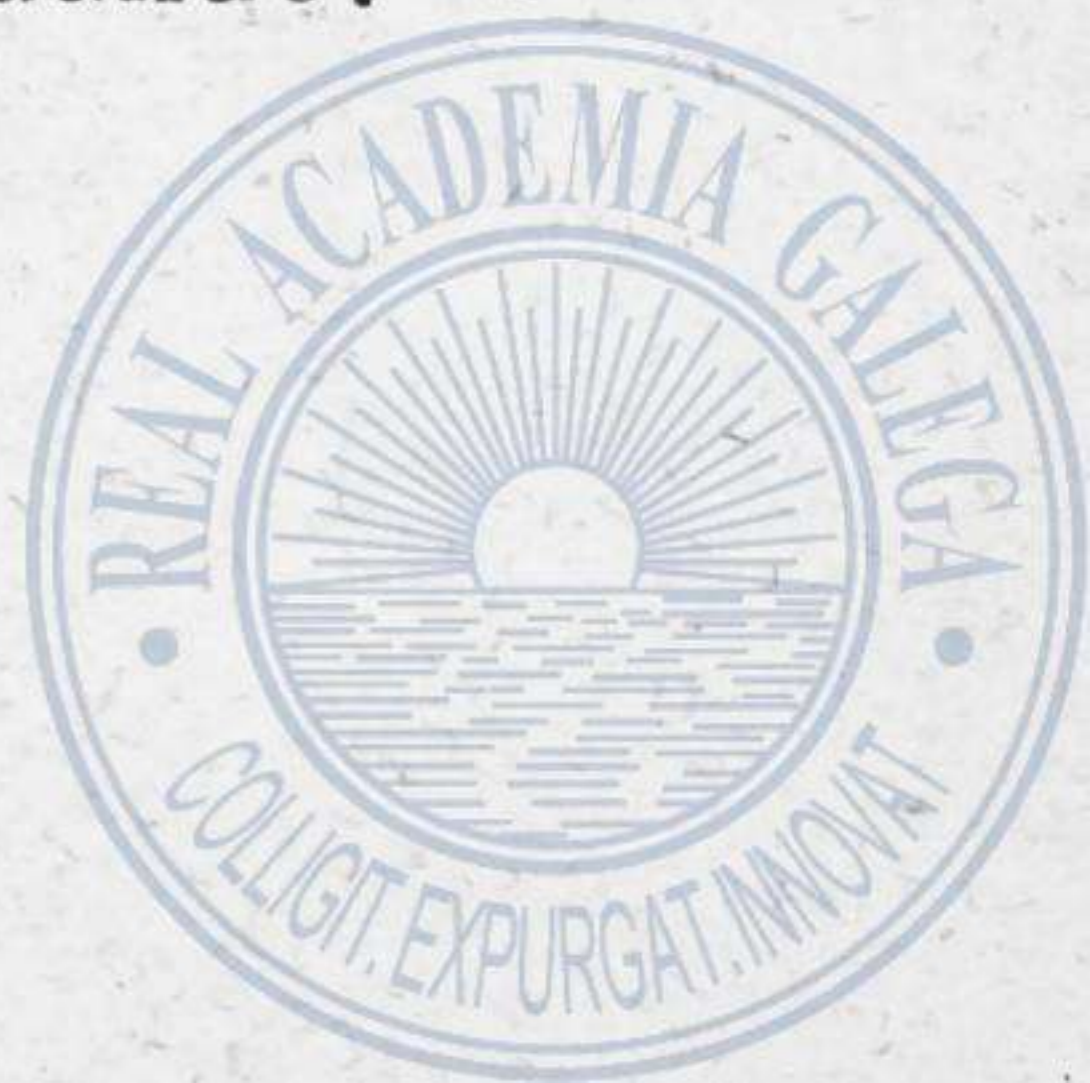
Se omiten los otros tiempos por variar muy poco á excepcion de la segunda persona de plural, cuya forma es segun se ve en las conjugaciones de los verbos atributivos.

CAPITULO IV.

DEL ADVERBIO.

DE TIEMPO.

Oxe, Hoy.—*Mañan*, Mañana.—*Onte*, Ayer.—*Antonte*, Antes de ayer.—*Carta feira*, Miércoles.—*Quinta feira*, Jueves.—*Ajora*, Ahora.—*Entonces*, Entonces.—*Dempois*, Despues.—*De contado*, Pronto.—*De cole*, Siempre.—*Denantes*, Antes.—*Sempre*, Siempre.—*Lojo*, Luego.—*Xa*, Ya.—*Cando*, Cuando.—*Mentras*, Mientras.

—38—
DE MODO.

Ben, Bien.—*Bo*, Bueno.—*Caxque*, Casi.

DE LUGAR.

Diante, Delante.—*Abaixo*, Abajo.—*Fora*, Fuera.
—*Debaixo*, Debajo.—*Acó*, Aquí.—*Aló*, Allí.—*Acolá*,
Acullá.—*Alá*, Allá.—*Alí*, Allí.—*Lonxe*, Lejos.—
Preto, Cerca.—*Lexos*, Lejos.

DE CANTIDAD.

Moito, Mucho.—*Pouco*, Poco.—*Canto*, Cuanto.

DE JURAR.

Afellas, A fé.—*Inda eu estale*, Aun yo rebiente.
—*Os diancres leven*, Los diablos lleven.—*Xuro os*
crabos do carro, Juro á los clavos del carro.

DE DUDAR.

Quisá, Quizá.—*Poida dar*, Pueda ser.—*Demo*
non fales, Diabli no hables.

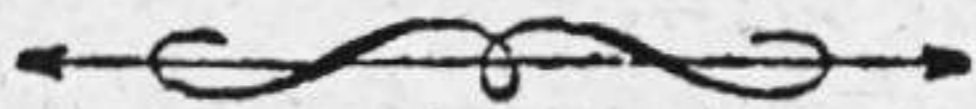
DE AFIRMACION.

Catá, Eso ya es otra cosa.

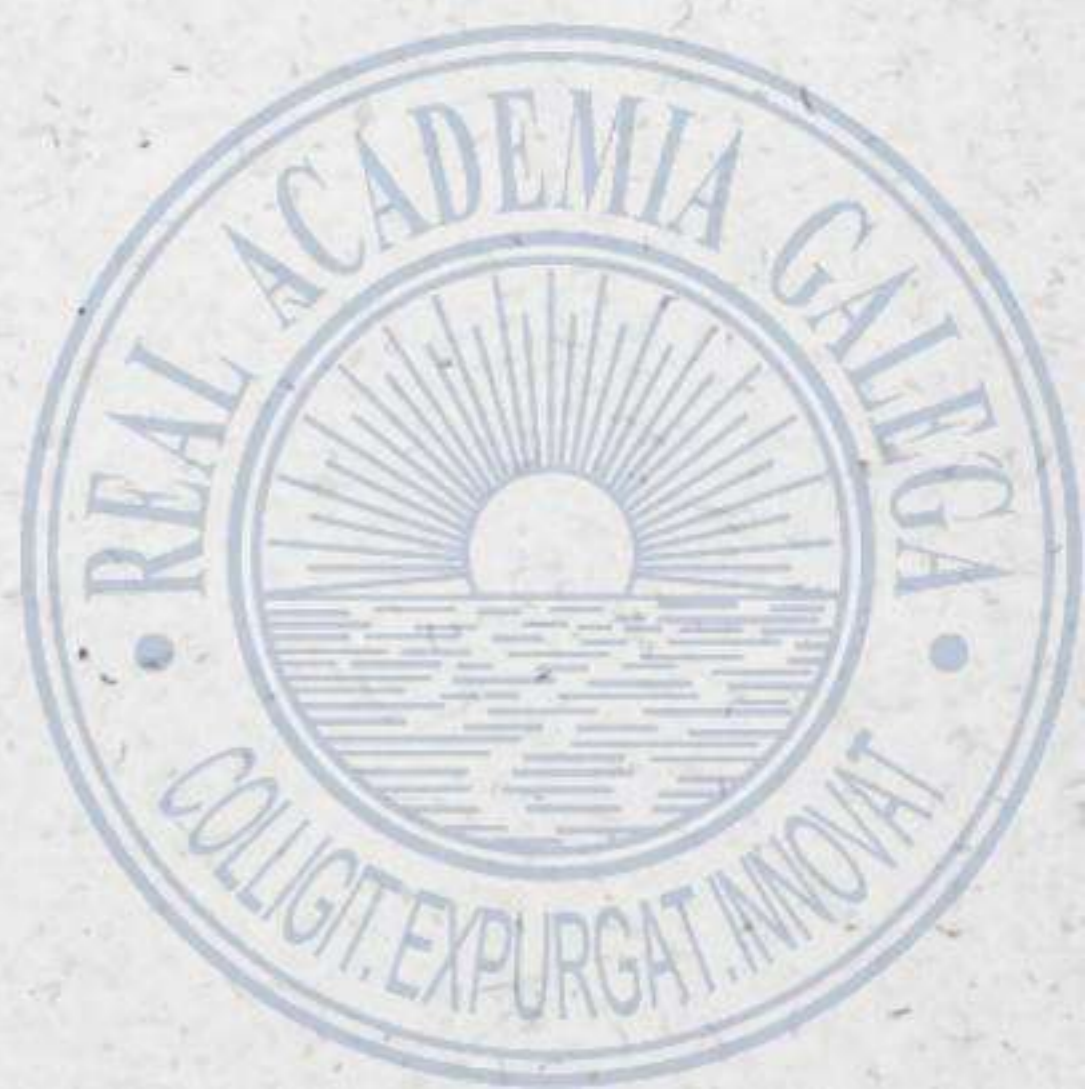
VOCABULARIO

de nombres y verbos gallegos con su equivalencia
castellana.

A.

- Abellon.*—Zángano.
Abó, Aboa.—Abuelo, Abue!a.
Abono.—Estiércol.
Achejárse.—Hacerse atrás.
A fincar.—Hacer fuerza,
Ajulla.—Aguja.
Ajinaldo.—Regalillo.
Adrejo.—Atrio.
Amorosíño.—Disminutivo de amor.
Anque.—Aunque.
Andrómena.—Cosa sorprendente.
Antano.—Año pasado.
Anaco.—Un pedazo.
Area.—Arena.
Arroto.—Eruto.
Asado.—Puchero.
Asubio.—Silbido.
Armallo.—Buey padre.
Arinól.—Bacinilla.
Auja.—Agua.
Atro —Atrio.
Arteiro.—Sagaz.

Amarelo.—Amarillo, Rojo.

Atraisoado.—Traidor.

Allo.—Ajo.

B.

Bajuas.—Lágrimas.

Bacuriño.—Cerdo pequeño.

Barrija.—Vientre.

Bardalloeiro.—Poco recatado.

Baraza.—Cordel ó cinta pequeña.

Barballoas.—Ablador.

Beizos.—Ocicos, lábios.

Bermello.—Encarnado, rojo.

Besta.—Caballería.

Berjallan.—Desidioso, perezoso.

Bela.—Oreja.

Bixijas.—Viruelas.

Bocho.—Grueso.

Bode.—Obeso.

Bordasca.—Bara.

Bouba.—Mentira.

Bo.—Bueno.

Boy.—Buey.

Bretema.—Niebla.

Brinco.—Salto.

Burato.—Agujero.

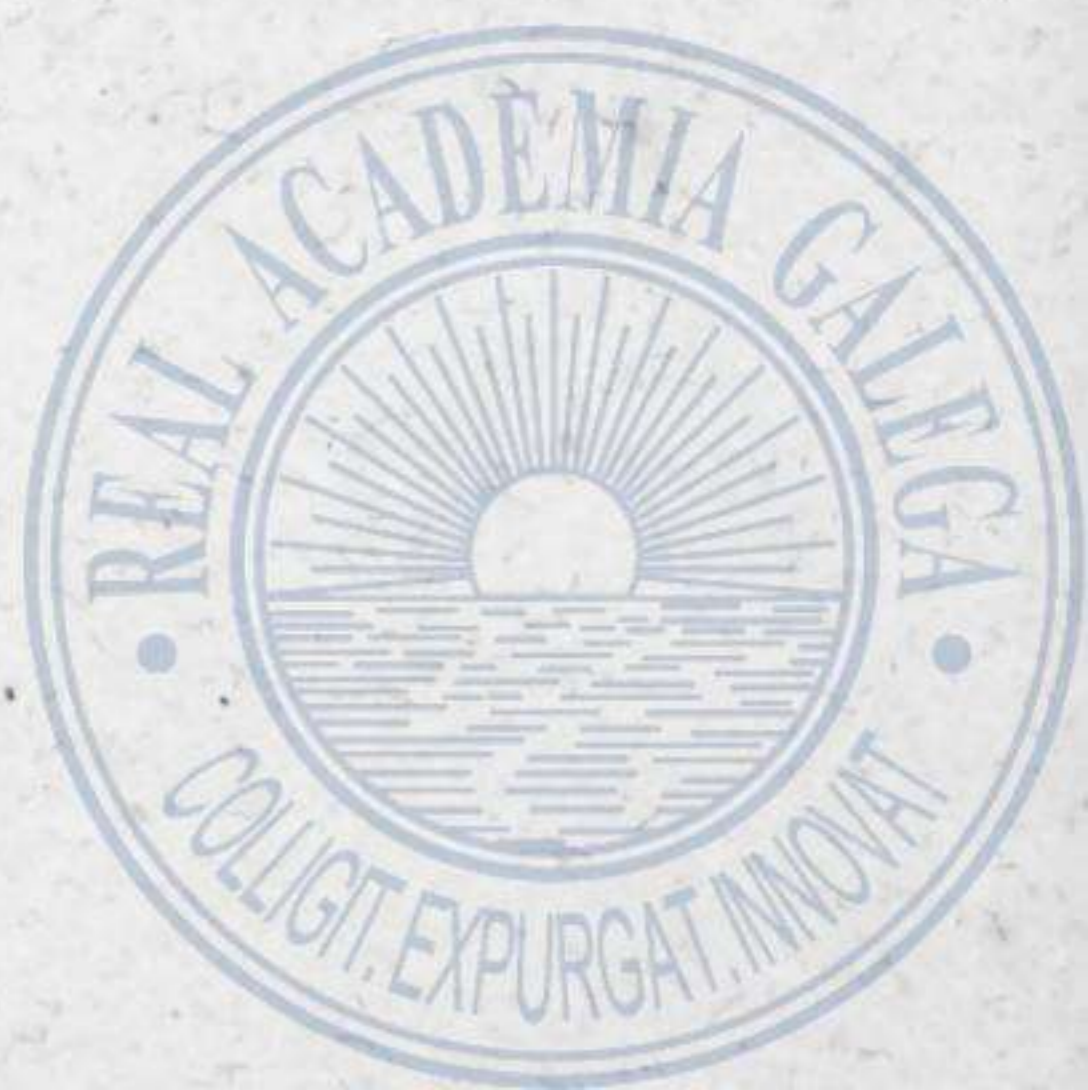
Bulda.—Bula.

Balo.—Muro pequeño.

C.

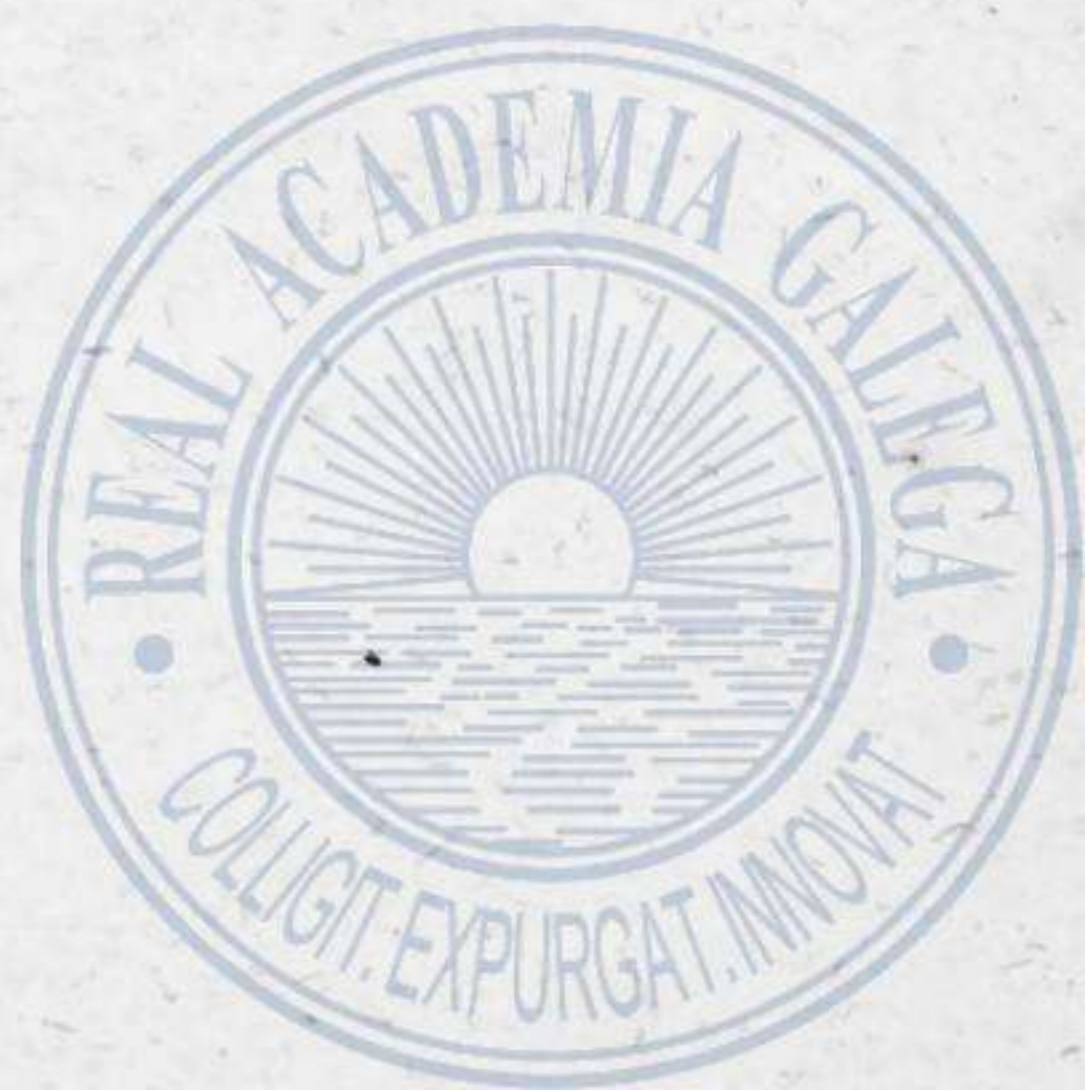
Cabazo.—Calabazo.

Can.—Perro.

- Cacheira.*—Cabeza.
Cadela.—Perra.
Casque.—Casi.
Catá.—Ojalá.
Cadelo.—Perro pequeño.
Candeiros.—Piernas largas.
Cantija.—Cancion, Coplilla.
Canteiros.—Colmillos.
Caneiro.—Caño.
Calaña.—Miserable.
Caletre.—Juicio, Conocimiento.
Carabilla.—Clavija de hierro.
Cadea.—Cadena.
Canela.—Canilla.
Carabuña.—Hueso de la fruta.
Carabela.—Cesta pequeña.
Carafuncho.—Tumor pequeño.
Cativo.—Ruín.
Calleira.—Cerebro.
Candeas.—Cerillas.
Carda.—Reprension.
Cartos.—Cuartos.
Cerello.—Pequeño retazo de trapo.
Cea.—Cena.
Ceu.—Cielo.
Cirolas.—Calzoncillo.
Confeson.—Confesion.
Colarro.—Desavenencia.
Cinza.—Ceniza.
Cicateiro.—Mezquino.
Charamusca.—Chispa.
Chau.—Suelo.
Chorimicon.—Lloron.

:

Chantado.—Metido, Introducido.

Cheo.—Lleno.

Cobreja.—Culebra.

Corpo —Cuerpo.

Colleita.—Recoleccion.

Codia.—Corteza.

Coello.—Conejo.

Colexo.—Colegio.

Colleito.—Cogido.

Corres.—Varas retorcidas.

Corte.—Cuadra.

Cortello.—Pocilga.

Cocho.—Cerdo, Sucio.

Couce.—Puntapié, Coz, Tronco de un árbol.

Conlo.—Cuento, Cierta número de manojos de fruto.

Coitelo.—Cuchillo.

Craro.—Claro.

Croucha.—Bruja, Pelona.

Croa.—Desaliñada, Corona.

Crabo.—Clavo.

Croque.—Golpe en la cabeza.

Culler.—Cuchara.

Cujole.—Cerviz, Cuello.

Curruncho.—Rincon.

Curro.—Idem.

Coiro.—Cuero.

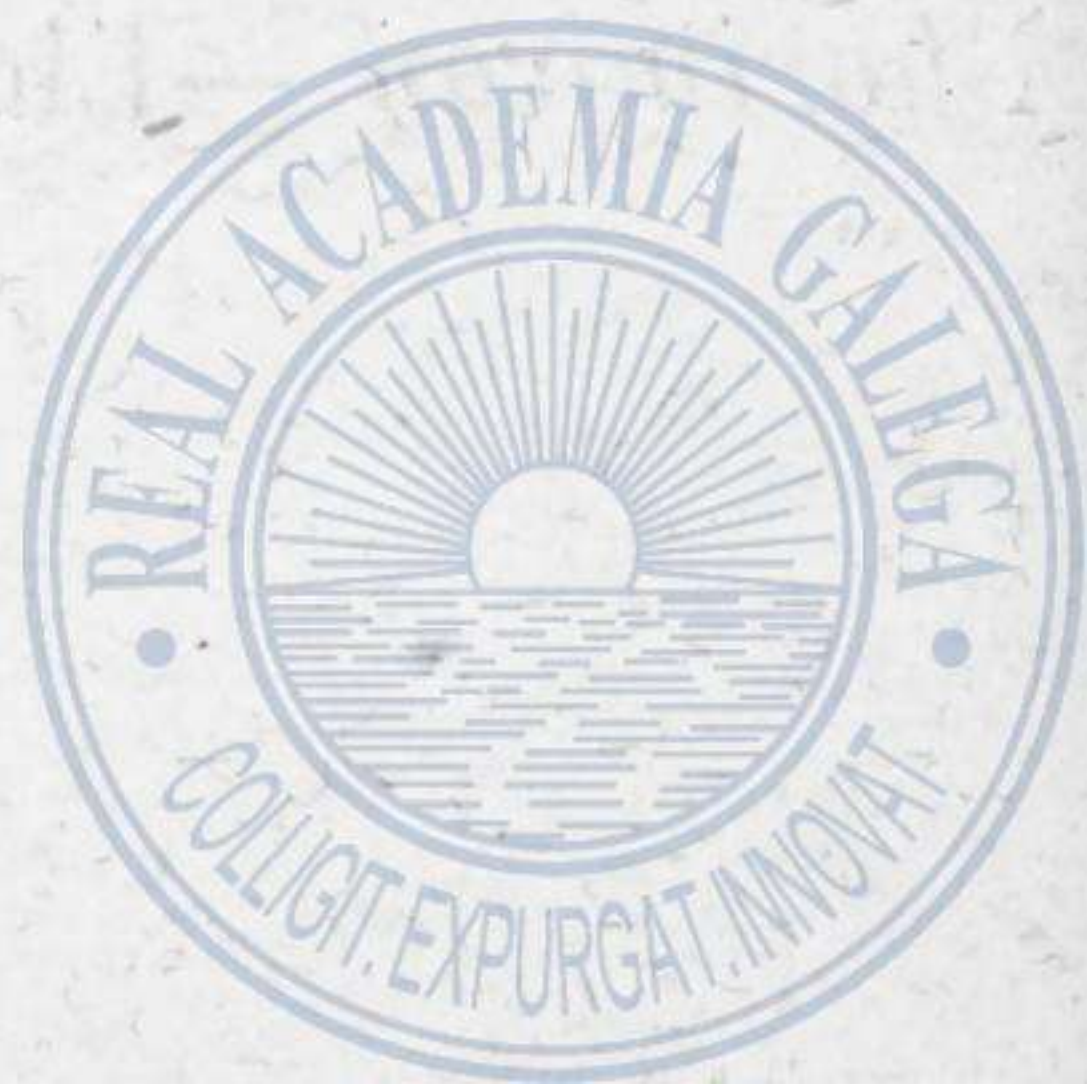
Cunca.—Taza.

Cubizoso.—Codicioso.

Cumprida.—Cumplida.

Curmá.—Primo, Prima.

Cuspe.—Saliva.

D.

Denosiña.—Comadreja.

Doente.—Rabioso.

Dor.—Dolor.

Dose.—Suave, Dulce, Número de doce.

E.

Enxoito.—Seco.

Emprejo.—Res de ganado.—Yunta de bueyes.

Empeitiso.—Fastidioso.

Enxoito.—Enjuto.

Entremés.—Jugete.

Esqueiro.—Subida á un pequeño muro.

Esjanar.—Ahogar, Ahorcar, Estrangular.

Escano.—Caja mortuoria.

Espola, Espoa.—Espuela.

Esjumiado.—Flaco demasiado.

Estrelas.—Estrellas.

Eslacado.—Roto, Descosido.

Estoutro.—Ese otro.

F.

Fachuco.—Manojo.

Falla.—Falta.

Farrapo.—Trape, Remiendo.

Farruco.—Francisco.

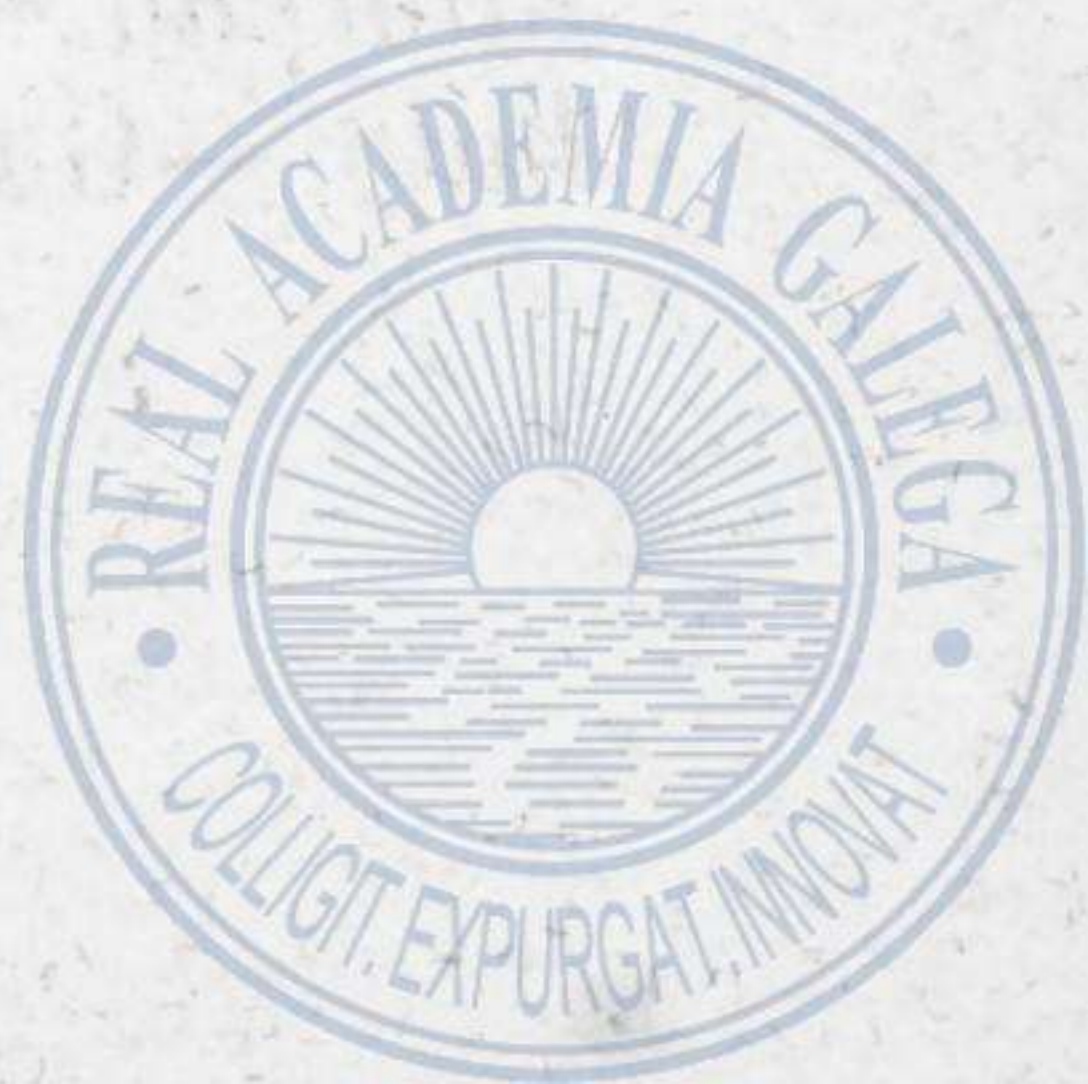
Ferruxe.—Ollin.

Fillo.—Hijo.

Fio.—Hilo.

Folecho.—Saco pequeño de piel.

Fojo.—Fuego.

Fol..—Saco de piel.
Fouce..—Hoz.
Folla..—Oja.
Foula..—Polvo de harina.
Fogete..—Cohete.
Frauta..—Flauta.
Froita..—Fruta.
Frebe..—Fiebre.
Frejado..—Implicacion.
Frida..—Herida.
Fuliada..—Diversión.
Fume..—Humo.
Fuso..—Huso de hilar.
Fusis..—Fusiles.
Funjallas..—Migas.

G.

Giljorio..—Gregorio.
Gizo..—Una poca leña.

H.

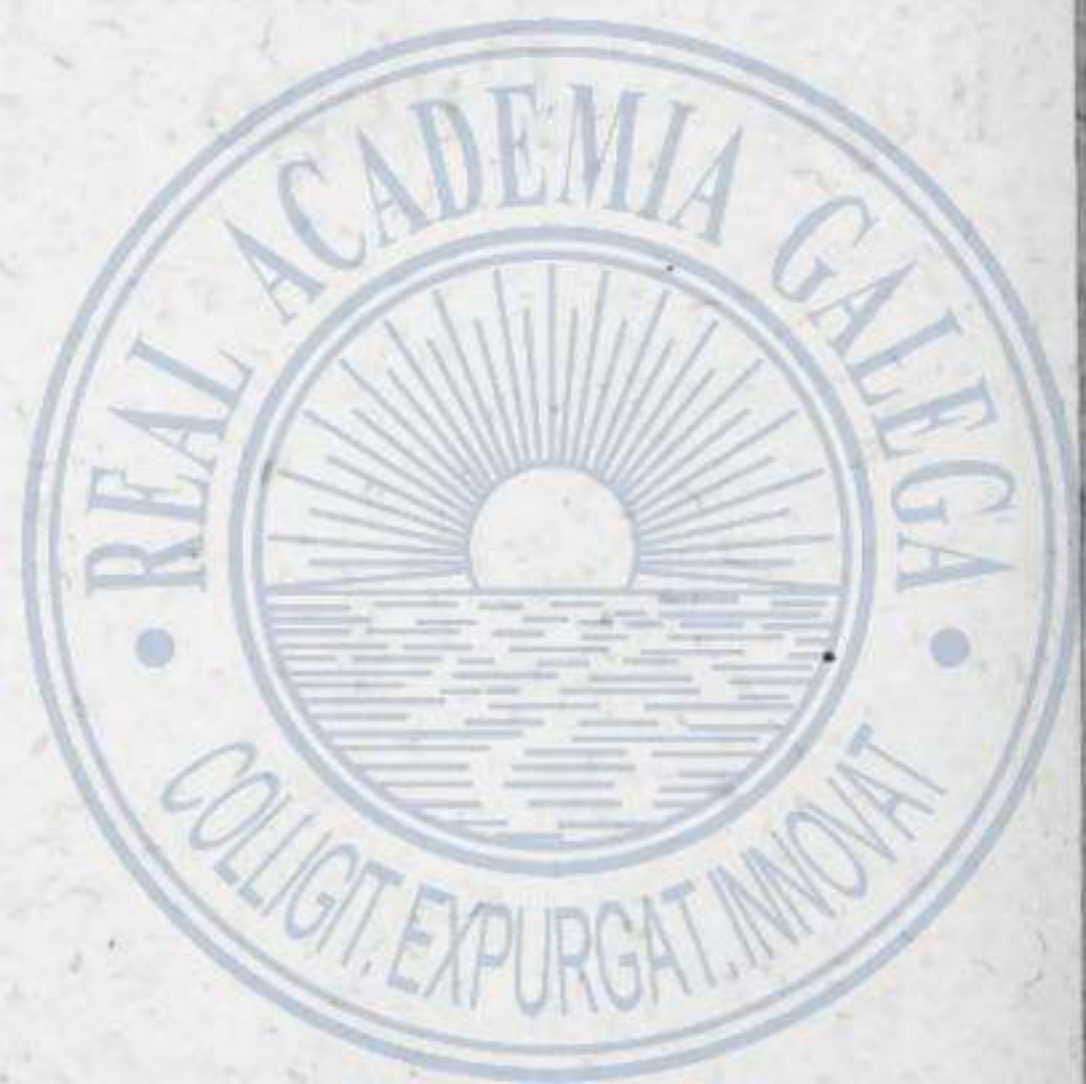
Herbellas..—Habas.
Hirman..—Hermano, Hermana.

I.

Incordio..—Fastidioso.

J.

Jalorcho..—Zapato viejo.
Jado..—Ganado.

Jaldrumeiro.—Gloton, Sucio.
Jaldrumada.—Golosina.
Jarabullo.—Palito.
Jarrida.—Hermosa.
Jarrido.—Regalillo.
Jatoeiro.—Ladroncillo.
Jalan.—Joven, buen mozo.
Jalupin.—Pillo.
Joupas.—Garras.
Joloso.—Gloton.
Jorxa.—Garganta.
Jran.—Grande.
Jumitivo.—Votivo.

L.

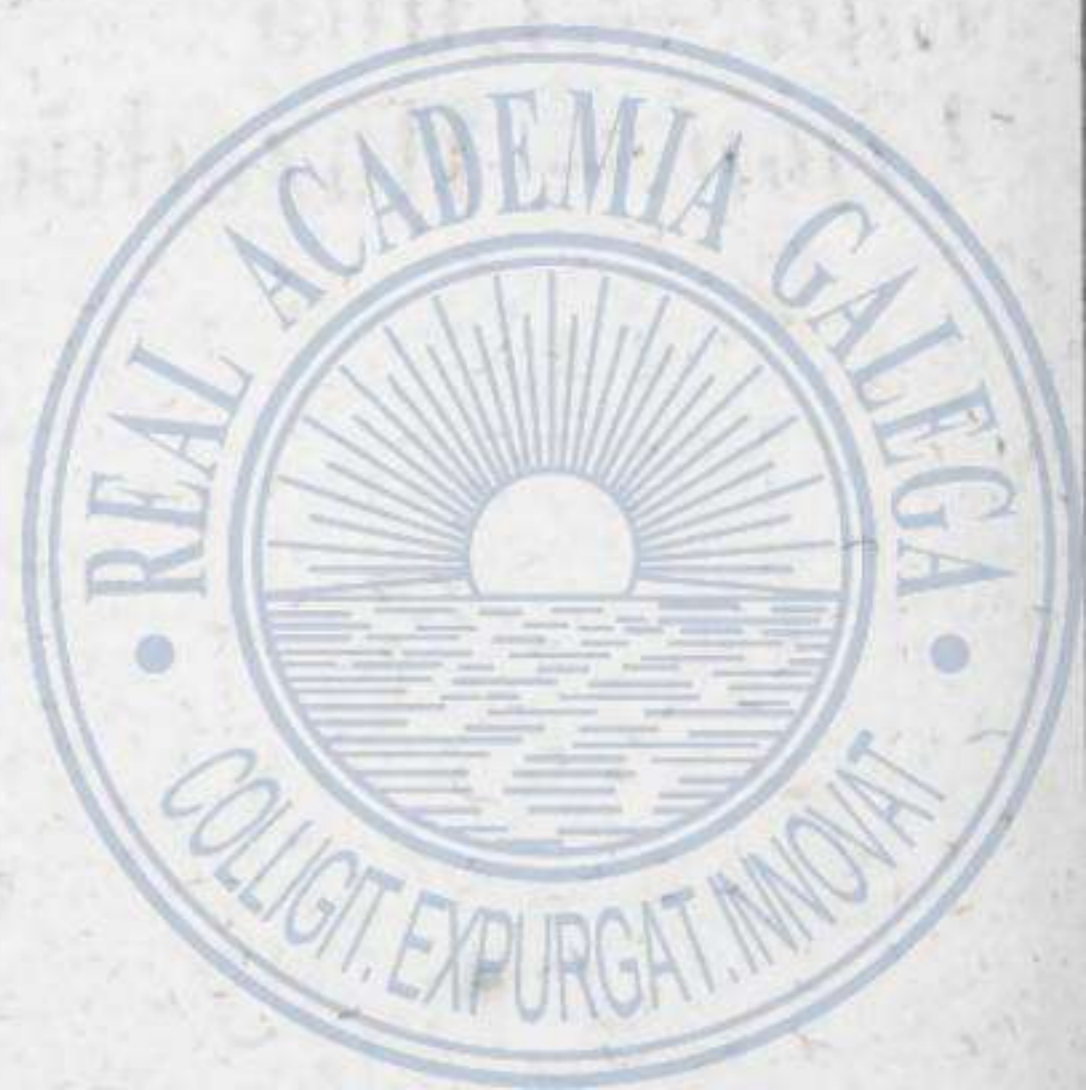
Lanjran.—Alto, macilento, lleno de harapos.
Lapon.—Gloton.
Lajarteiro.—Sagáz, el ave cernículo.
Lapa.—Llama.
Larpan.—Gañan, aragan.
La.—Lana.
Lacoeiro.—Perezoso.
Lacasan.—Desidioso, perezoso.
Larpeada.—Golosina.
Larpeiro.—Gloton.
Ladrupeiro.—Ladron.
Leria.—Habladuría.
Leito.—Cama.
Lerdo.—Torpe.
Loita.—Lucha.
Lua.—Luna.
Lijon.—Hazadon.

Limeta.—Botella.
Lonxe.—Lejos.
Lostrojo.—Relámpago.
Loito.—Luto.
Lenzo.—Pañuelo.
Lonjo.—Largo.
Lume.—Lumbre.
Lurpia.—Ladra.
Lus.—Luz, Lunes.
Lombo.—Lomo.
Lombeirada.—Estacazo.
Liña.—Hebra de hilo.
Lostrejaso.—Latigazo.

M.

Marelo.—Pardo, encarnado.
Manjo.—Puño.
Manteija.—Grasa.
Maceira.—Manzano.
Marañas.—Madejas.
Majoado.—Lastimado.
Maseira.—Vacía de los Ce
Mada.—Brazado.
Marica.—Maria.
Martelo.—Martillo.
Metro.—Mirlo.
Mesmo.—Mismo.
Membros.—Miembros.
Meolos.—Sesos.
Meolo.—Miajon.
Miñato.—Milano.
Mixiricada.—Una pequeña cosa.

Moca.—Cachiporra.

Moa.—Muela, Piedra de afilar.

Monteira.—Gorra.

Mulime.—Esquilmo.

Muiño.—Molino.

Munisós.—Amonestaciones para casarse.

N.

Nadal.—Mes de Diciembre.

Neviña.—Simiente.

Non.—No.

Nojallan.—Perezoso.

Nujalla.—Pereza.

Nobelo.—Ovillo.

O.

Obrija.—Obliga.

Octono.—Octubre.

O fin ó fallo.—Por fin.

Orasme.—Además de esto.

P.

Pachorra.—Calma.

Pay.—Padre.

Pabor.—Miedo.

Papon.—Pasmon.

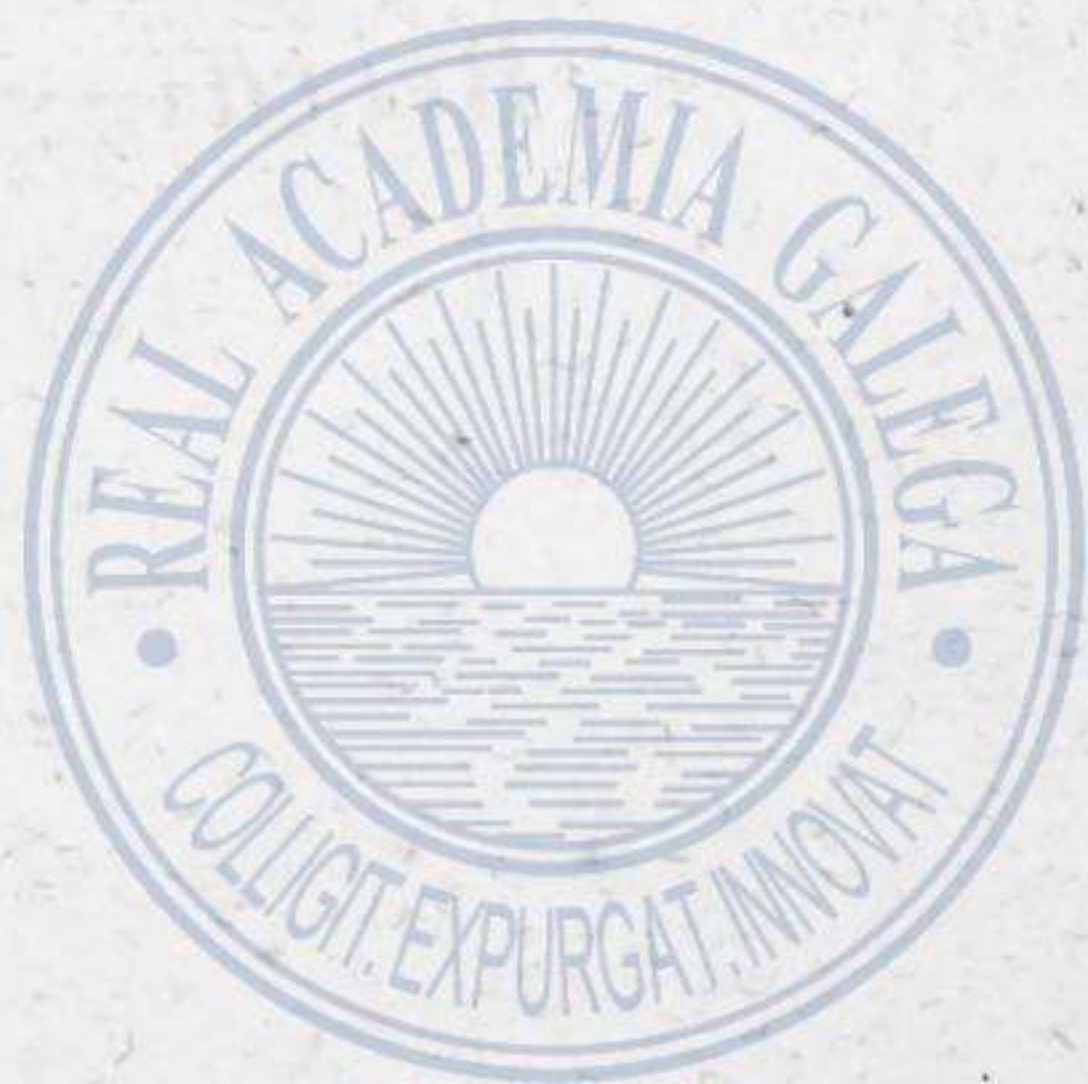
Pau.—Palo.

Papés.—Papeles.

Peixe.—Pez.

Perrencha.—Venganza.

Pescoso.—Cerviz, cuello.

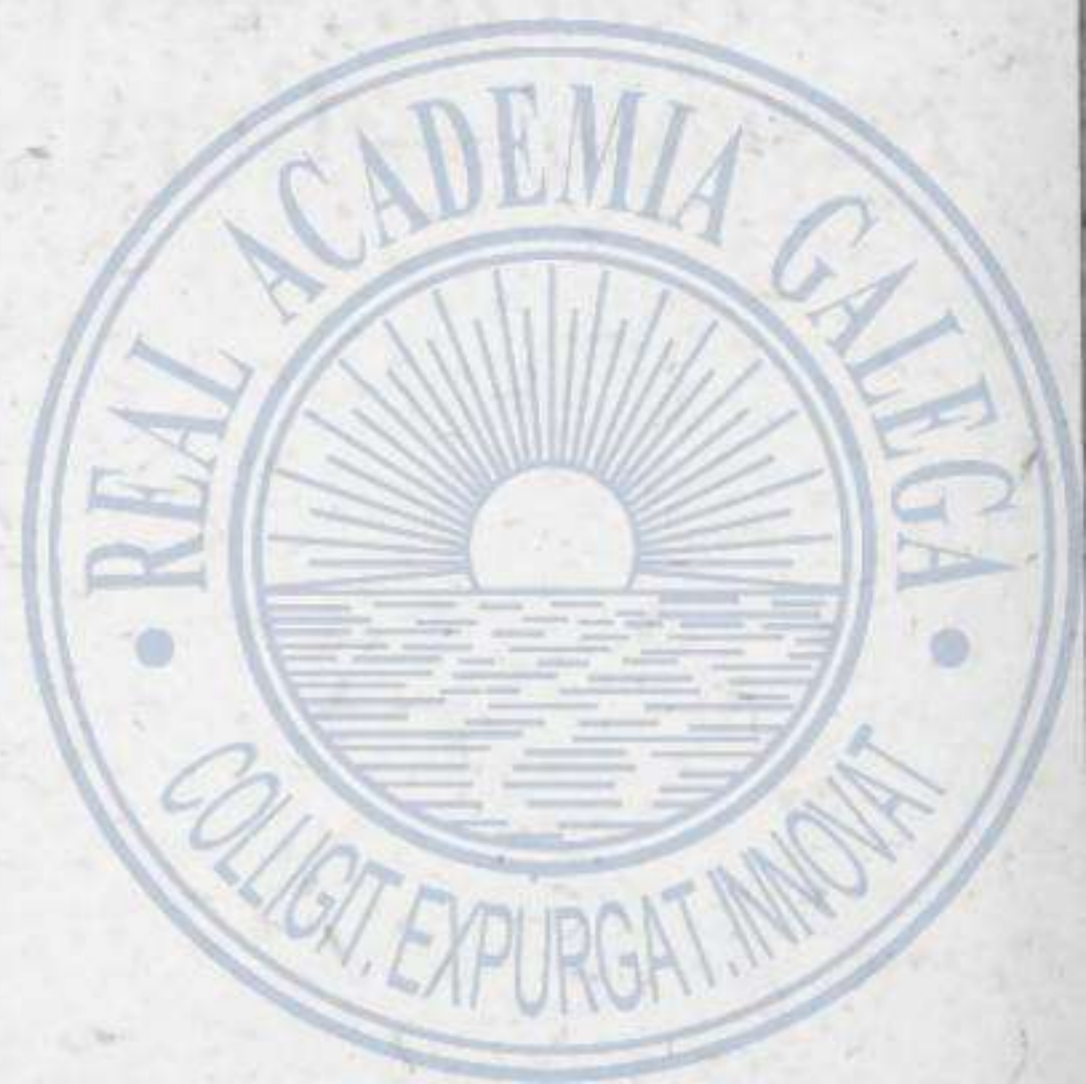
Pinja.—Gota.
Peteiro.—Pico de ave.
Pieite.—Peine.
Pilicos.—Pellejos.
Pinfano.—Flauta pequeña.
Pirgiseiro.—Perezoso.
Picaro.—Malo, Muchacho.
Poso.—Pozo.
Posma.—Pasmon, Pesado.
Poldro, Poldra.—Potro, Potra.
Pucho, Pucha.—Gorro, Gorra.
Preito.—Pleito.
Prejo.—Pliego.
Proer.—Picar.
Pruma.—Pluma.

Q.

Queixon.—Cajon.
Queixo.—Queso.

R.

Raparija.—Moza.
Ratoeiro.—Ladroncillo.
Rañado.—Mezquino.
Rancho.—Cerdo pequeño.
Renda.—Renta.
Rejo.—Riachuelo.
Rexoubeiro.—Murmurador.
Restrelo.—Rastrillo.
Rexouba.—Murmuración.
Reixa.—Reja.

Richado.—Mezquino.

Roda.—Rueda.

R.

Rabecha.—Disgusto.

S.

Sapo.—Cativo.

Samasuja.—Sanguijuela.

Saluco.—Hipo.

Salir nuestramo.—Salir el Señor para un enfermo.

Saba.—Sábana.

Sarabia.—Granizo.

Salja.—Tiempo de salar la carne.

Sedada.—Asentada de bebida.

Sedo.—Temprano.

Sede.—Sed, ó 2.ª persona del imperativo del verbo SER.

Serello.—Trapo.

Sima.—Principio.

Sobrado.—Piso de una casa.

Sono.—Sueño.

Subexo.—Sobrepuesto.

T.

Tastarrudo.—Terco.

Taboa.—Tabla.

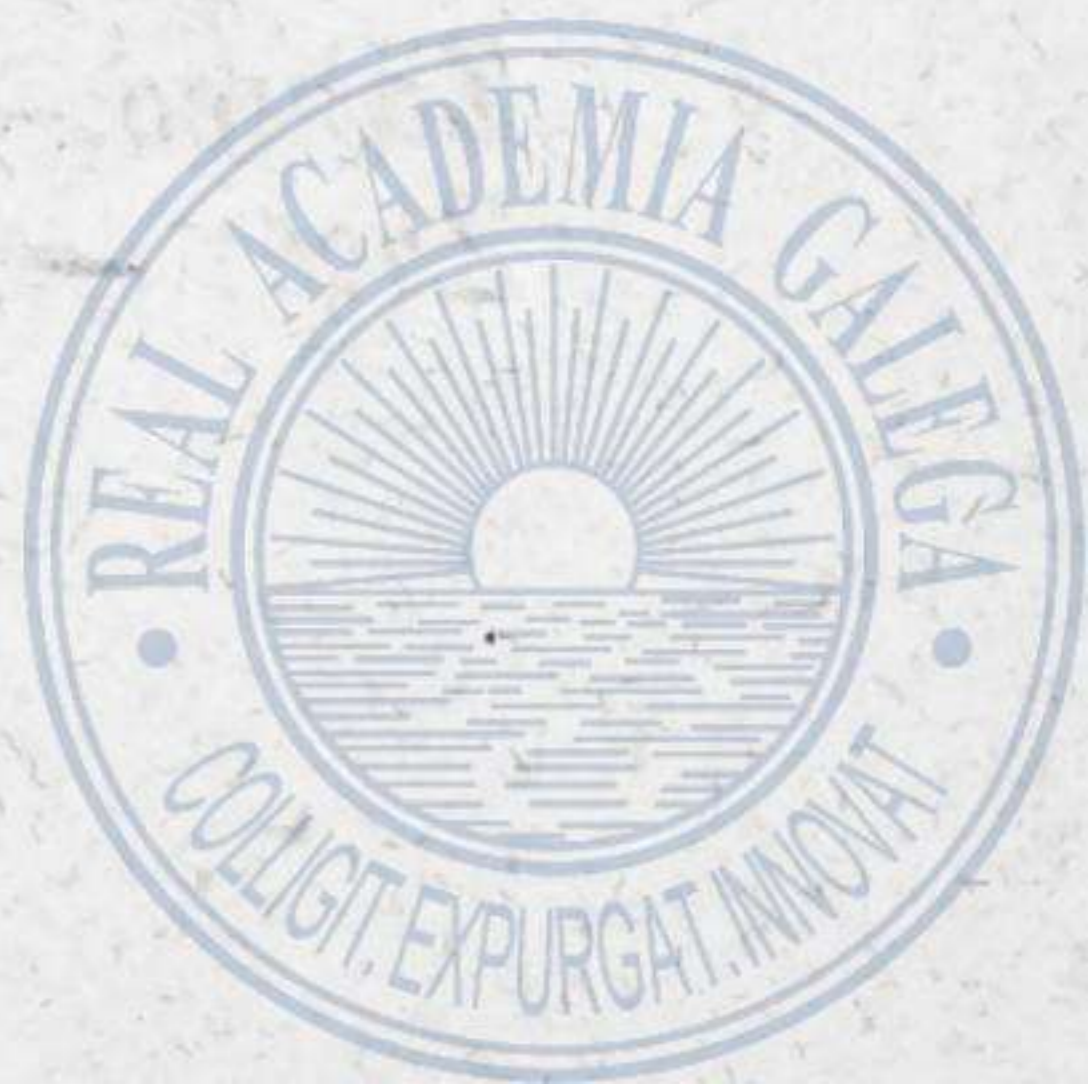
Tabulete.—Silla de madera.

Tallo.—Banco para sentarse.

Tarabelo.—Clavija de palo.

Tea.—Tela.

Tixola.—Sarten.

Tiologo.—Teologo.
Tope.—Cántaro.
Tolo.—Loco.
Trebo.—Tierno.
Treboada.—Chubasco.
Trabucos.—Contribucion.
Tremo.—Hinchado, Yo tiemblo.
Troita.—Trucha.
Tusigar.—Toser.
Trono.—Trueno.

U.

Ucha.—Arca.

V.

Vila.—Ciudad, Villa.
Vosté.—Usted.
Vrau.—Verano.

X.

Xiada.—Hielo.
Xan.—Juan.
Xenro.—Yerno.
Xojo.—Juego.
Xuvenco.—Novillo.

Z.

Zaluco.—Hipo.
Zeces.—Zuecos.

Verbos Gallegos de la 1.ª conjugacion, con su
correspondencia castellana.

Adentar.—Disputar riñendo.

Afocar.—Ahuecar.

Aloumiñar.—Alhagar.

Alomear.—Alumbrar.

Ajoirar.—Agorar.

Apañar.—Coger, Recibir algun golpe.

Apricar.—Aplicar.

Aprejar.—Pegar.

Asubiar.—Silbar.

Atruxar.—Dar chillidos.

Atisbar.—Ver, Divisar.

Babuxar.—Lloviznar.

Barruntar.—Opinar.

Berrar.—Reñir, Dar voces.

Bourar, Majar.—Dar golpes con algun instrumento.

Busar.—Soplar, Reñir fuertemente.

Camorrear.—Porfiar, Reñir.

Cascar.—Pegar, Dar golpes á otro.

Ceibar.—Soltar, Hechar.

Cear.—Cenar, Hacerse á tras.

Chantar.—Meter, Introducir, Dar.

Chorar.—Llorar.

Chamar.—Llamar.

Conter.—Contener.

Dejoxar.—Desear con avidez.

Despechar.—Abrir.

Dispincar.—Coger poco á poco, desplegar.

Deprender.—Aprender.

Domear.—Doblar.

Enxujar.—Secar.

Esbardallar.—Estender, Esparcir.

En coiro.—Desnudo.

Esbicar.—Beber un poco, Majar un poco.

Esbufar.—Reñir.

Estoupar.—Estallar.

Esmijallar.—Poner el pan en migas.

Escouchar.—Mentir, Desojar el maiz.

Esjurrichar.—Agotar el líquido.

Enfoumar.—Embaucar, Sonsacar.

Eslangrear.—Estar miserable.

Estrousar.—Enredar saltando.

Espetar.—Meter, Introducir.

Espaldrexar.—Saltar, Manosear.

Estalar.—Rebentar.

Escoitar.—Escuchar.

Funjar.—Reñir, Tomar tabaco.

Falar.—Hablar.

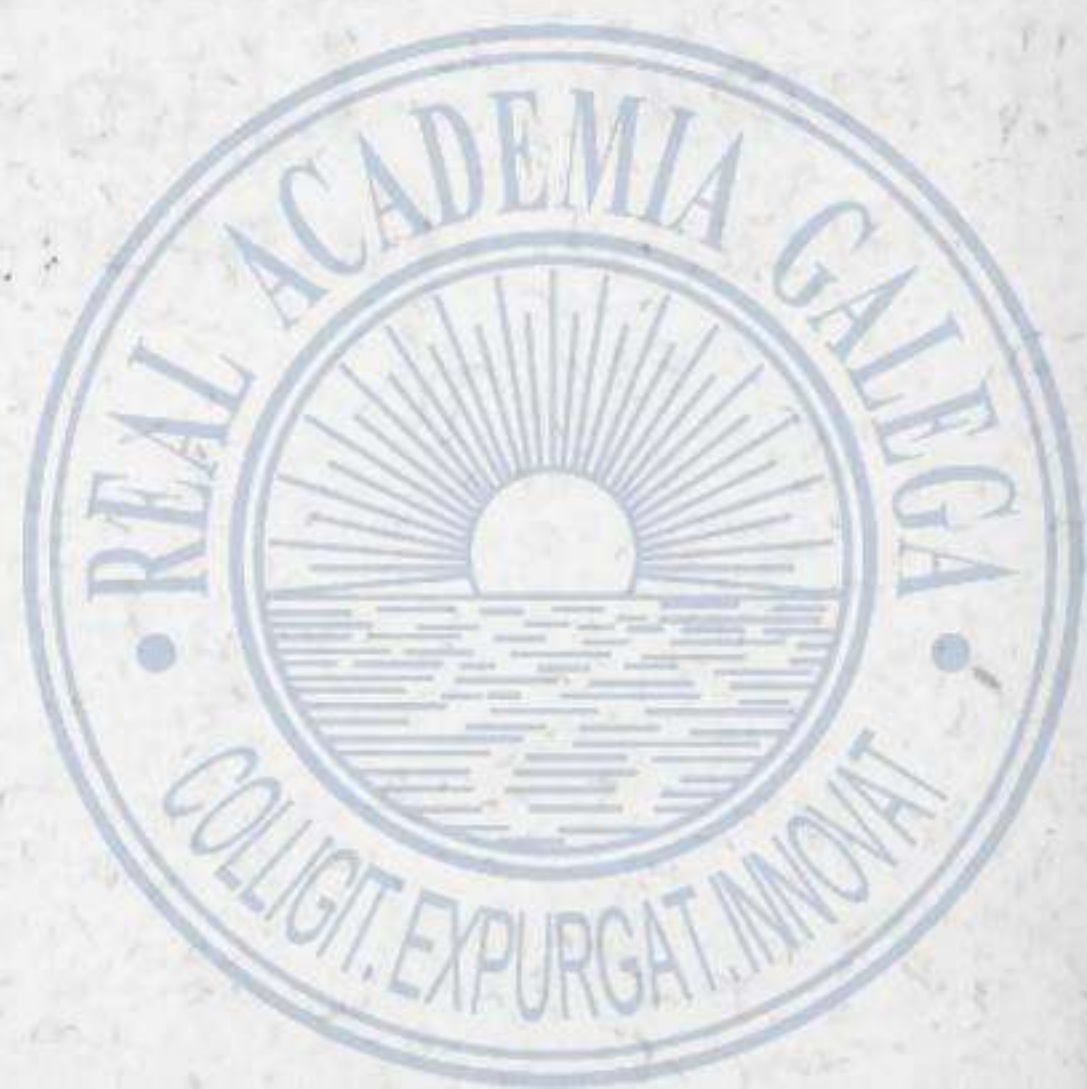
Fomear.—Humear.

Furmijar.—Picar.

Gindar.—Arrojar, Tirar.

Hachar.—Hallar.

Impar.—Gemir, Suspirar.

Jumitar.—Vomitar.

Loitar.—Luchar, Asirse.

Larafuzar.—Revolver.

Larpar.—Coger, Tomar.

Limpar.—Limpiar, Robar.

Lostrejar.—Relampaguear, dar latigazos ó con una vara

Lurpiar.—Robar, Estafar.

Lurpar.—Coger al momento sonsacando.

Luxar.—Ensuciar.

Mancar.—Lastimar.

Majoar.—Idem.

Mallar.—Majar.

Mexar.—Orinar.

Maxinar.—Pensar, Discurrir.

Minja.—Mengua.

Muxir.—Ordeñar.

Nomear.—Nombrar,

Parolar.—Hablar.

Pelar.—Abrasar, Mondar.

Petelear.—Terquear.

Pinjar.—Gotear.

Pechar.—Cerrar, Dejar, Dar.

Prubicar.—Publicar.

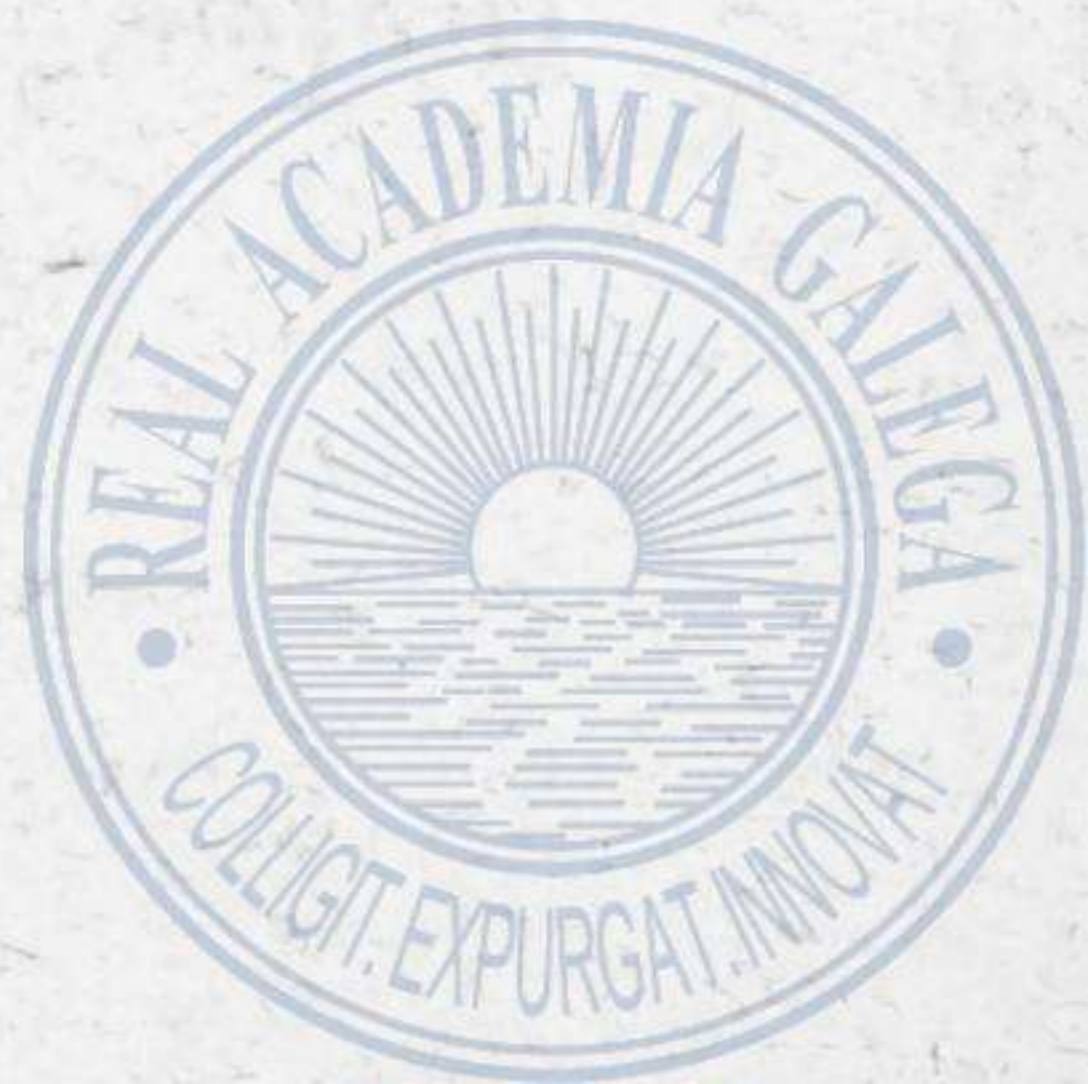
Peitear.—Peinar.

Rañar.—Rascar.

Rebuldar.—Enredar.

Roubar.—Robar.

Rexobar.—Murmurar.

Restrelar.—Rastrillar.

Ratoar.—Robar.

Rapar.—Cortar, Trasquilar.

Rinchar.—Relichar, Hacer ruido una cosa.

Rivirar.—Volver.

Rachar.—Rasgar.

Ripiar.—Erizarse los cabellos.

Soar.—Zumbar.

Semear.—Sembrar.

Tastarrudear.—Terquear.

Tremar.—Temblar.

Tiritar.—Aterirse, Temblar.

Termar.—Tener mano de una cosa.

Taravelear.—Enredar.

Truar.—Parrandear.

Tornar.—Detener.

Trousar.—Triturar.

Voar.—Volar.

Virarse.—Volcarse.

Xantar.—Comer de mediodía.

Xoia.—Expresion de cariño.

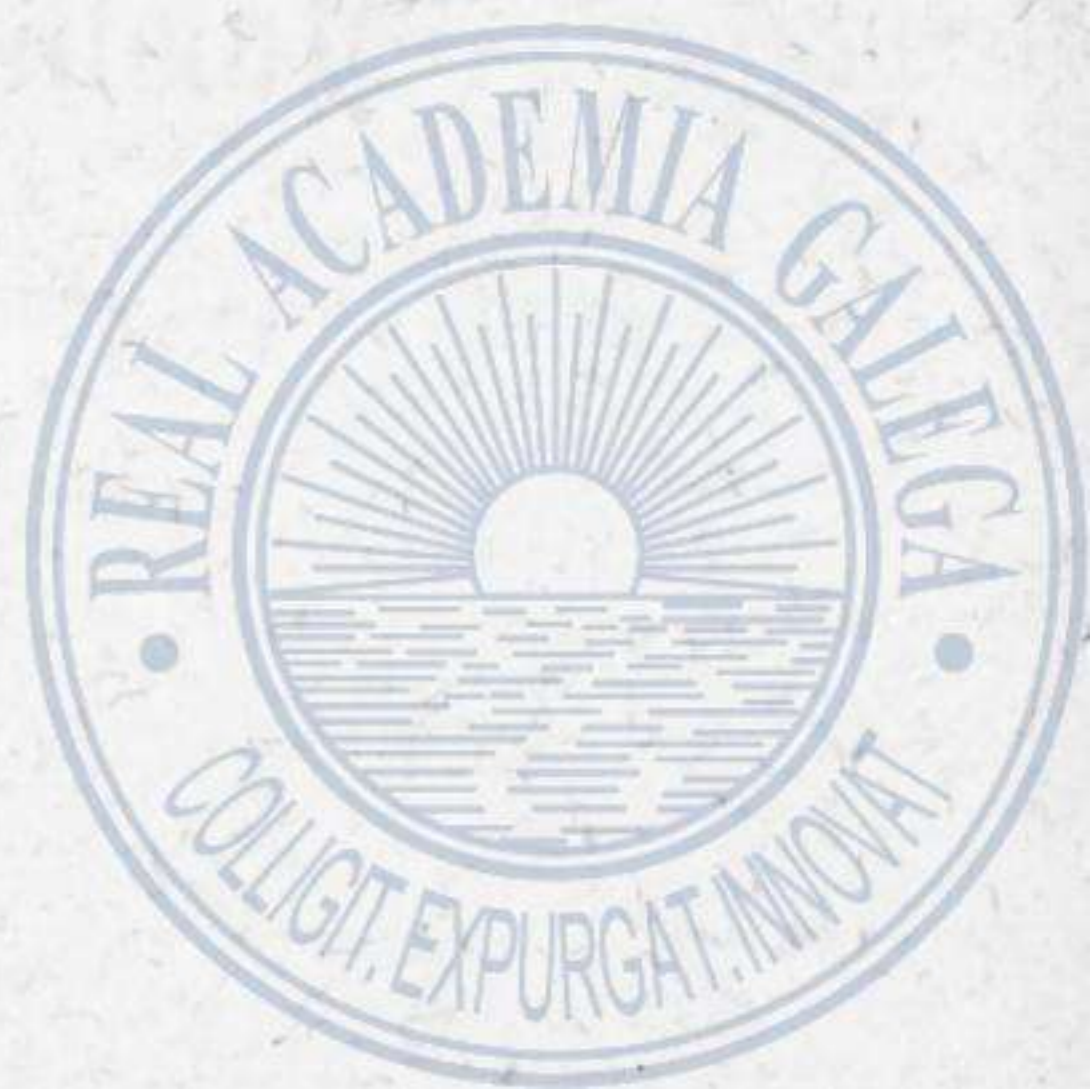
Xoiña.—Idem diminutiva.

Xurar.—Jurar.

Algunas frases gallegas.

Fajo de conta.—Me hago de cargo, Supongo.

Orasme.—Además de esto.

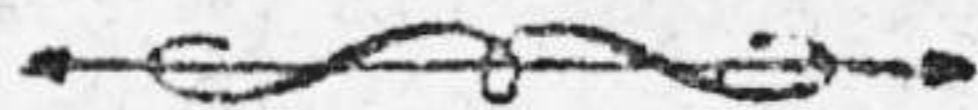
Veijate á mona.—Válgate la mona.

Bemo non fales.—Pueda que así sea.

Antano —El año pasado.

Vaite ó rolo do mercado.—Era una columna que desde ei tiempo de los feudales se hallaba en el campo de Santa Susana con un rolo ó cilindro de piedra y de ahí vino decir á uno, «vaite ó rolo do mercado.»

Verbos de la 2.ª conjugacion con su equivalencia,

Adoeser.—Desesperarse, Rabiar.

Abranquer.—Coger.

Coller.—Idem.

Compor.—Componer.

Chober.—Llover.

Doer.—Doler.

Estremer.—Estremecer.

Esqueser.—Olvidarse.

Encher.—Llenar.

Faser.—Hacer.

Ferber.—Herbir.

Manter.—Mantener.

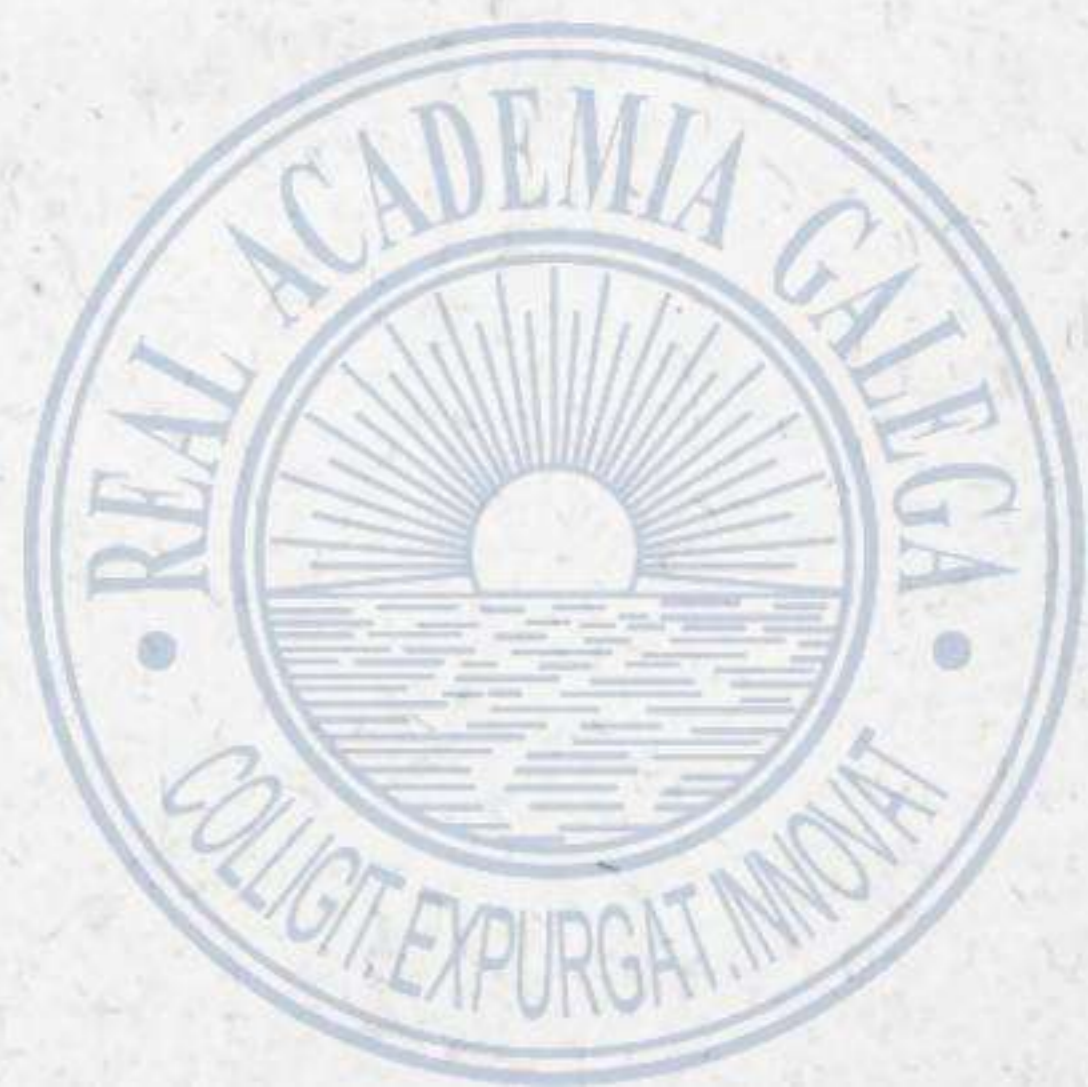
Queser.—Calentarse.

Retorser.—Torcer.

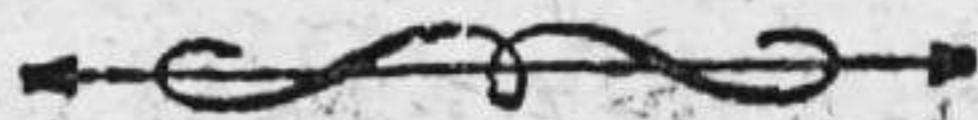
Solver —Sorver.

Ter.—Tener.

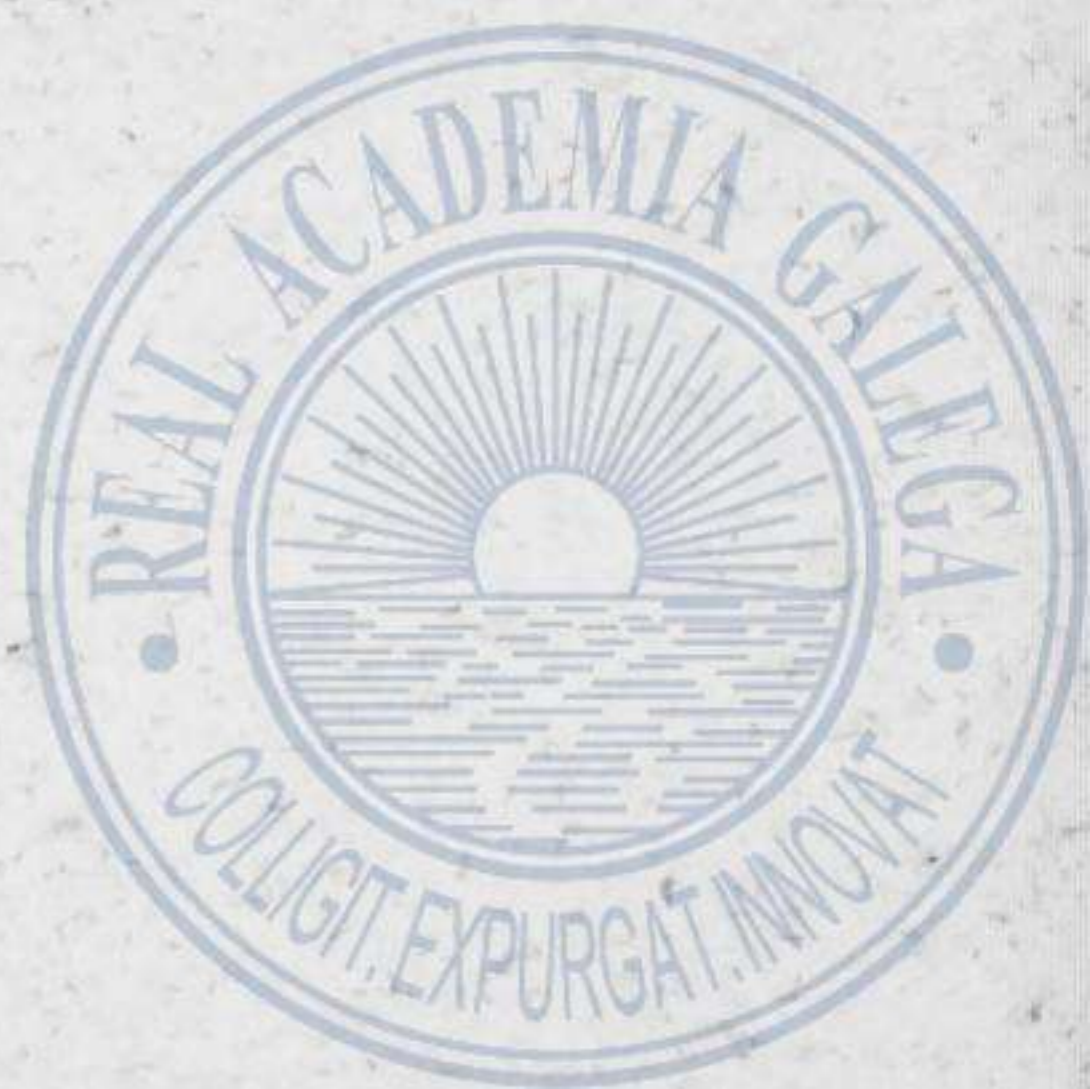
Xemer.—Jemir.

Verbos de la 3.ª conjugacion con su equivalencia.

- Arjüir.*—Disputar, Hablar.
Bulir.—Despachar, Darse priesa.
Cuspir.—Salibar.
Enjullir.—Tragar.
Fritir.—Freir.
Fuxir.—Huir.
Firir.—Herir.
Muxir.—Ordeñar.
Rir.—Reir.
Xurdir.—Discurrir, Apresurarse.
Ximir.—Gemir.
Inxirir.—Ingertar.
Ispirse.—Desnudarse.

CAPITULO VI.

Diálogos entre un Confesor castellano y un penitente gallego.

Confesor —Cuánto tiempo hace que se confesó V?

Gallego.—Xa fon á ló na sima do nadal.

Confesor.—¿Qué es eso de aló y de nadal? Explíquese V. de otra manera, porque sino estamos perdiendo el tiempo.

Gallego.—Dijo Señor que vin á confeson no mes de navidá.

Confesor.—Acabáramos? Y cumplió V. con la penitencia que se le impuso?

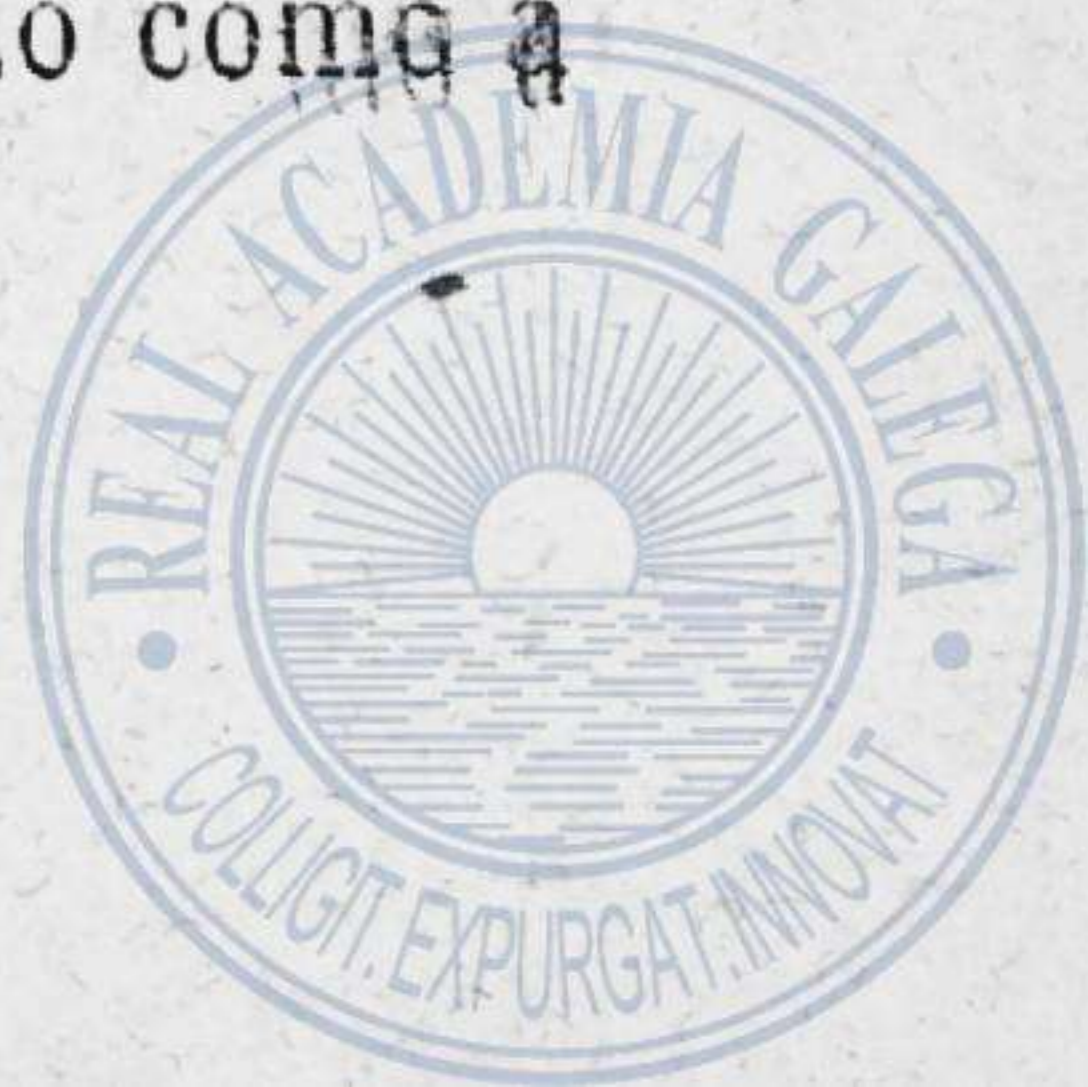
Gallego.—Aljo majoado teño ó corazón porque se me esquesen.

Confesor.—Otra tenemos; no entiendo de majoado ni de esquesen.

Gallego.—Quero disir, Señor, que ajora non podo disir si a comprin ou non, porque teño a calleira fomeando.

Confesor.—¿Cómo la calleira fomeando? Adelante. ¿Trae V. verdadero dolor de sus pecados y propósito de enmendarse?

Gallego.—Eu fixen por polo, pero ó trasno e moy arteiro cando un home non tuvo caletre o tempo de estrousar coas raparijas, e por eso anque se faja por botar aljun as bajas queda un tan enxoito como á

camisa cando a chantamos no lombo. Ainda oxe lle lostregei a un ratoeiro que me quixo apañar un cerello que levaba na monteira.

Confesor.—Vaya, hijo, puéde V. retirarse y confesarse con otro que sea del mismo país para que la confesion no vaya expuesta.

Gallego.—Eu non sei quen ten à culpa de que non nomeemos as cousas de un mismo modo pois ó noso señor Abade anque lle estemos parolando toda amañan, entendenos todo.

Confesor.—Hijo tiene V. razón, es cosa bien rara, que dos de una misma nación tengan que buscar intérpetre. Tanto se ha escrito que apenas hay ya sobre que hacerlo y no se le ha ocurrido á uno formar un vocabulario de cada dialecto para salir de estos apuros; pues si le hubiese impreso al menos sabriamos el significado de esos vocablos.

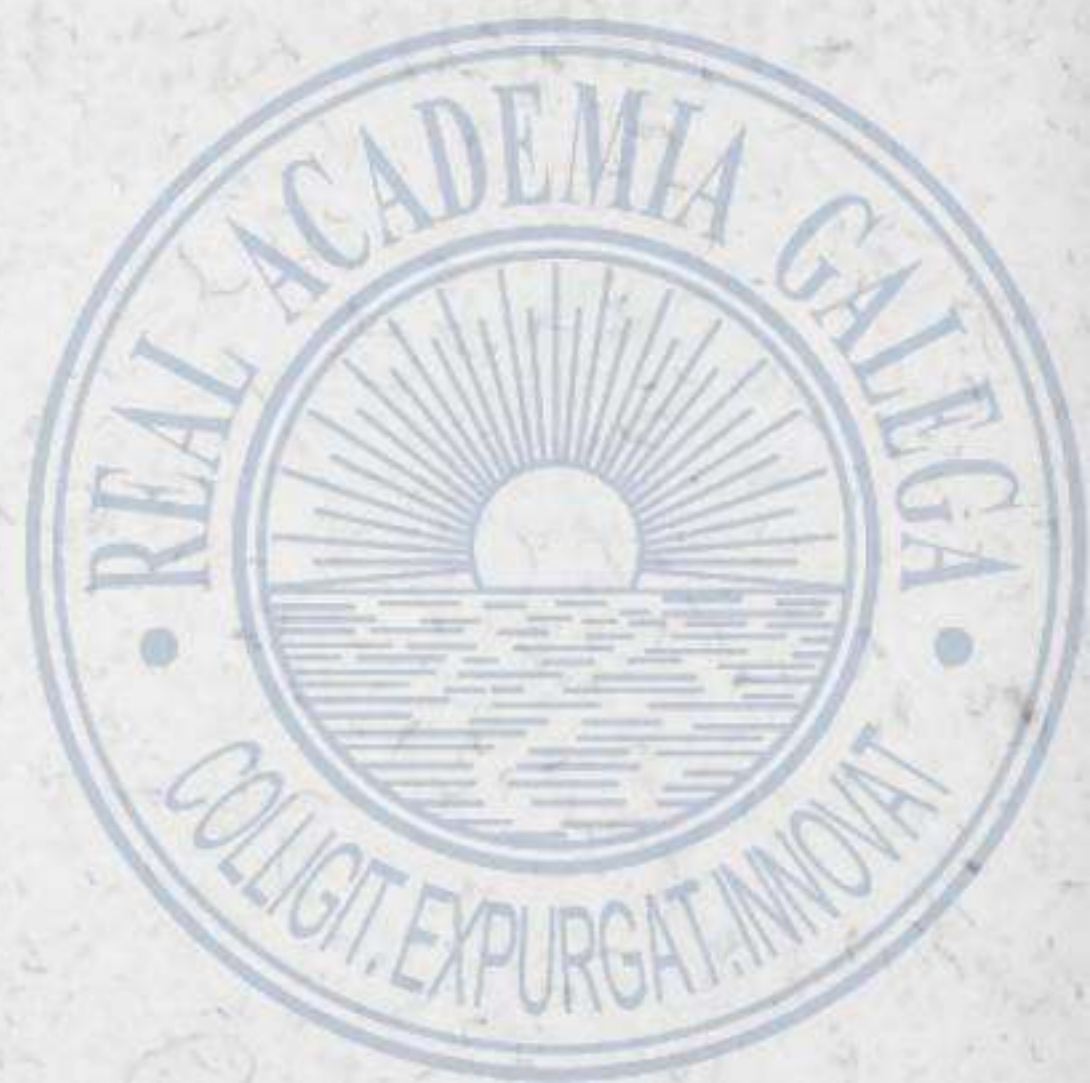
Gallego.—Elojo vustedé será á ló do fin do mundo, que non nos entende? pois envarruntei canto falou, que ainda Dios me deu bos meolos.

Confesor.—De tan lejos soy, hijo mío, que soy español, pero jamás oí semejante modo de expresarse, voy á ver si consigo se imprima el vocabulario que llevo dicho.

Diálogo entre un Caballero y un Gallego.

Caballero.—Oiga V. paisano? Vende V. esa mula?

Gallego.—Inda no maxinei, Señor, eu pechareina na menos que poida.

Caballero.—Cómo que la pechará V?

Gallego.—O Señor, seique non é da có, pois mire, besta de mellor bela, é que mais trouse no na apaña.

Caballero.—Que diablo, cuanto disparate ha insertado este labriego; Judas que lo entienda. ¿Y éste es paisano mio? Si al menos tuviéramos un vocabulario de su dialecto, aun podíamos hablar algo con ellos.

Vaya, dejaremos nuestro trato, ya nos veremos en la fèria y allí vuscaré quien le entienda.

Diálogo entre un Hacendado castellano y un Gallego.

Hacendado.—¿Con qué es este el lugar que tiene V. para vender?

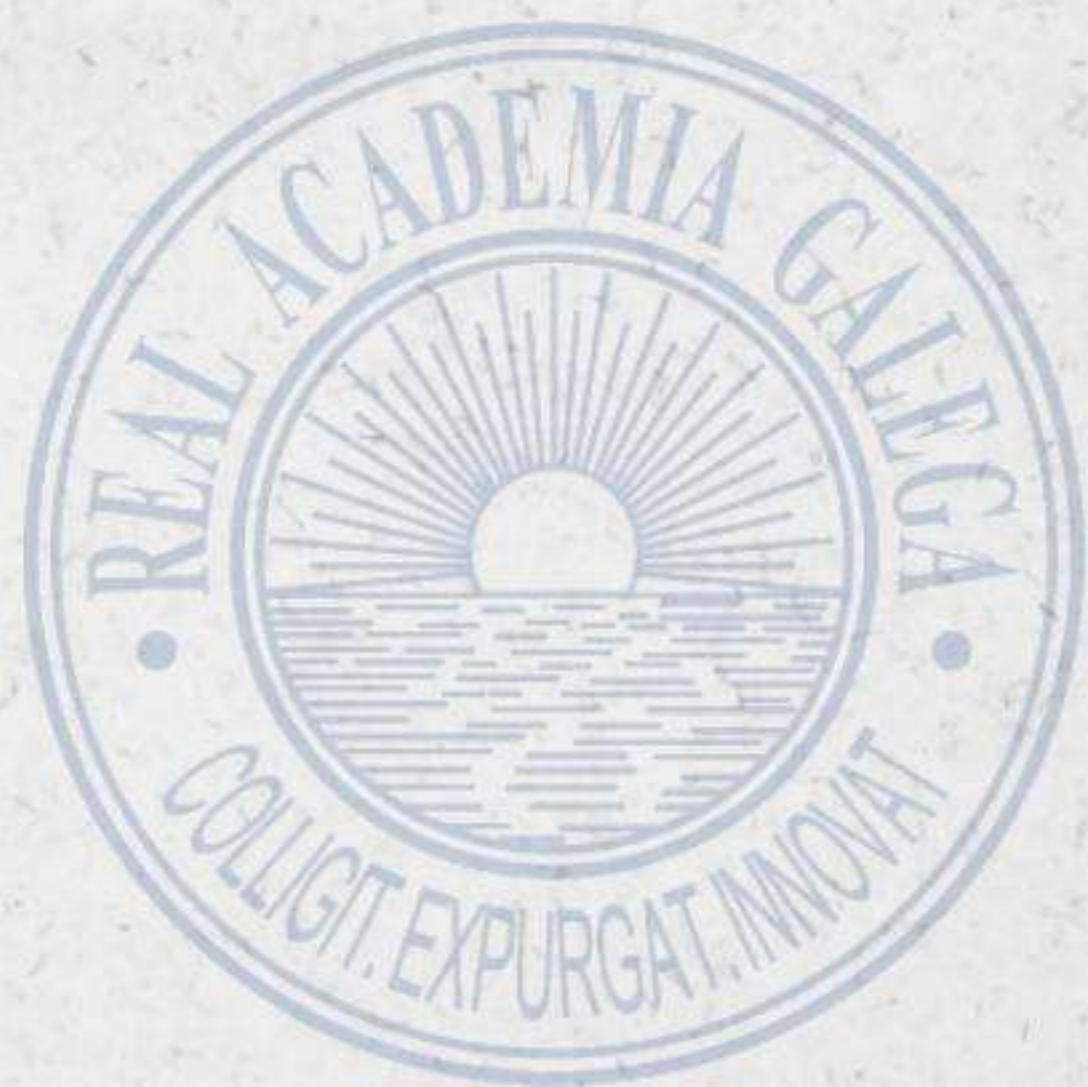
Gallego.—Si Señor e mais terra mellor e mas sustansiosa no no abranque.

Hacendado.—Bien sea lo que quiera; no le entiendo: vamos á verlo.

Gallego.—Velo alí ten: o sobrado está casque novo que e donde temos os leitos: es alle un pouco porco o chan porque inda antonte veu á có noso amo é tuben que maxinar pra ó compor.

Hacendado.—Dice V. que vino su amo? ¿pues qué no me dijo poco ha que V. era el verdadero dueño de todo?

Gallego.—Ay! catá, o amo que veu á có oy o pai dos melrros, que tiben miña aboa gindada no leito e mais ben empeitisa; e cando noso Señor veu á nosa casa hay que limpar todo.

Hacendado.—Ahora algo le entiendo: ¿qué tales son los servicios del lugar?

Gallego.—O peor son os trabucos que abranquen todos os anos que si non fora eso, inda eu estale si o pechaba no que puxen.

Hacendado.—¿Pues qué, cuántos trabucos tiene V?

Gallego.—Carasto, inda no me chejan os emprejos da Corte para pajalos.

Hacendado.—Vaya V. al diablo con sus trabucos emprejos y language, que maldito entiendo palabra. A Dios amigo.

Gallego.—El oiéu? veña á có Señor, eu lle nomearéi todo polo craro.

Hacendado.—Que le nomee á V. Satanás, ya mandaré al mayordomo para que trate con V. Es una vergüenza que no nos entendamos en una misma nacion. Antes de marcharme á mi pais, me he de empeñar en hacer que se imprima un vocabulario gallego, y con eso entenderé algo á estos labriegos.

Diálogo entre un Médico madrileño y un Labrador Gallego.

Médico.—Vamos á ver: ¿qué trae V? y no sea pesado, pues yo no vengo á curar, sino á ciertos asuntos para marcharme luego á mi pais.

Gallego.—Señor, eu aló no dia do San Giljorío atisei un coello é ceibeime a él decontado, pero como

paresia un lostrojo á fuxir, non poden apañar, é eston-
ses espinisquei una canela que non paro co dor;
chantei un cerello nun a cunca de auja, e dempois
funa poñendo dose, pero hoxe está mais majoadá, e
mais quinta feira pregeille catro samasujas.

Médico.—¿Acabó V? Bueno es que estoy acostum-
brado con ustedes; pues sino sería necesario curarlos
por el método de los fátuos: yo creo que es mas fácil
aprender los vocábulos de nuestras recetas, que los
de que se compone su dialecto.

Gallego.—¿E lojo qué barrunta? pois ten os beizos
ben largos.

Médico.—Barrunto que sino marcha cuanto antes,
le sacudo las costillas; váyase V. á casa y póngase en
la pierna el parchito que le darán en la botica.

Gallego.—¿E canto ei de pechar Señor?

Médico.—Váyase á pechar al infierno.

Gallego.—¡Oy que lonxe me manda! no oxe está ben
empeitizo.

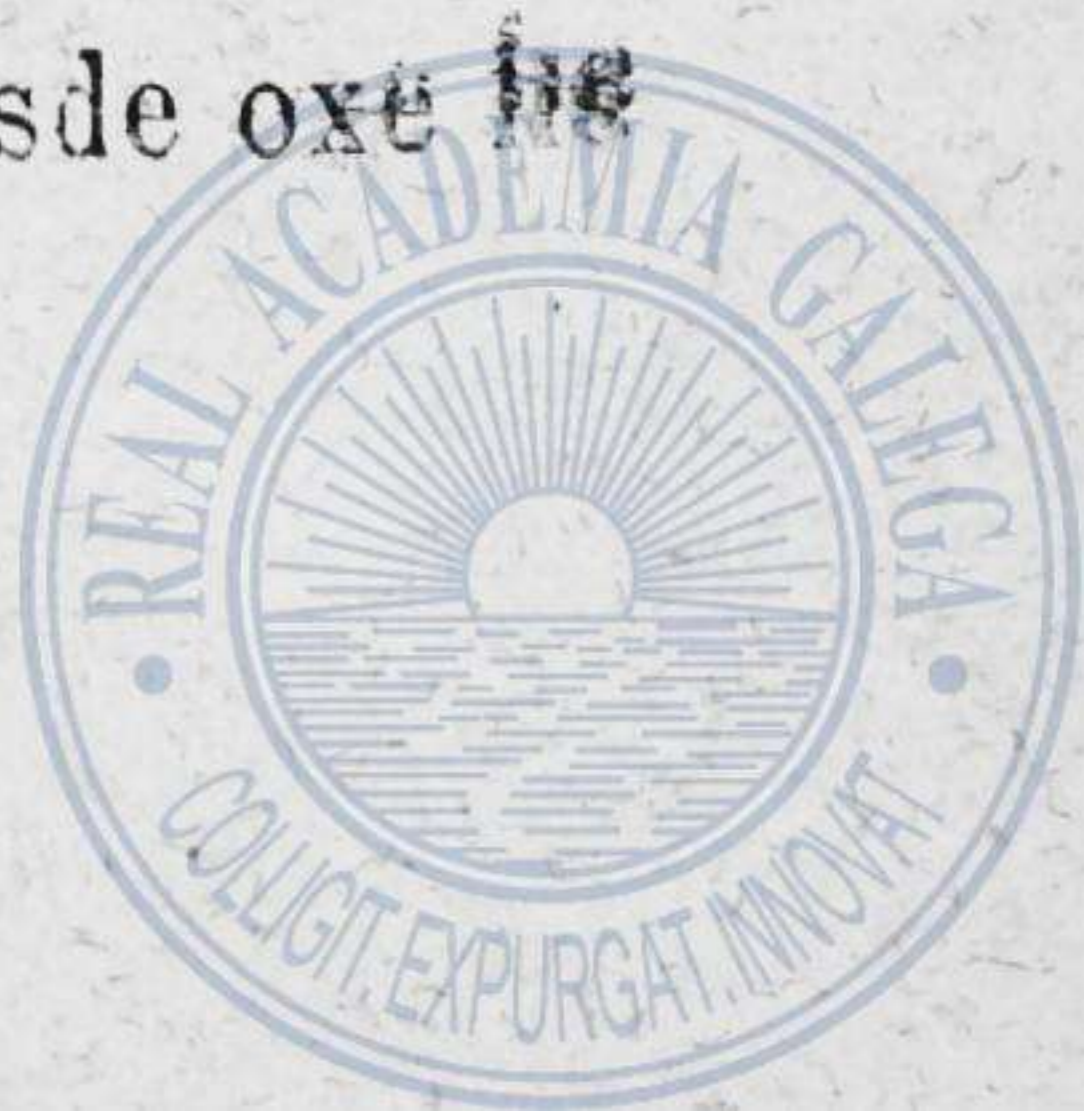
Diálogo entre un Amo y un Criado.

Amo.—¿Cómo te llamas muchacho?

Criado.—Eu chamome Jarabiel, Señor.

Amo.—Has de hablar siempre como yo, pues no
quiero que me vicies los niños con resabios, que des-
pues son malos de enmendar.

Criado.—Perda vostede cuidado, que desde oxe he
de falar castejano.

Amo.—Buena la tenemos: por lo que veo no vales para mi casa.

Criado.—¿Pois barrunta vostede que eu non sey rebuldar cos picaros y limparlles la monteira? ainda Dios me dou caletre, que non so tan berjallan.

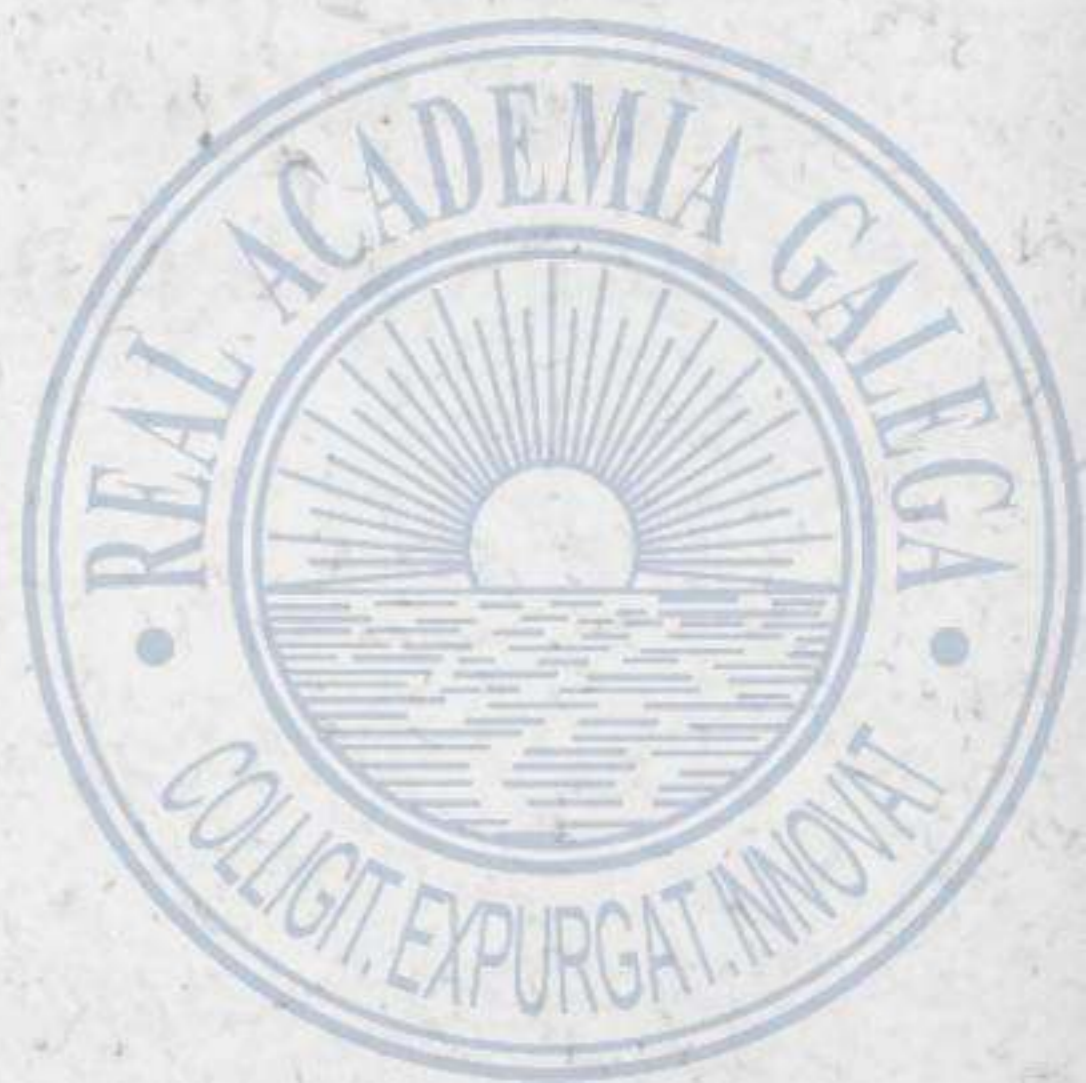
Amo.—No es nada lo que me dices, pues no llevaba mal diccionario para mi casa. En fin voy á seguir la broma, que maldito palabra entendí. Dime: ¿has servido ya en algun sitio?

Galego.—Estuben en casa de un vinculero dos años para manterlle unas bestas que tiña y tamen lle andaba cos picaros, levábalos á escola é pareséndolle que xurdia pouco gindarome fora.

Amo.—¿Y sabes alguna habilidad?

Galego.—Si Señor, sei o xojo do abillon y moitos contos.

Amo.—Pues véte con tus habilidades á casa de Judas que en la mia no quiero que se oigan ni digan semejantes sandeces, pues no entiendo, jota como vendan algun vocabulario gallego, soy el primero á comprarle solo por entender á estos hombres.

DEL ACTOR

A CREACION E A REDENSIÓN.

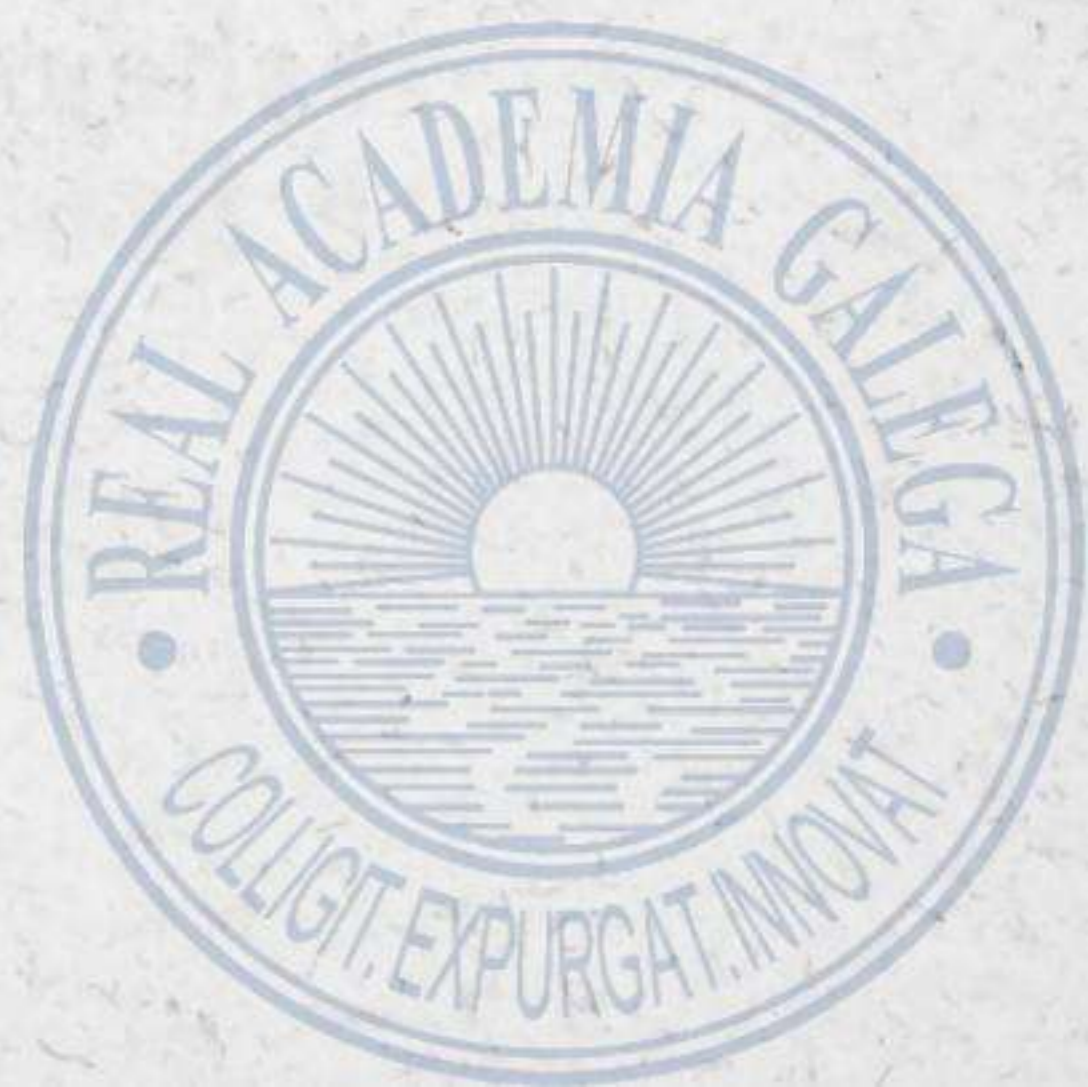
Dinavos jovernar, ó Lus Divina,
a miña pruma pois eu quixera
canto mellor houbera podido
cantar a relixon coxe hay na terra,
e a que nos chamamos cristianismo
por que fochedes Vos o Autor de la
pois as outras sectas tan xudias,
non se an de nomear nos nosos dias.

En si mesmo estaba o que xa era
josando na sua jrandesa infinita,
cando nin seu nin terra El fixera,
nin ó sol as prantas dera vida,
nin home aljun camiño andubera,
porque tampouco terra non habia,
e solo si Dios ¡cousa ca sombra!
pudo haber feito esta grande obra.

Naquel mesmo momento que El quixo
dispuxo que da nada se fixera
todo canto nosoutros temos visto
aló no alto seu e acó na terra;
e como o demo cos seus foi perdido

foron todos gindados o inferno,
quedando so pro home jardada
aquela felisidá tan despresiada.

Xa o primeiro home co aquel ben
pareselle que e un rey supremo
de cantos animás alí se ven
paseando de un o outro extremo,
xa pondo sobre ó Lion o seu pe
o mesmo que sobre á Loba fera,
todos os elimentos sin eseusion
o primeiro home rinden sumision.

Adan pois e o morador do mundo
e sin compañía naquel juerto
mais Dios poñía atenson neste punto
infundindo en él un sono presto,
pro cando de el saléu confuso
e con un a muller se veu desperto
escramou todo el cheo de joso,
ti eres á miña carne e o meu oso.

A serpente infernal desde o abismo
á felisidá do home atisbaba
e metendose lojo no paraiso
para ter co él un a camorrada
barruntando ser de Eva conosido,
nun a roxa cobreja chantado
a chejouse a muller que estaba sola
e fixo que pecase aquela boba.

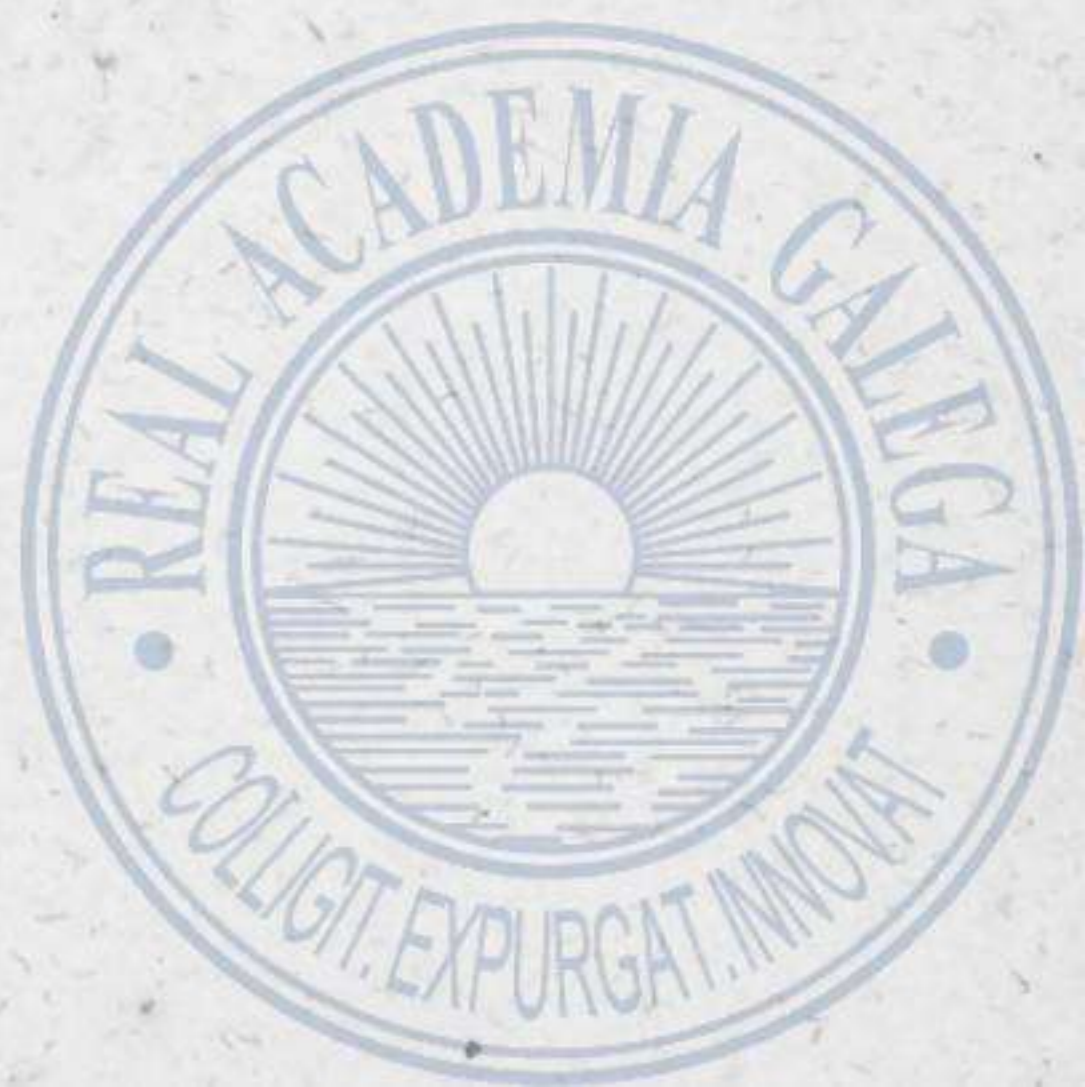

¿Como e posible, dixo, atraisoada,
sendo ti un a muller tan lerda
e dona de esta horta rejalada,
dejoxes pola froita que hay en ela
e que sinto no na teñas xa probada,
pois encontrarias justo en ela?
compadeseme esa inosensia
e por eso che fajo esta asvertensia.

Asi a probe de Eva aturdida
a oir que falaba un animal,
entre dentes lle dixo estremesida,
nunca eu apañara a froita tal,
porque me dixeron que contiña
aló dentro de si un grande mal,
e por eso sempre hei de obedecer
á quen por nos tal ben quixo faser.

Non, muller non, dixolle o taimado,
ben sabia ese Dios que no momento
quesa froita houbesedes probado,
habiades de ter como él conosemento
discubrindo todos os seus cotarros;
non che fan falla alju a esos consellos
para josar da felisidá comprida
de que serás dona toda tua vida.

Posta pois sobre o rabo envenenado
dan brinco se botou do paraíso,
deixando á vitoria prinsipiada,

mentras ca muller puxo no olvido
o que Dios pouco antes lle encarjara,
e estirando á sua man atribida
á condenada froita apañou,
que non sey como co ela non estoupou.

Os demos todos xa esbufaban,
cando Lusifer saltou á lo dentro,
e chamando un por un, escramaba,
o home queda perdido para sempre;
xa trajou por fin aquel vocado
o que non lle salirá mais da dentro,
bebamos pois todos un a jota
desa auja do inferno pola derrota.

Así desia aquela chusma infame
no medio da subios espantosos,
e bibian coa auja os condenados
o sanjrado cuspe da sua voca;
despois de haber todos eles berrado,
o fin saleu ben á nosa obra;
sérrese para sempre ese juerto
e botense os homes acó o inferno.

Non será así, non, anxel malvado,
canque o home foi antoxadiso
e o teu trunfo e tan pubricado,
tamen á tua menjua habera sido
muy lojo compreta e castijada,
e xa que un a muller foi vensida,

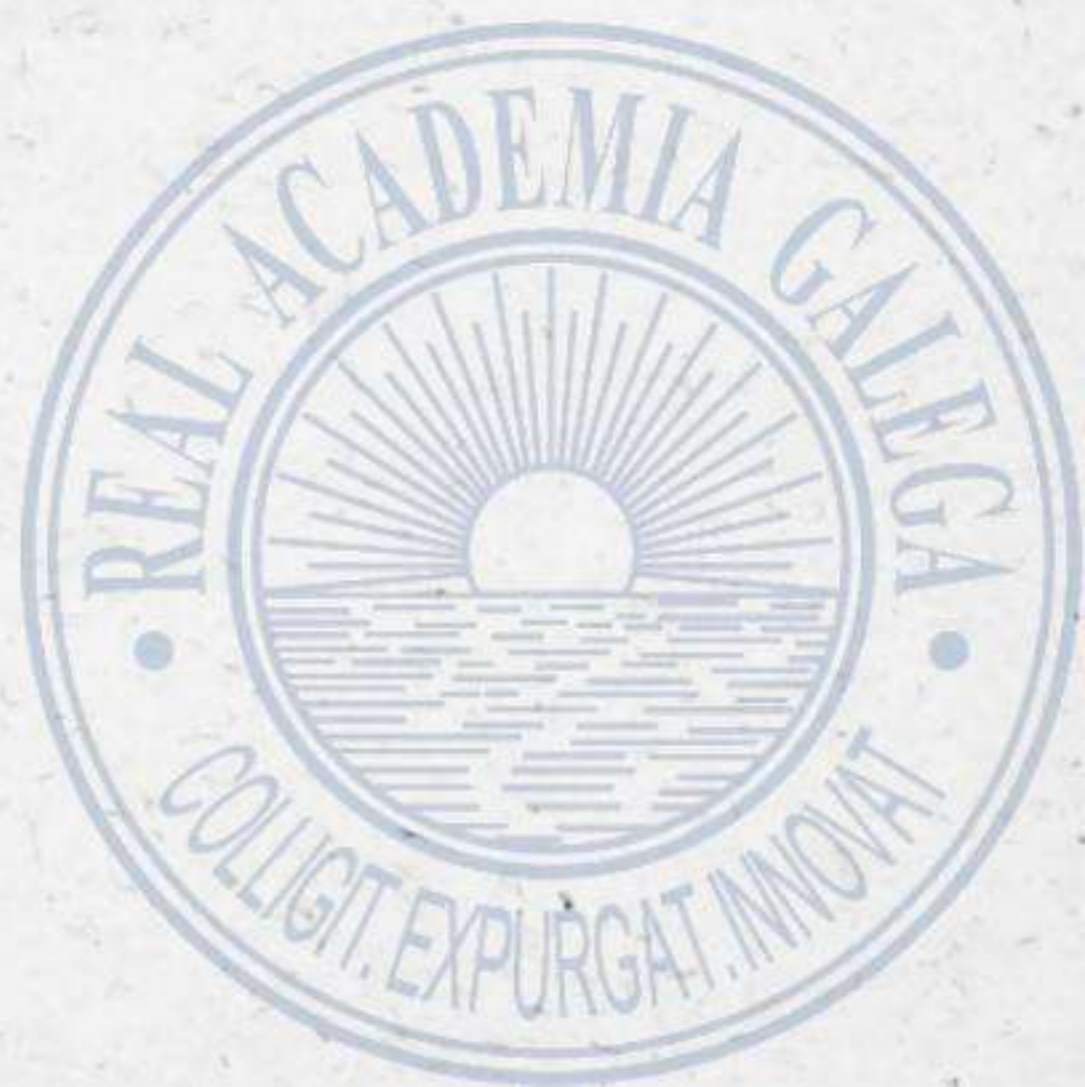

outra mellor que ela naserá
quesa tua cabeza esmajará.

O jran Dios da more Santidá
que así se veu do home despresiado,
determinou poñer coto á tal maldá
e prejutando á Adan todo enfadado
di: ¿porqué comiche á froita ti Adan?
este, cheo de medo e averjonsado,
respondeulle, Señor, teño verjonsa,
porque me vexo en coiro e sin honra.

Teño o meu corason moy majoado
por verme do modo en que estou,
á muller que puxeches o meu lado,
con esa minjuada froita me brindou,
e entonses enjullin ese bocado
sin saber á rabecha que me dou:
perdon meu amorsiño, aquí vos pido,
e valéme, Señor, que estou perdido.

E ti muller tola e imprudente,
¿cómo foi que crebache á ley sagrada?
Señor, respondeu, foi á serpente
a que me mandou que apañara
a froita do arbole da sensia
porque nela á vida se encontraba;
pero xa tremandome o corason
pídovos, Señor, oxe aquí perdon:

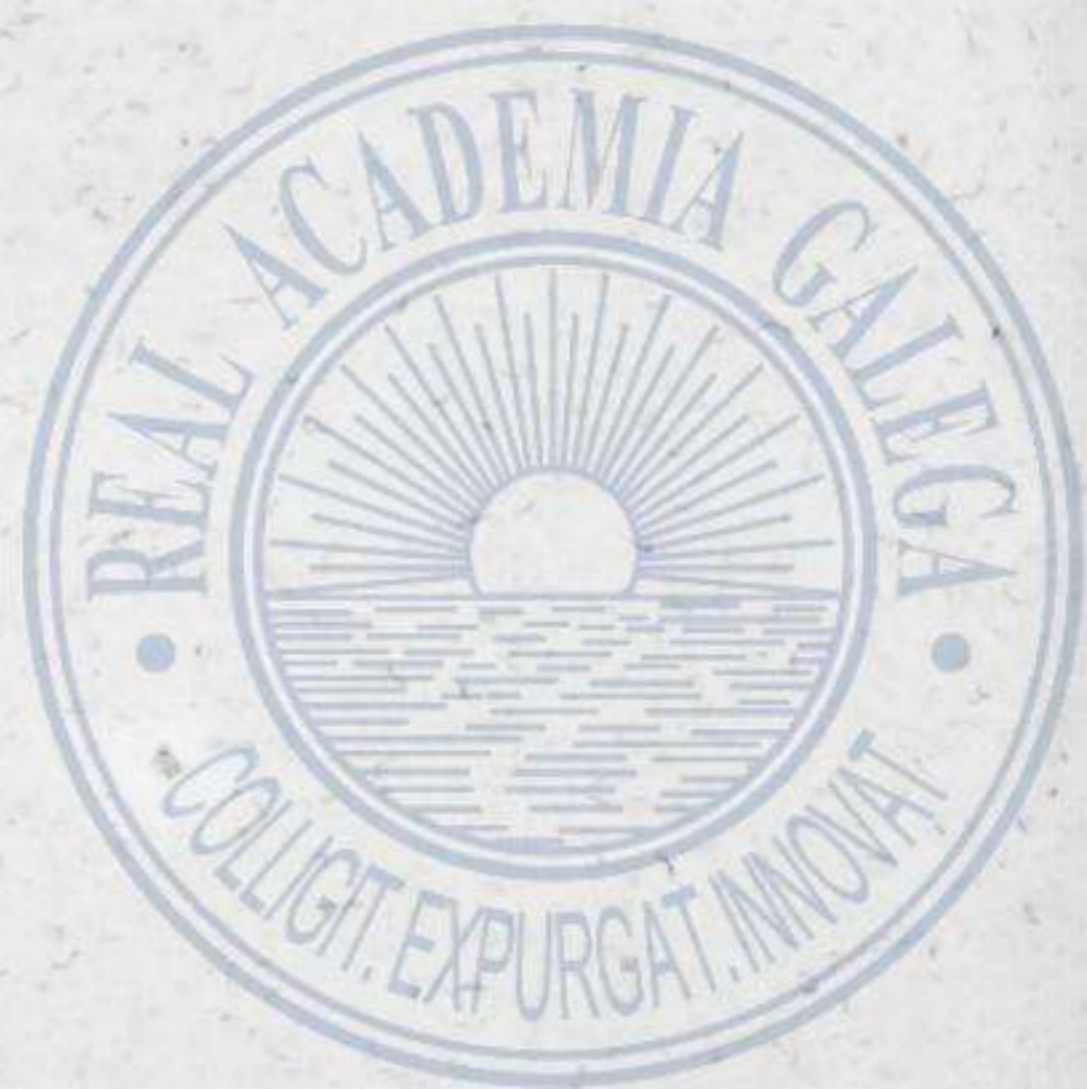

Todo canto para vos fixen da nada
da miña mau ó ser ha resibido
e nunca do que mando se separa
nin nunca á miña vos foi desoida,
e solo vosoutros, xente infame,
houbechedes á miña ley rompido;
habedesme de pajar ese pecado,
xaque o fixechedes con tal descaro.

Mortes, pestes e gerras xa serán
á heredá que houbechedes janado
e cando queirades comer o pan,
antes co voso sudor será mollado,
e as mulleres os fillös pariran
no mais grande door e desamparo;
porque quen tanto mal faser quixo
xusto e que resíba o seu castijo.

Chorá, chorá xa ben, desjrasiados,
a oir que tal será á vosa sorte,
e sabede que está determinado
sufrades tamen o fin á triste morte;
pois vermes que contra min san lebandado
e moi xusto que en polvo pronto tornen;
perdichedes á vosa felisidá
vendendo á vosa propia libertá.

Eu que nos meus plas da Creasion
a vosa sorte habia preparado
dandovos á pasífica poseson

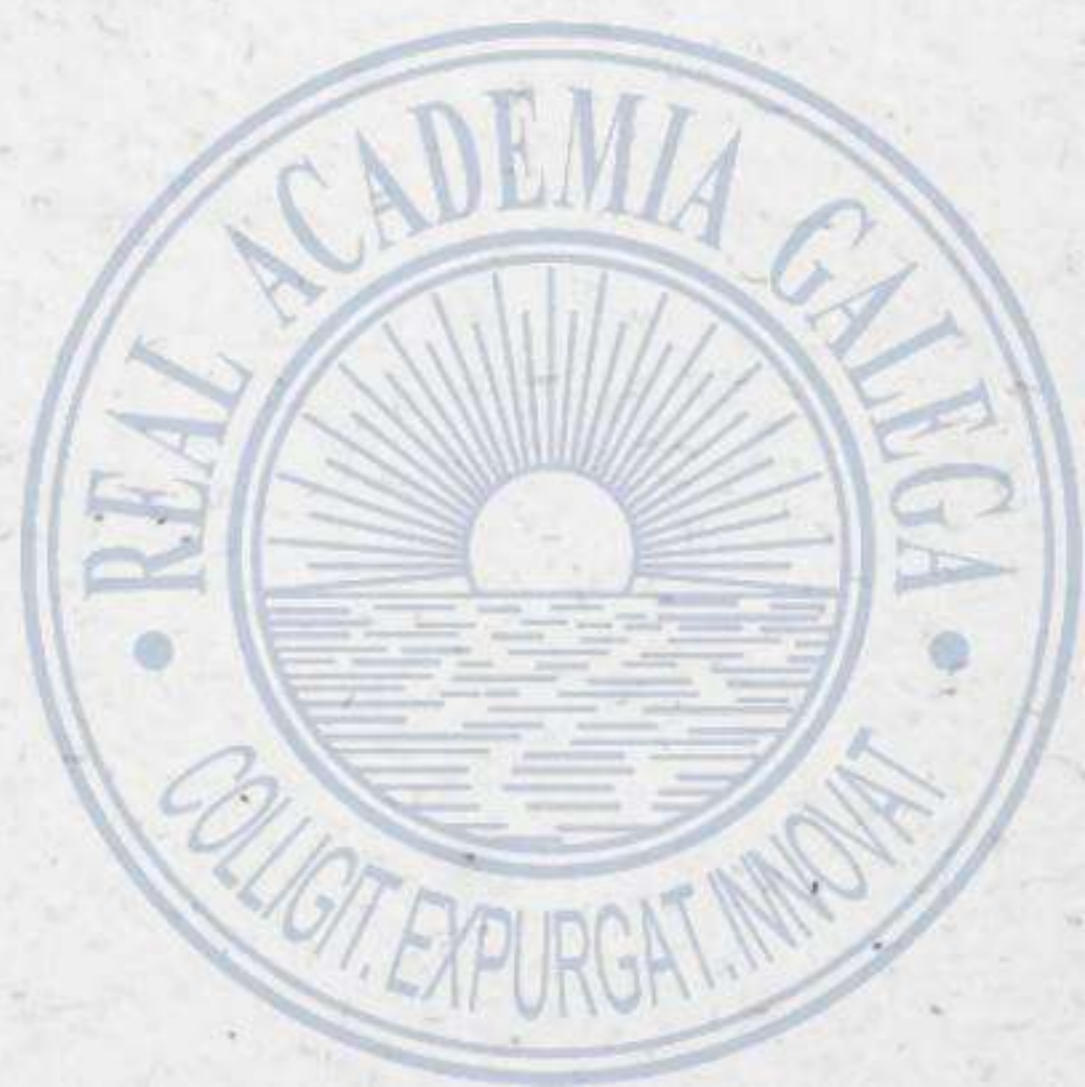

dun xardin para min tan estimado,
hastra que fosedes para a mansion
a ocupar o lugar preparado,
e o que perdeu aquela chusma infame
que contra o seu Dios quixo rebelarse.

E ti esprito sobervio e atrevido
que aquel meu jarrido e Eterno solio
a tua nejra pranta emporcar quixo,
quedando de anxel puro feito un coiro,
á tua verjonsa oxe pernostico,
deixarei bulrada esa vitoria;
pois si a un a muller boba enfoumache,
outra mellor virá que ben te esmage.

Antes por lus bella eras concsido
tanto que dempois de min no habia outro,
que mais jarridos houbese resibido,
pro desde oxe dun a outro polo
todos confesarán fuche vensido,
e chamaranche sempre escorso;
tirate xa da miña presensia,
e leba aló o inferno esa sentensia.

E verdá que o home co a tua maña
jran catralvo ti intentache perder,
e de feito ben mo has estrajado,
pro tamen penso lojo por el volver;
lebantareino do jolpe pejado
yaléndome dun a hermosa muller

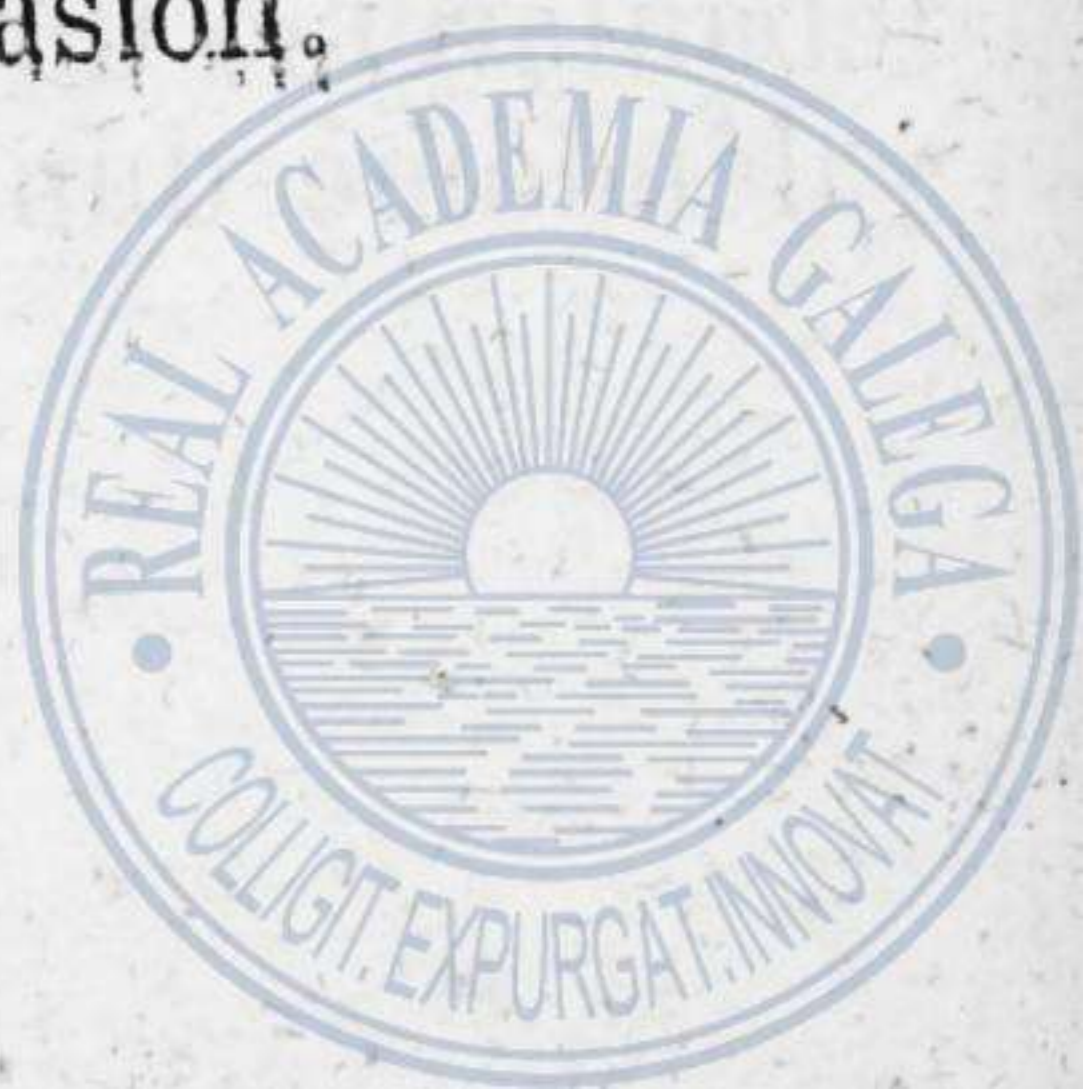

mais jarridã co sol e as estrelas,
ca de crebar lojo esas cadeas.

Aquel rey do inferno asi firido
retorsendose ben na dura terra,
sobre o lonjo rabo veuse ergido,
e conosendo el o que fixera,
chantouse á lo dentro do abismo
xunto os compañeiros que tubera
na quela jran burrada pretenson,
que lles costou á sua perdison.

Adan meu coitado coa sua esposa
daquel juapo xardin foron botados
pra cumprir a condena penosa
e ir pajando xa o neyro pecado:
ven á terra que está toda roxa
sin que teña de pan un bocado,
trabállana por fin coa sua mau
para que poidese coller aljun jrau.

A tal probesa se ven redusidos
estes primeiros reyses da terra,
que con un as follas que han collido
pronto o primeiro vistido fixeron,
sufrindo con pasensia o castijo
que Noso Señor antes impuxera,
e mereseran deste modo o perdon
que lles pudera servir de salvacion.

Por fillos tuberon á Cain e Abel
e como aquel era moy catralvo,
porque o hirmau era mellor que él,
discurreu como poder matalo,
e en efecto ceibouse sobre él
deixandoo morto na terra tirado:
vede aqui un omisidio comitado
por un home en culpa consibido.

Pro nunca ninjun arteiro atribido
si a Santa Ley de Dios oubo tripado
xamais daquel castijo meresido
tarde ou sedo del se habera librado;
asi e que Cain sempre andibo
entre os homes triste e esjumiado,
pois adonde queira que el se dirixia
a sombra de seu hirmau lle segía,

Pasados por fin dasasete sijros
e abitada xa moita terra,
os homes fixeronse moy cuchinos,
porque os visios á todos corromperan;
enfadado así Dios de estos dilitos
un dilubio de auja prometera,
que anajando aquel mundo insolente,
non deixara nel ninjun vivente.

Un a familia habia ¡cousa rara!
a do virtuoso Noé sobre á terra
e ca Ley Santa de Dios sempre jardaba,

por eso daquel castijo ela non era:
mandàndoulle Dios que frabricara
un a jran ucha en que se metera
para que non morrera afojado,
pois o mundo iba terse por acabado.

As nubes aló desde ó Ceu se desfan,
e as aujas caen á torrentes,
os mares e os rios cheos ban
por corenta dias e noites sigentes,
e aínda cando mais esforsos fan,
o fin homes e bestas todos peresen:
un a vista terrible demostraba
o mundo de Noe que así acababa.

Todos os fillos e os pais supricando,
os vellos e os nenos confundidos
todos andaban xuntos chorando,
os peixes e os animás anfibios,
os mesmos árbores andaban nadando;
de modo que todo o mundo era un río;
estonnes si cos homes conoseron
os pecados que contra Dios fixeron.

Pasados onse meses nesta rierta,
soprou un vento forte que o momento
foy muy lojo enxujando toda a terra,
e salindo Noe do aposento
lojo fixo un altar en que ofresera
o seu homenaxe o Onipotente,

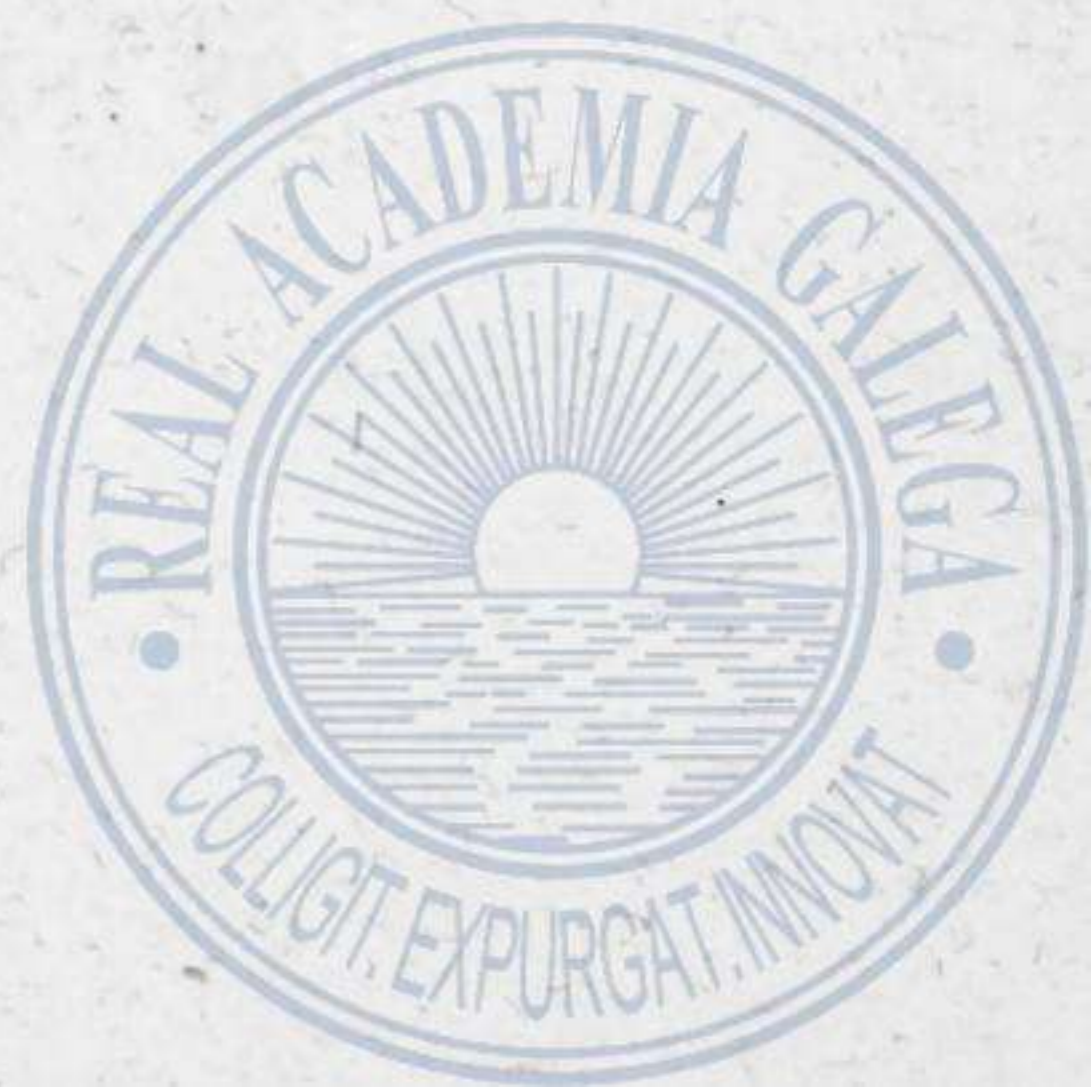

fasendo ver coeso os mortales
cal debe ser á fé en casos tales.

Terrible era o aspecto que mostraba
a jran chea de auja sobre á terra,
tanto co mesmo Díos asejuraba
que nunca ese delubio caerá nela,
pois o fin o home non se emendaba
per mais castijos que sobre el viñeran,
e para que estubeseamos sejuros
o arco da bella puxo aló nas nubes.

Despois que pasaron moitos dias
de todo esto o home olvidado
e de tantos bes como Dios lle fasía
entrejandose os mesmos pecados
coa mayor locura e picardía,
solo con serto pueblo deixou pautado
que habia de vivir moy ben co el,
cabendolle esta sorte o de Israel.

Para esto doulle leyses e joverno,
moitos profetas e homes ispirados,
que co seu virtudoso e Santo selo,
e da bulla do mundo ritirados,
os librarian das penas do inferno,
pro inda asi non deixaban os pecados:
maldá condenada e a do home
ca estos favores non corresponde.

Conque, e serto, Satanás, que vinsiche
e pro home non hay aljun remedio
desde que o jolpe de morte lle diche,
e aquela tua vinja tubo efecto,
todos os mortás son teus fillos
pois que neste pecado os has colleito:
Confúndete averjonsado Lusifer
porque vai á ridimirse á Israel.

Chobede, Ceus, o xusto, escramaban
os Santos aló no limbo mitidos;
e dempois de corenta síjros de pesares,
o fin Dios mirounos como fillos,
escollendo das altas potestades
a un jalan e destro paraninfo
pra que lojo á Nasaré marchase
e a Maria á mision manifestase.

A estrela da quel hermoso dia
dou á vida o mundo destrosado,
pois desde que se dixo fájase,
o Divino Verbo habia encarnado:
énchete de joso, Sion divina,
ca redenson do home está chejada;
crébense xa esos fortes frenos
con que o demo nos tiña á todos presos.

No mes aterido de Desembre
estando á noite na mitá menos que era
e os homes entrejados como sempre,

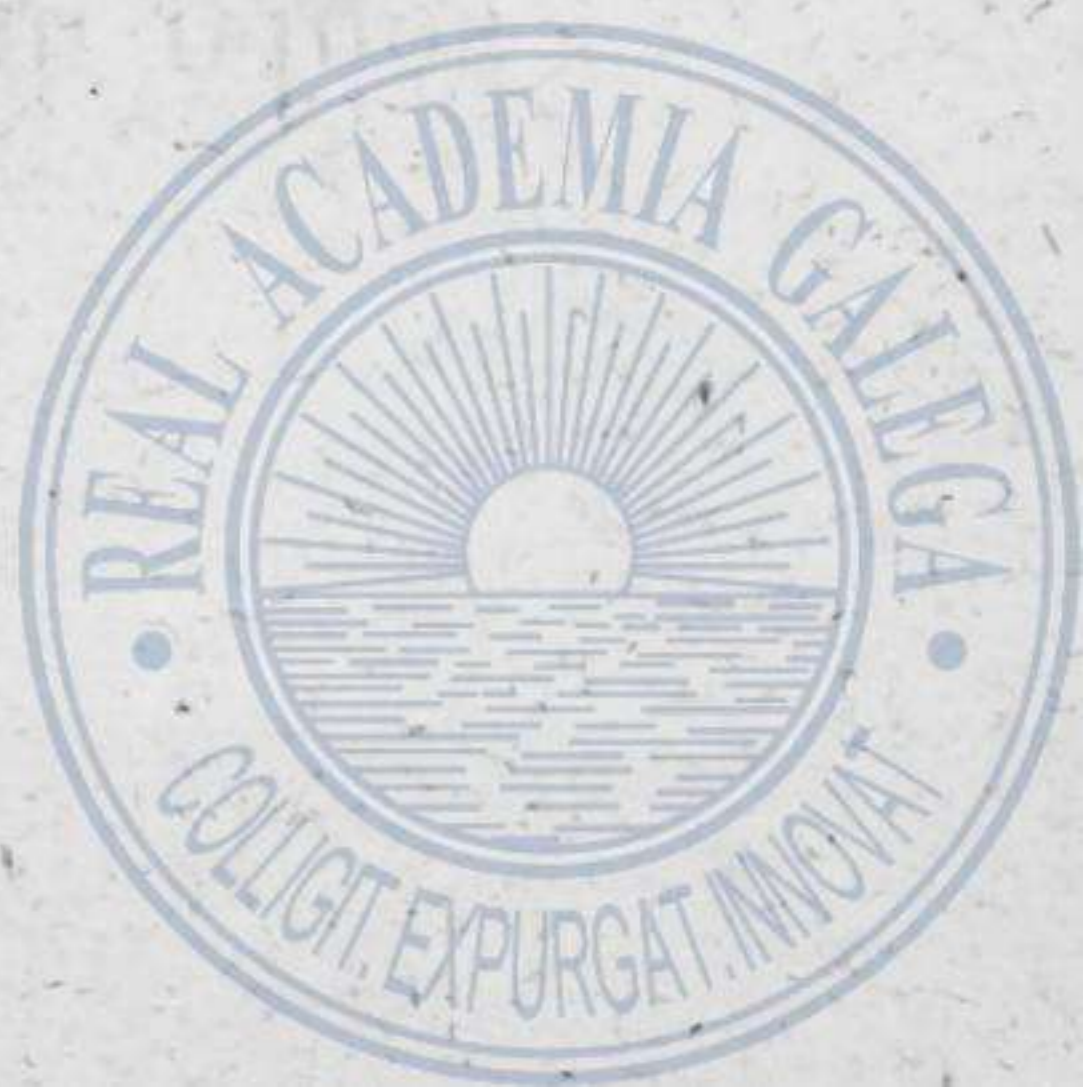

o sono en que Morfeu os metera,
para que desen descanso o seus membros
que tanto exercisio eles fixeran,
o Verbo Divino á naser vay
quedando sempre Virxen á sua nay.

Nase o Dios neno ¡quen o dixera!
dentro dun pendello emporcado,
e non habendo ali cama siquera,
sobre un duro presebre está gindado;
e sendo Rey de reyses como era,
de dous animás está acompañado;
moitas baixas votaxa o Dios home
e a su nay no seu peito o esconde.

Os pastores sinsillos que temprano
nos montes o seu jado jardaban,
dos anxeles risiviron un recado
oindo un a cantija que entonaron,
Grøria á Dios, disian aló no alto,
e pas os que de veras a desearan,
porque aco no mundo se encontra xá
o que as nosas cadeas romperá.

O virtudoso Gosé habia salido
a vuscar por Belen aljun recurso,
pro o home fixose desentendido,
e volveuse o pendello todo confuso,
mais o ver un neno tan jarrido
de rodillas chorando lojo se puxo,

disindo o mesmo tempo ,oy que abatido
te vexo oxe aqui, meu jaridiño!

Pro auque Dios habia escollido
por seu un solo pueblo, con todo eso,
non deixou de chamar o xentilismo
por medio dun a estrela que aparese
a que os reyses majos presto viron,
e pasmados de este jran suseso,
votan para Belen, e encontraron
o novo Rey nado que adoraron.

Con respecto ofresenlle as primisias
da fe mais verdadeira e sinjular,
o insienso, o ouro e mais á mirra,
como á Dios, como a Rey e a mortal;
e apereséndoselles outra ves a su gia
determinan deixar aquel portal,
pubricando por todos os camiños
que xa viñera o Misias pormitido,

A ambicion dos homes e catralva,
e polo jran antoxo de dominar
aquel cocho de Herodes; lojo manda
sanjre dos inosentes derramar,
pro nin esta crueldá inda no calma
hastra co Dios neno poida encontrar,
mais este fluxindose pro aló o Egito
soupo moy ben librarse do confrito.

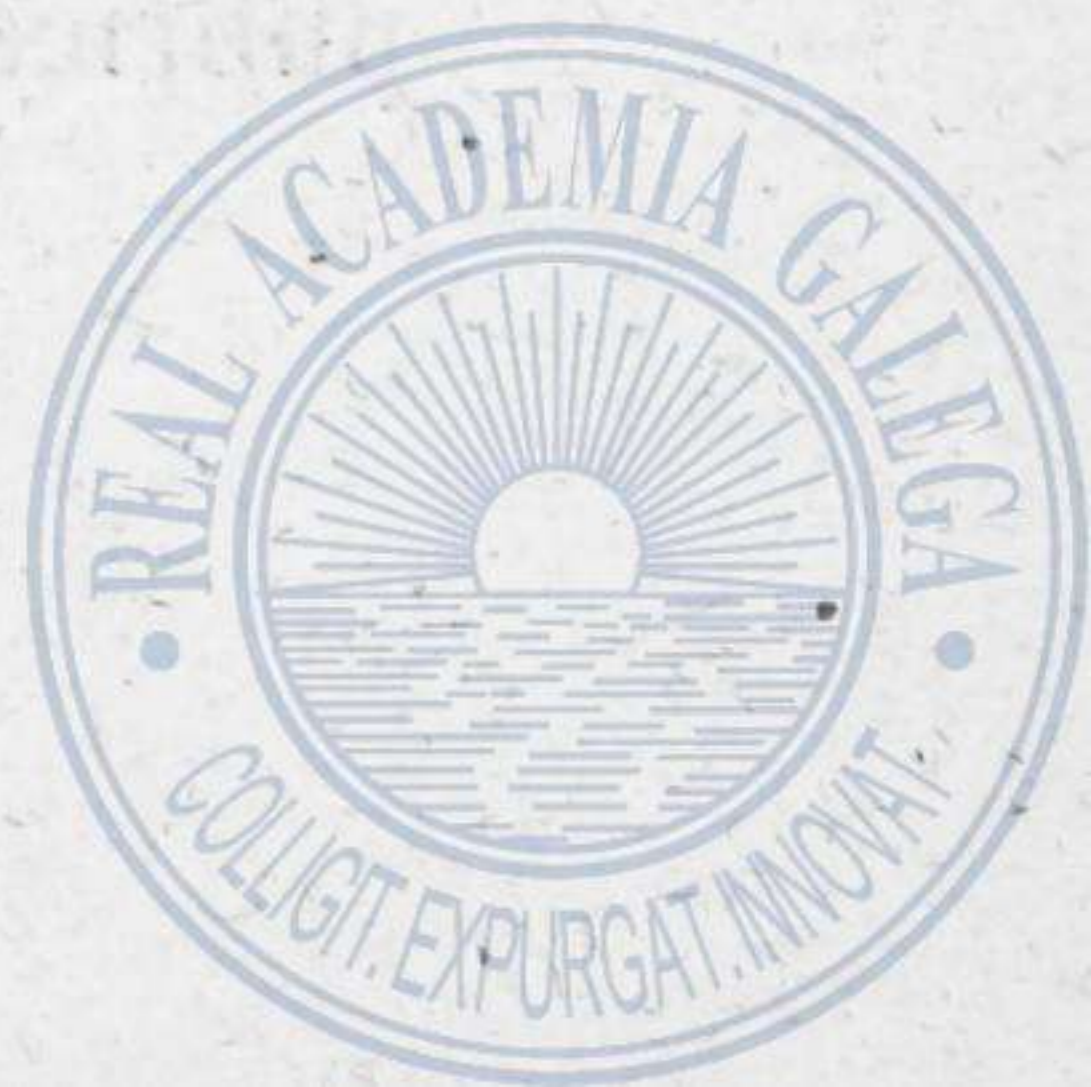

Sete anos estubo desterrado,
hastra cun Anxel a San Gosé dixo,
que se volvесе outra ves sin reparo;
pois que Herodes xa se habia ido
estando nos infernos ben mitido;
postos co esta notisia o camiño,
chejaron o fin e o fallo a Israel
o Dios neno, sua Nay e San Gosé.

No tempo ca sua casa abitaban,
Gosé traballando no seu ofisio
grandes cousas ali parolaban,
sendo un verdadeiro Ceu aquel sitio
como que con Dios sempre se encontraban;
cheos xa de joso e de amar vivo
hastra que o Esposo cascado cos anos,
foi a ocupar o seno dos Santos.

Chejou por fin o tempo sinalado,
en que o Redentor o mundo salise
pra poder borrar o jran pecado,
e do alto Ceu as portas se abrisen
e os Santos no Limbo pechados
canto antes pra Gloria fuxisen;
por eso da sua Nay se dispide
e a sua bendision antes lle pide.

Aquela triste Señora de Nasaré,
abrasando o seu fillo cariñosa,
e moitas baixas botando sobre él

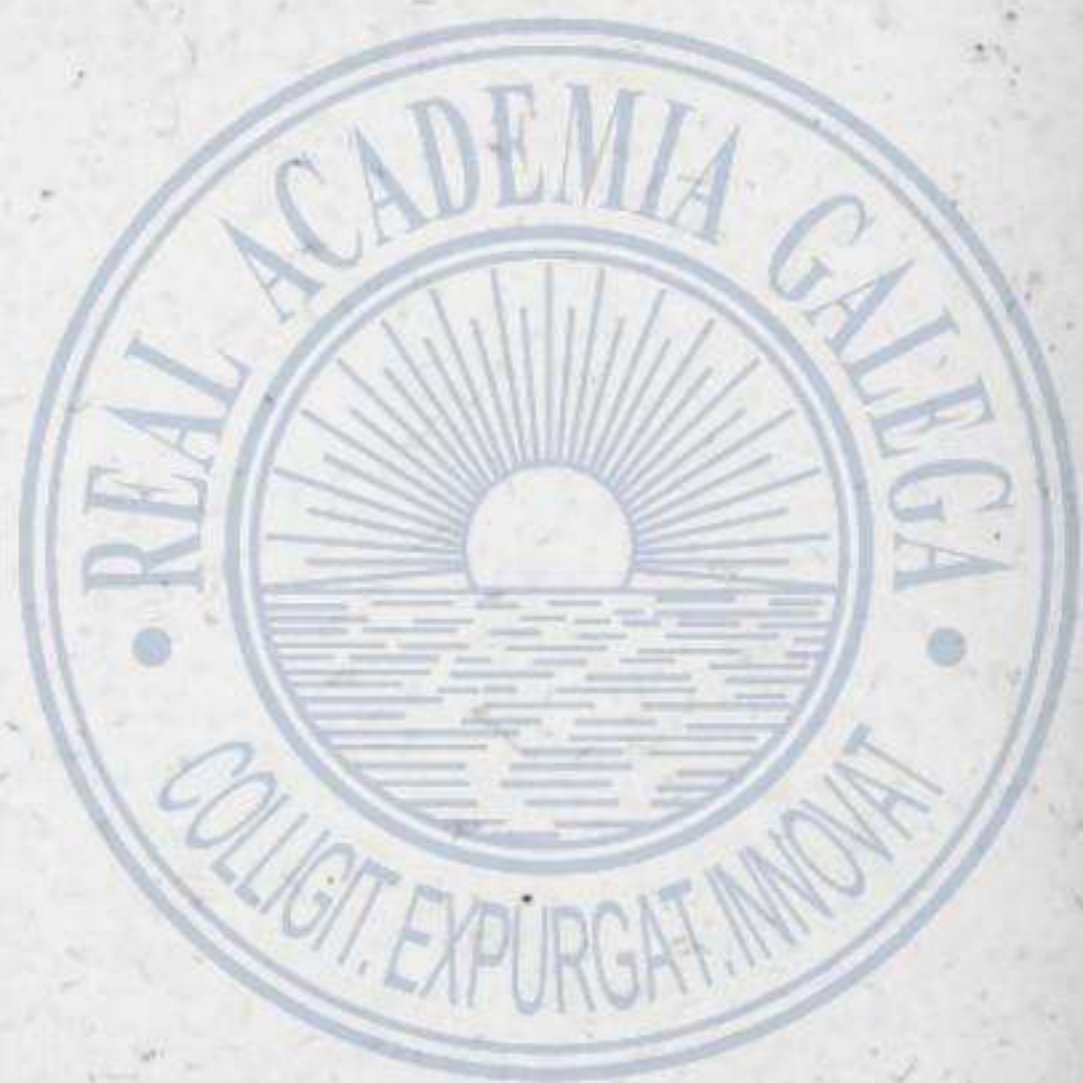

¡ay de min! lle dise, quedo sola;
¡oy si se pudiese ridimir a Israel,
sin esta morte cruel, e afrentosa!
pro xa que nos profetas está escrito,
marcha meu amorsiño á tal suprisio.

Saleu pois Noso Señor o mundo
e pra tan grande obra tubo escollida,
un a dusia de homes muy oscuros
dos que na Jalilea habia visto,
con estos pubricou o amor puro
que quixo houbese sempre entre os seus fillos,
de cote lles falou por enimas
pra que asi entendesen as doutrinas.

De estes sempre con tres acompañado
pra que fosen tistijos dos seus prodigios,
tales foron: Pedro, Xan e Santiago
os que os grandes misterios lebou consijo;
ora á Trasfijerasion no Tabor,
xa as bodas de Caná e os Olivos
alí viron á su groria e poder,
e no juerto o grande deseo de padecer.

Os sejos, os mudos e tullidos;
os leprosos, os xordos e posesos,
moitos favores del han resibido;
recobrando o uso dos seus membros;
e camiñando así reconosidos
pubricaban todos os portentos;

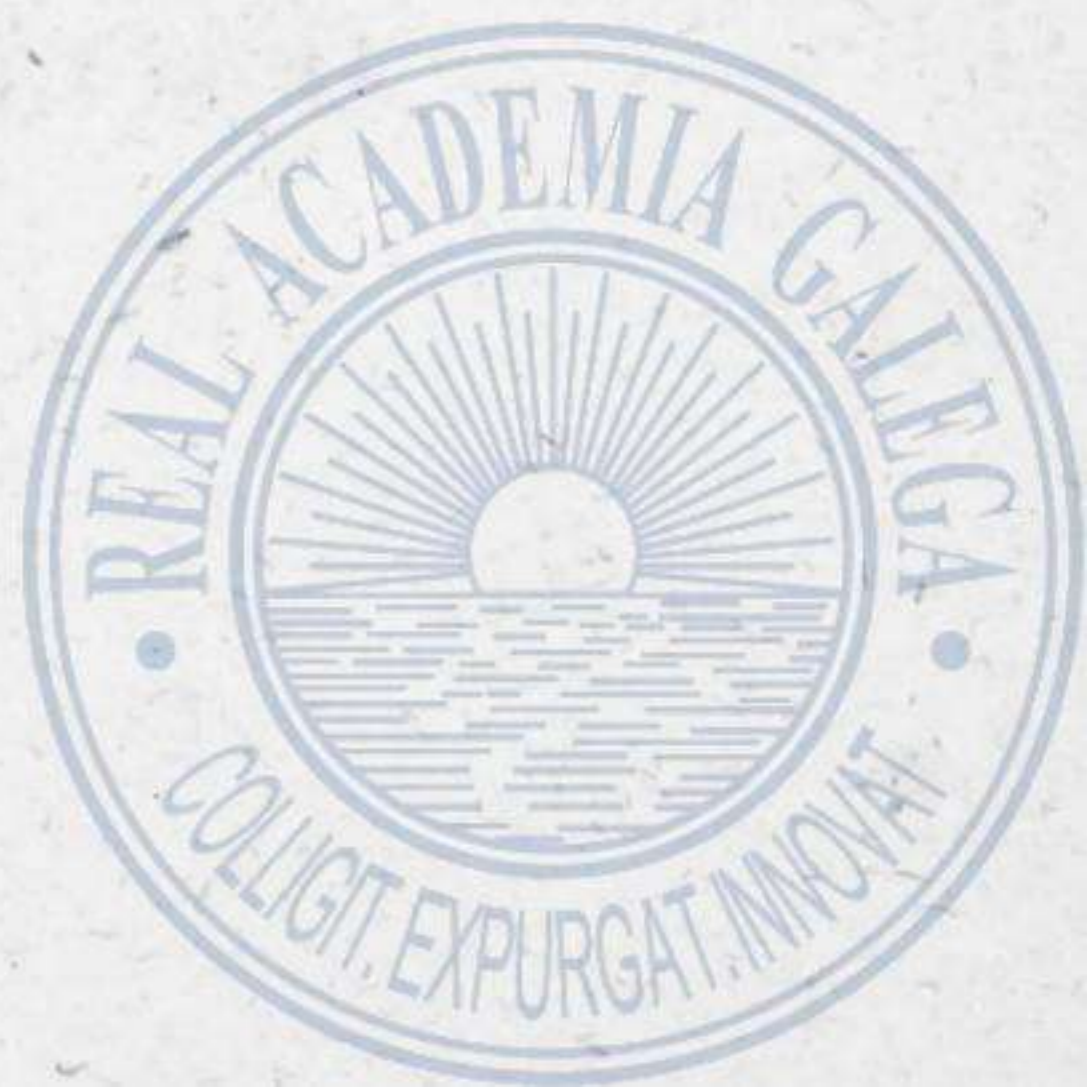

de modo que oír tanto milajro
nunca as xentes o deixaban sosejado.

Aquí Saquéu pidille cumpunxido,
alí o Sinturion pidille cremensia,
a viuda de Nain chora o seu fillo,
e Xesus prometelle a asistencia;
a Samaritana ten parte nestos prodixios
sanando a sua alma da dolensia;
e Madanela que ve estos milajros
puxose a chorar tamen os seus pecados.

Lasaro un dos mellores amijos
xa había catro días que morrera,
e Marta anejada co confrito
o Señor lle supricou que viñera;
chejándose pois xunto o seu amíjo
da coba lle manda que se ergera,
autorizando así de esta sorte,
que mandaba El hastra na morte.

Pór estos e outros novos portentos
enchéronse de invidia os xudios,
e collendo de pedras o momento
quixeron a pedrearlo os impios,
pro como aínda non chejara o tempo
nin o seus días se habían cumprido,
Xesus do medio deles habíase escapado
hástra que chejase o día sinalado.

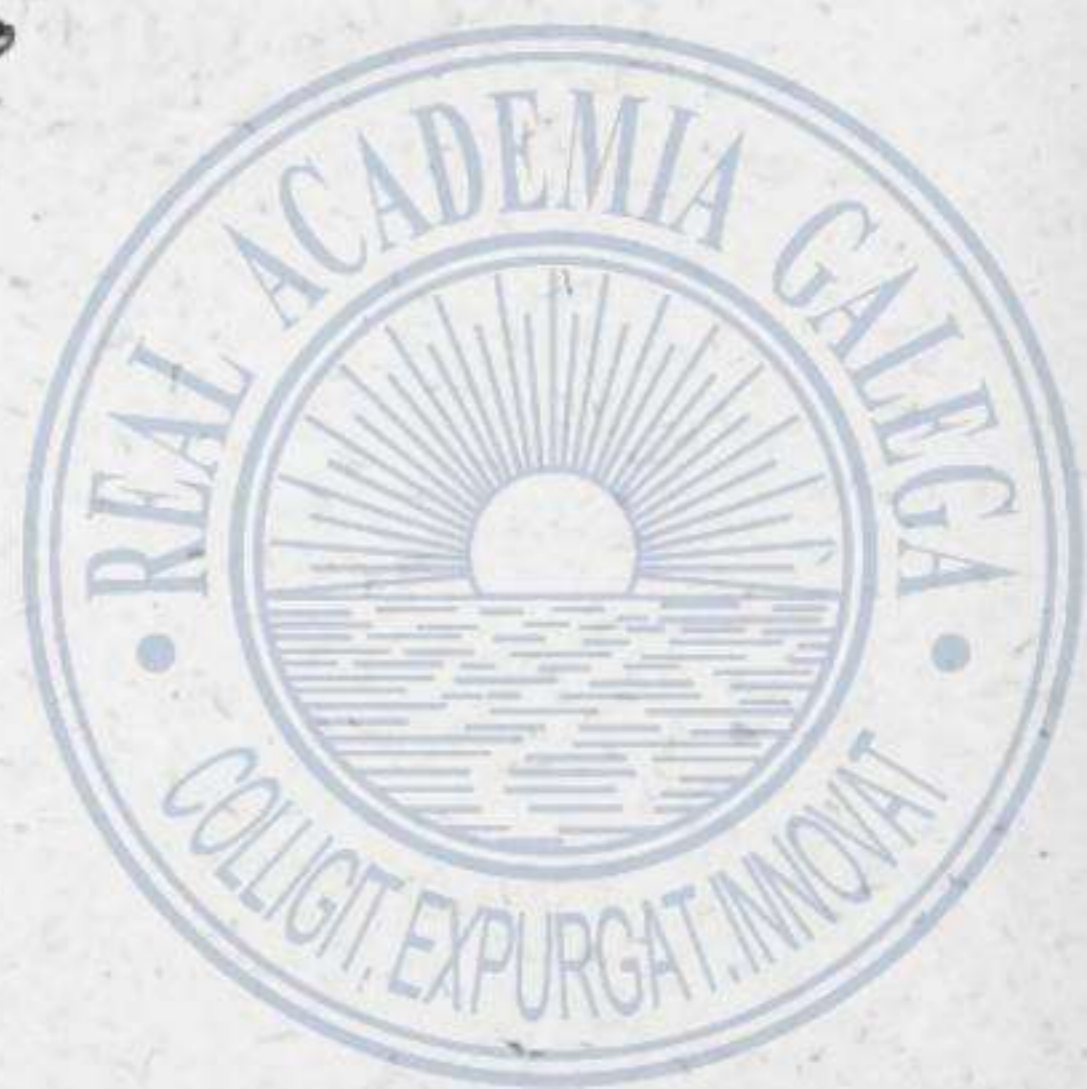

Pra prepararse tan jran maestro
a beber un calis tan amarjo,
anque nada nesisitaba desto,
corenta dias e noites ha ayunado;
aló nun moy aspero deserto
donde Satanás habia chejado,
e a donde o Señor nos dou un a leision
do modo de venser a tentasion.

Un dia que Xesus se dirixia
a injrata siudá de Guerusalen,
cando xa de preto el a via
os Apostolos dixolles: sabede
que aquela siudà sera deisida,
pois ne la, amiña sanjre van verter,
pro vosotros non vos escandalisedes,
pois dentro de pouco xa me sigiredes.

Prejuntándolle tres veses a San Pedro
si o amaba con especial amor,
respondeulle lojo con jran selo,
ven sabedes que vos amo, meu Señor:
pois as ovellas e cordeiros che entrejo,
asmas de jardar como bo pastor;
e a autoridá que de meu Pai trajo
quédache a ti como seu vicario.

Pra eso eu baixey do Ceu á terra
a fundar firme a Santa Igresia,
ti serás o fundamento de la

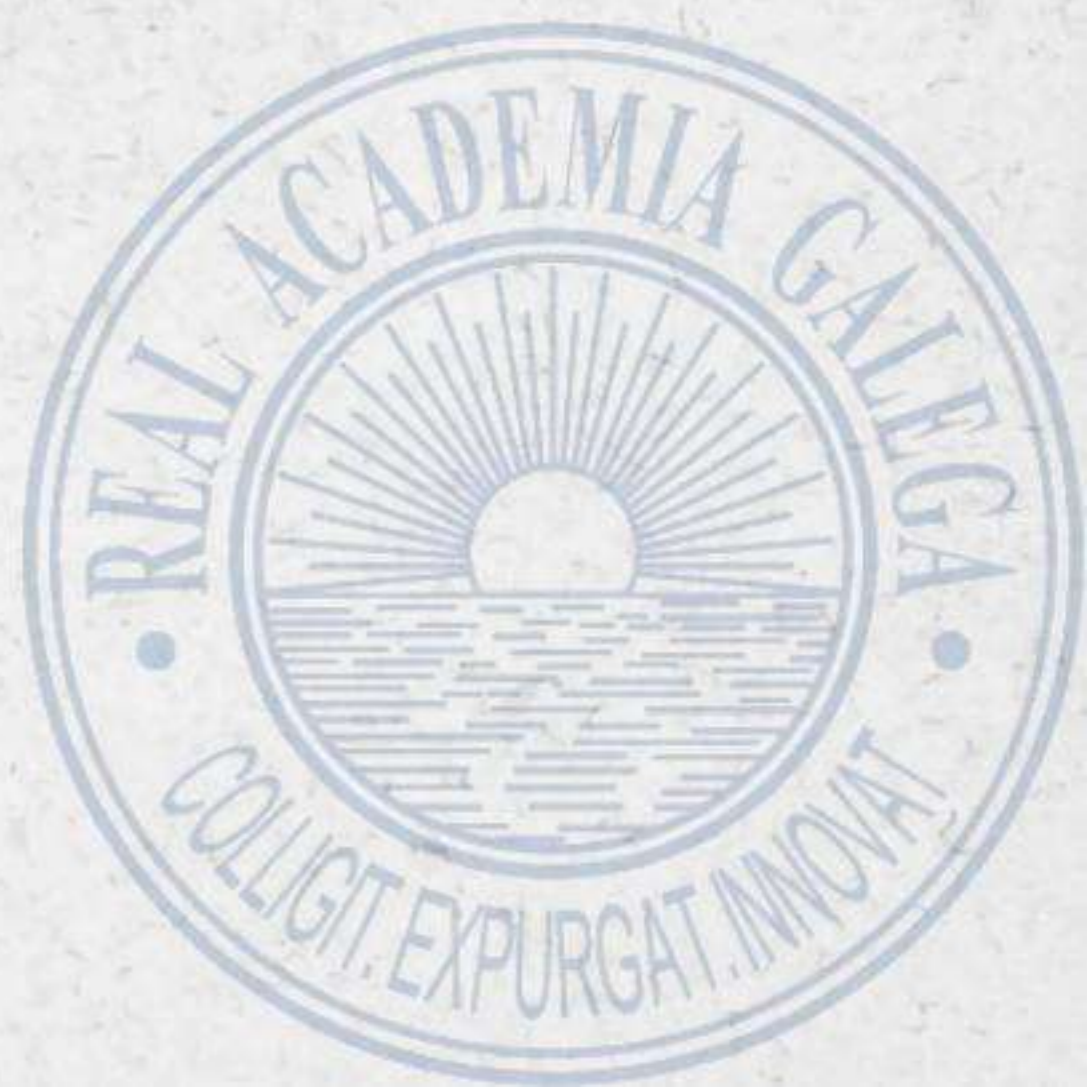

e gobernarala como sua cabeza,
e si o inferno quixese desfasela,
confundirase nesa sua empresa;
pois eu sempre estarei o teu lado,
e esas tormentas habrei disipado.

A oír os xudios que Xesus
na siudá iba faser a entrada,
reconosendo nel jran virtú
salen todos a resibilo con palmas;
tamen os nenos mostraron jratitú,
e entonando o Señor as alabansas
groria o fillo de Daví disian;
e deste modo as calles recorrian.

Sabendo xa Xesus que se asercaba
a hora tan terrible da partida,
no Senáculo mandou se preparara
a Cea pra entrejar os Disiplos
o prisioso corpo e sanjre consajrada
pro fin de unilos con amor fino;
ali estaba Noso Señor moy rebaixado
pra darnos tan selestial bocado.

E non contento cun amor infinito,
dispuxo ainda mayor humillasion,
labandolles os pes os seus Disiplos,
sin faser nin de Xudas distinsion;
sabendo que xa o tiña vindido
con un a vil e ben porca traision;

e posto Xesus xunta aquel cocho
aqueles nejros pes lle labou lojo.

Pasmense os Ceus de esta humillasion,
e asmirese á bondá do Noso Dios,
que asi quixo disimular tal traision,
cainda estando no mayor door
non se olvidou de mirar con compasion
a un Disipulo taimado e traidor;
enseñando asi as criaturas
como deben perdonarse as inxurias.

Acabada aquela Cea lejal,
camiñaron os juertos dos Olivos
donde o Divino Maestro iba a orar
por todos os pecados comitidos,
e a sua ajonía chejou á tal
que a sanjre do seu corpo lle salia;
os Disiplos que dormidos estaban
de canto alí pasaba se olvidaban.

Xa a chusma infame chea de veneno
que co espia infame había chejado,
prejuntando por Xexus de Nasáreno
e cun bico de Xudas encaixado
lojo conoseron o manso cordeiro
que polos Apostolos está majoado,
disindo: que xaque á el vuscaban,
alí o tiñan e os máis deixaran.

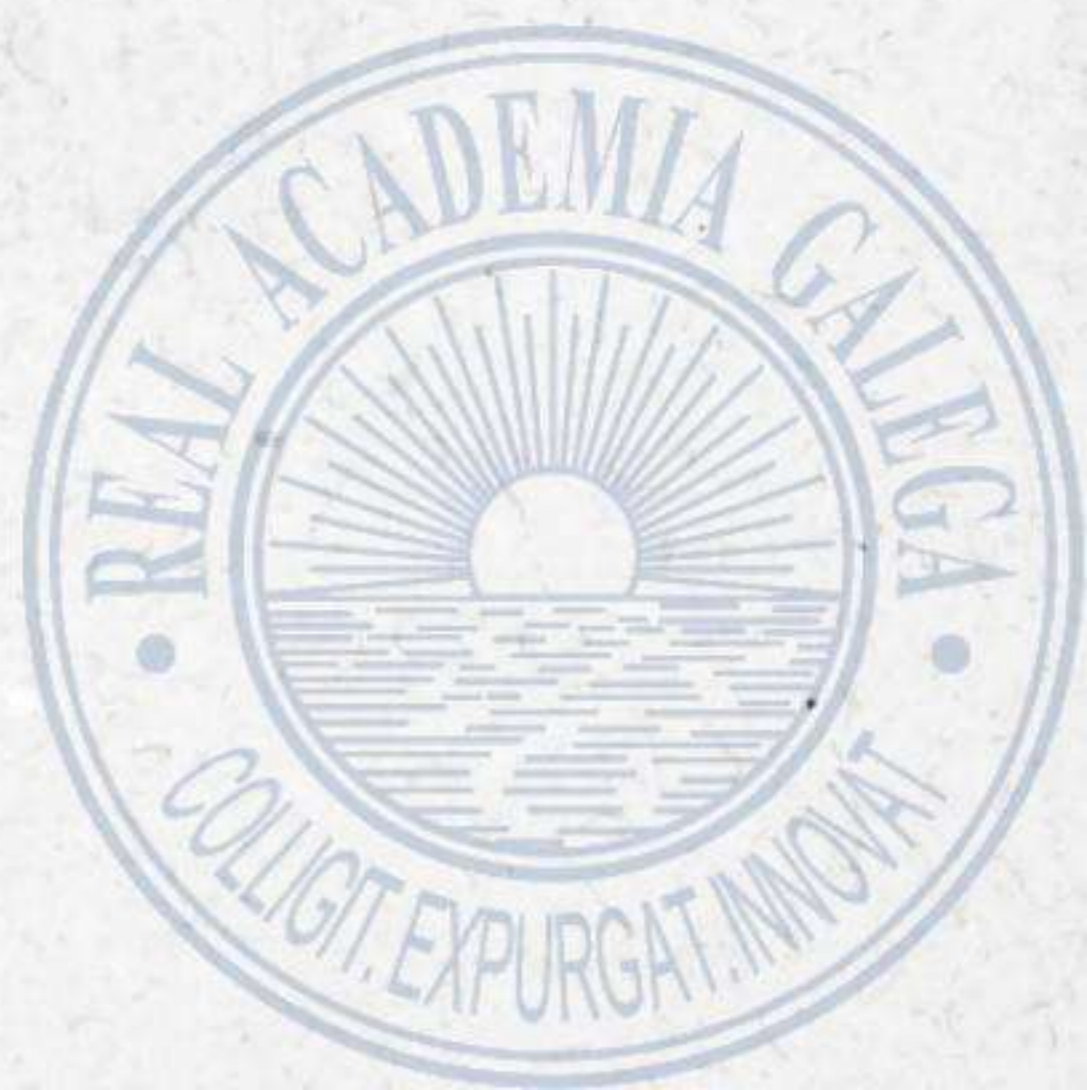

Entre alaridos e atruxos infernás,
lebaron á Xesus seus inimijos;
us, dándolle ¡ay! jolpes mortás,
e outros escarnisindo atribidos:
alí confundeno cos criminás,
mais aló, dun loco o ven vistido,
e todos a porfia o despresian,
sufrindo Xesus con jran pasensia.

Pilatos da quela causa se informa,
e vendo que de todo era inosente,
reprende a senreira da quela orda,
disindolles: non era dilinvente;
pro o pueblo rebelde quer que morra,
e chama vivandeiro o presidente;
estonses o cobarde mando asoutar
pra que a xente non teña que falar.

¡Oy noite terrible en que o Señor
sufreu os tormentos mais atroses,
sin que houbera aljun a compasion
cando zorrejaban tamaños jolpes
sobre un corpo cheo de door!
non oindose alí outras voses,
que quitános de diante ese home
e lebáo canto antes pra quel monte,

Nin por disirlle que habia Barrabás,
ladron, fasineroso e homisida;
por eso non se moveron a piedá,

antes de Xesus aquela hermosa vida
se quitara; pidiron con maldá,
a sua intension asi conosida;
o pretor, o ladron deixa libre
condenando a Xesus a morte horrible.

¿Non lle bastaba o pueblo alborotado
haber posto o Señor nun balcon,
para disir lle ahi está emendado
o que tiñas por revolvedor?
pois tan lexos de habelo acalado,
da quel infernal odio no librou,
porque todos eles xuntos berran
que canto antes á morte lle deran.

Xa a chusma soldadesca vai jardando
o que vai a sufrir a morte horrenda
e pra que a bulra sea mais notada
que marche entre dous ladros ordena,
un a Crus lle poñen moy pesada
sobre os hombros do amorosiño reo,
pois quixeron con esto intentar
dos mais homes a Xesus diferensiar.

O camiño da vitima inosente
presentouse sua Nay aconxojada;
e metendose por entre aquela xente
ve o seu quirido fillo ensanjrentado,
cal si fora o mayor dilinvente;
e o seu dulce Xesus lle ha falado:

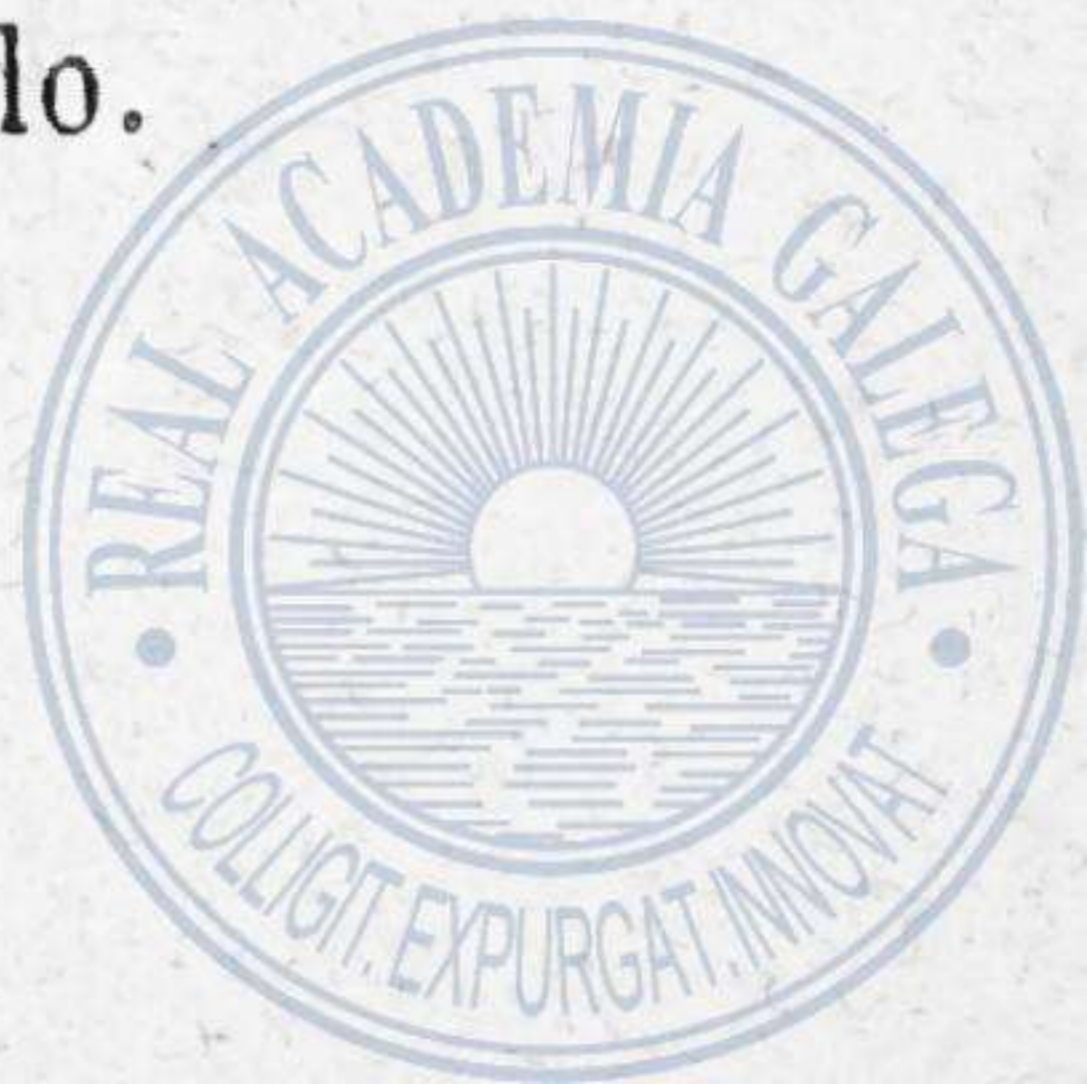

¿qué mal fixeches o mundo, ti meu fillo,
pra que se houbese portado asi contijo?

Lebantando Xesus a sua cabeza
e mirando como pudo a sua Nay,
dixolle cheo da mayor tristesa,
xa a hora chejou en que meu Pay
dispon que a vida humilde ofresa,
pra pajar os pecados co home fai:
quitavos da qui miña Nay quirida,
non vos subades o monte da mirra.

Non choredes fillas de Xerusalen
a morte que moy lojo habrei tido,
sabede que esto e pro voso ben;
chora polo que lles espera os vosos fillos;
vide conmijo o monte tamen,
pra que poidades de min dispidirvos;
pois ¿si esto o mundo fai o Redentor,
que castijo lle espera o pecador?

Ritire xa o Sol esa lus bermella,
e estreméscase tamen á terra,
que xa a Xesus a tunica desnudan
deixando en coiro aquela xente fera
¡jou Nay que estás toda chea de amarjura!
¡quen aquel corpiño tapar pudiera!
pro xa tarde haberedes chejado,
porque xa na Santa Cruz está crabado.

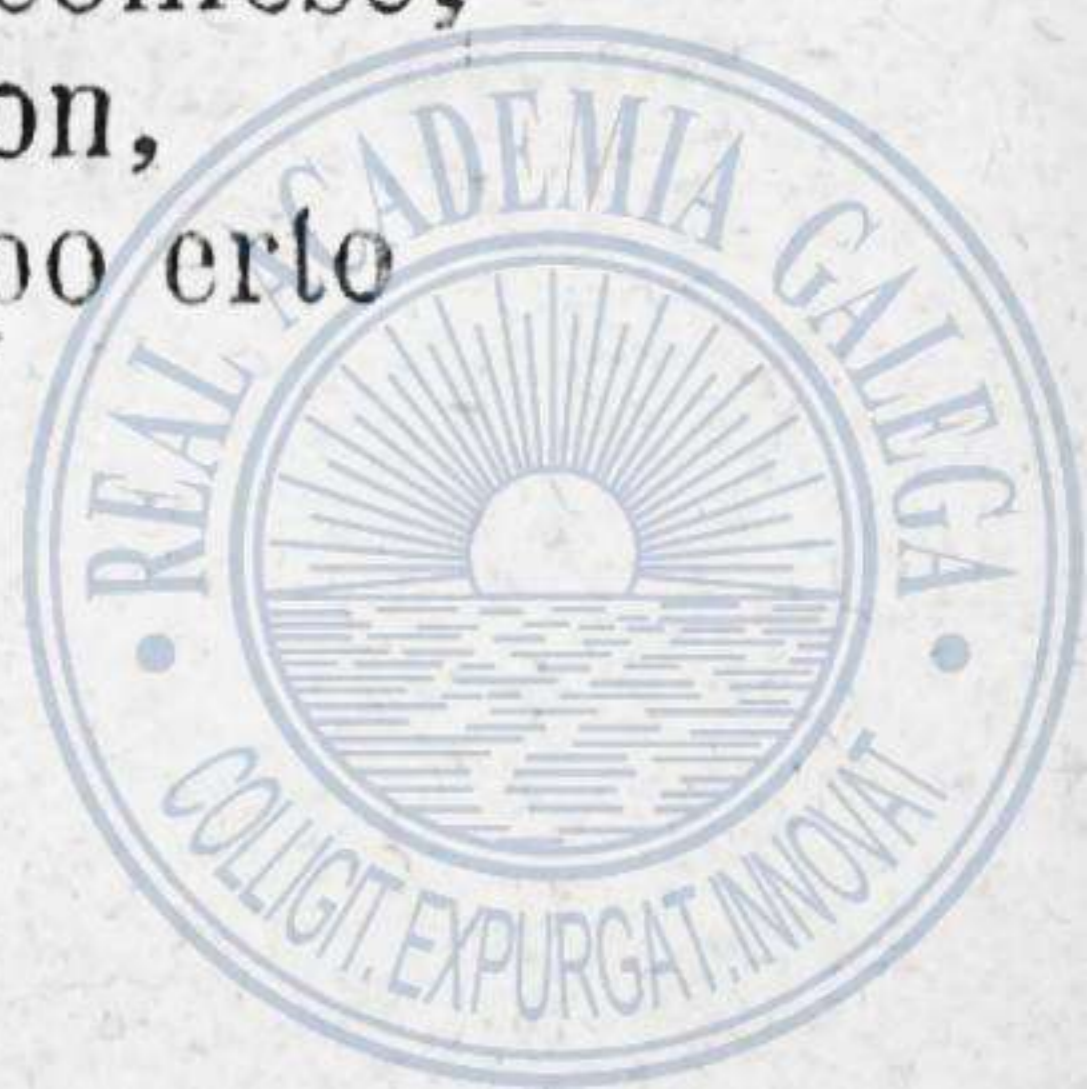

Suspendé verdujos esos jolpes
co corason esmajan de María;
pois con ninjun dos outros homes
tubechedes vosoutros tanta tirria,
e solo co él sodes feroses
pro da venjansa chejará o dia,
e chorarédes á vosa perdision
xa que non quixechedæs a redension.

Por fin cumpreu Xesus o que viñera
dempois de habernos dado jras leisos
e o Paraiso á Dimas prometera
pidindo tamen perdon polos sayós,
que po la tunica tanto riñeran
rachandoa toda ela como liós,
cantos nos nosos dias tamen se ven
ca Sajrada tunica queren romper.

A sesta houbo Xesus cunsumado
aquela jrande obra de Redension,
e casque toda a tarde quedou coljado
hastra que se disideu un jran varon
a pidir o corpo pra sepultalo,
nun sepulcro da sua posesion:
alcansado esto lojo do pretor,
con honra enterraron o Redentor.

Aquí faltanme as forsas, o confeso;
pra poder sigír ben a narrasion,
porque estou vendo aquel corpo erto

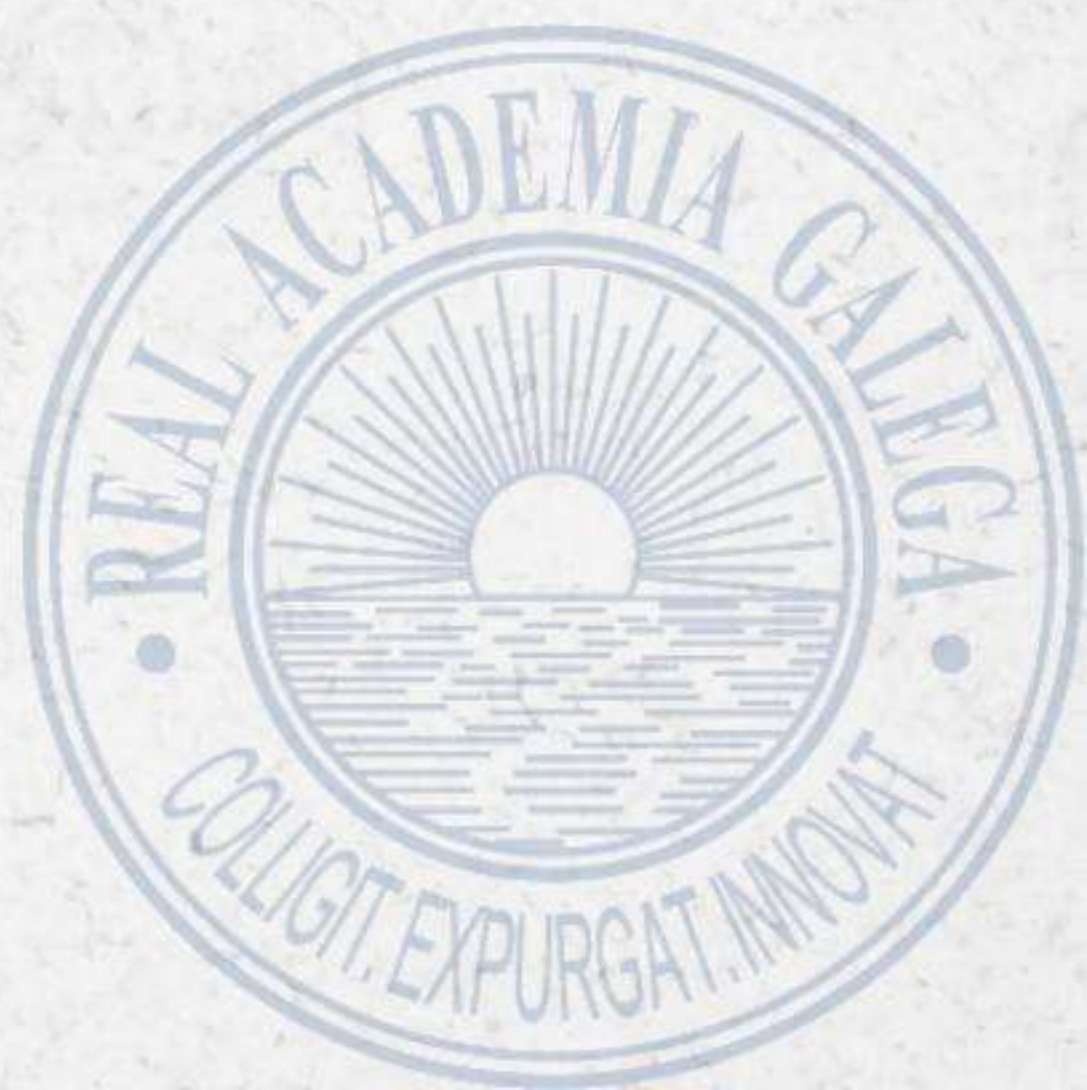

que polo Espritu Santo se formou,
e o seu peito coa lansa aberto
do que sanjre e auja xa manou,
a affixida Nay atenta o miraba,
e sobre el moitas baixas botaba.

O nomear aqui o door de Maria
naquela sua anjustía e Soledá,
un a falta jarrafal cometeria
moy propia da miña nesesá,
e quen aljo aqui disir poidera
un anxel da xerarquia selestial,
pois a Nay sin o fillo non vivia
e polo nome o chamaba naquel dia.

Enserrado Xesus no sepulcro,
e temendo os xudios un enjaño
mandaron que o puxesen ben sijuro
e que por soldado fose vixilado,
pro cando eles estaban moy sijuros,
de entre os mortos veuse lebantado:
pasmados con esta jran novedá
trataron de aumentar á impiedá.

Pra esto ordenan os soldados
dixesen que estando dormindo,
os Disiplos habian arroubado
o morto, calí habian mitido,
como si un que está enaxenado,
poidera disir como habia sido

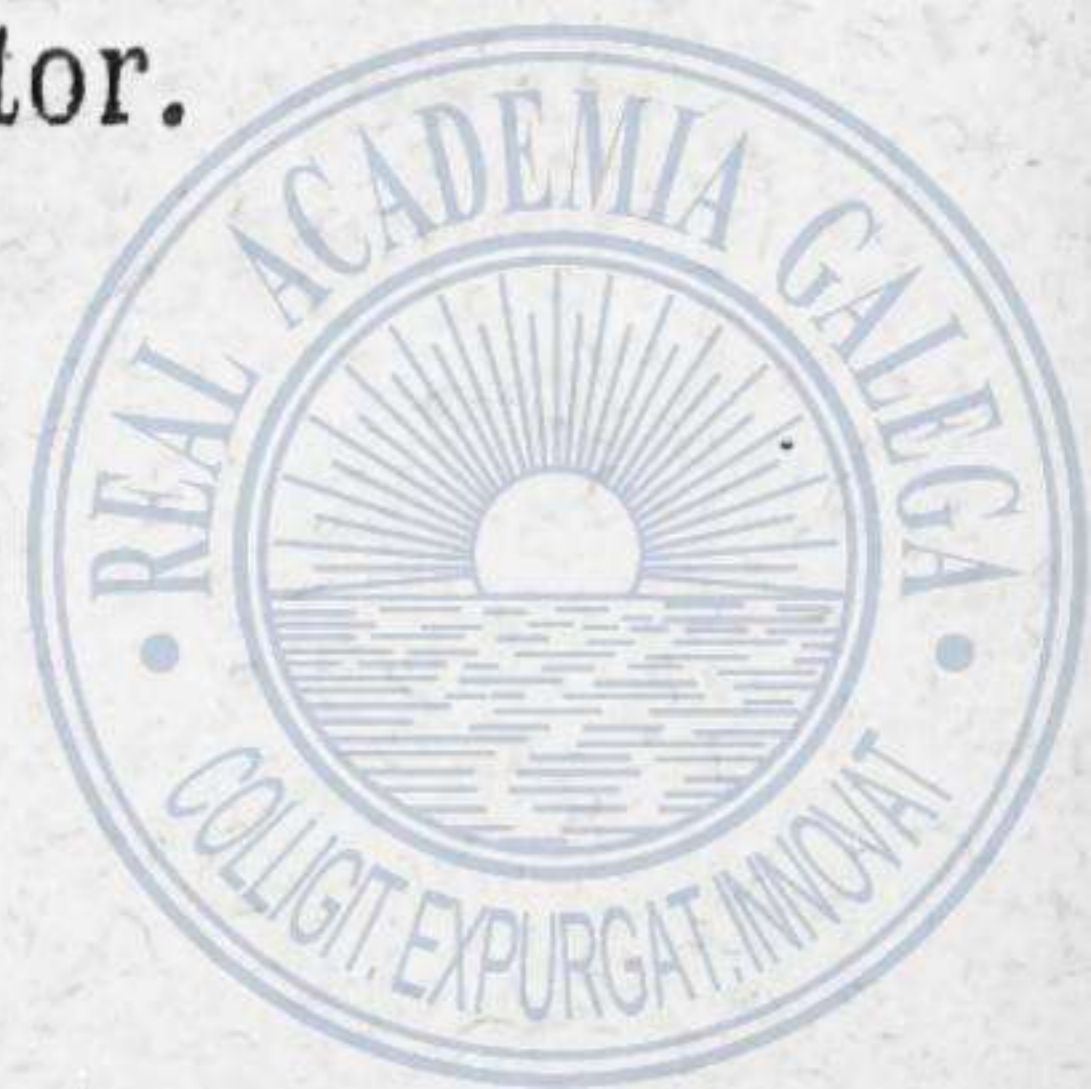

tal foi a perversa segedá
castra neste se veu á maldá.

A primeira que o veu resusitado
foi a quirida Nay que chorando
esperaba o momento deseado,
para abrasar o seu fillo moy amado,
e en tal confrito sempre sollosando;
risibéu jran consuelo non seu llanto,
e lojo ca Señora visitou,
tamen a ver os Apostolos se marchou.

Corenta dias sobre a terra se encontrou.
perparando os simentos da Iglesia
o cabo dos que se elevou
pra sentarse de seu Pay a Destra;
e todos os Disiplos choraron,
pro el prometeulle a asistencia
quelles inviaria o Esprito Divino
pra que os fixese fortes no pilijro.

En efeuto os des dias que subeu
e estando todos eles no Senaclo,
a hora de tersia xa se veu
o Esprito Divino a ló do alto,
que sobre os Apostolos desendeu
tanto que os que pouco habia eran fracos
ajora cheos do mayor fervor
pedrican que Xesus é o Redentor.

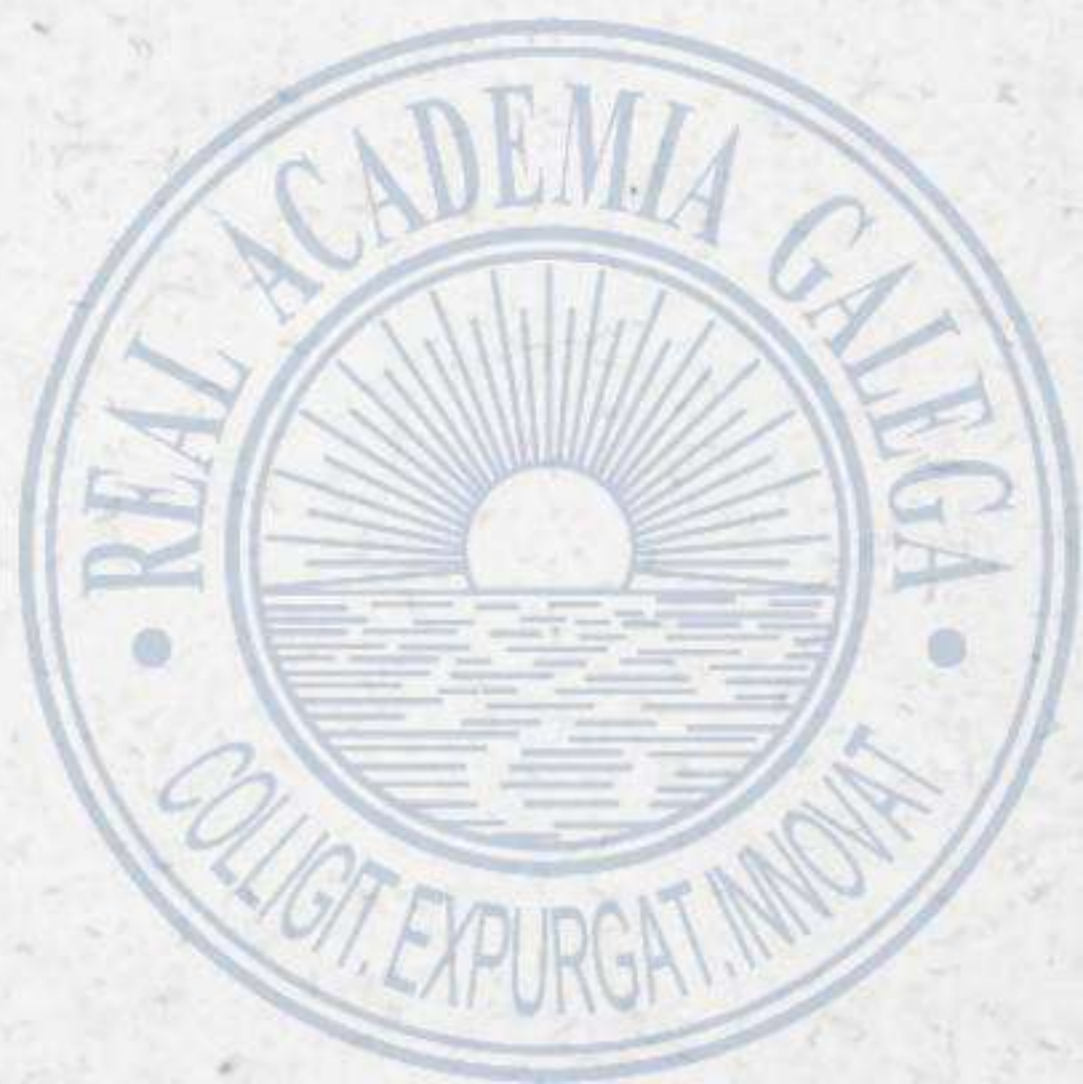

Xa non podían conter aquel fojo
no seus corasós nel abrasados,
e determinan repartirse lojo
para poder faser novos cristianos,
sin armas e sin diñeiro, nin outro abono;
recorreron os países estraños
tirando cos idolos que encontraron
e que os homes o demo lebantaron.

Desde donde sale o Sol hastra o seu ocaso,
pedricaron a nova relixion;
e sobre o Capitolio esta prantado
o Santo arbor da nosa relixion
o jrande Costantino que veu estaba
esculpida aló no Ceu a asmirou,
e desde entonses este novo pueblo
como a sua cabeza mirou á Pedro.

Pro o prinsipe infernal que ten xurado
faser o home encarnisada gerra
enfoumou a un cruel tirano
pra que a esa nova Igrexia disfixera;
e o primeiro que foi asisinado,
foi o que mais adiantos xa fixera;
o noso Apostolo Santiago o Mayor,
e un dos mais queridos do Señor.

Tamen os mais Apostolos han sellado
coa sua sanjre a nova relixion,
morrendo nun dia Pedro e Pablo.

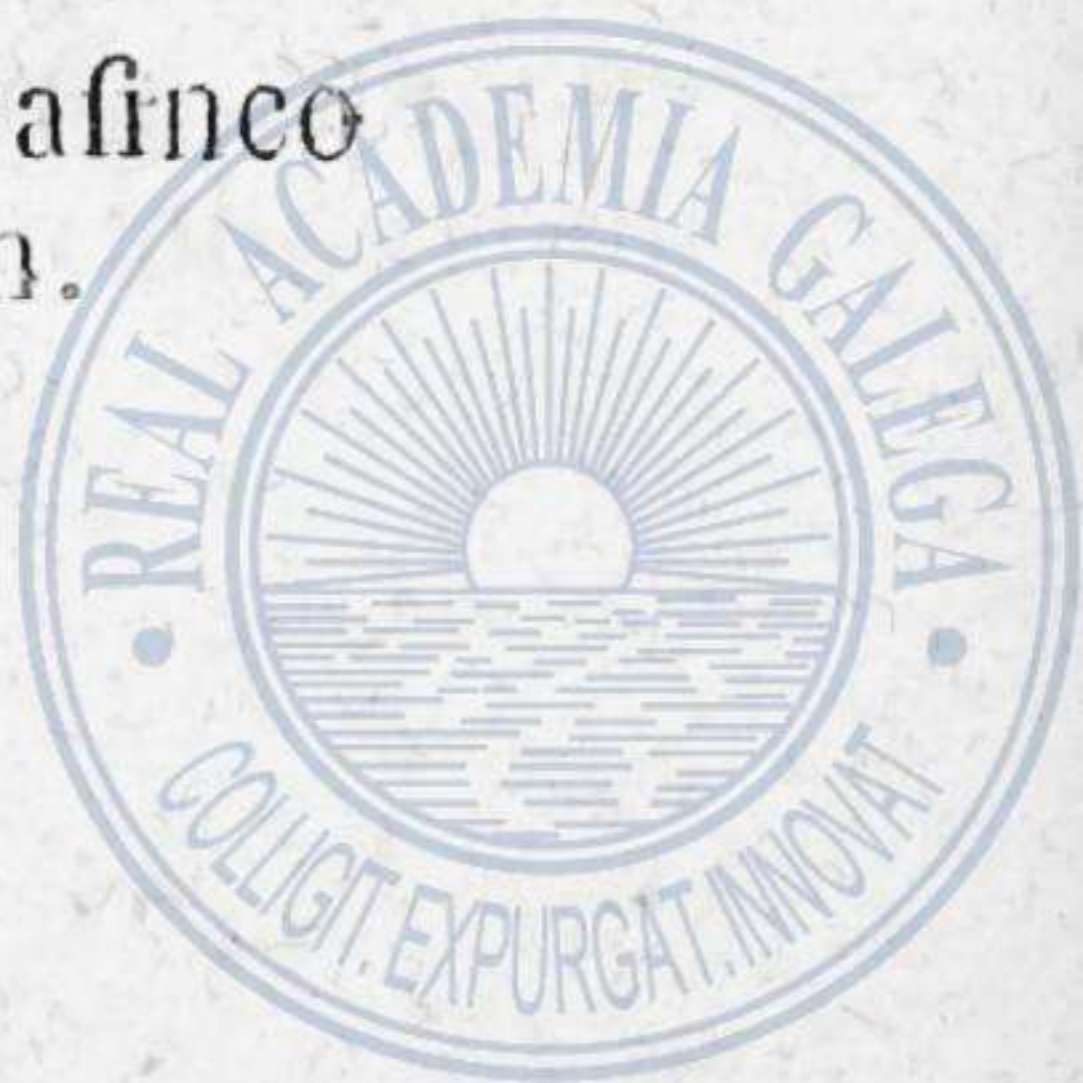

e os outros, cada un na sua rexión;
Dioclesiano, Calíjula e Domisiano,
Trajano e outros de cuchina condision,
millós de mártires asesinaron
pra cos cristiáanos non acabaron.

Recostado Lourenso nas parrillas
e Catalina crabada con naballas;
Filomena a ló no mar fundida,
e outros postos os corpos en talladas:
todos estos deran as suas vidas
estando xa aló no Ceu cronados;
pois tan lexos de conseguir o seu intento
a Santa Relixion iba en aumento.

Por todos cantos rincós hay na terra
a relixion xa habia projresado,
formando do mundo un solo pueblo
dirixido polo seu Xefe Soberano;
no seu risinto non hubo homes lelos,
que coa sua virtú e siensia a ilustraron
fundando o mesmo tempo Casas Santas,
pra do demo venser as asechansas.

Os fillos de Binito e de Fransisco,
os de Dominjo, Ajustin, e de Bernardo,
fixeron mil soldados pra Cristo;
e esta jran soledá sivilisaron
hastra as ternas donsellas con afinco
nos novos conventos entraron.

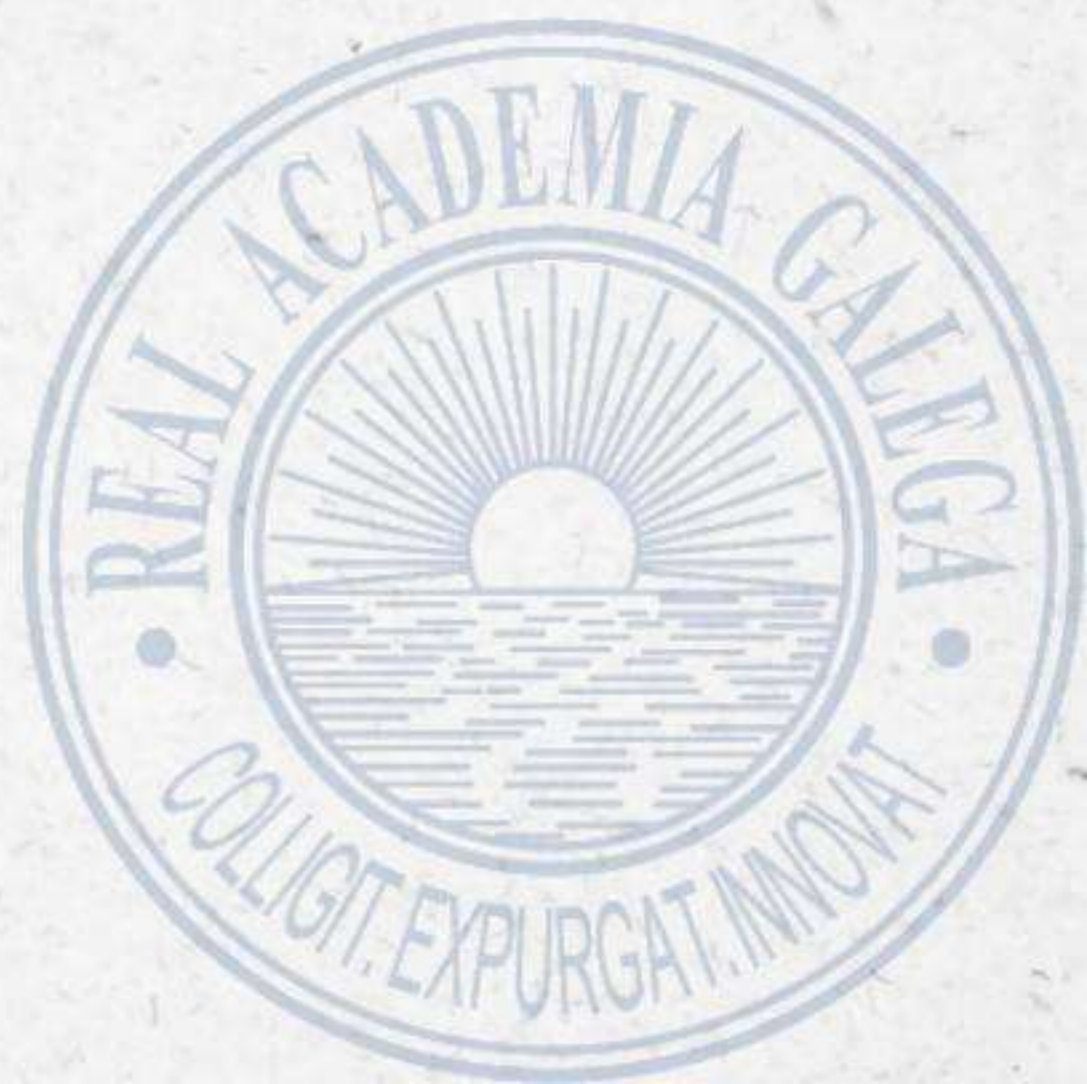

para vivir con mayor devosion
e poder así asejurar a salvasion.

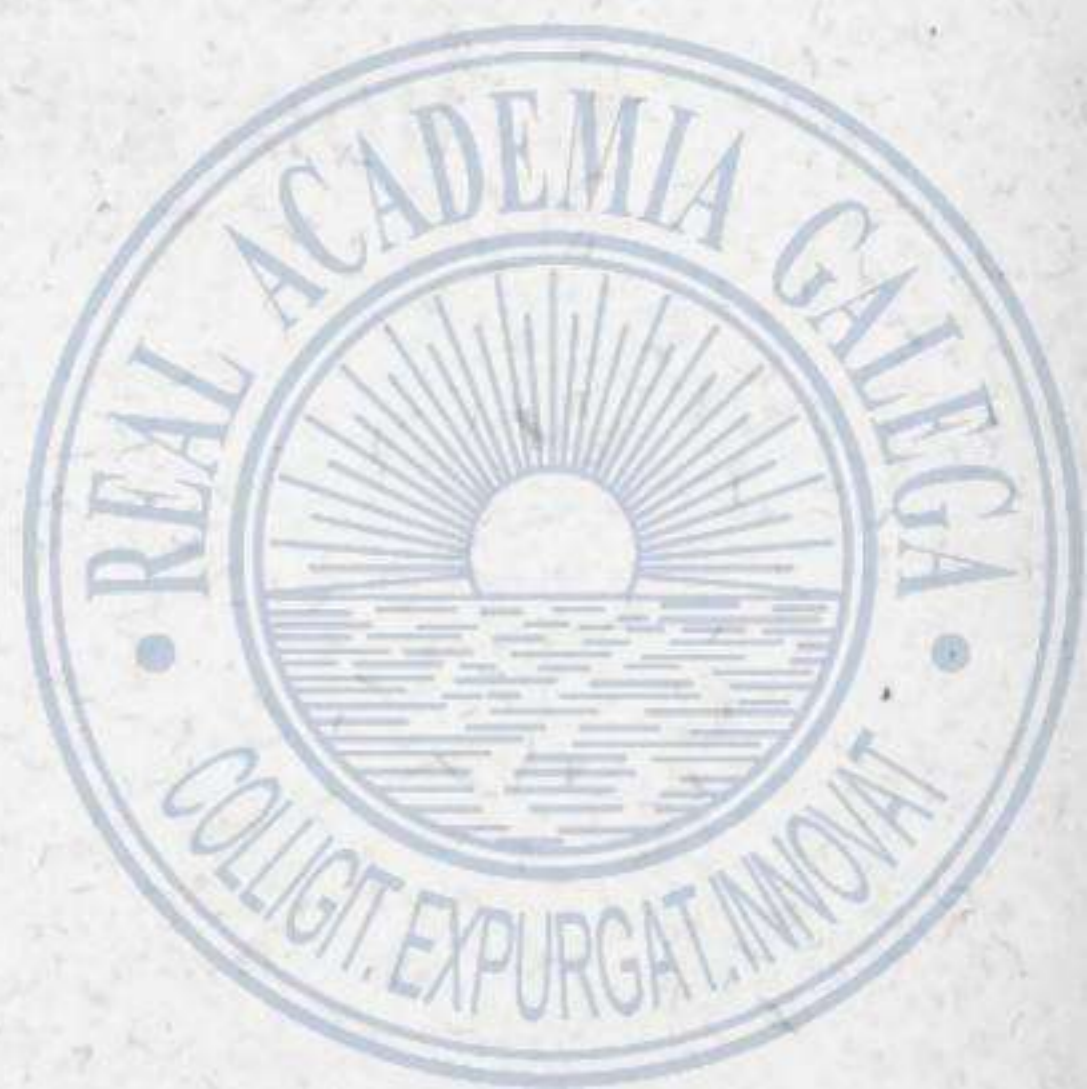
Por ultimo a terra entonses paresia
un novo paraíso de santidá;
así e que a virtú se conosia,
tanto que nosos abós en verdá
Santos poideran chamarse nestos dias
nos que entrou descarada á impiedá,
as ameijoadas gerras foron causa
de que tanto padisca a Ijresia Santa.

Injalaterra, xardin de tantos Santos;
Costantinopla. no tempo do Crisóstomo;
Italia, non fai aínda moitos anos
foron asmirados con asombro,
e hoxe de nosoutros apartados,
por caprichos verjonsoso que non nombro,
dibidos a Lutero e a Calviño,
e a outros de nomealos xa me indino.

¿E que poderemos disir os cristianos,
do influxo que esta Santa Relixion
tubo sempre en todas as sociedades,
sin haber feito de eles eseusion
dibido o traballo infatijable,
dos homes de reuto corason?
¿como estarian oxe aljus pueblos
si non foran os probes misioneros?

¡Ay! que justo non lle da o disrasiado,
o efeuto da Relixion Divina,
o infelis reo condenado
na última hora da súa vida
cando xa se ve abandonado,
posto na quel horroroso suprisio
solo o ministro da nosa relixion
de parte de Dios lle promete o perdon.

PROLOGO.

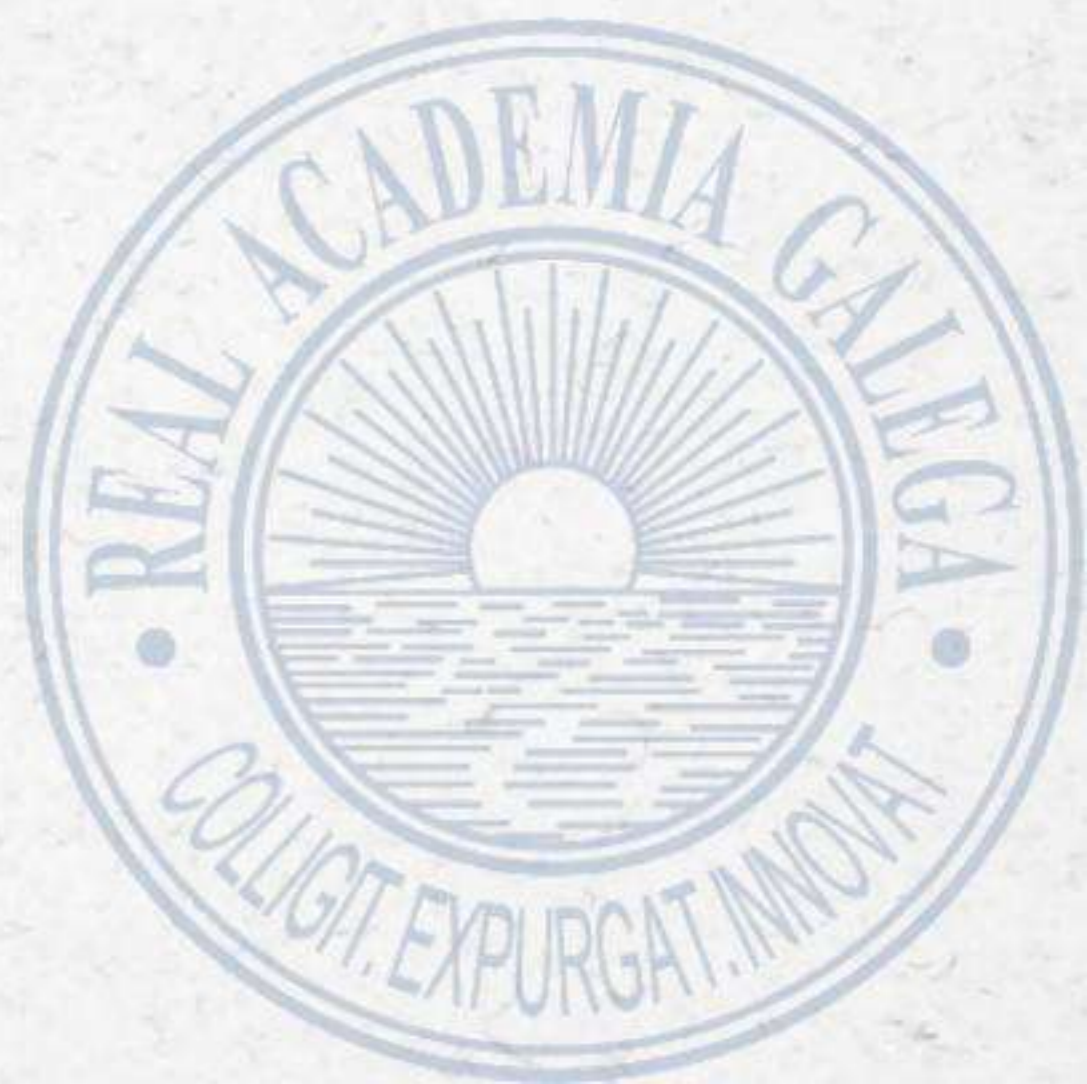

Si aljun cubizoso rexoubar quere
porque estas fabulas eu escribo,
como o poeta Fedro el leere
alí encontrará á rason do mesmo.

FÁBULA PRIMEIRA.

Un Lobo e un Año.

Estaban xuntos nun rio
un Lobo e mais un Año;
o Lobo por arriba
e o Año mais abaixo;
estonses dixo o Lobo,
oyes ti jran panarra
non camorrees conmijo,
que me emporcas a auja.
O Año respondeulle:
home e mais e verdade,
si a auja ven desde ti
mal podo eu luxala:
entonses dixo o Lobo
mais de seis meses pasa
que adentache comijo,
e respondeulle o Año;
tedes moita rason

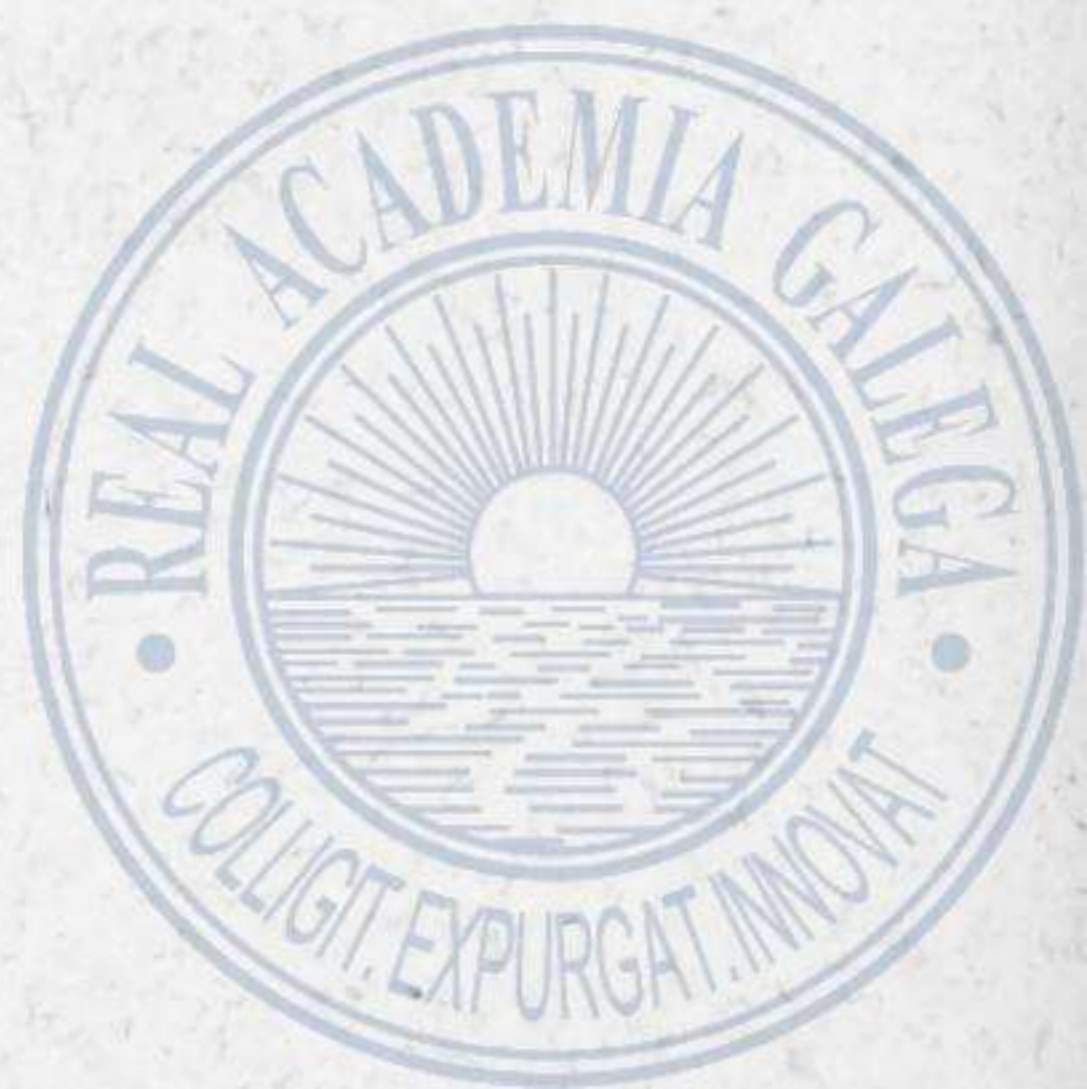

inda eu non era nada:
lojo siria teu pay
no, doxe non escapas,
e ceibandolle as joupas,
o probe año apaña:
aprendan deste conto
os que con jrandes andan;
pois que o fin e o fallo
o rico sempre jana,
e o probe sempre é
quen se ve xirinjado.

FÁBULA SEJUNDA.

Un Jraxo e un Pavo

Pra que nunca suseda
o botala de juapo,
vou a contar un conto
en tono dun a fabula.
Un jraxo moy sobervo
quixo faserse aljo,
e pra esto apañou
moitas prumas dun pavo,
compuxose con elas
e volveu moy inchado
aló entre os mais pavos;
pero estos bulrandose
con fortes picotasos
deixarono molido
todo cheo de sanjre,
hastra que por ultimo

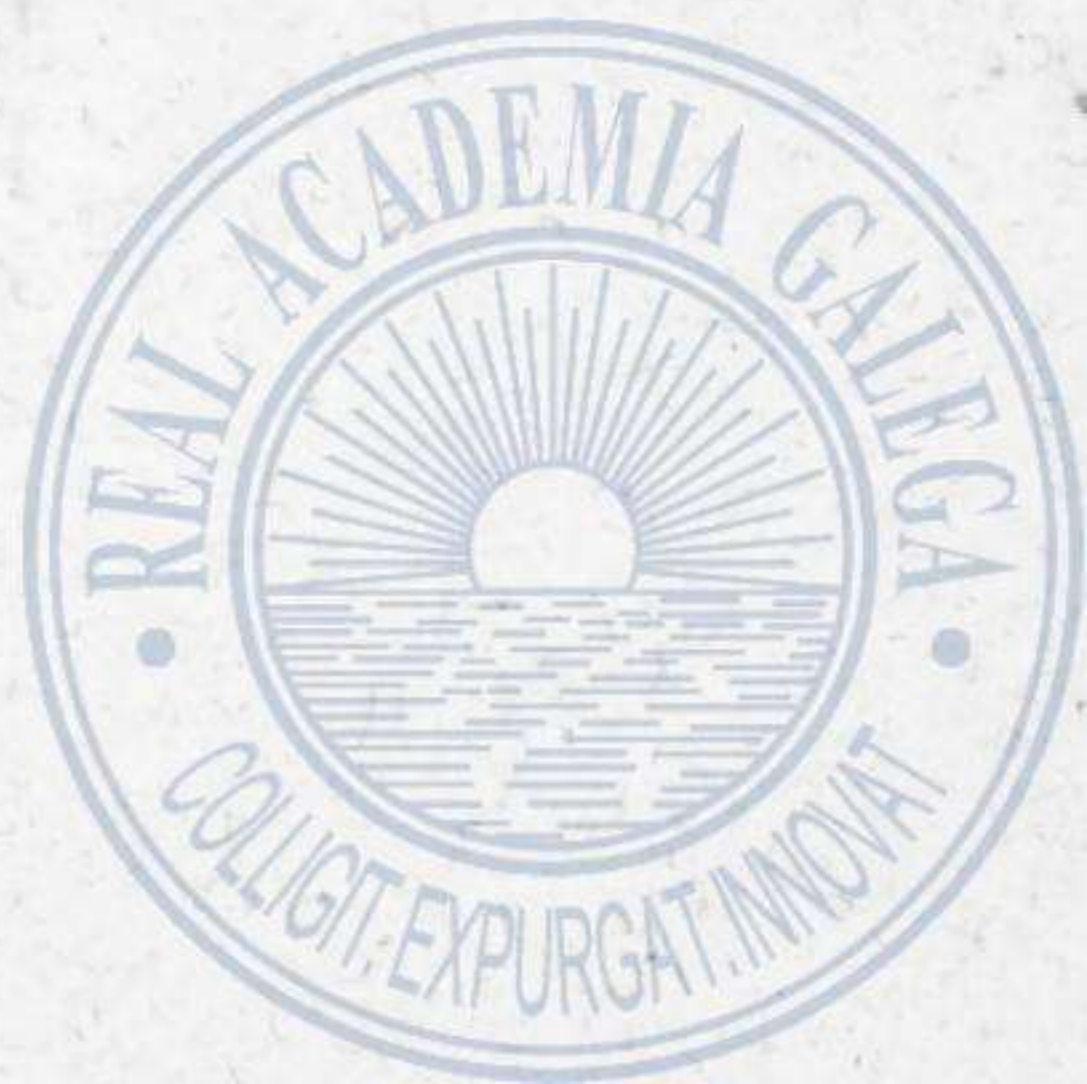

non podendo ajuantalos,
foise á xunto os seus
todo chorimicando;
estonses un da queles
ca bia despresiado,
dixolle: meu filliño,
si non houberas marchado
e estuberas contento,
no teu desente estado,
non te viras así
co corpo aporreado,
cada un, meu amijo,
sempre ha de contentarse
co que Dios lle deixou
é esto e o que che encargo.

FÁBULA TERSEIRA.

Un Can nadando.

Aquel que e codisioso
o fin cheja a pajalo,
e si no me creedes
podedes escoitarme.
Iba uu Can un a ves
cun anaco de carne
nadando polo rio,
e vendo á sua cara
pensou que outro can,
tamen carne lebaba,
e para larpar aquela,
foi que grande panarra!

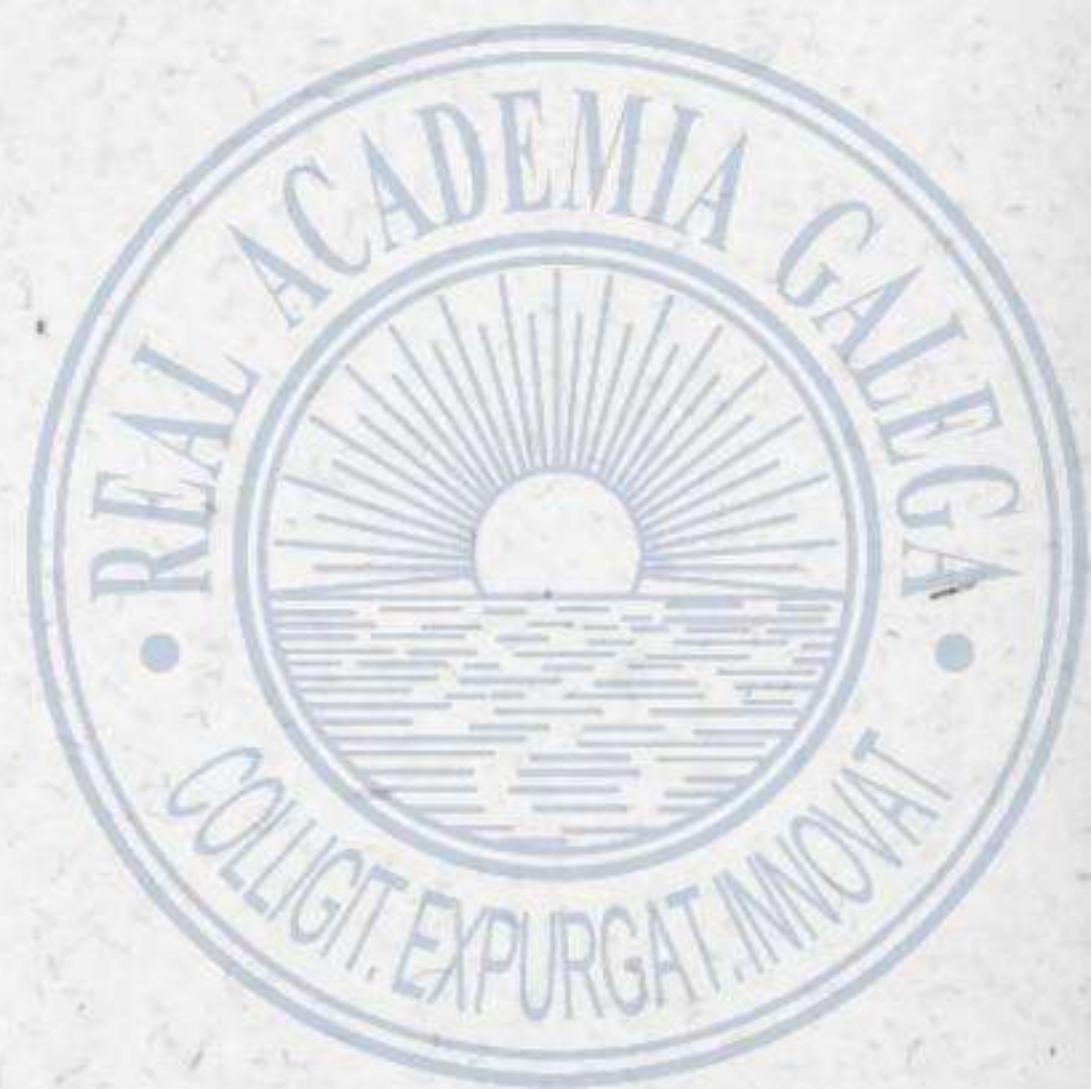

deixou caer a sua
aló dentro da auja,
perdendo así aquela
pola que deixaba;
ben empregado estubo
comera e marchara.

FÁBULA CUARTA.

Un Lobo e un a Jrulla.

O que aljun ben espera
daquel que e catralvo,
comete duas faltas
un a, por que fixo
o que non era dado;
outra, por que quixo
meterse nun pantano
donde para salir
hase de ver apretado.
Tiña un a ves un Lobo
un oso atrabesado
aló dentro da jorxa
que o tiña esjanado;
vendose neste apuro
os animás chama
pra que o oso lle saquen
donde estaba chantado
e pra esto prometelles
un jarrido rejalo,
os que o conosian
fuxiron decontado;

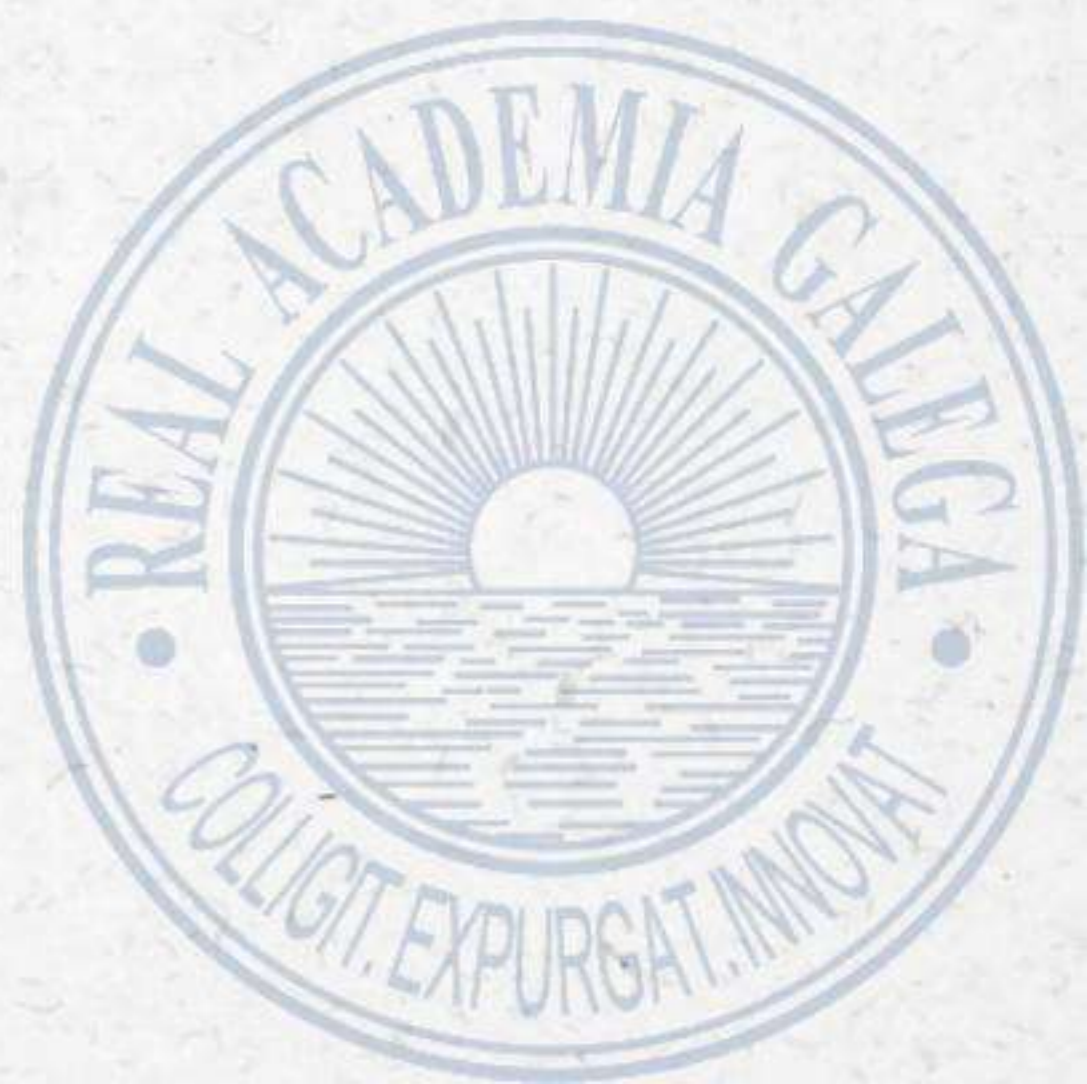

e sola probe jrulla
co seu peteiro larjo
chantandollo aló dentro
aque! oso lle saca:
entonses dixo o lobo
dame ajora o aginaldo.
pro este respondeulle:
¿e pareseche pouco
o que contijo fixen,
habendoche deixado
esa tua cabeza
da miña jorxa sana?
non repriques xa mais,
e vaite ben calada,
coxe tubiches festa,
non sei como asi escapas.
Aprendan deste conto
os que se fian de malos.

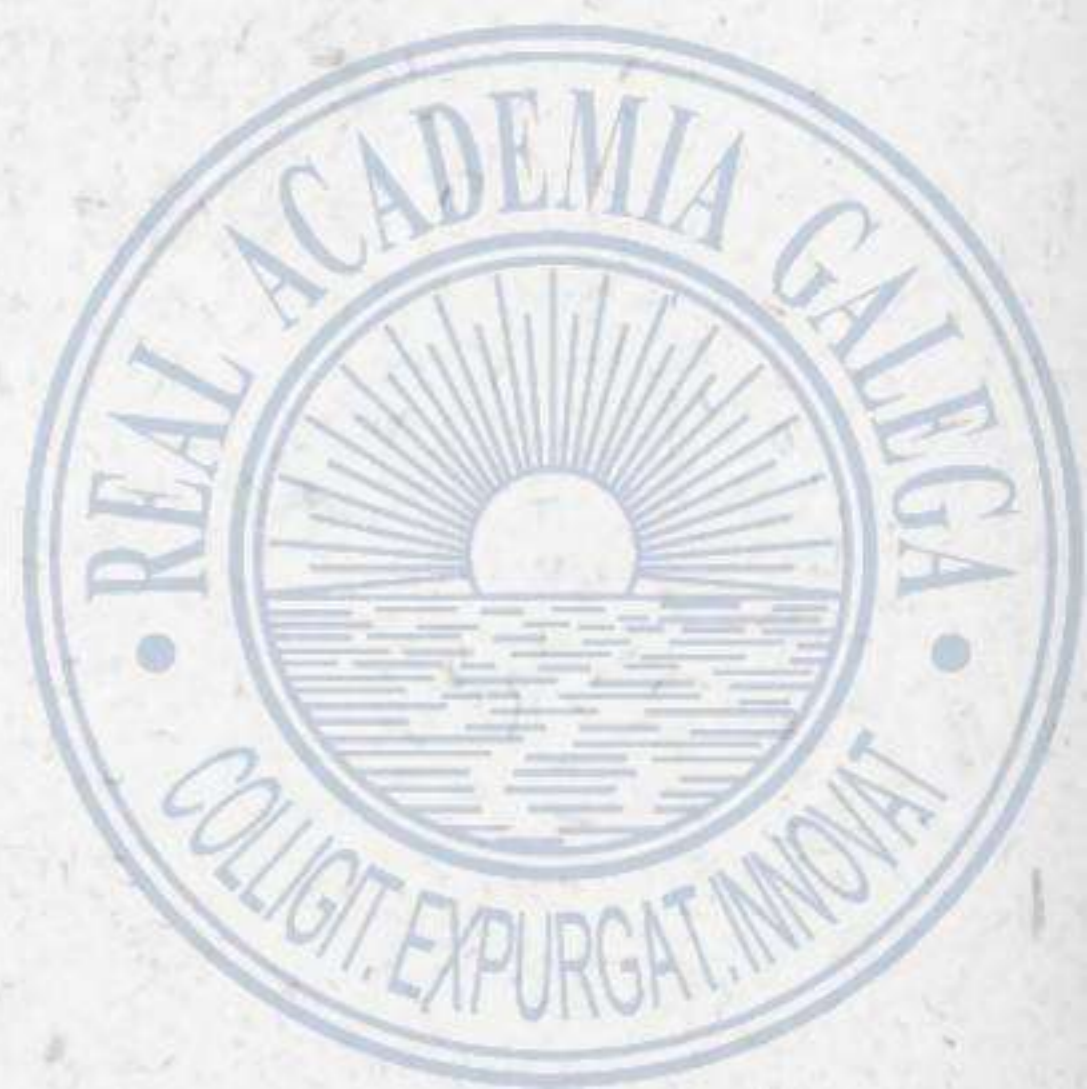
FÁBULA QUINTA.

Un a Raposa e un a Sijüeña.

Non se ha de faser daño;
e si aljun o fixera
non sinta co castijo
tubere de contado.
Disese ca raposa
aló en serto ano,
convidou á sijüeña
a comer un gisado,
e que estonses lle puxo

auja limpia nun prato;
a probe da sijüeña
por mais que se mataba
nunca co peteiro
podia apañar aljo;
enfadado con esto
¿qué fixo á condenada?
tramou outro convite
de bastante pillada:
puxolle un a botella
toda chea de carne,
o mesmo co xijote
conque fan os gisados,
lojo dixø á raposa;
vaya, miña comadre,
idé xa prinsipiando:
á probe da raposa
a botella miraba,
lambia por afora
pro nada ela apañaba,
e solo co fusiño
ulía aquel gisado:
estonses a sijüeña,
chantou o seu peteiro
que como era larjo
enjulleu o momento,
todo canto gisado
había na botella
sin deixar un bocado:
vendose á raposa
que tiña moita fame,
co rabo entre as pernas
marchouse averjonsada:

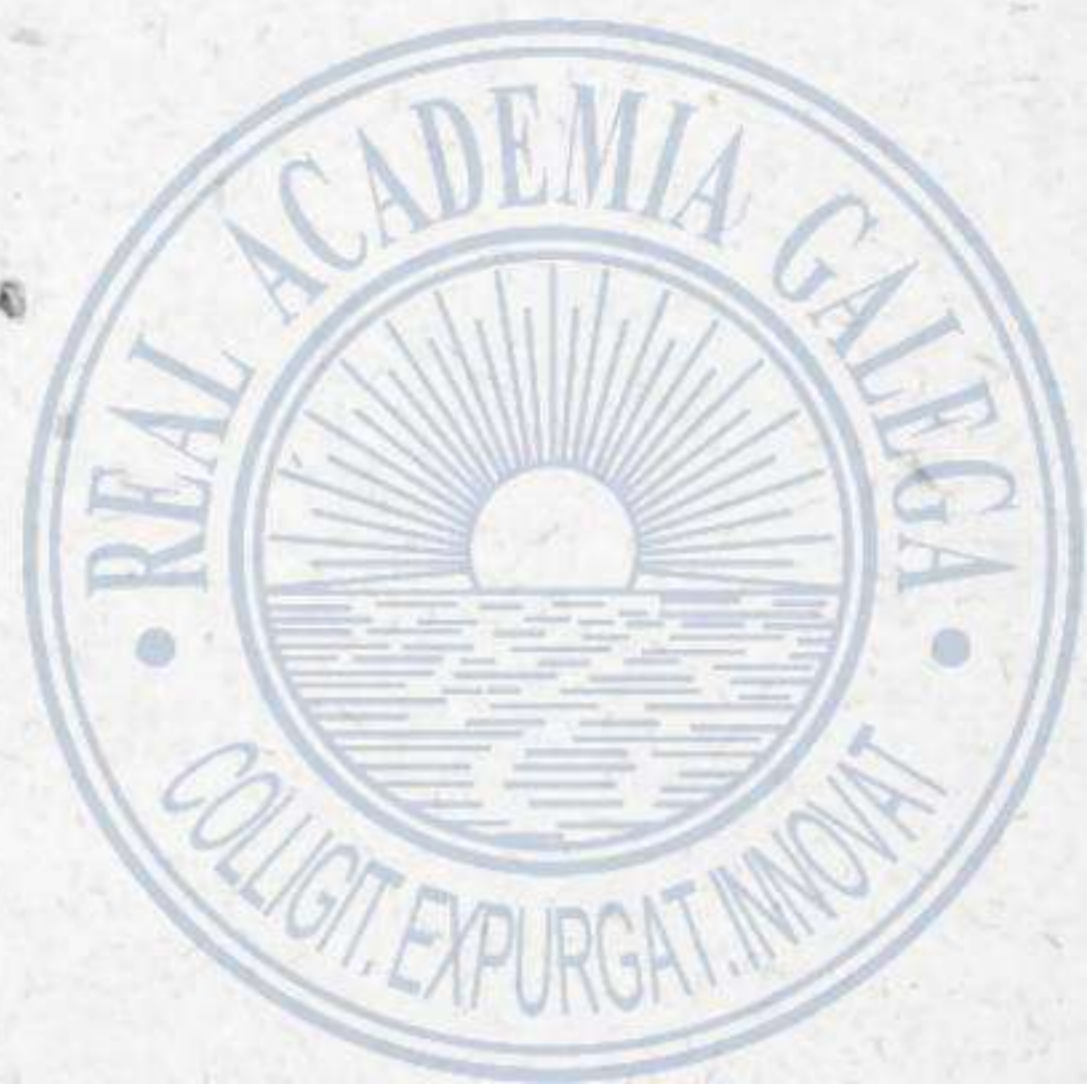

foille moy ben feito,
non fora atreisoada;
donde as dan as toman,
asi a xente fala,
e por eso amigiños
de prendé esta fábula.

FÁBULA SESTA.

A Denosiña e os Ratos.

Un a denosiña vella
non podendo cos anos,
coller como denantes
os ladrupeiros ratos,
maxinou un bo medio
para poder sarparlos;
envolveuse en fariña
nun curruncho gindada,
e estando muy quieta
todos cantos pasaban
botaballes as goupas,
e coa morte pajaban,
os roubos que fasian
do quiexo e mais da carne,
hastra que o fin pasou
un rato cheo de anos
coa barrija branca
que son esprimentados,
e mirando a fariña
cos seus fusiños larjos
pro seu cujote dixo:

asi ti estalaras
como eres fariña
a que ahi estas tirada.
A esperiensa á veses
e maestra moy sabia
e ela vale mais
cos mosos estricados.

FÁBULA SÉTIMA.

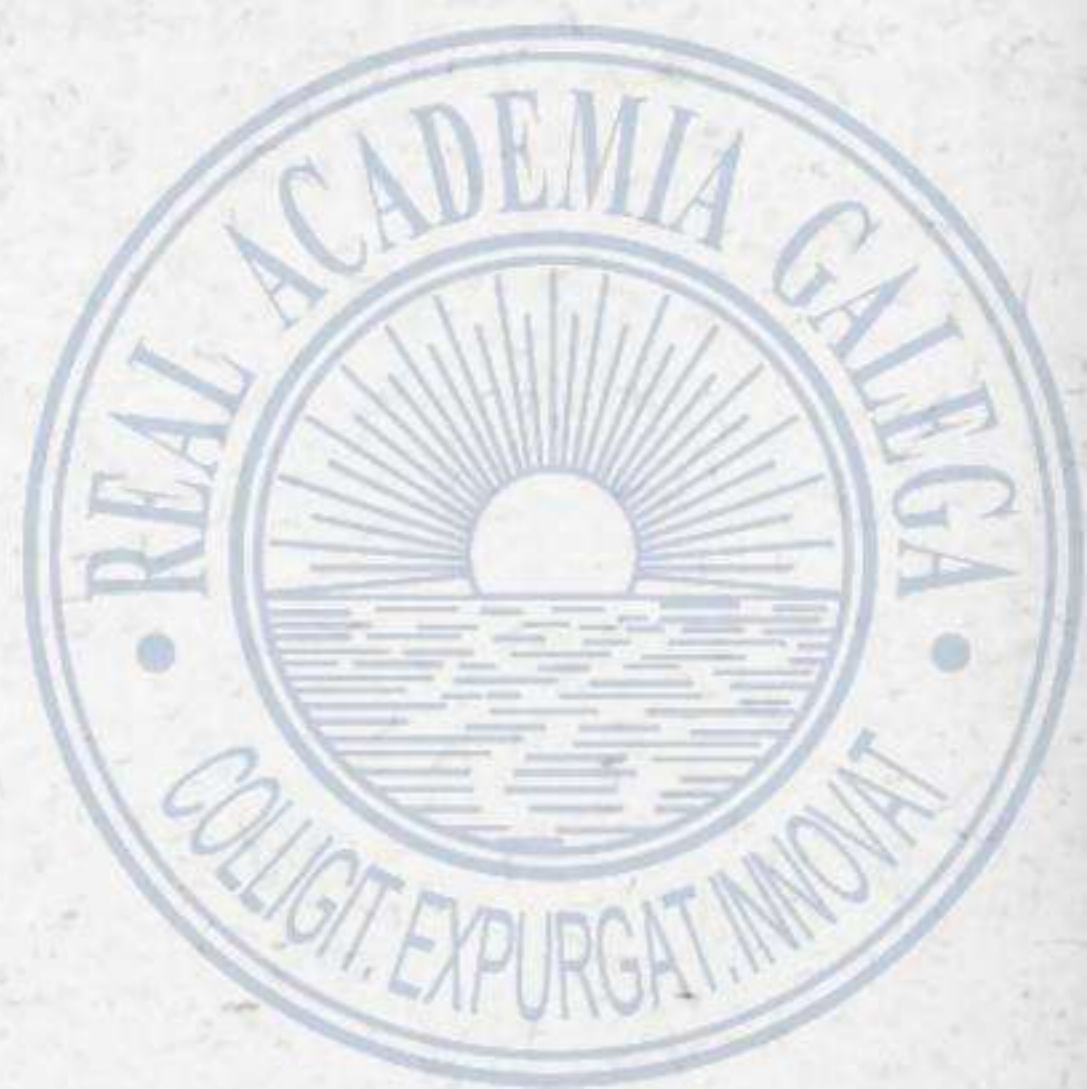
Un a Raposa e as Uvas.

Era un dia de outono
e a raposa estaba
atisbando un as uvas
e jrandes brincos daba,
para apañar aljun as,
pro ela non chejaba;
cansadiña de esto
e dando o demo os saltos,
dixo: «xa no nas quero
ca inda estan moy ajrias.»
Cantos hay como ela,
que cando eles non poden
consigir un a cousa,
disen no na quero
porque non vale nada.

FÁBULA OITO.

Un a Vivora é un a Lima.

O que a outro mordéu
que e mais forte que él,

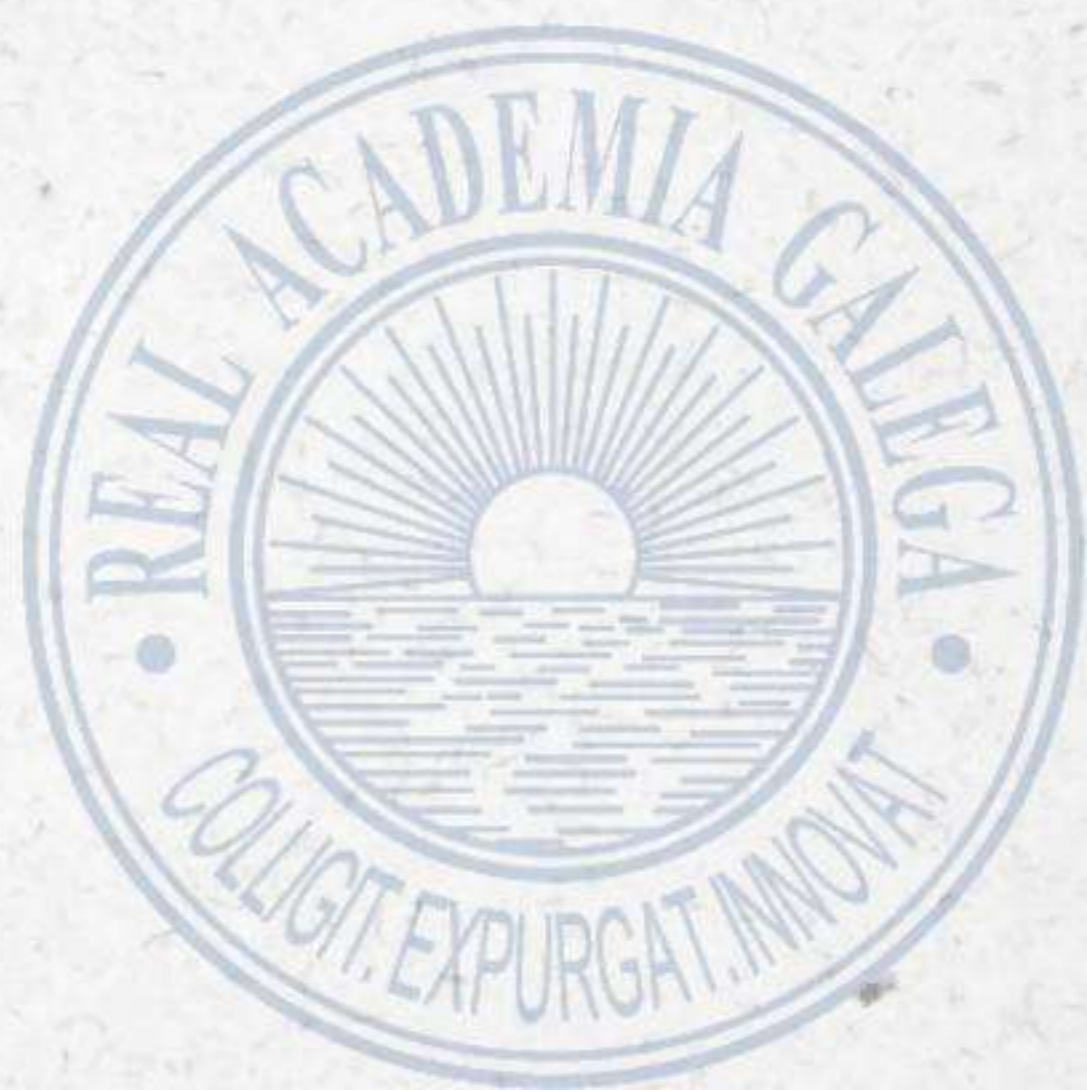

pode leer este conto
ca qui lle vou a poñer:
Chejou un dia á vivora
con janas de comer,
a casa dun ferreiro
e con moito leser,
encontrando un a lima
empesouna a roer,
a lima moy calada
non se pudo conter,
e dixolle: «ou cocha;»
¿non podes conoser,
que dismijallo o ferro
con ser duro como é?
vaite pois canto antes
ca qui non hay que comer.

FÁBULA NOVE.

Un a Raposa a un Castron.

Cando un que e pillo
en pilijro se vé,
a conta dun visiño
que e mas besta que él,
quer salir do apuro
e el bota á correr;
sí esta e un a boubas
poñebos á leer
este conto que escribo
que de Fedro vos é.
Un a raposa quixo

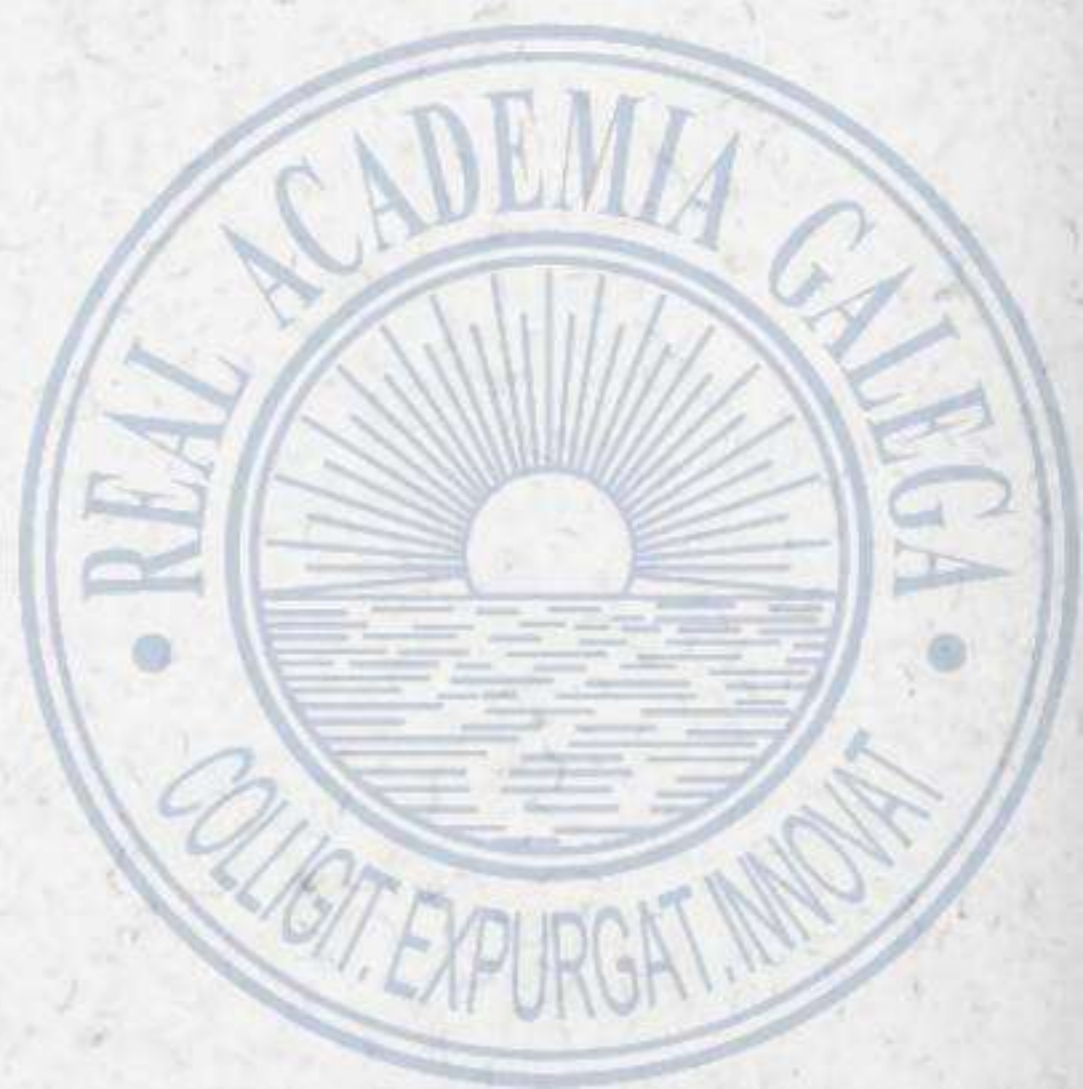

en un poso beber,
e sin saber como
caeu dentro del:
un castrou que chejaba
con janas de beber,
prejuntoulle á raposa
como lle iba nel,
si a auja era boa
pois quiria beber,
e a raposa dixolle:
ven acó presto, ven,
si viras que justiño
aquí dentro se ten,
nunca farta me vexo
«tan boa auja é:»
o faco do castron
gindouse dentro del,
e a señora raposa
enjanchándose nel,
saleu fora do poso
e votou á correr:
fiarse dos espertos
como á raposa e,
e faranvos o mesmo
que ela lle fixo a él.

FÁBULA DES.

Un monte parindo.

Os que prometen moito
e sin nada faser,

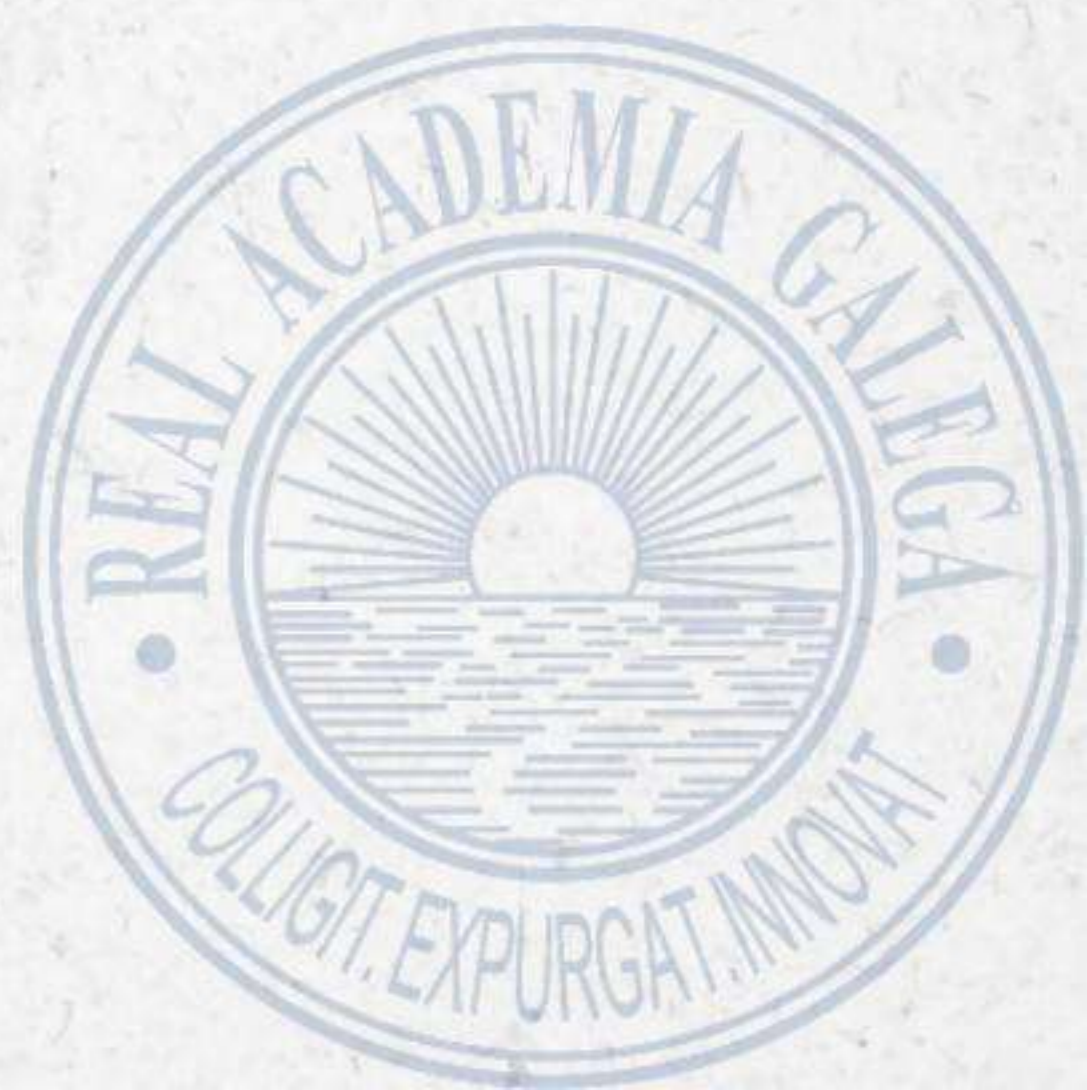

escoiten este conto
que lles vou a poñer.
Estando un dia un monte
con jrande retorser,
dando us fortes berros
sin saber que faser,
todo o mundo estaba
mirando para él;
cando todos viron
cun jran rato pareu:
chamaredeslle bouba;
pro eu fájovos ver
que quen esto dixo,
minteuvos como eu.

FÁBULA ONSE.

Dous calvos.

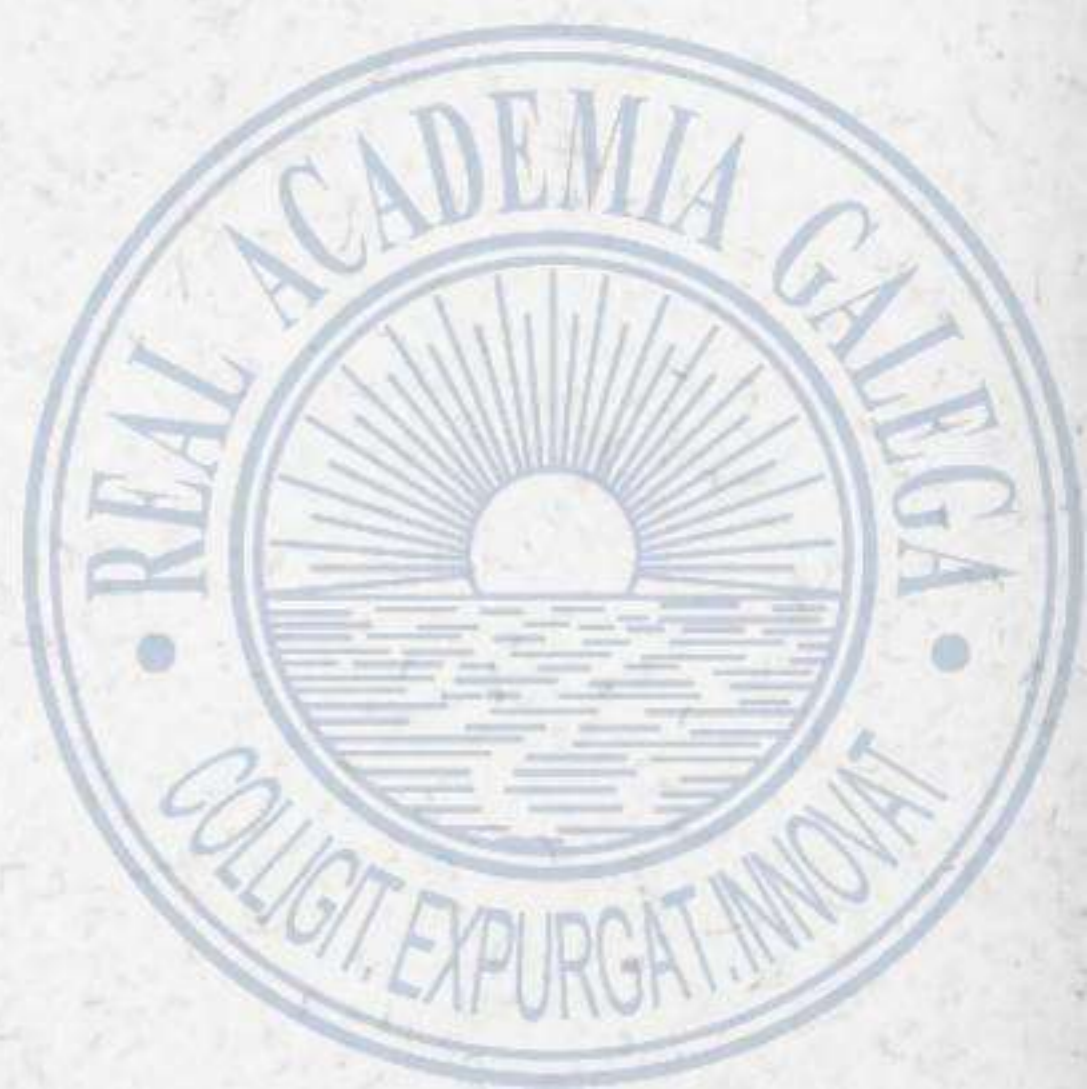
Encontrou un calvo
un pieite gindado,
achejouselle outro
pidindo o encontrado,
e cando llo ensiñou
quedouse averjonsado,
tirando o momento,
dixo de contado:
vejante mil diablos;
¿pra qué quero o pieite
eu que estou tan calvo?

DE DON TOMÁS IRIARTE.

Os Dous coellos.

Por entre un as silvas
fuxindo os cadelos
non diréi corria,
voaba un coello;
dun burato estonnes
saleu o compañeiro
e dixole, tente:
¿ou home, e que eso?
¿ca de ser? reprica:
sin foljo xa veño,
dous picaros jaljos
veñenme correndo.
Demos dixo o outro,
tamenche eu os vexo
e nonche son jaljos:
¿pois que son?—podencos.—
¿Podencos ti dises?
inda estalen eles;
son jaljos e bos
ben vistos chos teño,—
son podencos, dixo:
ti non entendes eso,—
eres tastarrudo,
eu dijo podencos.
En esta disputa
os cas chejan presto,
píllan descuidados

os probes coellos;
os que por disputas
de pouco momento,
deixan o que importa
levense esta en exemplo.

DE DON PEDRO CALDERON.

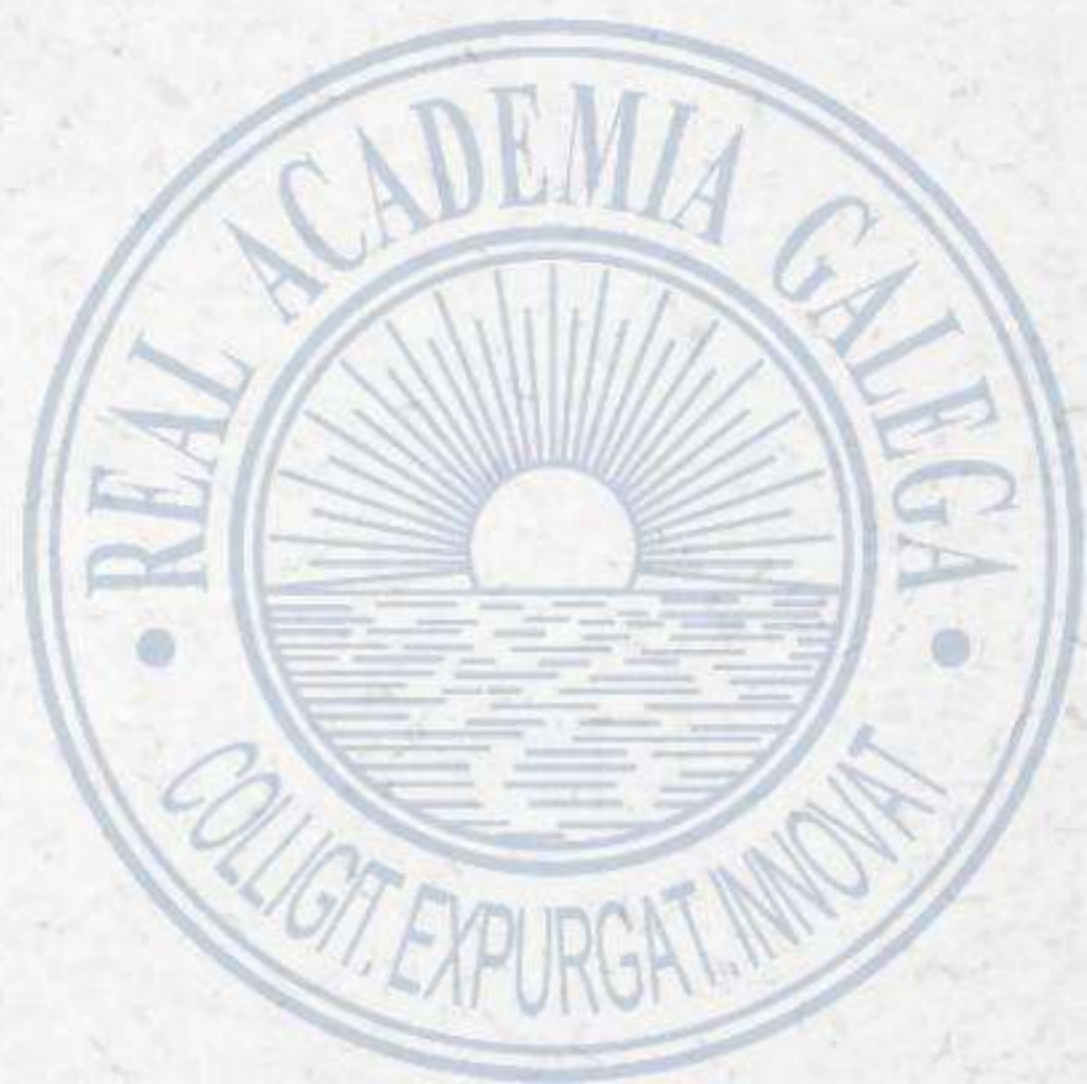
Un Rapas ben criado.

A catro ou cinco rapases
serto Pai alimentaba
cada dia; e como eran
todas as rasio ijuales
un dia esquenseunse dun.
El por non pidir, que e malo
na edá que se encontraba,
xa estaba morto de fame.
Un jato berraba estonses,
e o rapas dixolle: jache,
¿pra que me pides os osos
sinda no probei a carne?

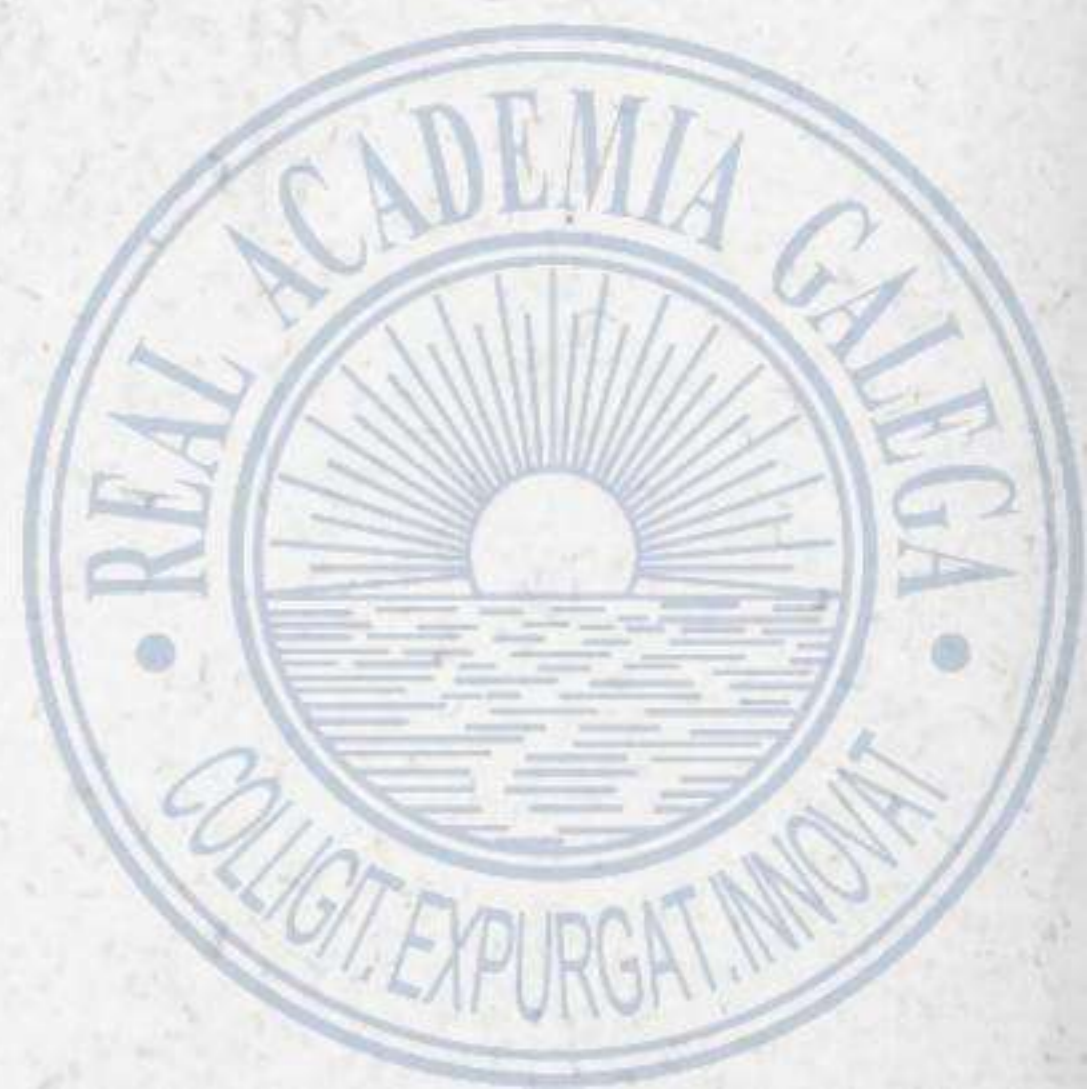
DON LEONARDO FERNANDEZ MARTIN.

Os Dias do Santo dun.

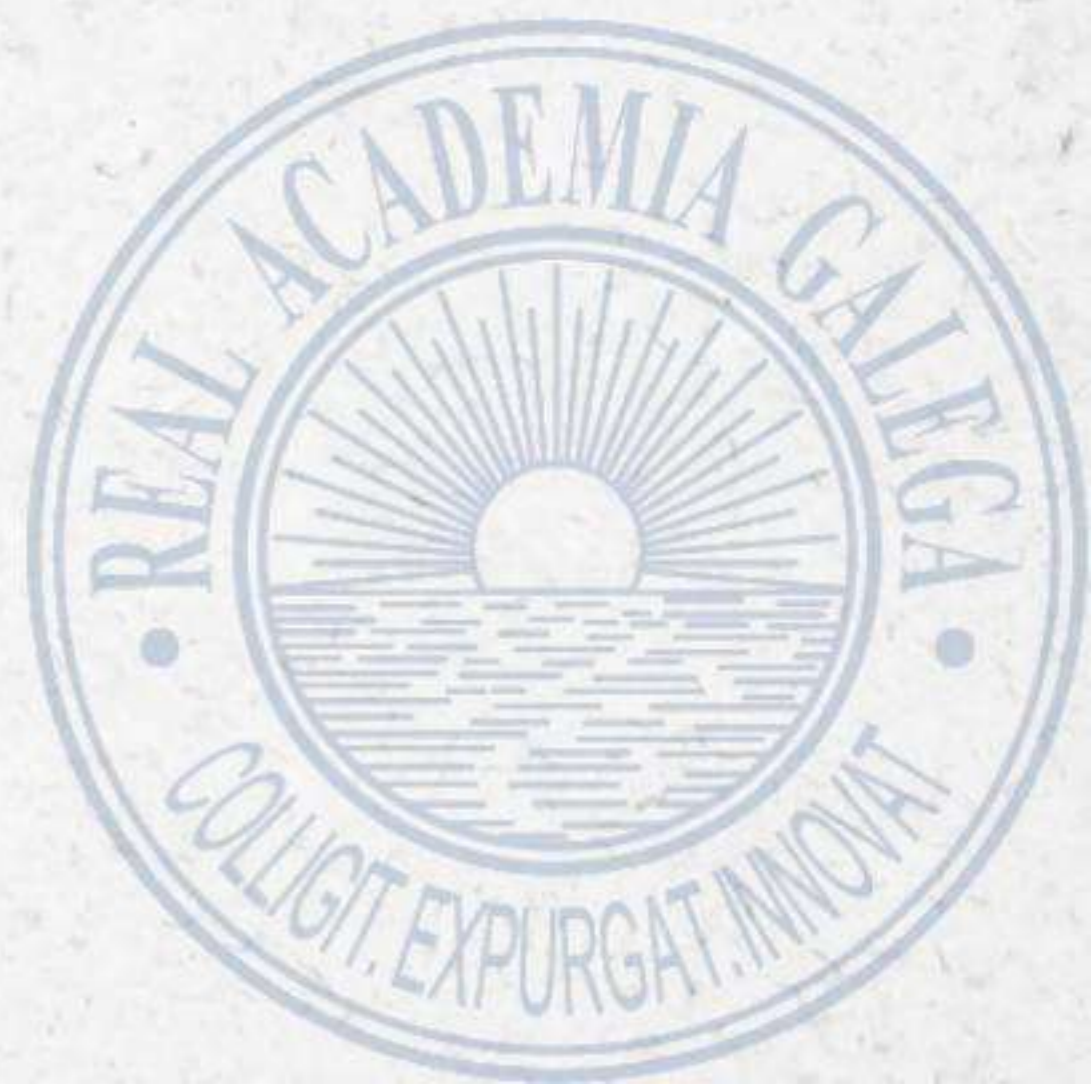
¿Non e compreta á disjrasia
que por ser oxe os meus días,
hey de verme sitiado
de xirinjadas visitas?

Non serres a porta Jorus
pra que suba esa visiña,
a cuñada co seu xenro,
por esa escaleira a riba
¿e ti sérrala? hay que abrila,
¿non ves que veñen berrando
Farruca e mais a sua filla?
esa besta que chejou
sijun ela e conosida,
e a do señor Giljorio
que e un grande camorrista.
¡Oy! xa está aquí Don Jarabiel
fasendo mil cortesias,
e hastra o señor Abade
que xa debeu ser un obispo,
con Xenaro e Bartolo
e con eles ven Marica,
e mais veñen os rapases
con todas as churimicas.
Xudas cos seus cumprimentos
e as retoricadas mesmas,
aló o fondo da chousa
fórame por non oilas;
e xa todos se preparan
e eu non teño ni un a silla;
a esmajarme os viscoitos,
cos mais dulces e bibidas.
Enchese xa de mulleres
o sobrado e a cosiña,
cos morinillos oxe
non han de ver batirse;
os homes todos xuntos
piden á toda prisa,

do viño de Guerés,
do Riveiro e Montilla,
tres e mais botellas
e todas elas chiflan.
Pro señor hay pasensia
pra esa tal picardia,
¿esto e ser amijos?
¿asi selebro os dias
deixandome a dispensa
enxoita e tan vasía?
Entre tanto os rapases,
demo coa familia,
enxordanme cos jolpes
e esa aljarabia,
un, acurruncha o jato
debaixo dun a silla,
outro, vota o peito
un a fonte dalmibre,
outro, está xojando
detras das cortinas,
e os beiros esmaja
contra un a barandilla;
xa o meu pau lles sirve
de cabalo, e brincan,
e a piluca e o jorro
aló o poso o tiran,
os libros todos xuntos
tamen o lume gindan:
demos, eu que paso
estos nejros dias
sin quererme casar
en toda a miña vida
por non verme comido

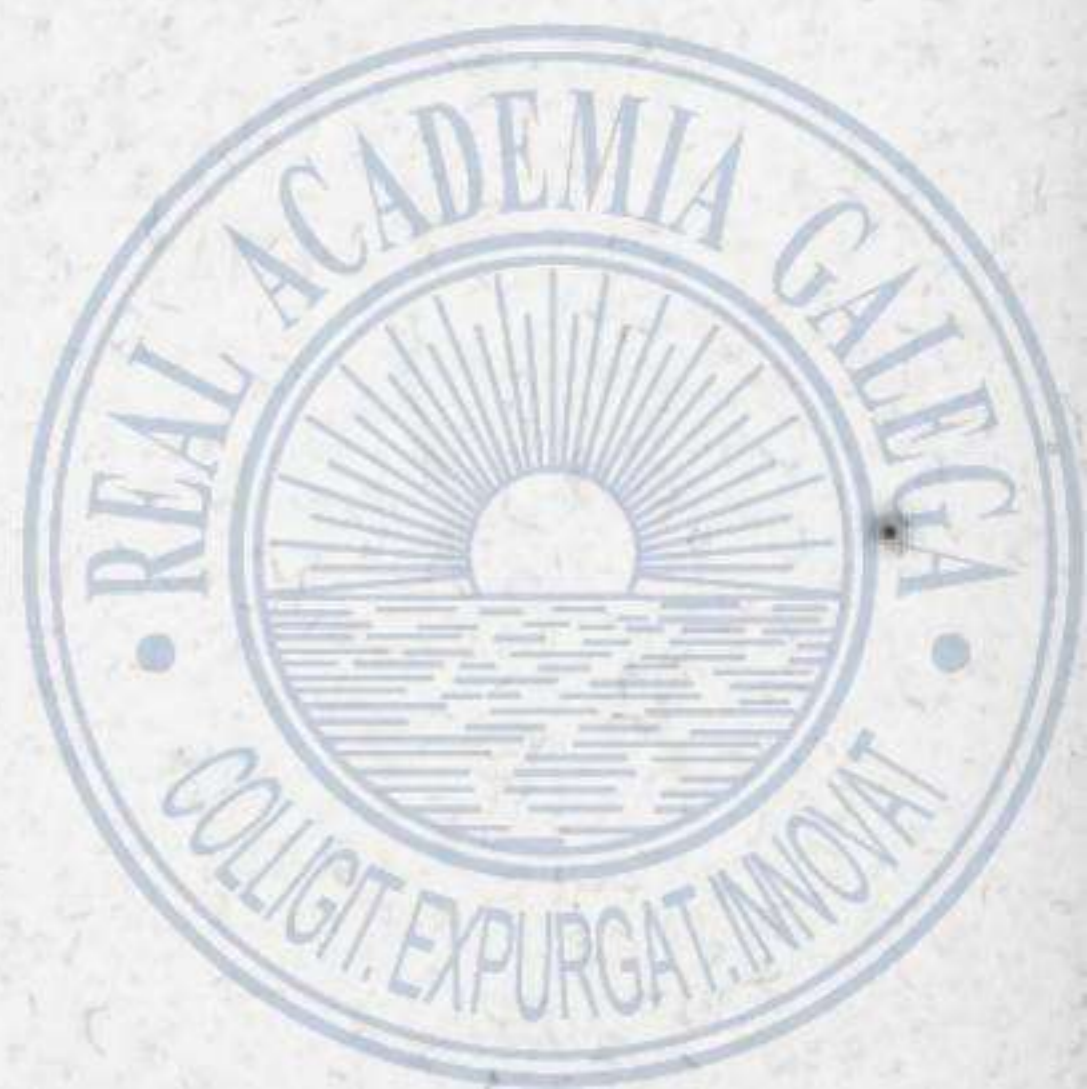

de tales lajartixas,
¿hey de sufrir ajora
semellante visita?
vaya ca pasensia
no ha de ser infinita;
márchense xa daqui
sallan todos a prisa,
jrasias polo ousequio
e mais pola visita;
jrasias, mais non volvan
nunca a ripitila,
e pois que merendaron
que foi o que viñan,
si queren baile vayan
aló dentro da vila,

DE SAMANIEGO.

Un Rato señorito e un do campo.

Un raton señorito
convidou a un do campo,
doulle jordo tousiño
queixo fresco de Holanda,
enseñoulle a cosiña
toda ela coljada
de pernis e chasina
e de capós sebados,
saltaban por ensima
os condenados ratos,
cando xuntos comian
en ruidos escoitaron,

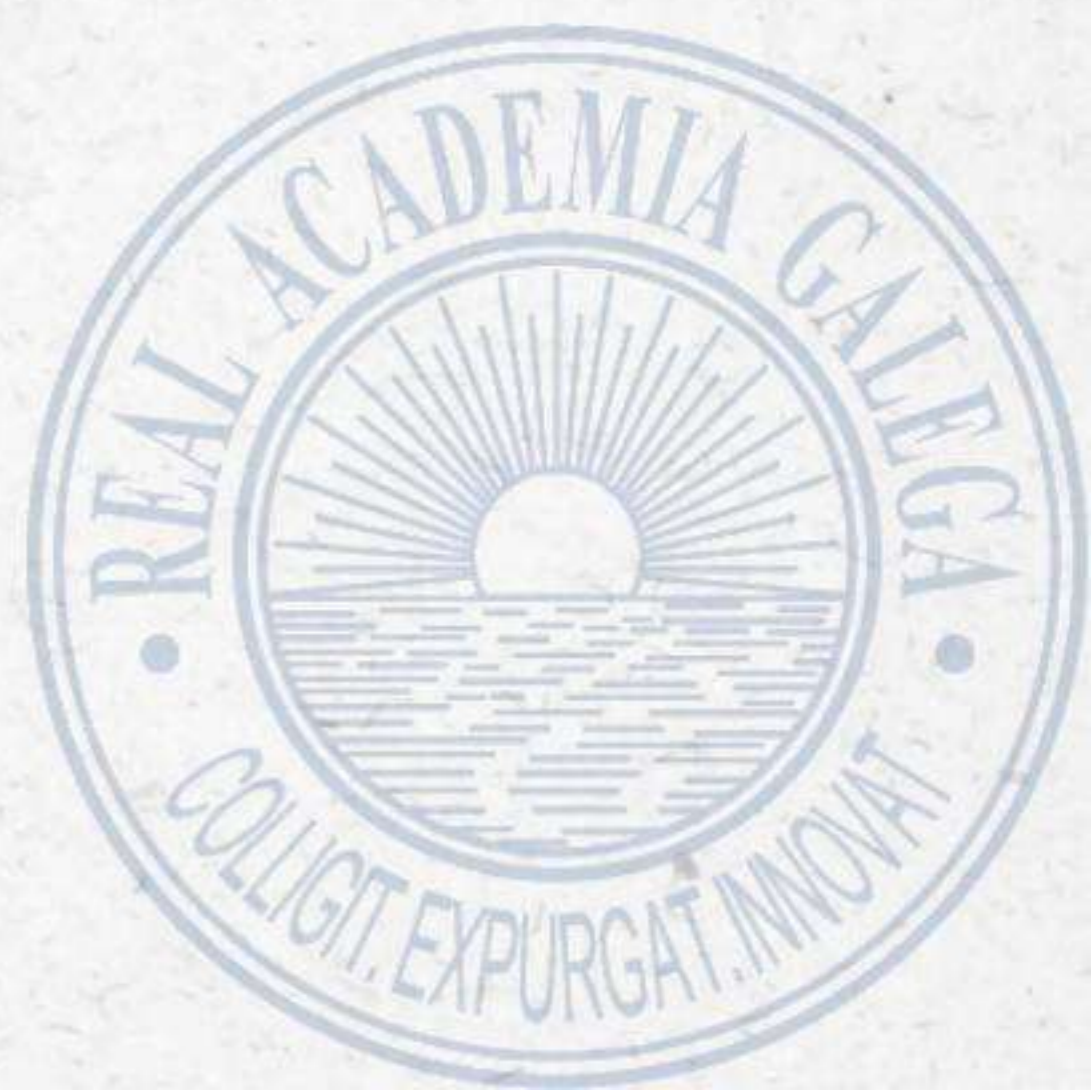

era o dona que viña,
e o momento escaparon,
aljus perden o tino,
pro o probe do campo
esta mais temos, dixo:
voume marchar pro campo;
xa non quero |tousiño,
mellor comeréi nabos,
eu non son señorito,
cada un no seu estado.

DEL ACTOR.

Un Piollo e un a Pulja.

Estaba un dia un piollo
chantado na custura
dun serello moy vello
e atisbou un a pulja
que daba jrandes brincos
como un a xota mula;
vendo o piollo esto
todo cheo de furia
dixolle: «estate queda»
eres peor que Xudas,
posible e que teñas
asouge nesas uñas,
estonses dixolle ella:
demo como te atufas,
¿non e mellor rebuldar
de custura en custura,
que non estarse sempre

como ti oxe á escuras?
eres un jran catralvo
xa que de min murmuras
porque donde te pejas
nunca dalí te mudas;
eu a lo menos ando
saltando as anchuras;
pro ti, ¡oy que cocho!
sempre na roupa susia,
e hastra que non te estoupan
ben entre as duas uñas,
non soltalo pelexo
da sanjre calí lurpas;
con que asi meu amijo
vivamos sin disputa.

DEL ACTOR.

Un a Araña, un a Mosca e un Abellon.

Tisia ún a araña
nun a tea moy larja,
e neste mesmo tempo
un a mosca miraba,
estonses dixo aquela
ola miña coitada,
seique che justa esto
achejate a miralo,
e mais tes moita rason
porque deste traballo
virias ti ben pouco
eu podó asejuralo.

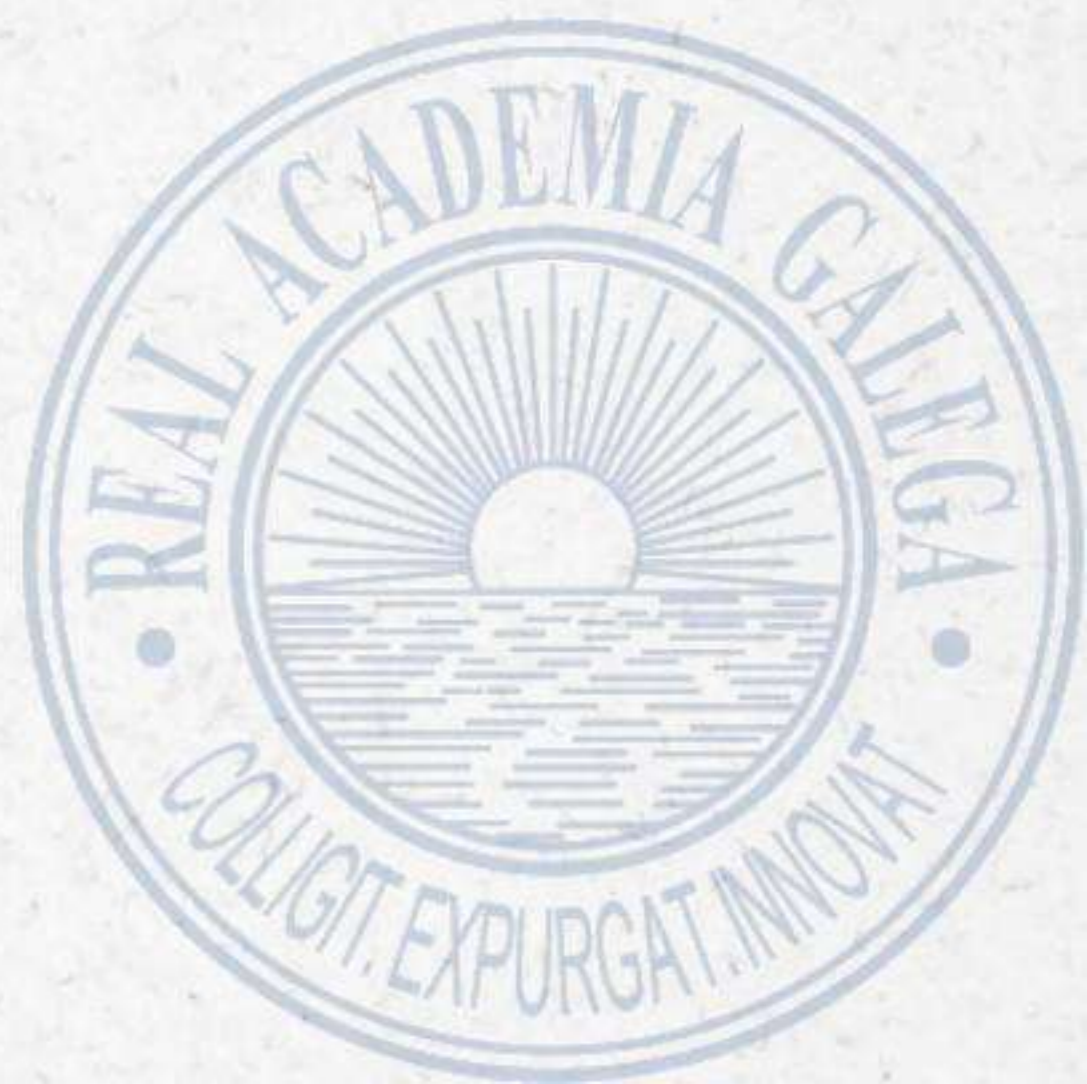

A jran burra da mosca
chejouse xunta a araña,
pro esta veu correndo
e muy lojo a apaña,
poñéndose sobre ela
toda a sanjre lle saca,
hastra que a deixou
alí espernancada,
Chejou un abellon
e dixolle a araña:
¿e ti que fas jaldrupeira
toda atereada,
sursindo nesa tea
que maldito fai falta,
si non pra que en ela
as probes moscas cayan?
estonses dixo ela:
¿oíche e que falas?
pasa xa para diante
e deixa vlvir a araña.
O abellon que non pudo
sufrir tanto descaro
ceibouse sobre a tea
e toda fai anacos.
A araña que tal ve
foise churimicando,
e disindo entre dentes
«¡o que poden os jradnes!»

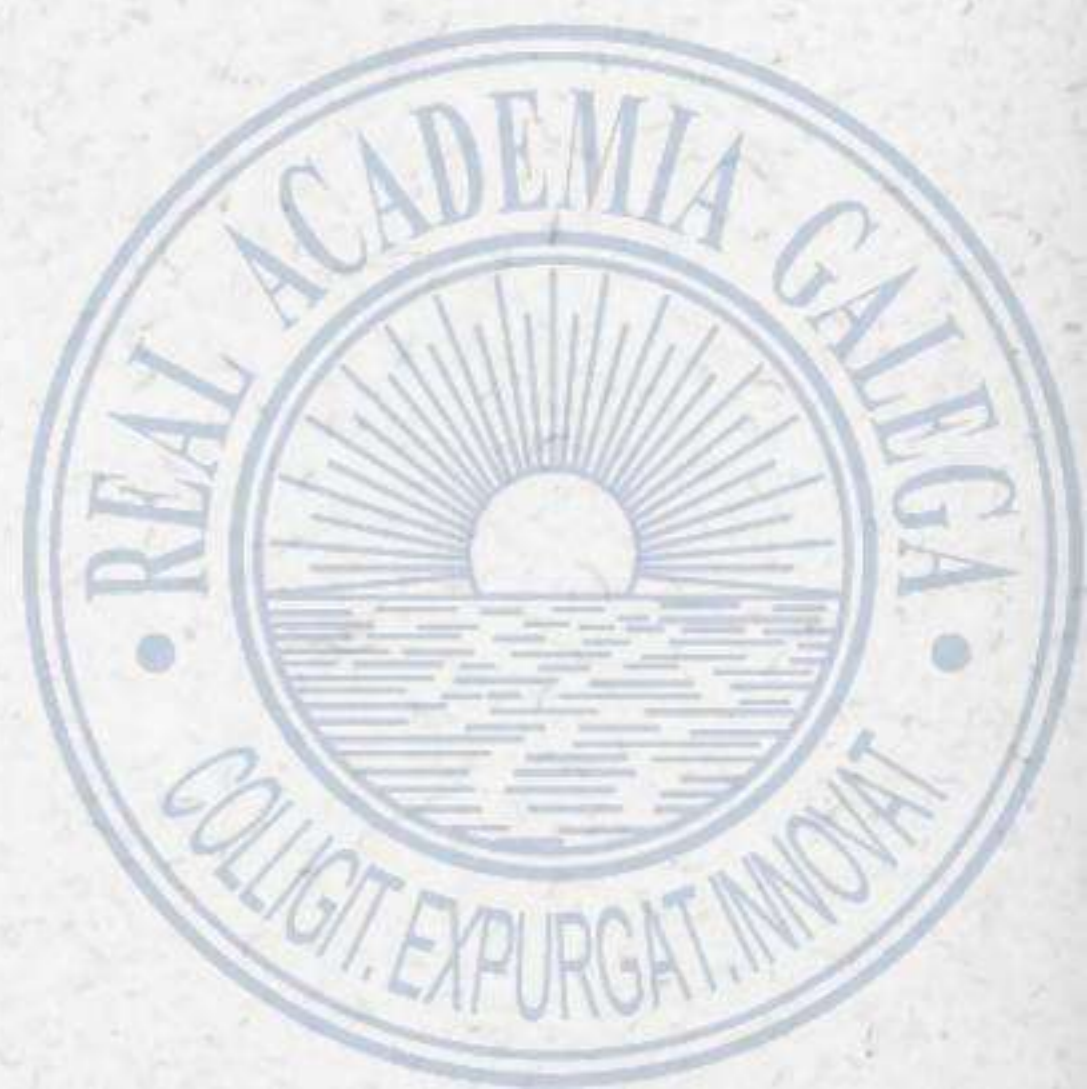
DEL ACTOR.

Un Raposo e un Jalo.

Cantaba un jalo un a ves

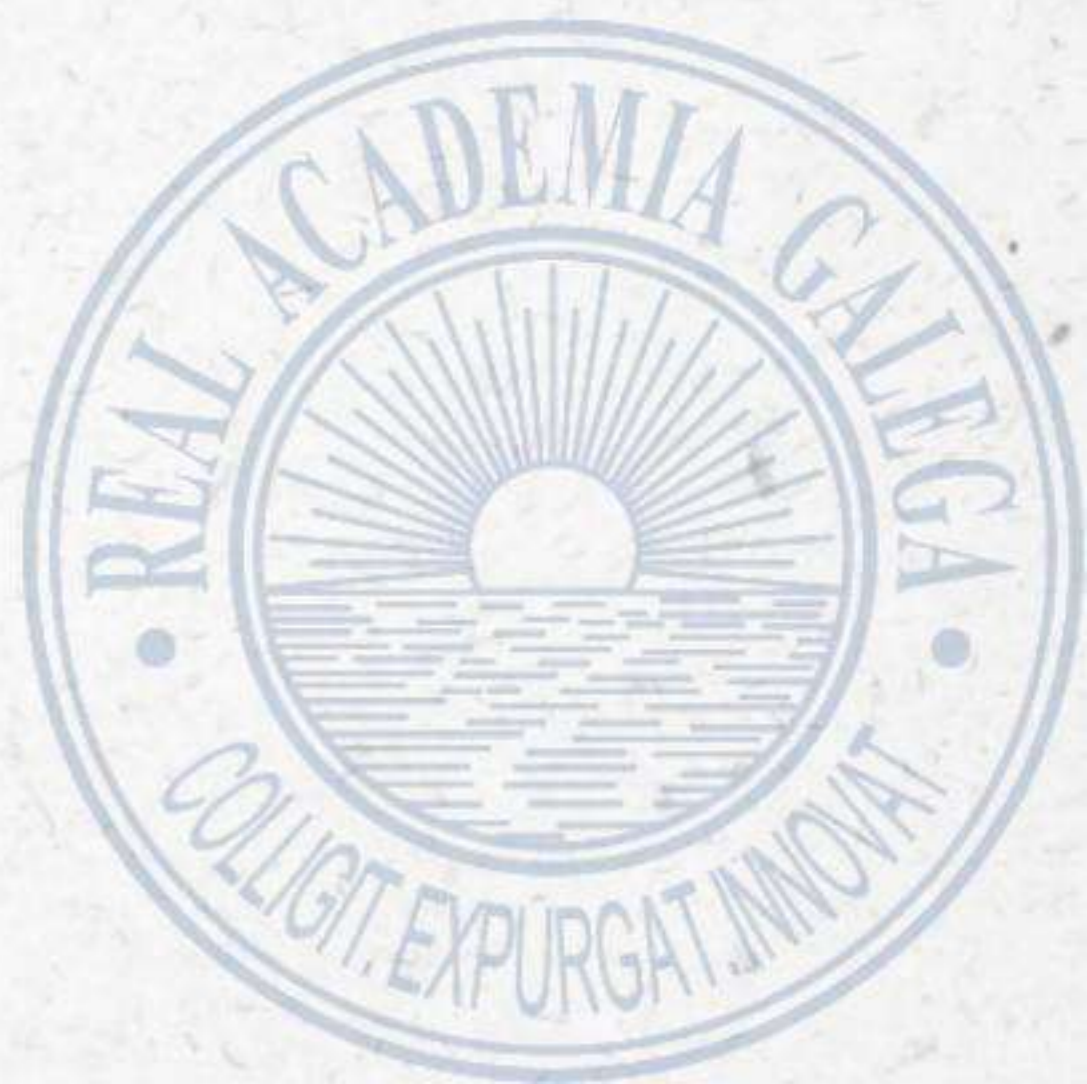
aló sobre un carballo
e chejando o raposo
todo el moy ufano
dixolle: «que vos dias
teñades meu compadre;»
o jalo respondeulle
non vos teño afillados,
nin con esa retorica
quero ser saludado;
conósote moy ben
no oxe non me apañas,
que hei de estar aqui
anque sean sen anos;
o raposo reprica,
escoita un a palabra,
pro o jalo amolouno
disindo de contado:
no eu non che son xordo
podedes ir falando;
cando nesto estaban
un can oyeu ladrando,
e co rabo entre as pernas
foise dalí ceando,
e cando asi fuxia,
disialle o jalo:
vaya hastra outra ves
que estou moy ocupado:
o jalo dixo entonses;
ah jran condenado
quen non te conosera
e de ti se fiara.

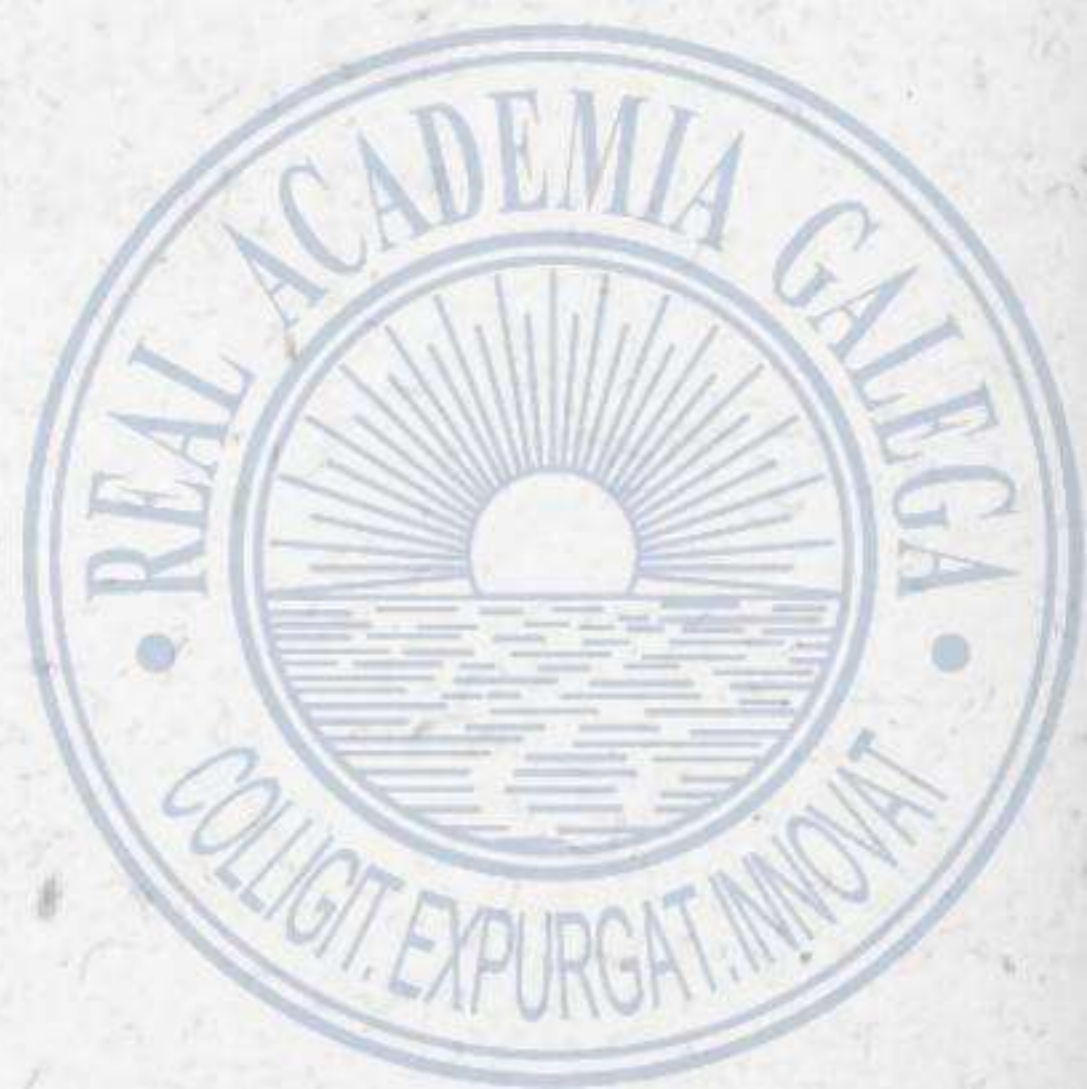
DEL ACTOR.

Un Sejo e un Criado.

Un sejo ca chanfona
tocaba todo o ano,
por vilas e aldeas,
preguntoulle o criado;
ou Farruco, e ti oyes;
¿hay algen escoitando?
e este respondeulle,
solos nos encontramos,
e lojo: «dixo o sejo,»
¿quen demos ahí anda?
non eu sinto ruido,
por aqui andan pasos,
son os paxáros señor
que andan entre os ramos,
non sei porque prejunta,
que medo ten, meu amo:
vouche a disir un a cousa
en moita confiansa;
nesta seifa fixemos
un a boa pollada,
pasa xa dun a onsa
o que temos janado,
con esta compraremos
un bonito cabalo,
co as outras binte bacas
xa contamos con aljo,
eu non sei si nos oyen,

ten Farruco coidado;
pode craro falar
que aqui solos estamos:
pois dijoche Farruco
que como asi sijamos
seremos vinculeiros
dentro de poucos anos;
¿has de ser ben esperto?
¿seique están escoitando?
valja xudas co medo;
non esté porreando
que aqui nadie nos oye,
fale, fale, meu amo:
disia pois Farruco
que tan mal non che estamos,
a meija da chanfona
temos ben que estimala,
e ti co esas conchas
que custaron un carto
iremos as funsiós
enfoumando os paisanos:
cando esto disia
sintironse us pasos,
o sejo que os oye
sentouse sobre o saco,
e fasendo o probe
finxia que choraba,
disindo un a limosna
o sejo disjrasiado;
o criado sigia
deixe aljo a meu amo
que non temos pra cea
nin siquiera un bocado:

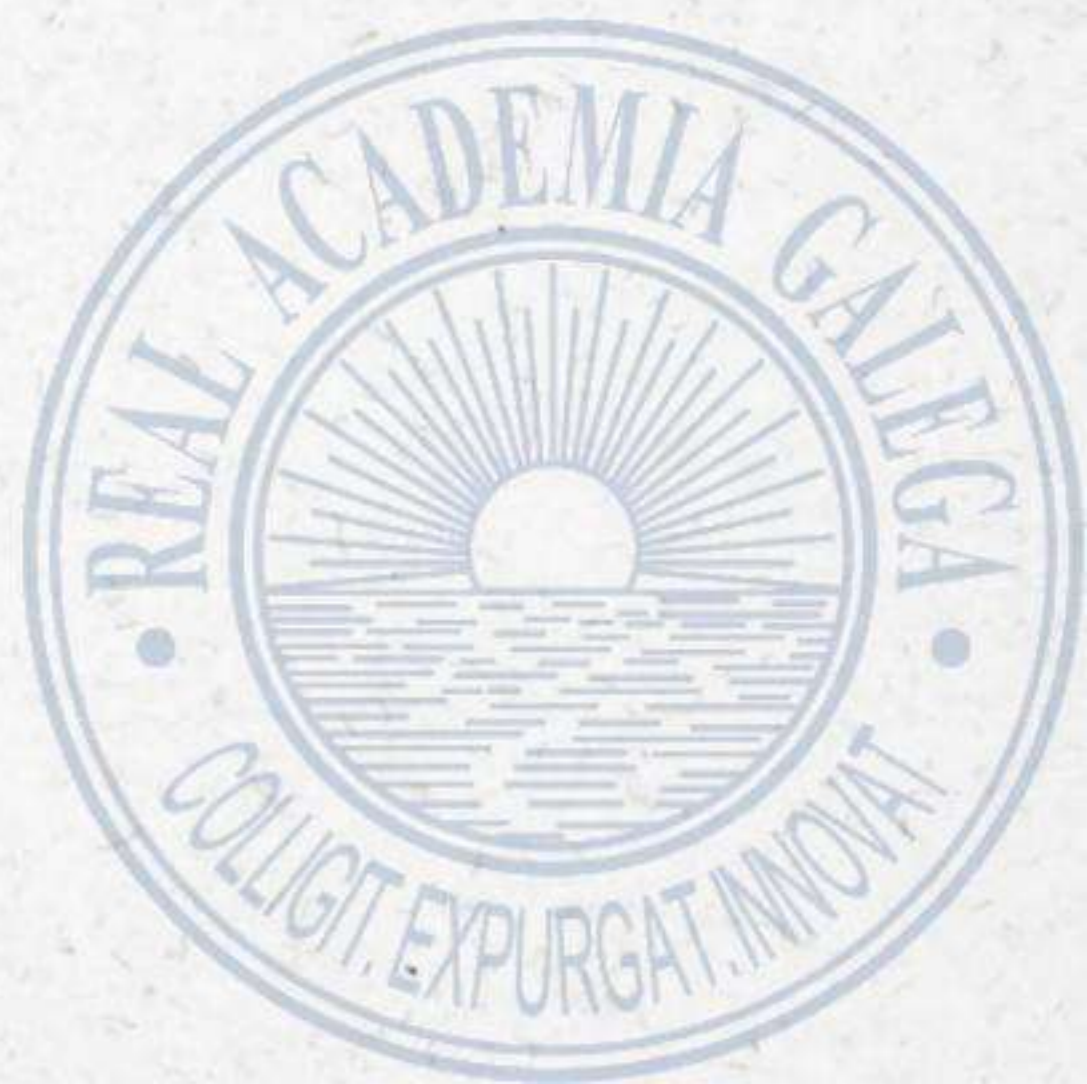

pro o que alí pasaba
respondeulle o criado
no, eu ben vos conoso,
tan probes non estades;
e chamando a andar
deixounos xirinjados.
Estonses dixo o sejo,
Farruco, paso larjo
vamos a outro sitio |
co este noso cotarro,
porque aqui a chanfona
non lles fai moita falla.

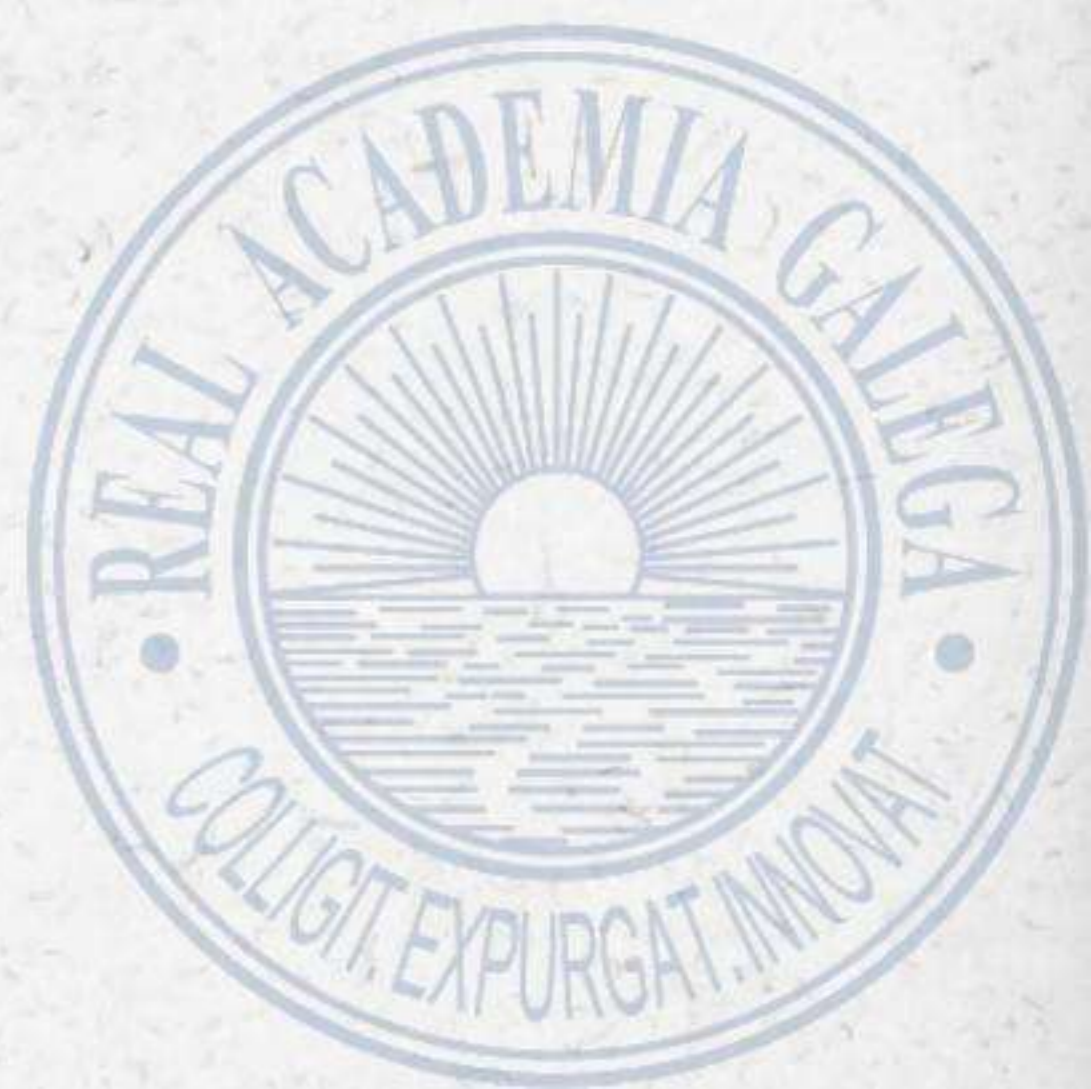
DEL ACTOR.

Un Jrillo e un a Cascuda.

Estaba un a tarde un jrillo
cantando que era pasmo,
xa do lado da fora,
xa dentro do burato:
chejou un a cascuda
dándolle as boas tardes,
pro o jrillo atrebesouse
na boca do burato,
e dixolle a cascuda:
por oxe non hay entrada
inda eu estou vivo,
xudas ca prisa andas,
como non te cansaches
en faser o burato,
por eso andas pronta

pra vir a ocupalo,
respondeulle a cascuda:
¡ay de ti meu pocado!
coxe vante a coller
fuxete polo campo
non te chantes a dentro
calí ven os rapases,
fuxe meu coitadiño
que me das moita lastima;
o jrillo que conosia
da cascuda e enjaño,
respondeulle: por min
no che dea coidado,
cando sinta o pilijro
lojo dentro me chanto,
dijoche que ti oxe
non entras no barato,
grande maula axustas
con ese desenjaño,
quirias ti que mentras
me apañase o miñado
chantarte para dentro
e con pouco traballo,
a conta dun visiño
querer faser de juapo;
márchate pois maulona,
que si sobre ti salto
co as miñas tenasas
fájote mil anacos;
á cascuda non pudo
responderlle mais nada,
e marchándose triste
foise a outro a pejala,

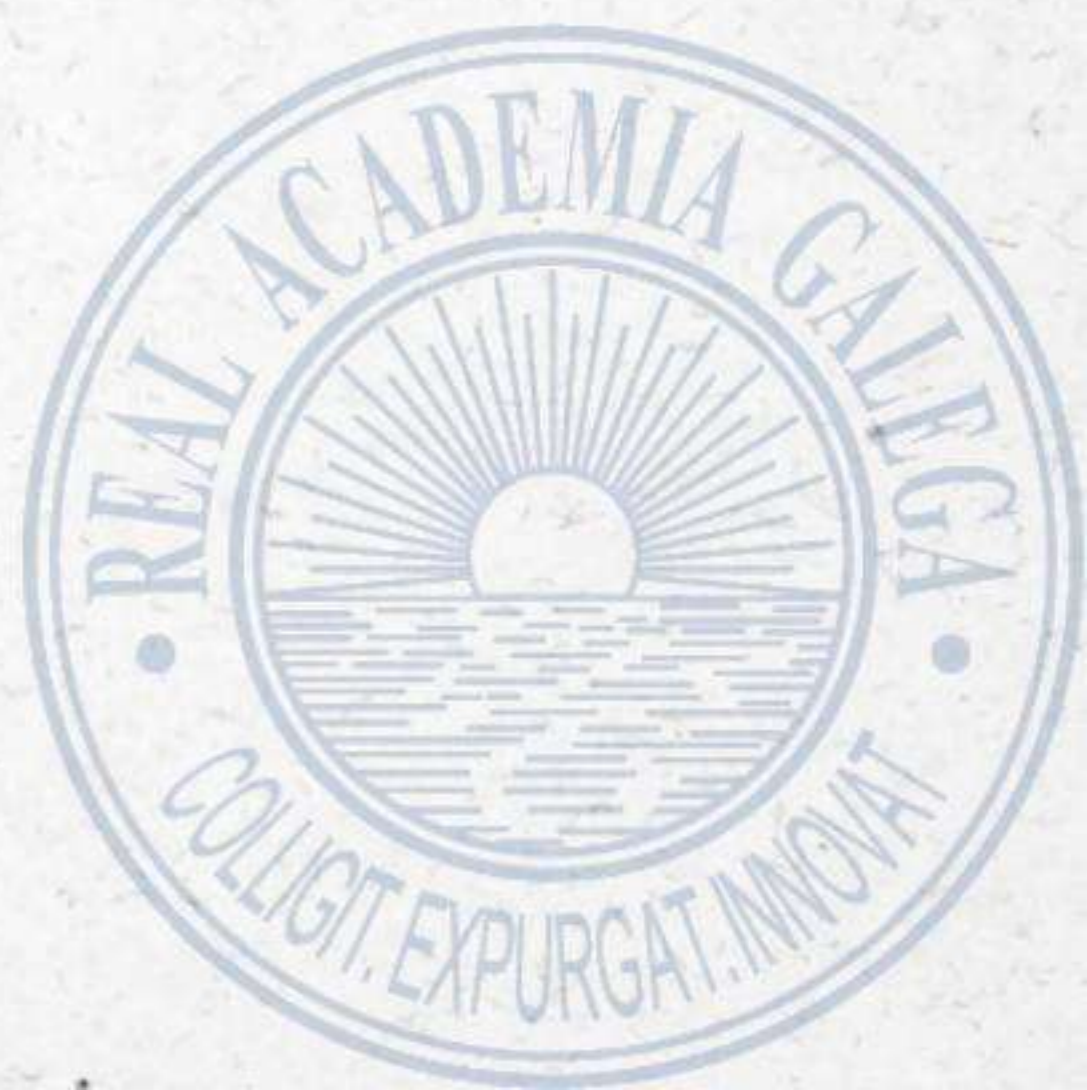

pro este que era asperto
non ajardou a alajos,
e lojo a disfixo
a jrandes tenasasos.

DEL ACTOR.

Un a Formija e un a Paloma.

Estando pra beber
na fonte un a formija
de fosiños caéu,
e posta pansa arriba
zanjoneaba as poutas
non contando coa vida;
pro un a paloma
que en tal estado a via
subeuse á un carballo
e colle un a poliña
chantada no peteiro
e botoullo a formija,
estonses a coitada
patuxando na sima,
ajanchouse por él
e fuxeu moy axiña:
cando iba polo campo
veu cun home tiña
un a rede na man
que toda a estendía
pra coller á paloma
que lle dera á vida;
estonses bota a andar

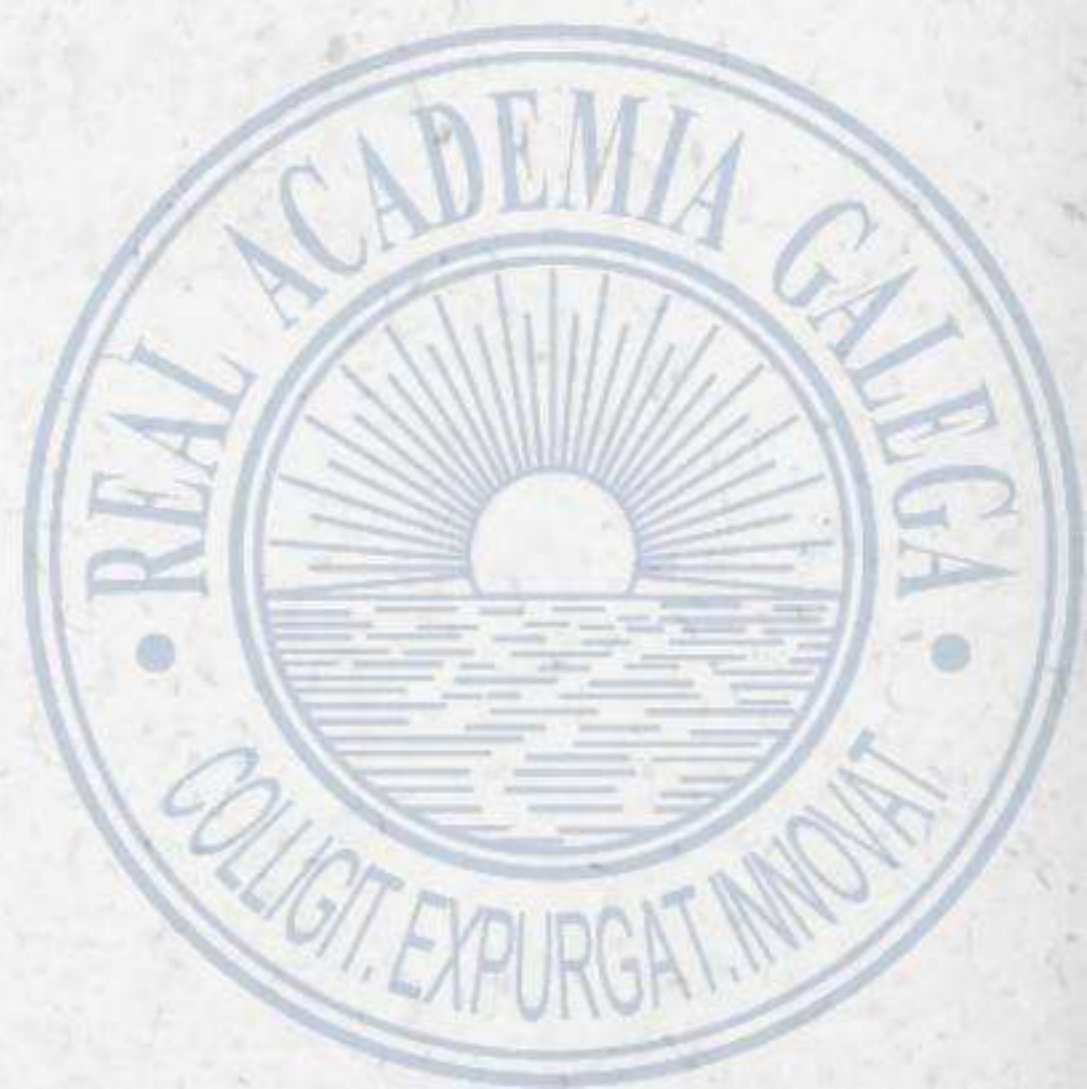

por aquel campo a prisa
e lojo que chejou
sin disir o que iba,
chantoulle á aquel home
cas cordas estendia
un a ataniscada,
nun a pantorrilla
que con jran door,
dos lasos se olvida
deixandos caer lojo
mentres á formija
avisou a paloma
que pronto se fuxira;
asi o fixo aquela
e polo aire arriba,
disialle á formija;
Dios cho page, amigiña,
que si ti non foras
caia na trampiña;
a formija da baixo
disia anda á prisa
non tes que dar-me jrasias,
que eu no me olvido
de quen me fixo ben
pois son ajradisida.

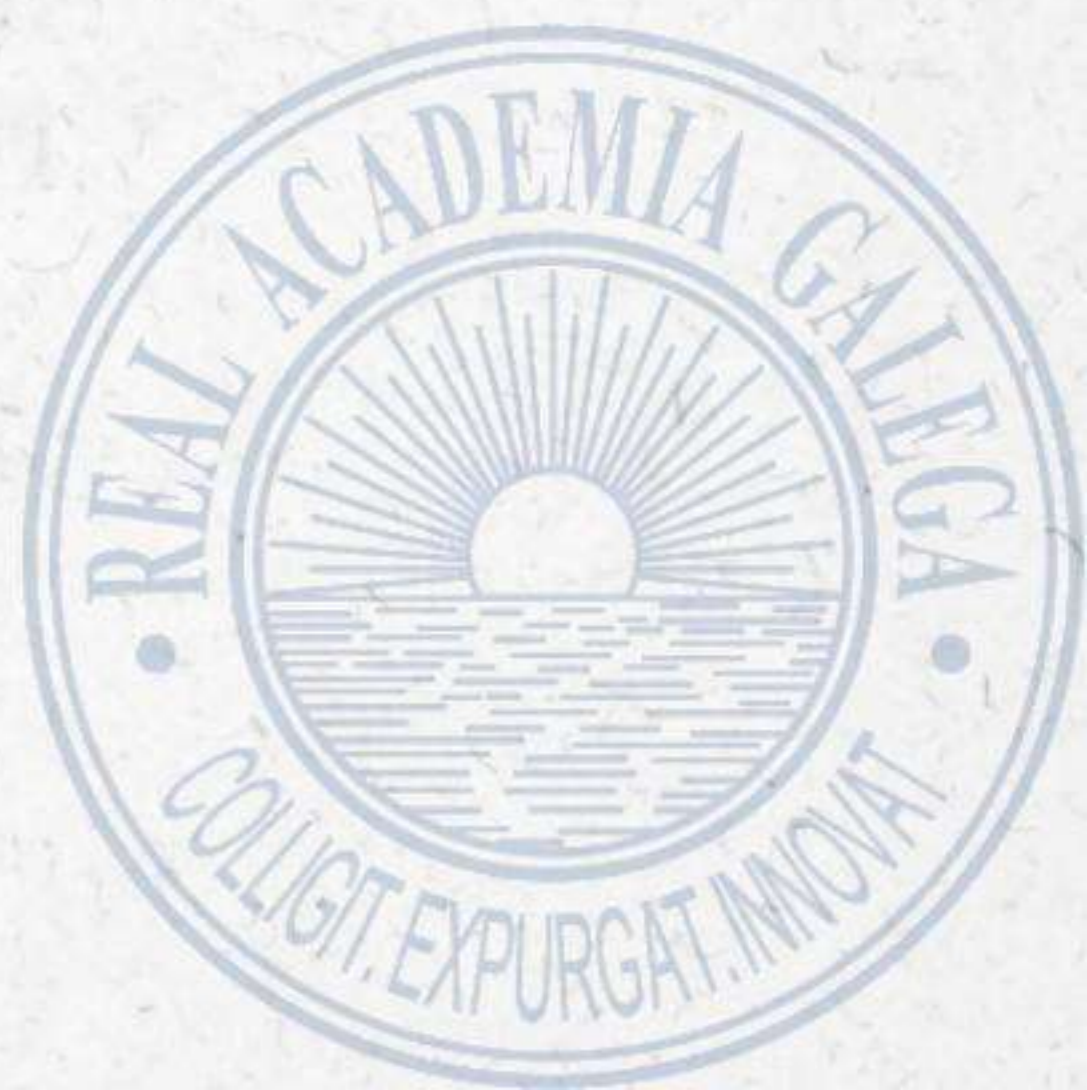
DEL ACTOR.

Un Jaljo e un Coello.

Un jaljo moy fraco
que estaba de espía,

atisvando un coello
que polo souto iba;
estirando á jorxa,
dixolle: amigiño,
teño que falarche
espera un pouquiño,
aquí non se para
faiche moito frío,
aló donde estás
¿sei que fai abrijo?
O coello que oye
falar ó jaljiño,
sacude as orellas
é as poutas o mesmo,
é dixolle: demo,
estás moy cumprido;
xa me dirás eso
aló pra dominjo,
pois aquí arriba
tamen che fai frío,
non che corre apuro
ajora voume indo;
e disindo esto,
canto mais pudo
votou á fuxir
polo monte arriba.
Estonses o jaljo
sobre él se ginda;
pro xa o coello
o jaljo non via,
é quedando teso
co pescoço ergido,
dixo entre dentes

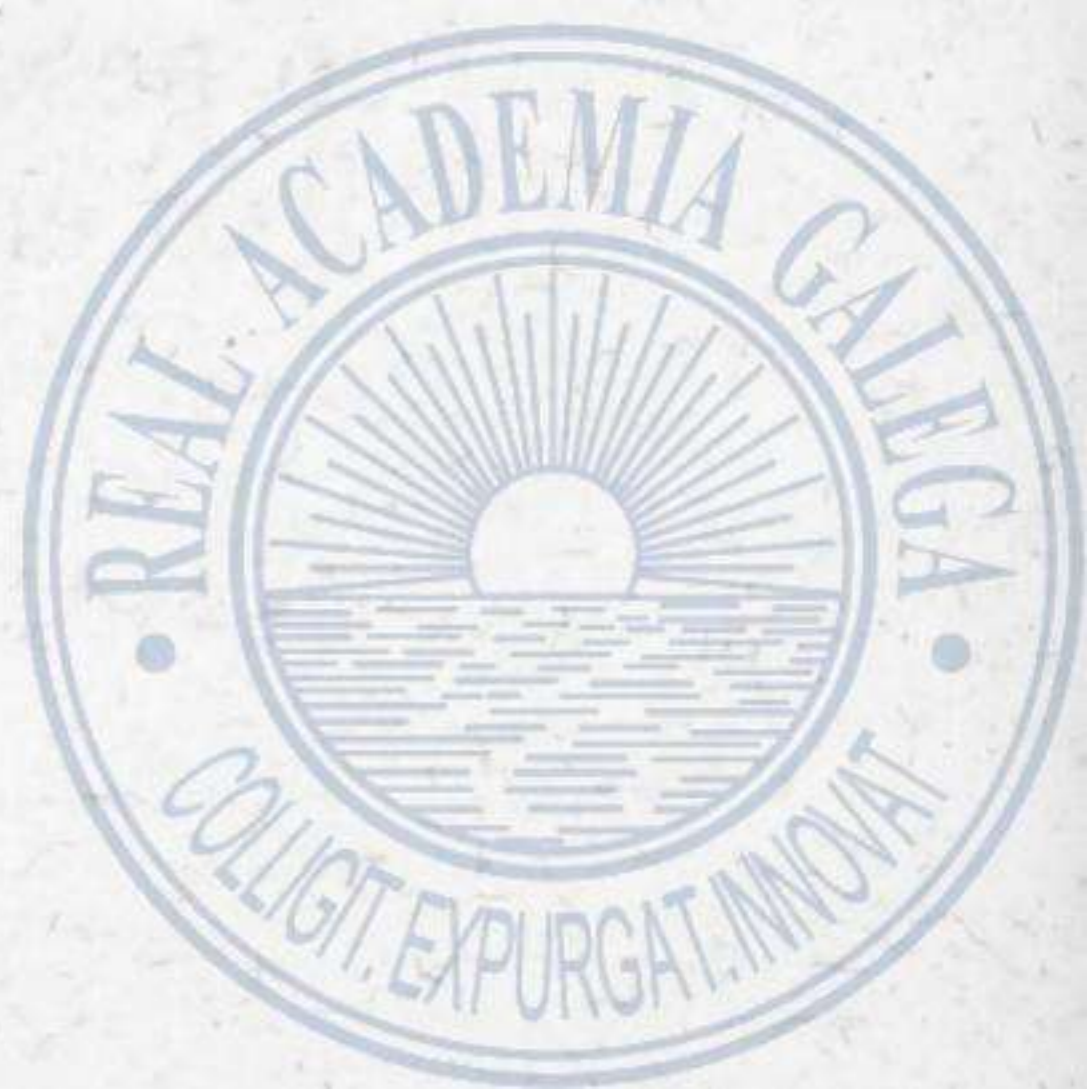

oxe nono pillo:
fixo de min bulrra
esoutro cativo,
no pra outra ves
hey de estar quediño,
obrar é calar
e o mellor partido:
si eu fixese así
houbera o collido.
O que e pretendente
sija este exempliño,
faser o que poida
e estar caladiño.

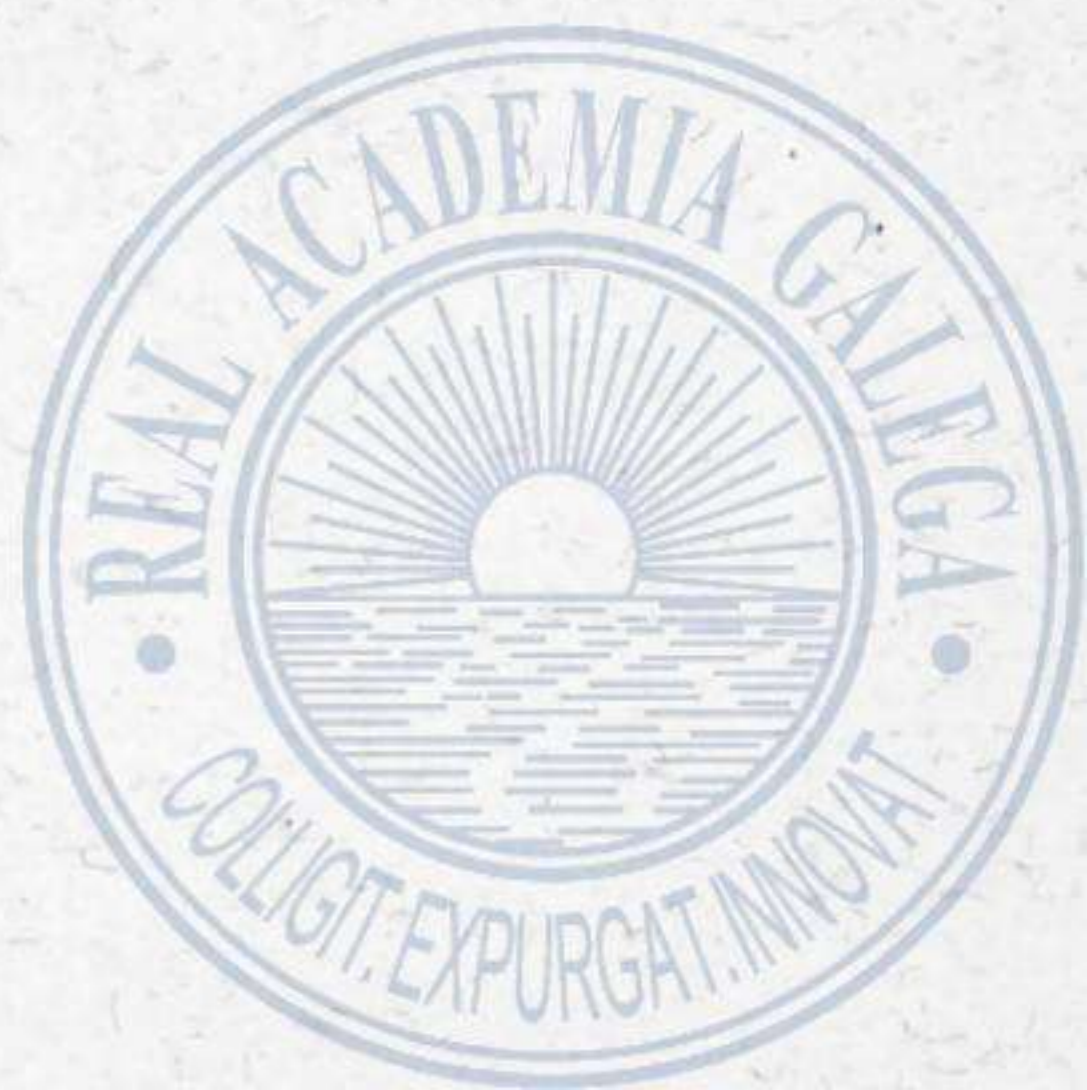
DEL ACTOR.

Un Cocho e un Facó.

Estaba un dia un cocho
mitido no cortello,
aló nun curruncho
o seu jrau comendo;
un facó moy vello
nos toxos roendo,
xunta el estaba
bulrra del fasendo,
estonses o cocho
botando un jran berro,
dixolle; ou facó
non che toca desto,
respondeulle o facó;

fájache proveito
nada che coviso,
estouche satisfeito
coa miña herba
e toxos roendo;
paso á miña vida
como ti contento,
pro ti «ou cocho»
si te están enchendo
aló pro nadal,
pajarás ben esto
gindado nun banco
e cun jran coitelo
na jorxa chantado,
mandas todo o demo,
non esbufes tanto
que eu non che quero
esa tua vida
que me da jran medo,
é así amigiño,
non fales mas deso:
por mais que te vexa
nese jrau roendo,
non che teño envidia
lojo acaba eso.
O cocho que ó faco
oyeu disir esto,
gindouse na palla
dentro do cortello;
é alí roncando
disía, é serto:
os diancres me leven
si o faco e lerdo,

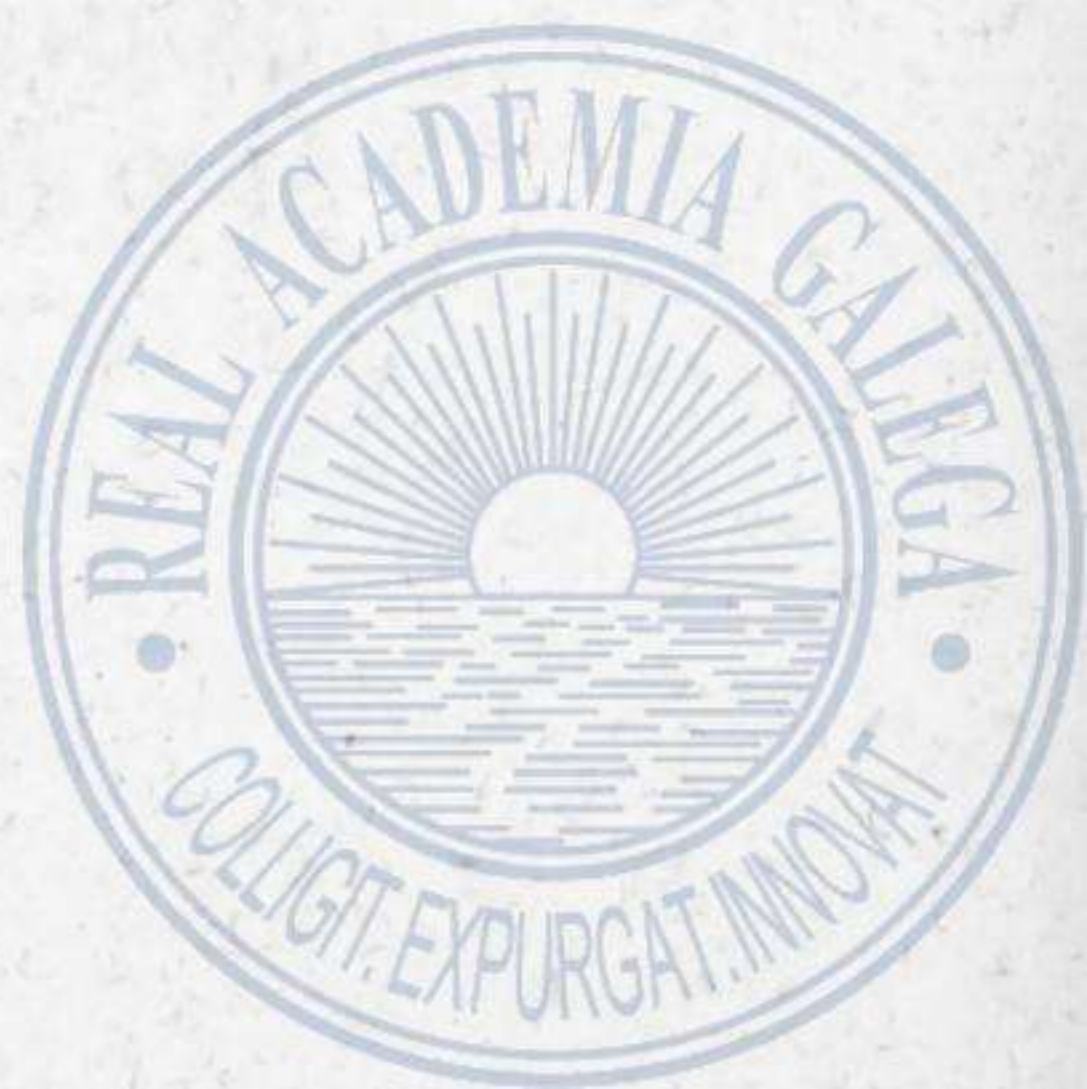

dixome a verdá;
pois eu estou vendo
que me teñen sempre
serrado aqui dentro.
¡Ay probe de min!
¡ou faco valeme!
saca a carabilla
que me vou correndo,
xa non quero jrau
para ti o deixo,
pódelo comer
ábreme o cortello.
Estonses o faco
púxuse moy teso,
é dixolle o cocho;
non che teño tentos
nin tampouco uñas,
nin pra mais dedos
pra abrirche a porta
déixate estar quedo.

DEL ACTOR.

Us Jalos e un a Perdis.

Comprou Farruco un dia
un a boa perdis,
pra pola entre us jalos
que xa él tiña alí;
pro estes cando viron
á boba entre sí,
á picotadas todos

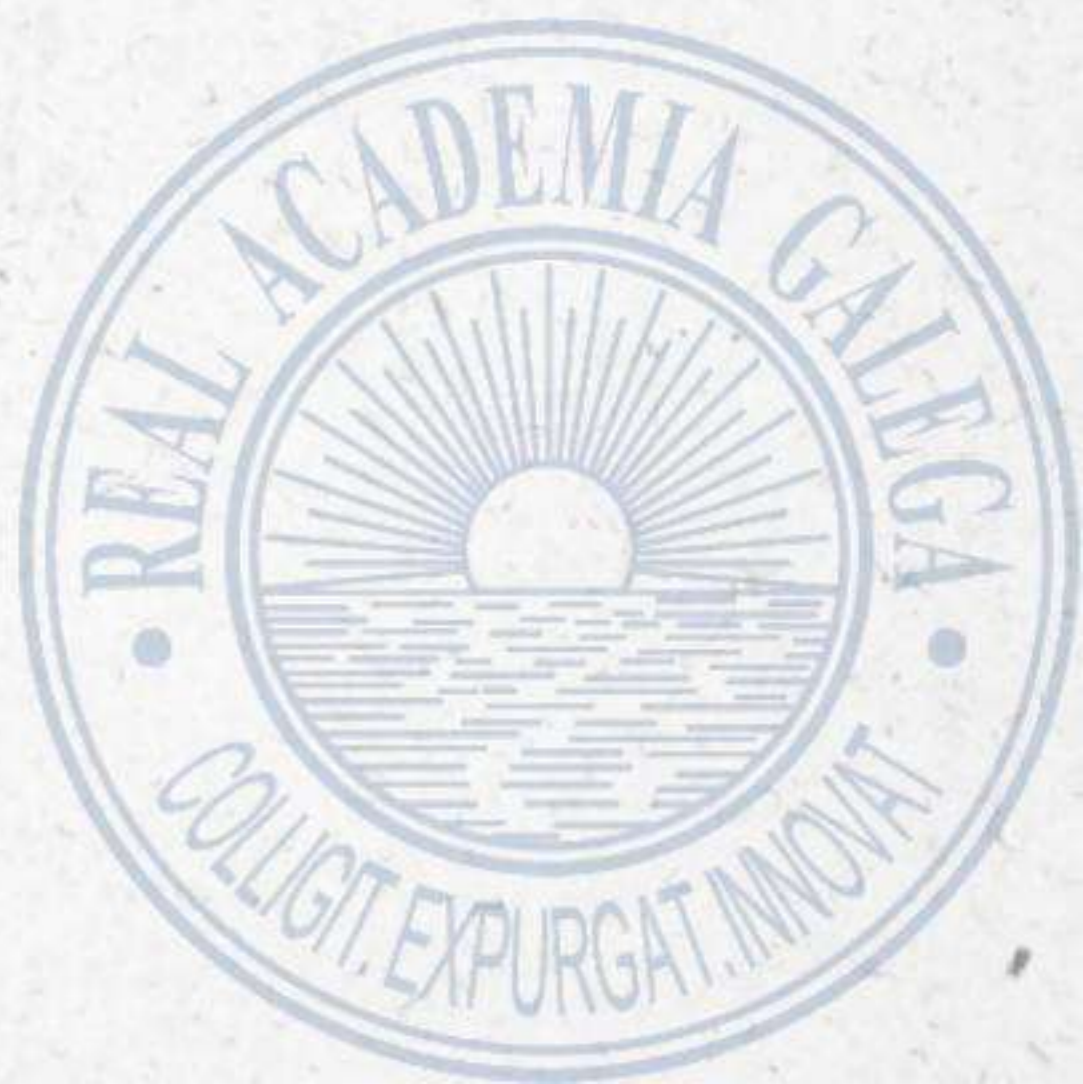

fixerona fuxir.
Posta sobre un valo
prinsipiou á ximir,
pois era tal o door
que no pudo sufrir.
Estonses sin querer
votouse lojo á rir,
pois xa os jalos todos
estaban para riñir
co peteiro alto,
sin palabra disir,
prinsipian á brincar
sin que tubera fin
camorra tan grande;
vendo esto a perdis,
dixo de contado:
cando eles fan asi
sendo todos hirmás,
¿qué me esperaba á min?
O mellor que será,
e votarme á fuxir.

DEL ACTOR.

Un Home enamorado.

Vivia nun a casa
un home enamorado,
cun a muller moy vella
e outra, pro nou tanto;
a vella como via
do home o pelo cano,

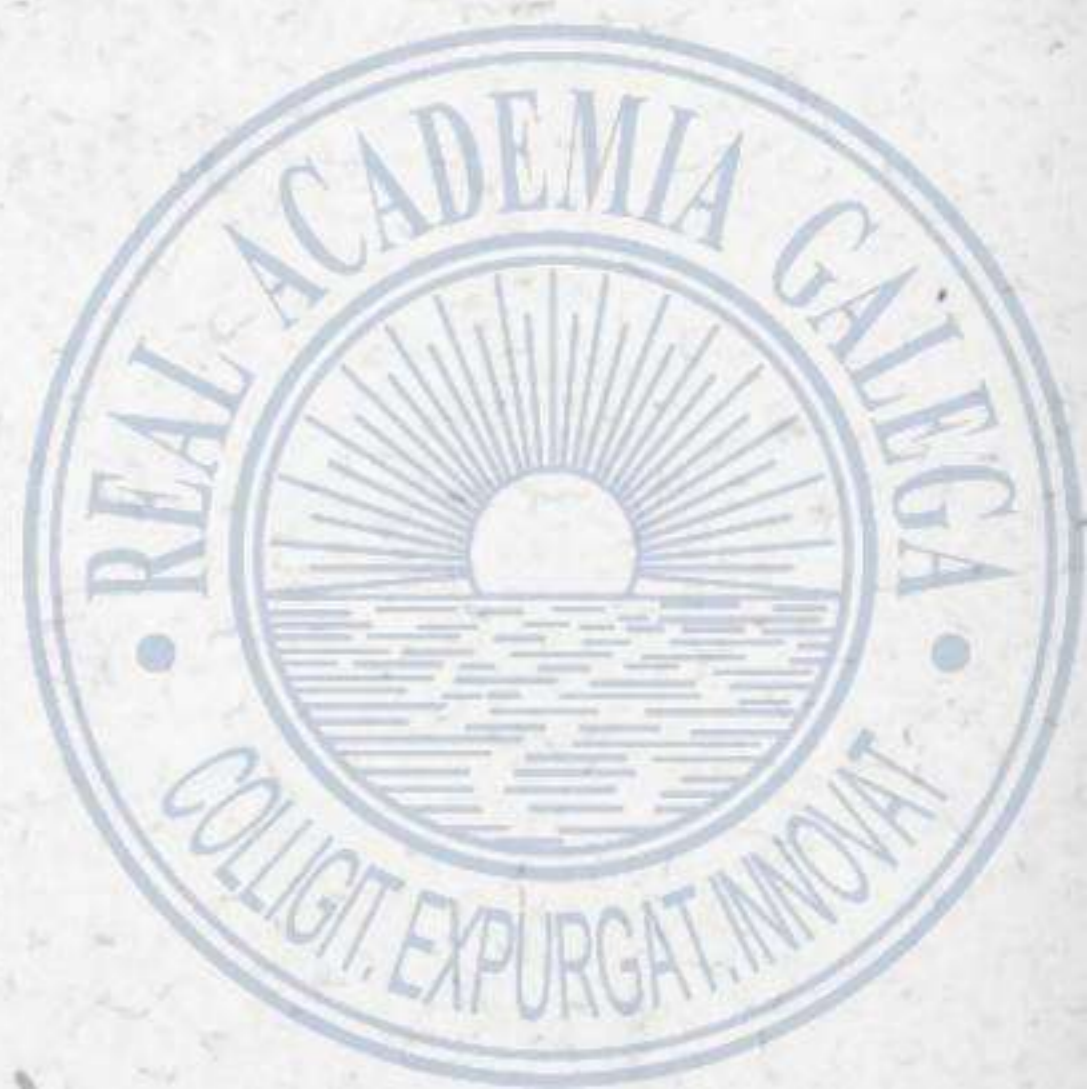

arrancaballe o nejro
deixandolle o branco,
pro o diablo da mosa
fasia o contrario,
toda arrabiada
tiraba polo branco,
hastra que o fin
o probe enamorado
dentro de pouco tempo,
todo el se veu calvo,
de modo que despois
o enamorado
véndose tan feo
mandou o trato o diablo,
pois aquelas jarridas
lojo prinsipiaron,
a faser del bulrra
por velo pelado.

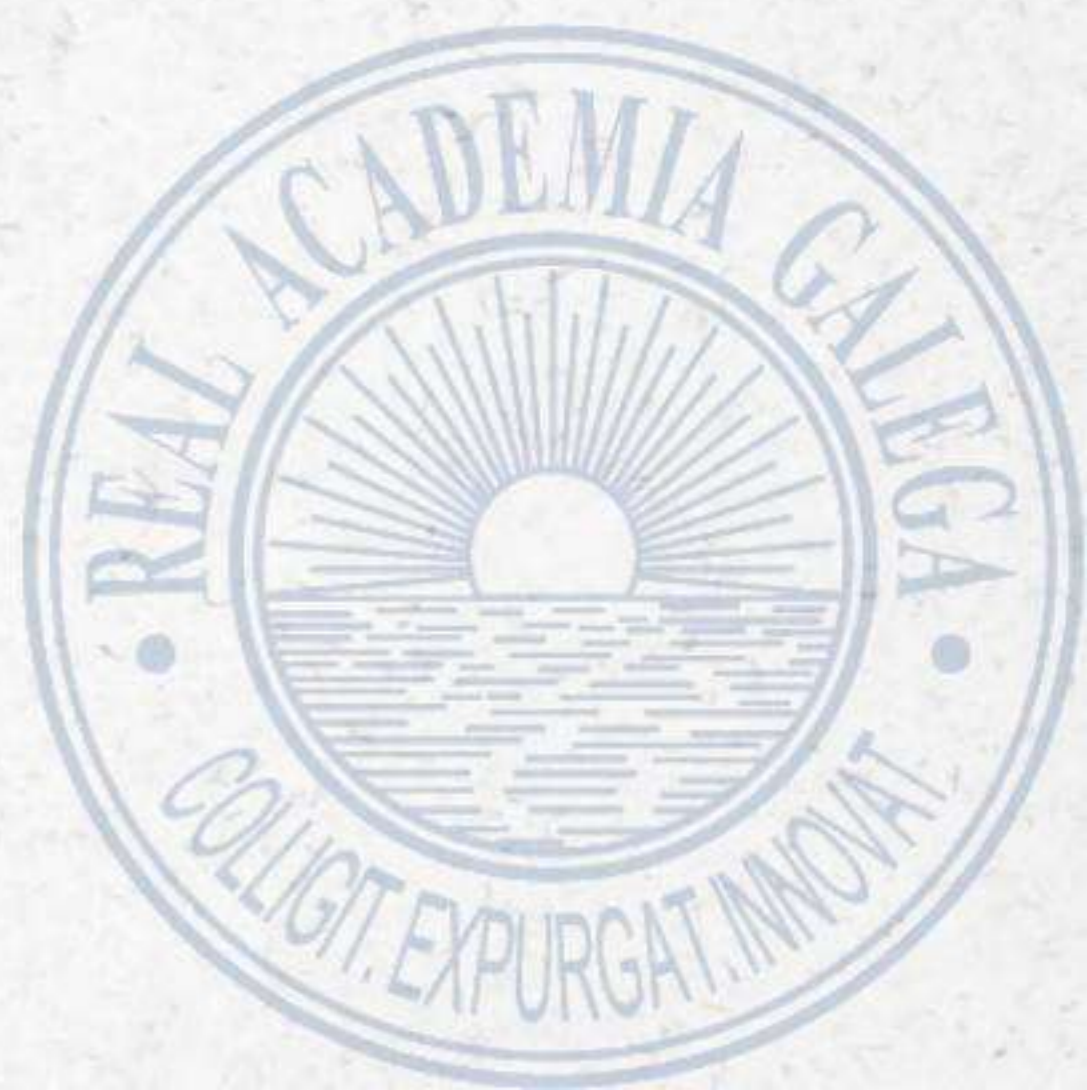
DEL ACTOR.

Un Labrador e us Cas.

Era aló no imberno
no mes de nadal,
e xa o tio Jorus
pasaba moy mal,
coa moita neve
e co temporal;
viase apretado
e mandou matar
un castron que tiña

de jran calidá;
acabando aquel
volvéu á mandar,
matasen un cocho
para poder pasar
o mes de Xaneiro
que iba á prinsipiar,
pro nin con esto
el pudo alcansar
o ter que comer
naquel seu lugar;
estonses dispuxo
fosen o corral,
á matar un cocho
pra poñer no sal.
Dous cas que este tiña
e que viron tal
falando un co outro
botaron á andar,
e polo camiño
prinsipiou un can;
meu amigiño,
esto é natural,
despois que se acabe
coa carne do sal,
mátanos á nos
non no hay que dudar;
antes mandábanos
o jado jardar,
ajora matouno
non hay que esperar:
fuxamonos pronto
pra outro lugar,

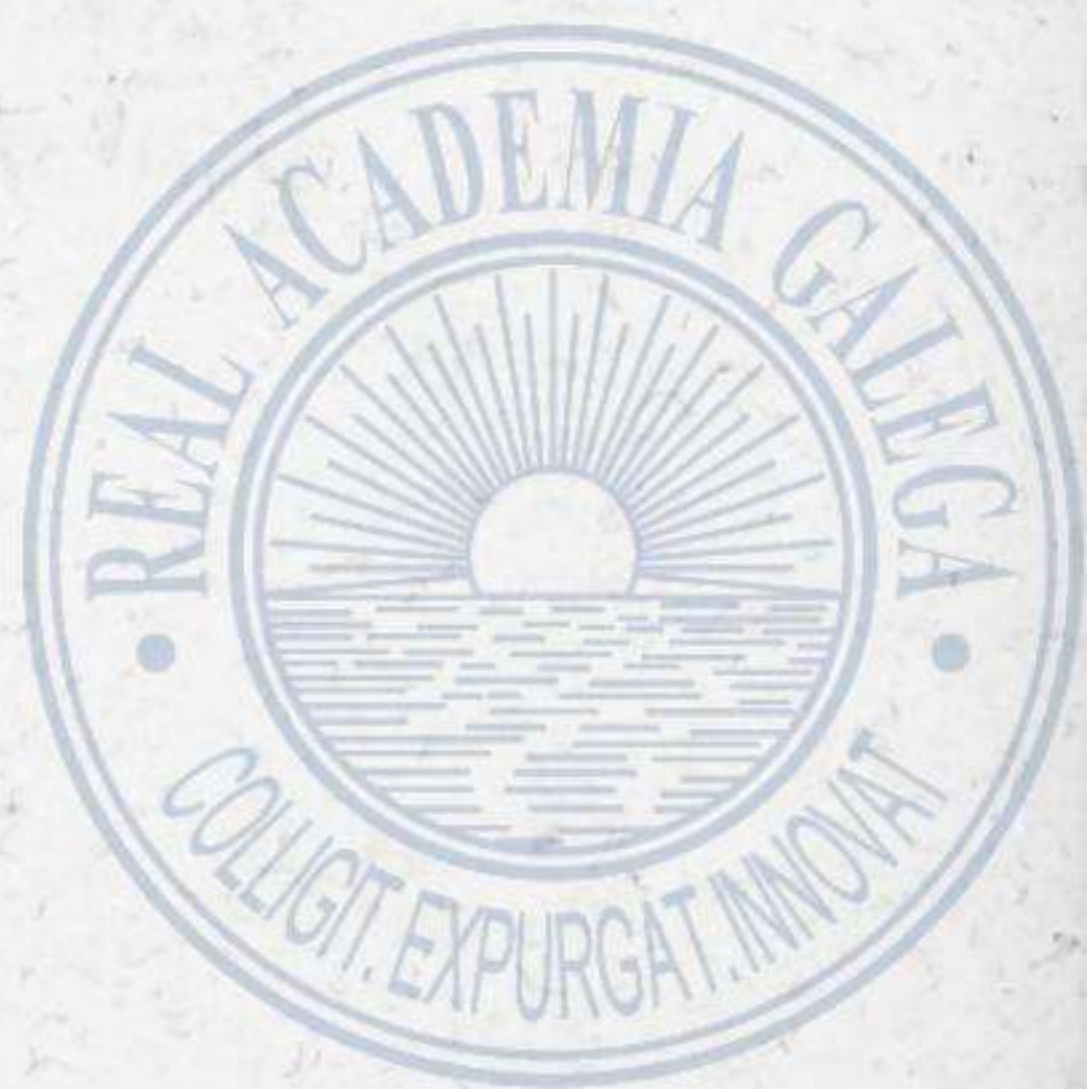

pois neste está visto
o que vay á pasar,
a falta de carne
os cas van matar.

DEL ACTOR.

Un Boy e un Beserro.

Estaba un beserro
no medio dun prado,
comendo na herba
cando un boy pasa
co pescoso teso,
pois tiña o majoado
no sitio do xujo
todo ensanjrentado;
vendo o beserro,
dixolle: amigiño,
que fraco ti estás;
¿seique estás maliño?
mira eu que jordo
en este pradiño,
comendo boa herba
sin ir o xujiño:
o probe do boy
larpaba nas silbas
sin disir palabra
como un coitadiño:
estonses un home
chejou despasiño,
atou o beserro

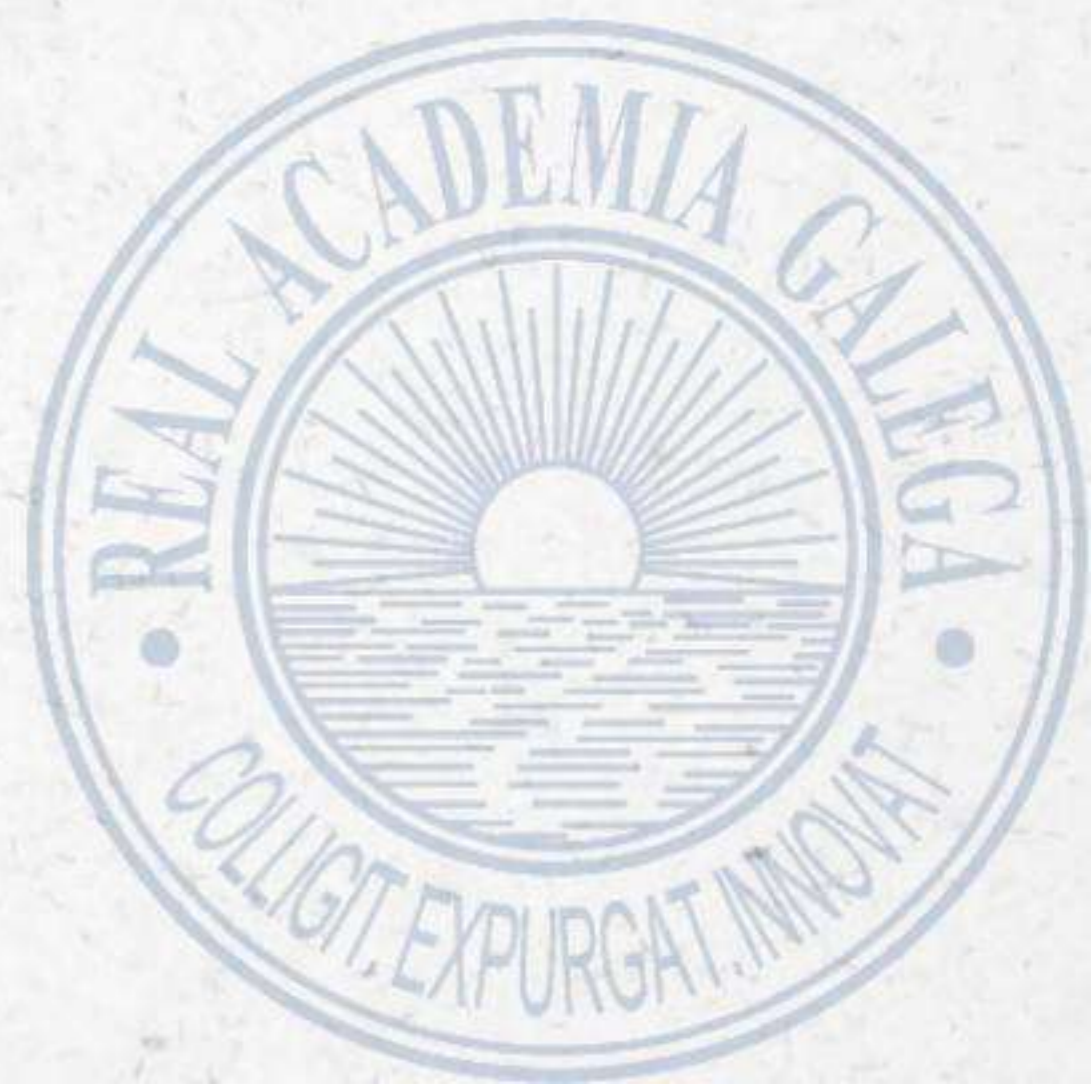

pro lebar á vila,
e matálo lojo
poís outro non habia;
véndose atado,
á aquel boy lle dixo:
¡ay probe de min
coxe estou perdido!
quixera eu máis
estar no teu sitio
pelado o pescoso
como ti fraquiño;
«é moy sorro o home»
doume tanto mimo
pra sacarme o coiro,
a Dios amigiño,
trousa neses toxos,
co fin vas vivindo;
pro a min oxe
quitanme o coiriño.

DEL ACTOR.

Un Boy e un Rato.

Estaba un rato serca
dun boy que apastaba,
e chejandose a un pé
doulle un a dentada;
pro estonses o boy
moy brabo esbufaba,
e cos seus dous cornos
o rato buscaba

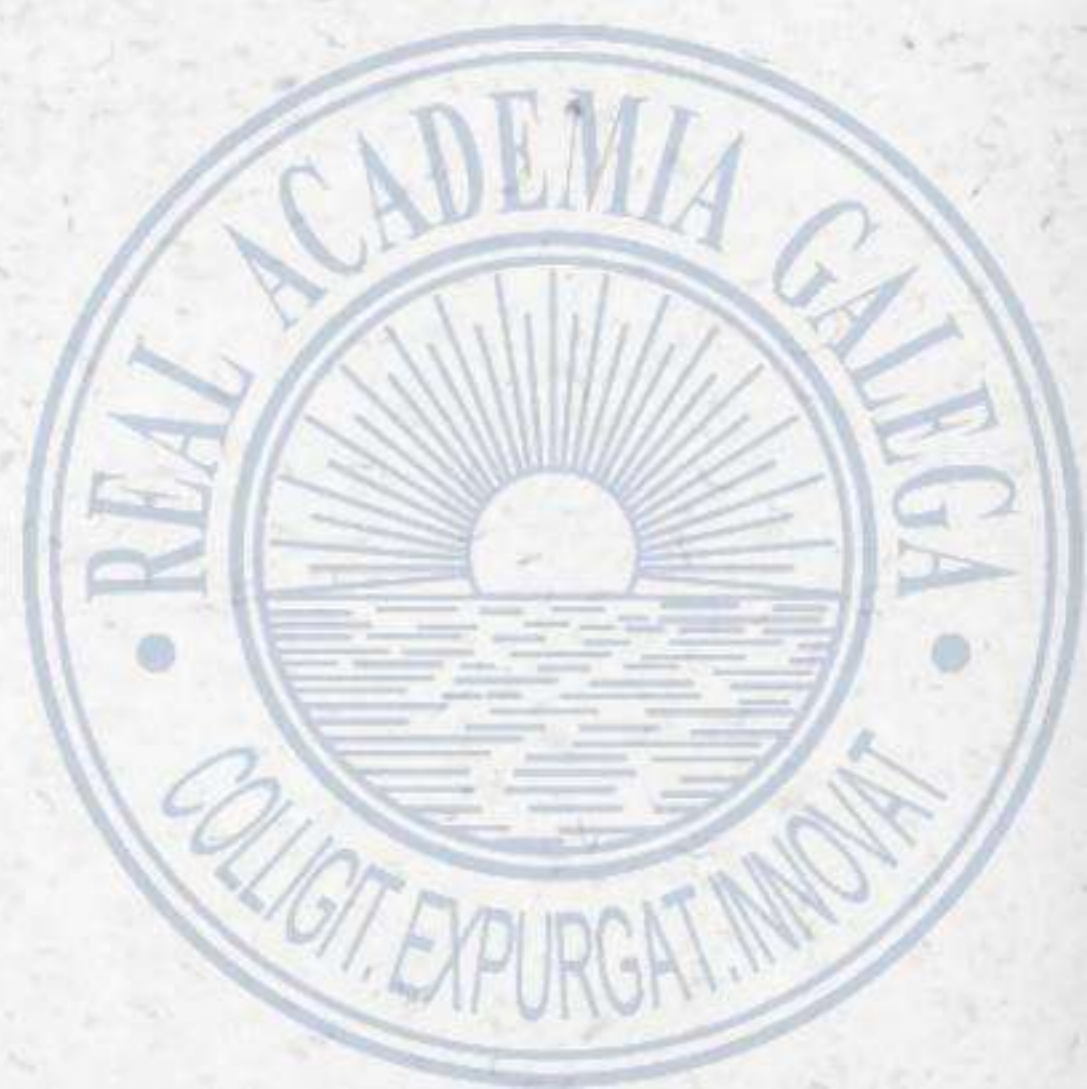

mais aquel xa listo
no burato estaba
parecendo un tolo
co as risas que daba:
vínjate ajora
de min, camarada,
disialle o rato
pro moy ajachado.
O boy que oía
lebantando o rabo,
votou a correr
pra xunto o burato,
e chantando un corno
por ver si espetaba
o seu inimijo,
dixo de contado;
estou perdendo tempo
véijate o trasno,
estos inimijos
non veñen o campo,
e son os peores
porque fan mais daño,
pois con disimulo
son uns jrans catralvos.

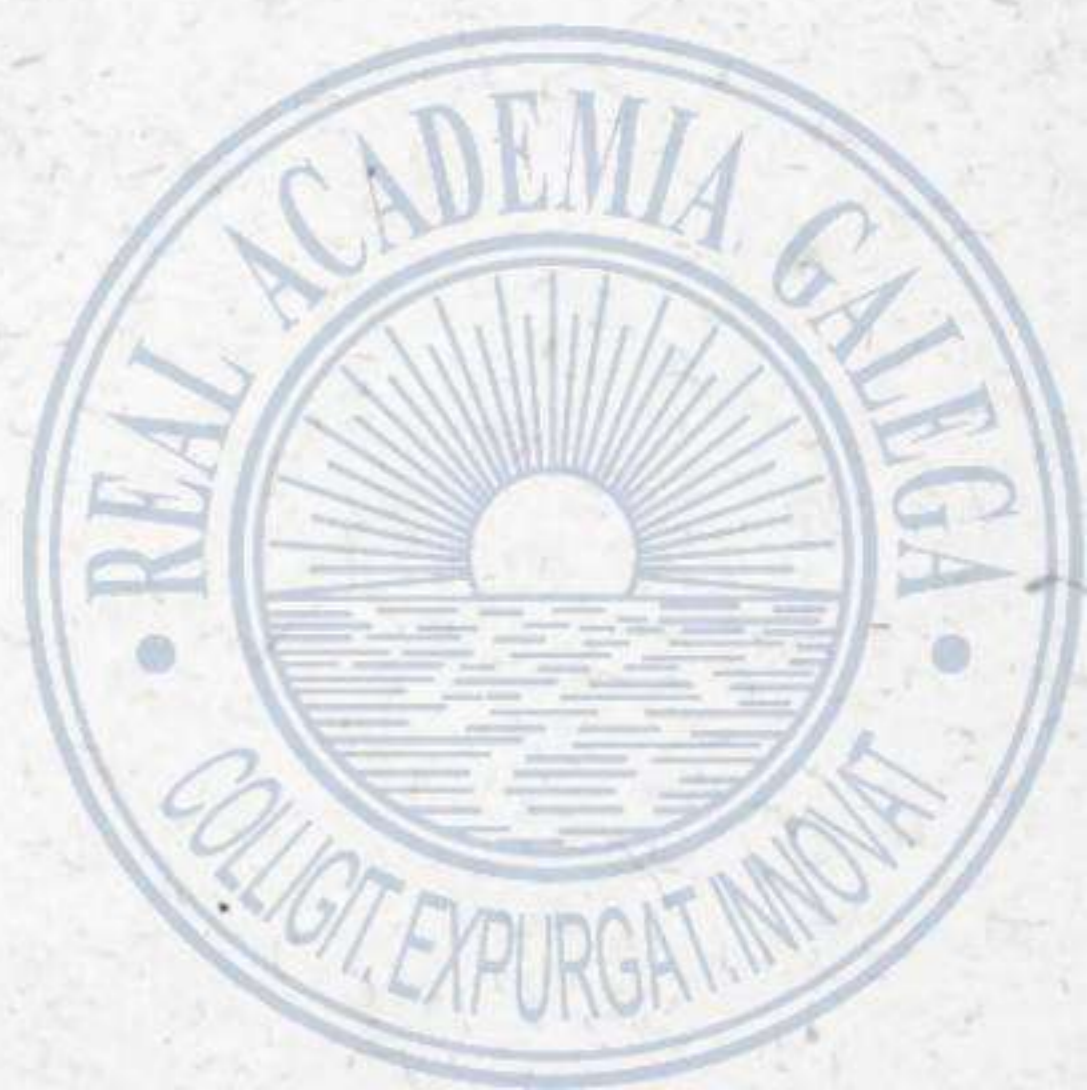
DEL ACTOR.

Un Pastor e un as Ovellas.

Estaba un rapás
jardando as ovellas
no alto dun monte

entre un as penedas,
por se divirtir
andaba entre elas
dando jrandes berros,
pra que o socorreran
os demais paisanos
que estaban na aldea,
cando estes subian,
e viron non era
verdá o que oiran,
sintiron a afrenta
e dixeron todos:
berra por nos, berra,
que pra outra ves
non nos a espetas,
xudas co rapás
lerdo ti non eras.
Aló noutro dia
cando menos pensa
achejouse o lobo
xunto as ovellas,
o rapás estoñses
berra que te berra
polos seus visiños
xa rouco se queda,
e mentras o lobo
matou as ovellas,
pro o seu pastor
sacúdindo as pernas
e mal como pudo
ceibouse pra aldea,
e disenlle os outros,
has de ter pasensia;

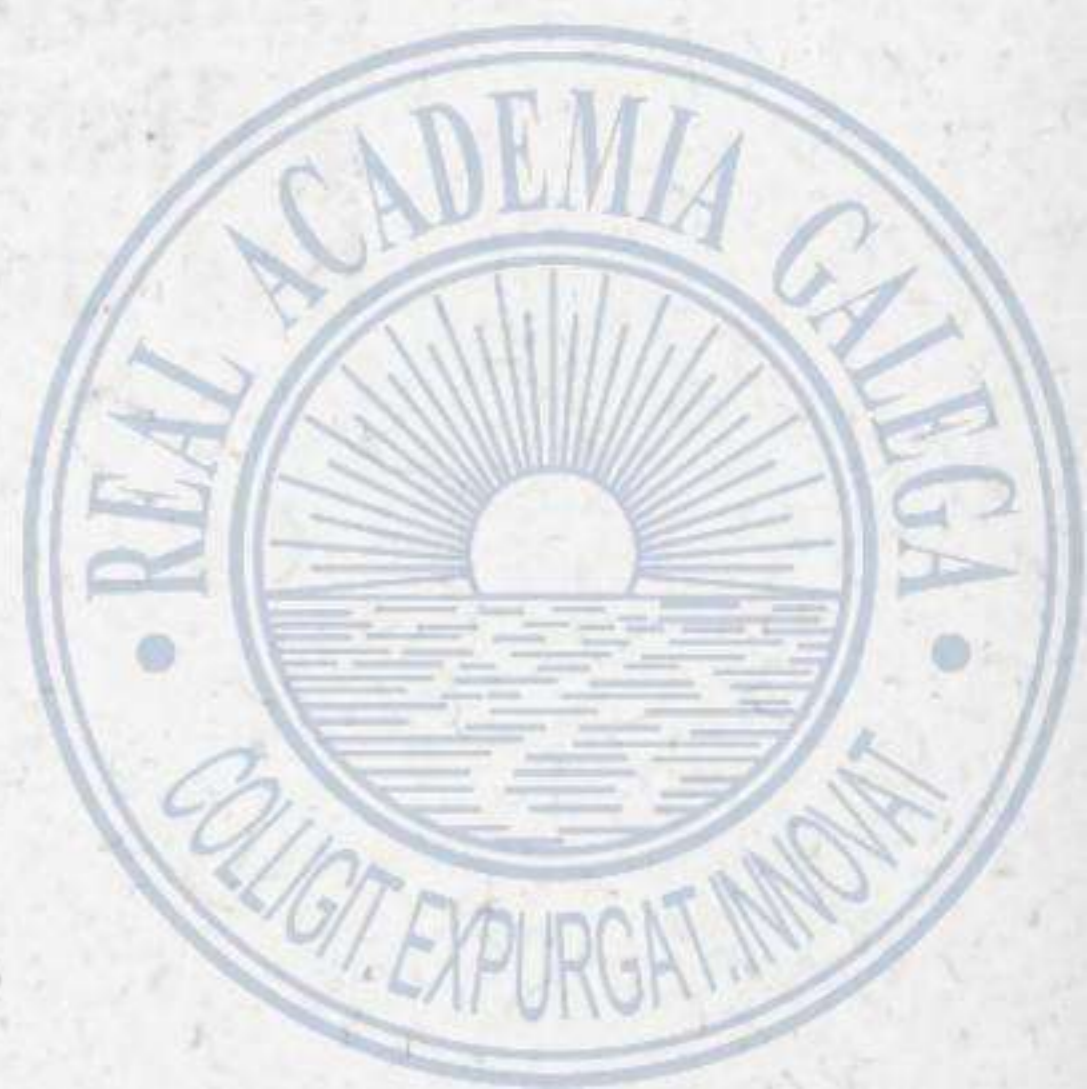

o que e mintireiro
pola ves primeira,
non sinta que nunca
despois se lle crea.

DEL ACTOR.

Un Burro e un Lobo.

Estaba un dia un burro
todo arrabiado,
por ter un a espiña
na perna chantada:
achejouse un lobo
co rabo arrastrado
e dixolle o burro,
¿qué tes, mal pocado?
teñoche un a espiña
moito se estimara
si ti ma sacaras,
estonses virias
como eu enjordaba,
e comiriamme
sin disirche nada.
O demo do lobo
no burro fiado,
achejou o bico
e a espina lle saca,
pro naquel momento
o burro lle casca
no fusiño o lobo,
un a jran patada;

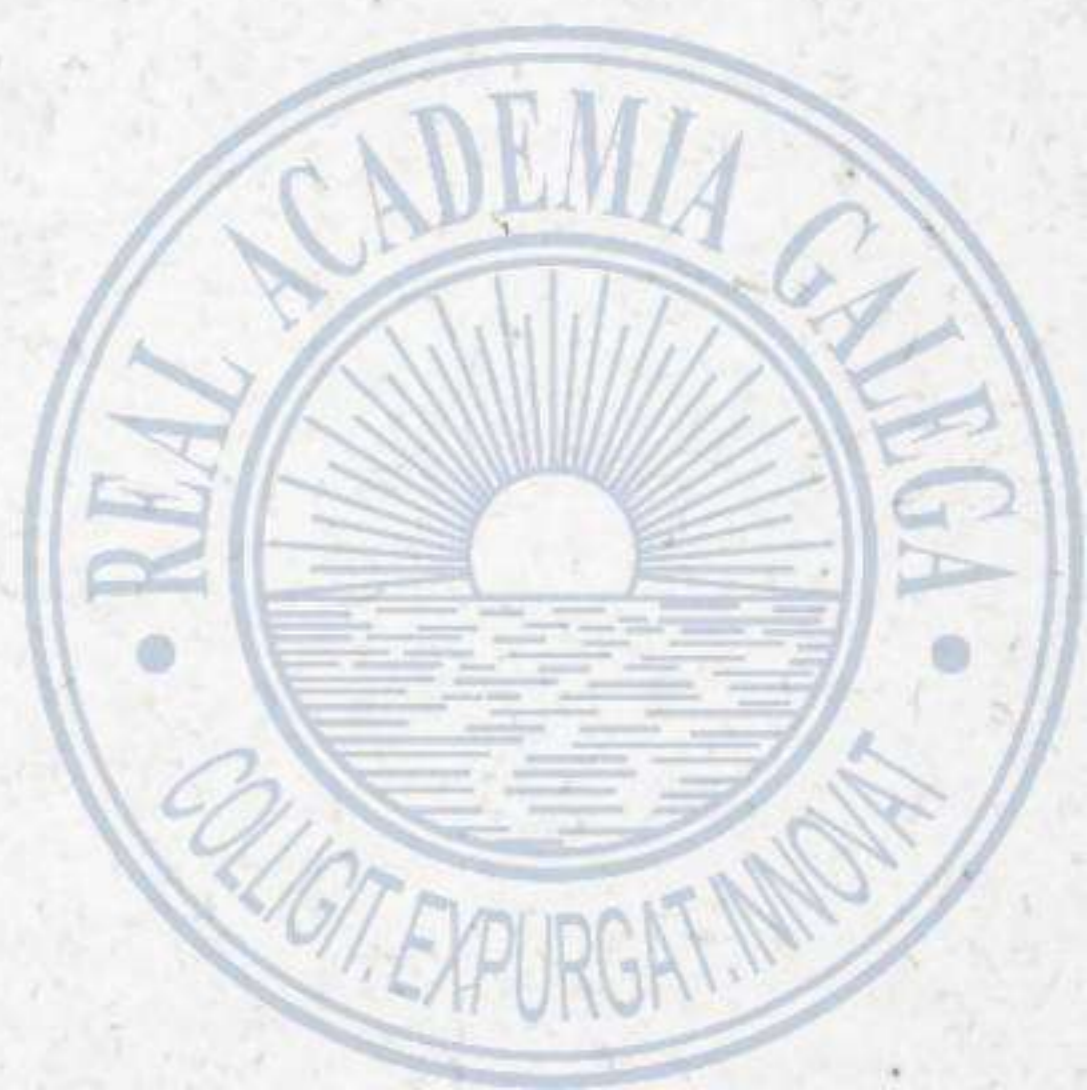

sacandolle os dentes
a mitá da cara;
véndose o lobo
todo majoado,
mal como puido
respondeu chorando
¡ay probe de min!
quedéi xirinjado;
eu quinda non era
cosiñeiro malo,
quixen ser medico,
está ben empregado.
O que quer meterse
o que no e chamado,
polo seu distiño
lebará o pajo.

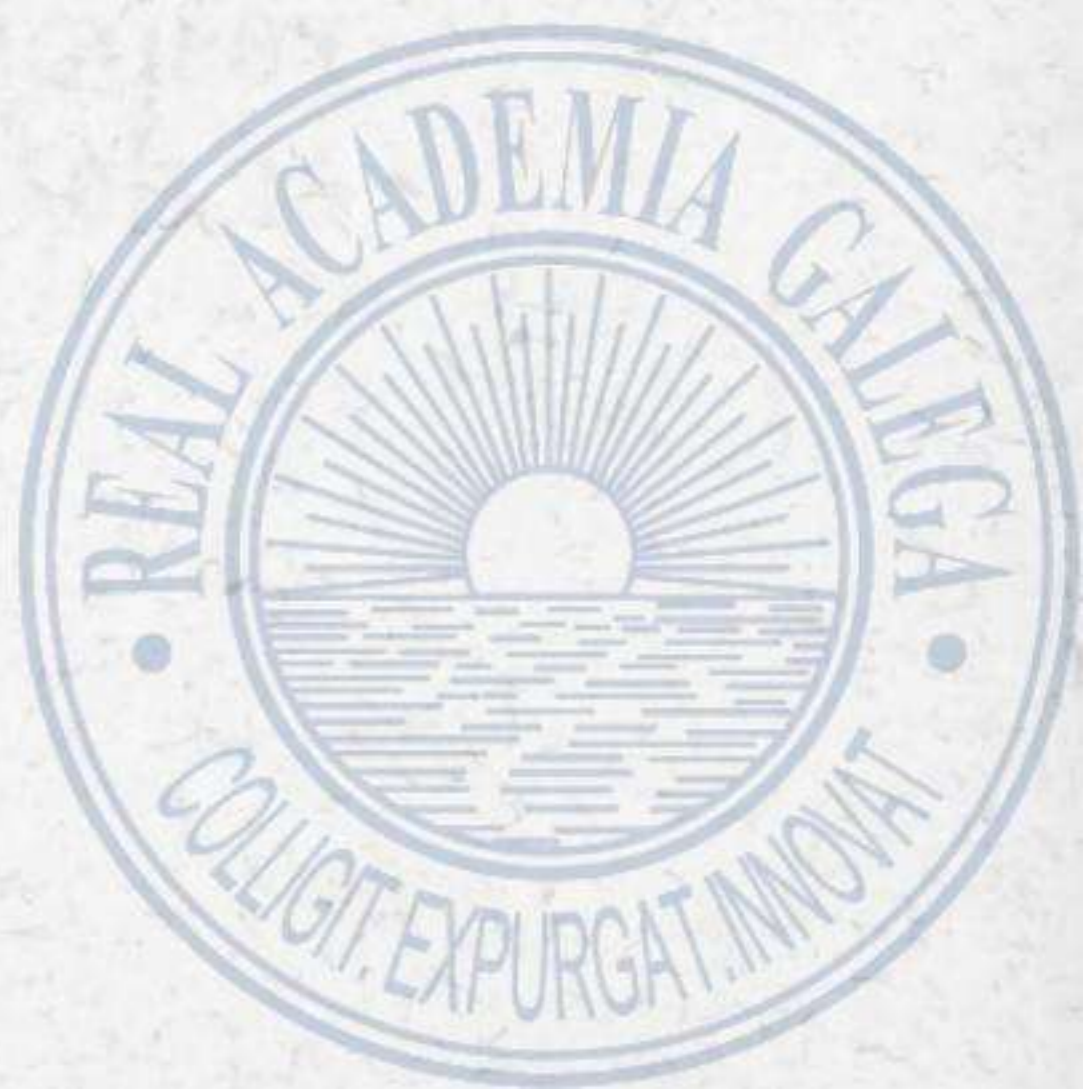
DEL ACTOR.

Un Joloso ajudado.

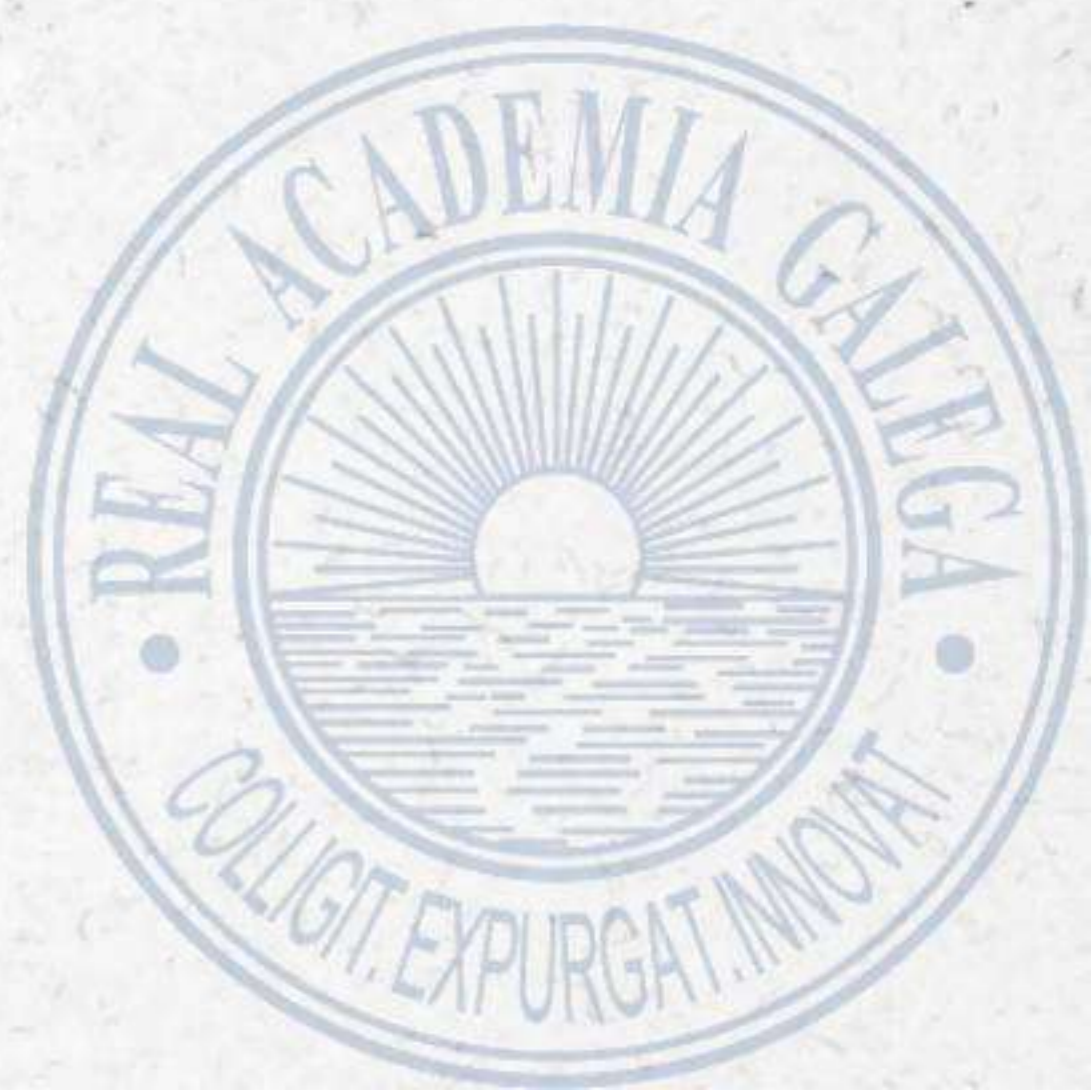
Doialle moito
un a moa a un moso,
e foise o barbeiro
todo moi choroso,
pra que lla sacase
e dixolle lojo:
quitame esta moa
que me volvo tolo
co door que teño,
respondeulle o outro:
si dá des riás

sacareilla lojo:
¡ay probe de min!
non teño no bolso
mais que dose cartos,
eu llos daréi todos;
o barbeiro dixolle:
bote xá dahi
¡randísimo escorso
sí non este pau
fendollo no lombo:
o bo do rapás
quedou como un bobo,
votouse á correr
e lojo parouse
diante dun dulseiro
moy aberta a boca,
mirando prós dulces
rejalando os ollos
que quería trajalos;
e vendo o dono
dixo a us señores,
«mirade un joloso;»
¿qué faría el
estando aqui solo?
pro estonses un deles,
petouille no lombo
e dixolle: amijo,
entra aqui un pouco;
¿qué darías ti
por comelos todos?
estonses o moso
como un nujallan,
rañando o pescoso

dixo: ¡ay meu señor!
deixaba sacar
desta miña boca
calqueira das moas,
por encherme oxe:
pois ben, dixo un,
eu pajaréi todo;
que coma o que queira
ese jran joloso,
pro despois tamen
sacaranlle a moa;
o rapás coméu
casque o dulce todo
cabia nun prato,
e o dulceiro estonnes
daquel jasto pide
toda a sua conta.
Aqueles señores
pajaronllo lojo,
e leban consijo,
o jrande joloso
xunta aquel barbeiro,
donde fora o moso,
e dise un señor
todo rabioso,
sáquelle un a moa
á este probe home;
o barbeiro listo
sacoulla moy lojo;
marchouse o rapás,
e quedaron solos
pra dar o barbeiro
os cartos da moa,

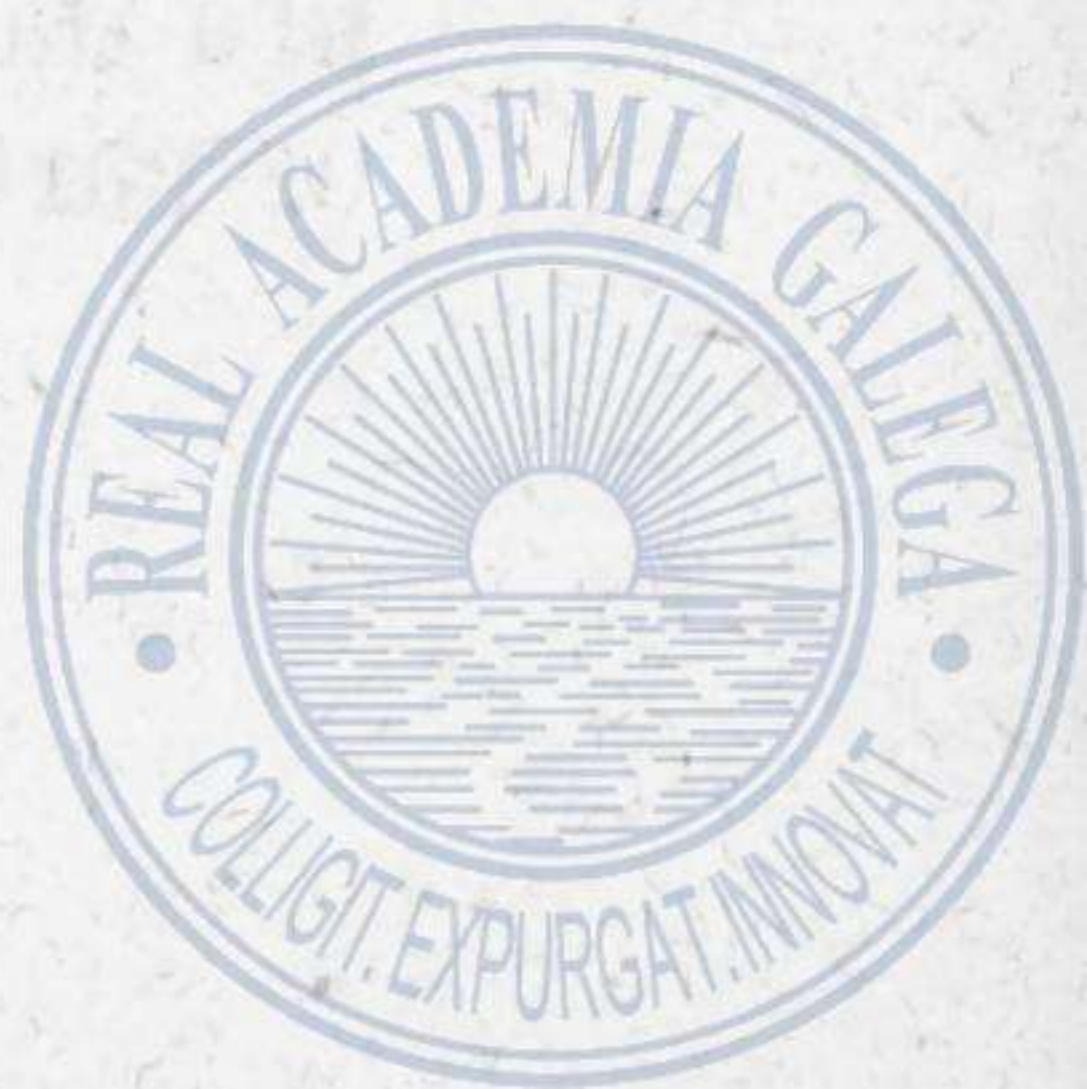

pecharon des riás,
e estonses todos
ceibaronse á rir
o mesmo que tolos;
o barbeiro dixolles:
ou meus bos señores,
¿e porque se rin
tanto dese moso?
mais estonses eles
contaronlle o conto,
pro o barbeiro dixo,
pois xirinounos,
xa viñera aqui
a sacar á moa,
pro el no me daba
pola miña conta
mais que dose cartos
que tiña na bolsa;
conque meus amijos
os dulces manjouse,
e sacou á moa
sin jastar un carto
«chamadelle tolo.»

DEL ACTOR.

Dous Frades.

Disputaban atufados
dous frades nun arjumento,
un era moy estudiado,
e outro non era lerdo;

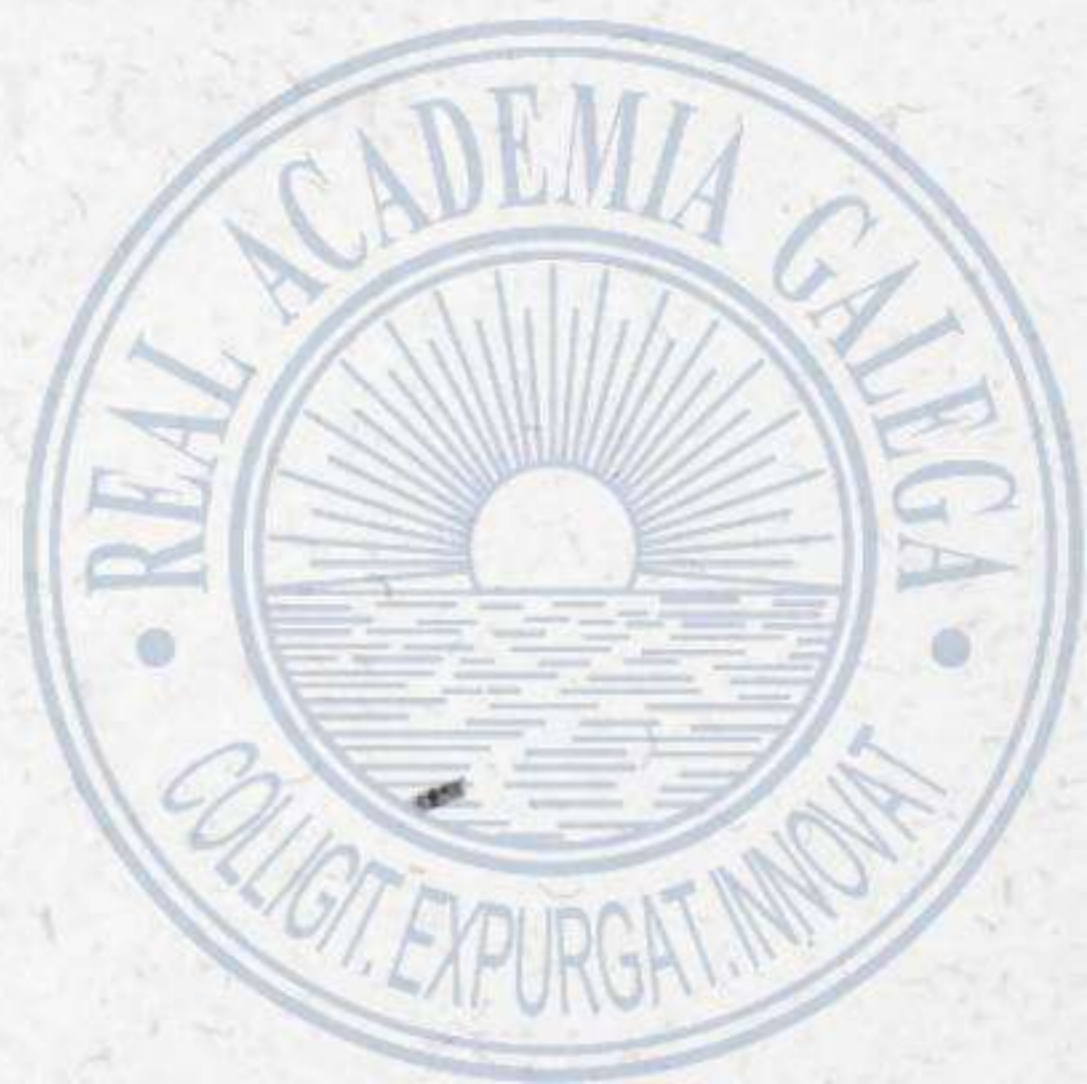

estonses o estudiado
dixolle o seu compañeiro,
padre, vosa paternidá
non camiñe tan lixeiro,
porque un a vai no crabo
e na ferradura sento;
pro o outro respondeulle:
a culpa, padre maestro
de cometer ese herro
que na teño eu, é serlo;
si eu non dou ben no crabo
poña ese pé ben dereito:
o outro que tal oyéu
poñendose el moy teso,
dixo cos veizos coljados
xirinjoume o compañeiro.

DEL ACTOR.

Un Marqués e un Secretario.

Mandou un marqués
o seu secretario,
que fixese vir
canto mais antes
binte alabardas;
e o secretario
en ves de alabardas
puxo o jran besta
un as binte albardas:
cando viñeron,
todo enfadado

dixo o marqués
o secretario,
a culpa he miña
de esta bestada,
si houbera lido
aquela carta,
no me viria
oxe bulrrado;
pois amigiño,
esto está craro;
das binte albardas
des para ti
porque escribiche
tan grande burrada,
e des, para min,
porque firméi
sin haber lido
á tua carta.

DEL ACTOR.

Un Duque e us Jaleotes.

Entrou un dia un duque nas jaleras
e pra poderse divirtir o seu modo,
foi chamando os presos un por un;
pois era el un home moy jrasioso:
prejuntoulle o primeiro prisidario
¿qué fixeche ti no mundo jran escorso?
pro o preso respondeulle moy lixeiro,
lebantáronme un falso tistimonio;
outro tamen veu e dixo o mesmo,

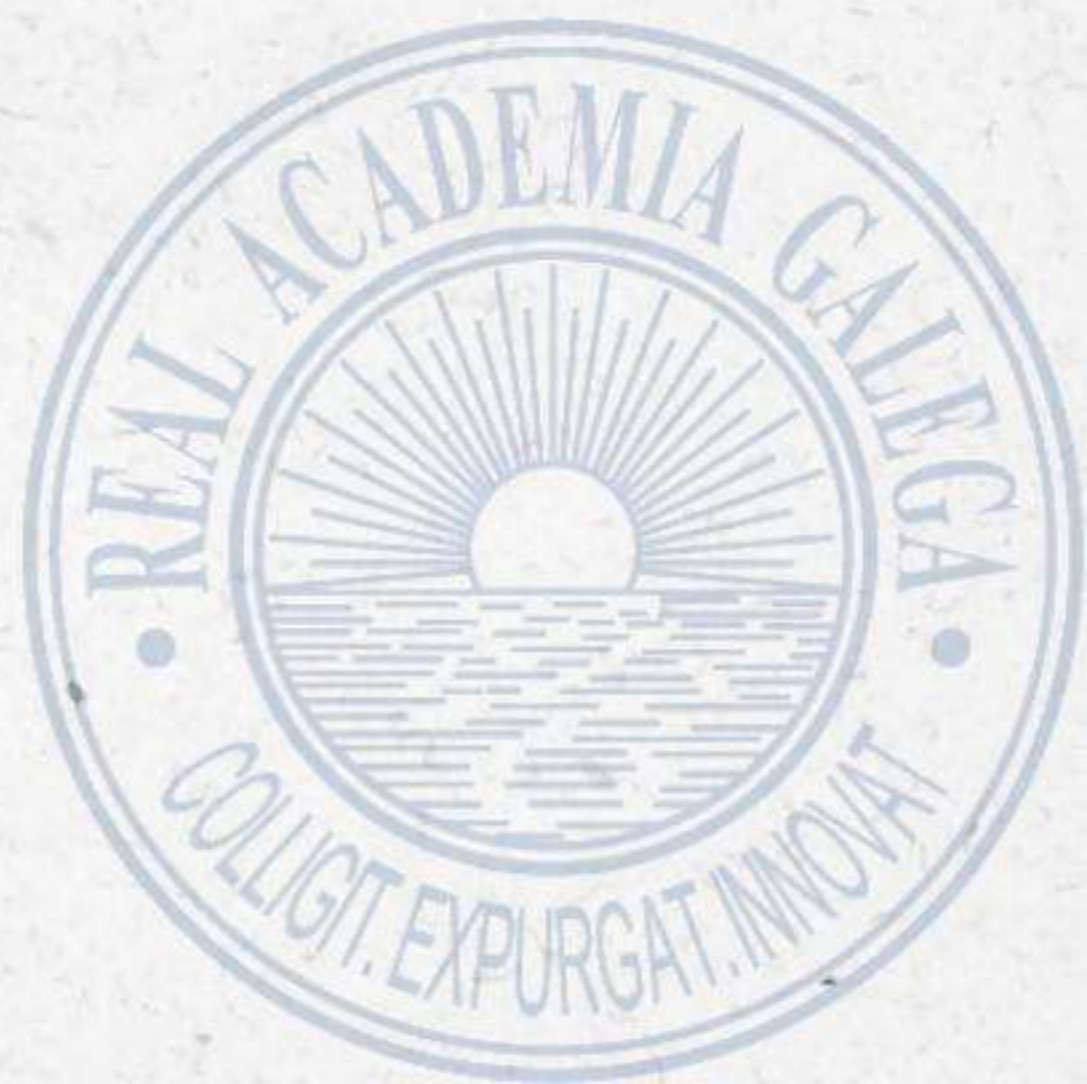
e todos foron falando deste modo,
hastra que veu un moy descarado
dos que meresian estar no torno,
e dixolle o duque: meu señor,
sille conto o que fixen vólvome tolo;
cando o duque oyéu esto, dixolle: basta,
cun home tan malo nun calaboso
cos bos non debe estar, botálo fora;
e posto en libertá foise correndo
quedando os inosentes como estaban
oindose aló dentro jrandes choros.

MISCELANIA.

Dios todo o ve, e jarrido
de nadia ver se consente
en todas partes patente
en todo sitio escondido.

Que triste é o deleite arteiro
si se vay, hay jran coidado,
si se espera, é moy pesado,
si se josa, fuxe lixeiro.

Dose no principio se dise
e no fin amarjo o amor,
pois de Venus o ardor
ven alejre, e vaise triste.
Asi os rios, que o mar
se condusen, sole ser,
dose o principio o correr,
amarjo o fin o parar.

Vede á pas que hubo no mundo,
que os inimijos mais jrandes
a virxinidá e o parto
fixeron en Maria pases.

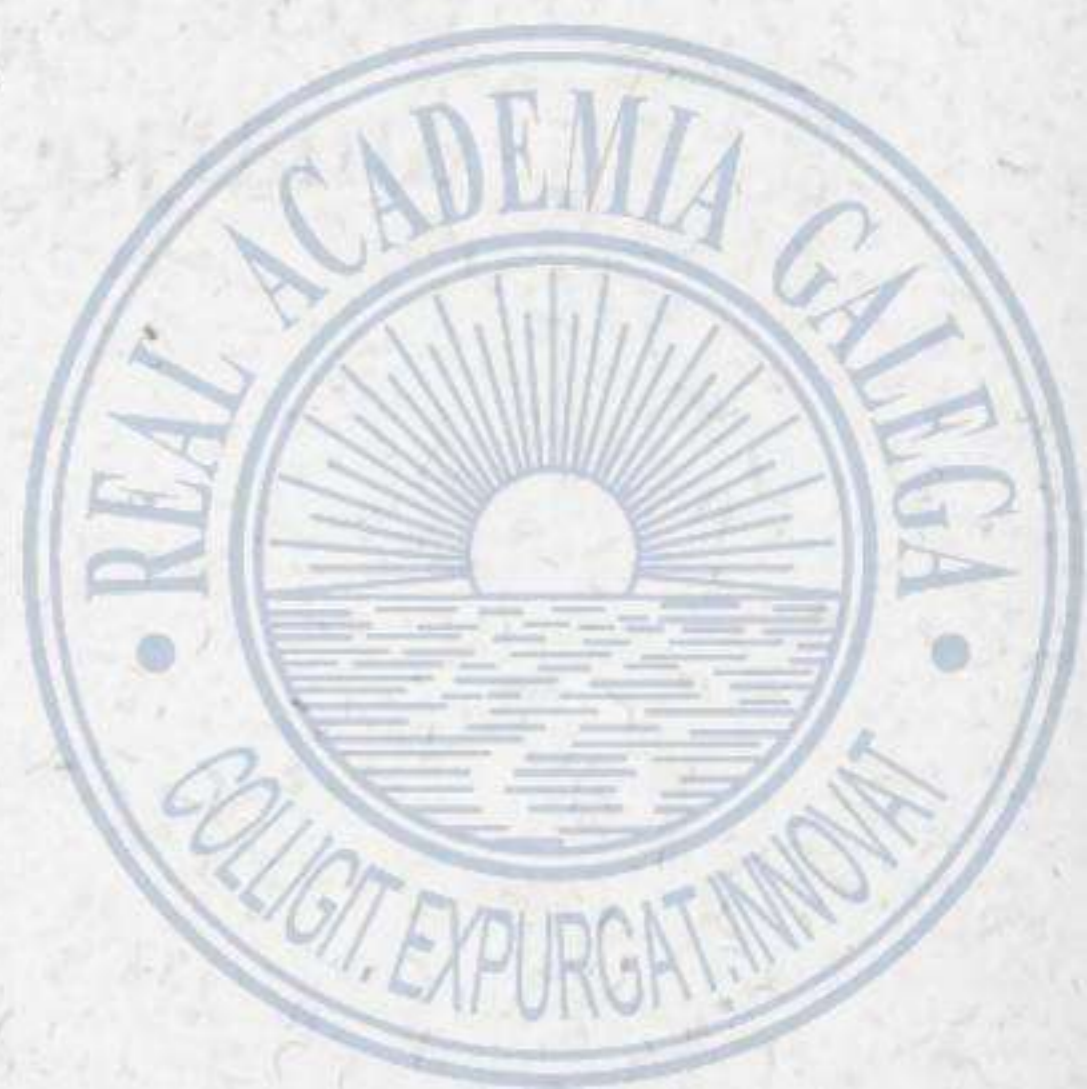
O parto e a virxinidá
contrarios e divididos,
por lonjo espasio de edá
xa en nay, e virxen xuntiños
lojran estreita amistá.

Todo o home é pelinjirino
da vida no seu pasaxe;
o moso empesa o viaxe,
e o vello acaba o camiño;
quen vive anda, é fuxida
a edá, queda en dudosa sorte;
lojo e descanso a morte
e afan toda a vida.

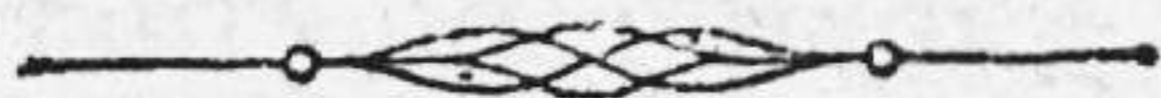
Epitafio de Aretino.

Aque está o Aretino
poeta toscano que con sorros modos
escribeu mal de todos,
menos de Díos porque fero e soso,
escusouse con disir nono conoso.

Si desea filismente
o probe enfermo sanar,
Fé ha de ter e Esperansa
e o medico Caridá.

DITOS SELEBRES.

Pedricaba aló no Madril un frade diante dun a catterba de xente, e dempois que jastou un a hora compreta na saludasion, dixo: «meus hirmáus, vámonos pouco á pouco.» Estaban entre os que escoitaban o sermon, un tal Don Felis Pardo; e turrando pola manja a un que tiña xunto asi, dixolle: «amijo, fajamos o que nos encarja sua reverensia, e vámonos indo pouco a pouco:» e asi o fixeron.

Outro.

O jremio dos escribanos celebraba os Santos seus abojados na Ijresia de San Salvador de Madril, e pra esto escollian o mellor pedricador; tocoulle pois ó Padre Cardenes, que era moy ledo e sabido; sosedéu co prinsipio do sermon cayeu un jato da riba dun a cluna, e toda a xente se encheu de medo, pro eston- ses o pedricador, dixo: «estense quedos, Señores, ¿qué quer disir esa revolvedura? ¿non ven que é un confrade desta ilustre confradaría que chejou tarde a festa? fájanlle, fájanlle sitio, e sijréi pedricando.

Amor dun a filla.

Habendo condenado á morte a un a muller de sanjre nobre, entrejaron a un carseleiro pra que a esjanase na cársele, pro doulle moita lastima e non

quixo faze-lo, e hastra deixou estar a un a filla xunto a nay pro cacheandoa toda, pra que non lebase comida aljun a; pois el quiria que morrese de fame. Pasaronse moitos dias, e fomeaballe á callareira, pois non barruntaba como a muller non tiña morto coa fame; hastra que o fin e o fallo viron ca filla botaba fora os peitos pra dar de mamar á sua nay: o carseleiro dou conta desto os xueces e perdonaronlle á muller.

A verdadeira amistadá.

Habia dous homes que tiñan un a amistadá tan estreita que solo ela podia chamarse verdadeira; un nomeabase Damon, outro Pitias, e querendo Donisio Siracusano dar morte á un deles, como este houbese pidido un pouco de tempo pra ir á joyernar e dispor as cousas da sua casa antes de morrer, non reseóu o outro amijo quedarse ditido por él; de modo que xa todos ajardaban con ansia á desenvolvedura de tan grande apreto. Chejou á hora disposta sin que aquel houbese volto: cada un maxinaba o seu modo, e tiña lastima de fiansa tan boba, pro o que estaba ditido nada reseaba do seu amijo, e asi foy; que o mesmo punto e hora que dixera Donisio, chejou; e estonses admirado o tirano en premio da lealtá perdonoulle, e ainda supricoulles que o risibisen tamen a él en terseiro lugar na sua amistadá.

Un Filosofo á un Calvo.

Un que tiña a cachola pelada, fixo bulrra dun filosofo, pro este ripricoulle: «pois eu non te afrento asi, si non que alabo os teus pelos porque fuxiron desa mala calveja.

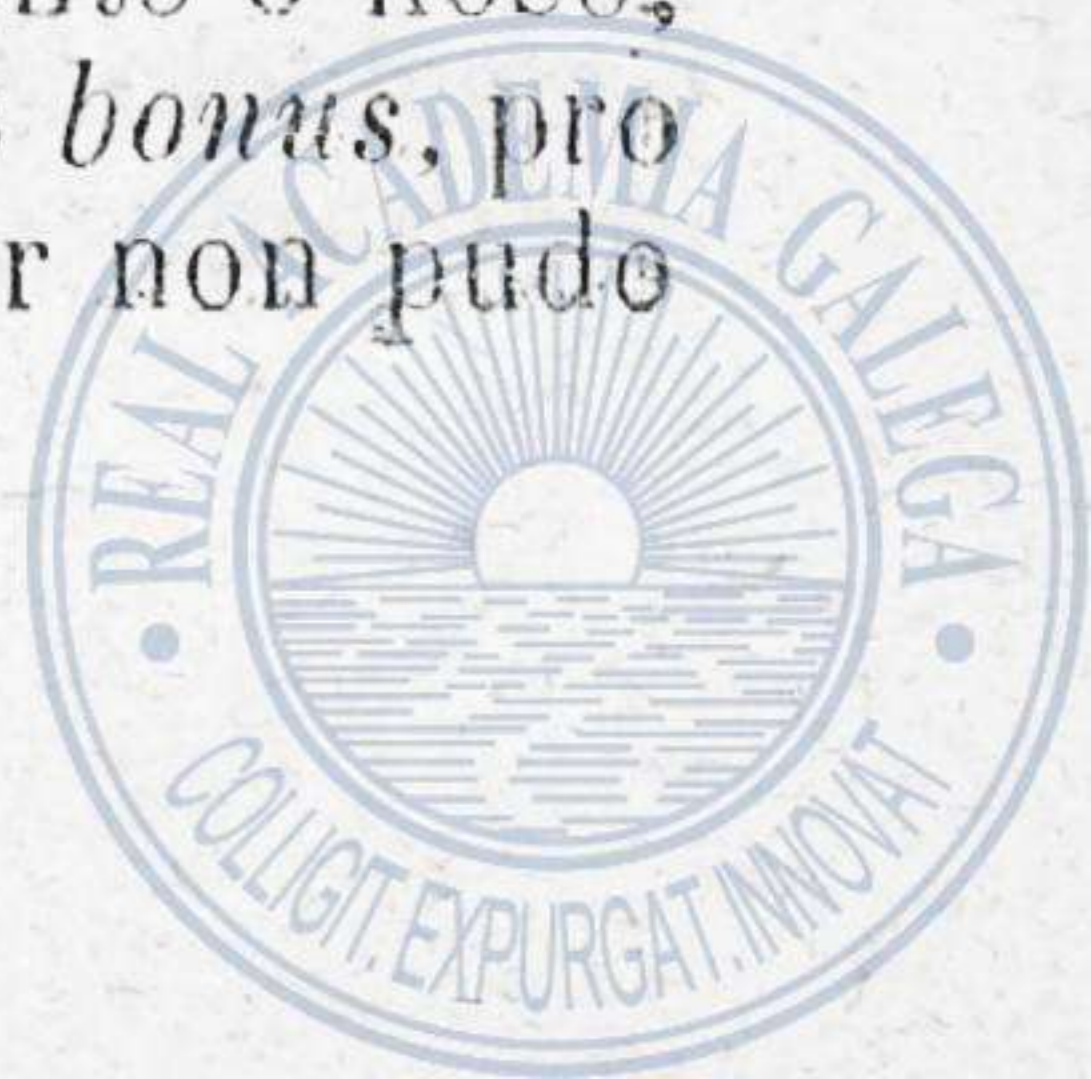

Outro do Padre Cardenas.

A perrencha daljus ministros do Rey Filipe IV vĩa que miraban de reollo o Padre Cardenas porque lles disia as verdades moy craras, consijeu que os superiores da sua orden o desterrasen de Madril. O Rey encontrou menos á falta deste frade porque justaba oir á verdá, e dispuxo que o mandasen á chamar e volveuse pra Corte. O primeiro sermon que pedricou, foy na capilla rial no dia da Asension de Noso Señor, dia que ten a Ijresia á costume de matar o sirio da Pascua: subeuse lojo o pulpeto e sin mirar pro altar nin pros reises calí estaban, postos os ollos no sirio, dixo: «¡oh amijo sirio, consolémonos os dous, pois temos á mesma sorte, á vosté e á min en disindo o Evanxelio mátaunos!» E dempois prinsipiou o seu sermon.

Un frade a un Señorito moy estricado.

Salia pra disir misa un frade de Santo Dominjo, e faltaballe quen lle axudase, veu aló no fondo da Ijresia a un Señorito e fouse xunto a él, e dixolle: «¿vosté sabe axudar a misa?» Pro o Señorito moy espiiriquitado, respondeulle: «¿esa prejunta, padre, fáiselle á un home como eu?» Estonses o frade dixolle, perdone, meu amijo; e si ten a ben, faja esa boa obra. Puxose o frade no altar e como o axudar da misa dos de Santo Dominjo non e semellante o noso, prinsipiou o *Confitemini Domino quoniam bonus*, pro o que axudaba como non sabia responder non pudo

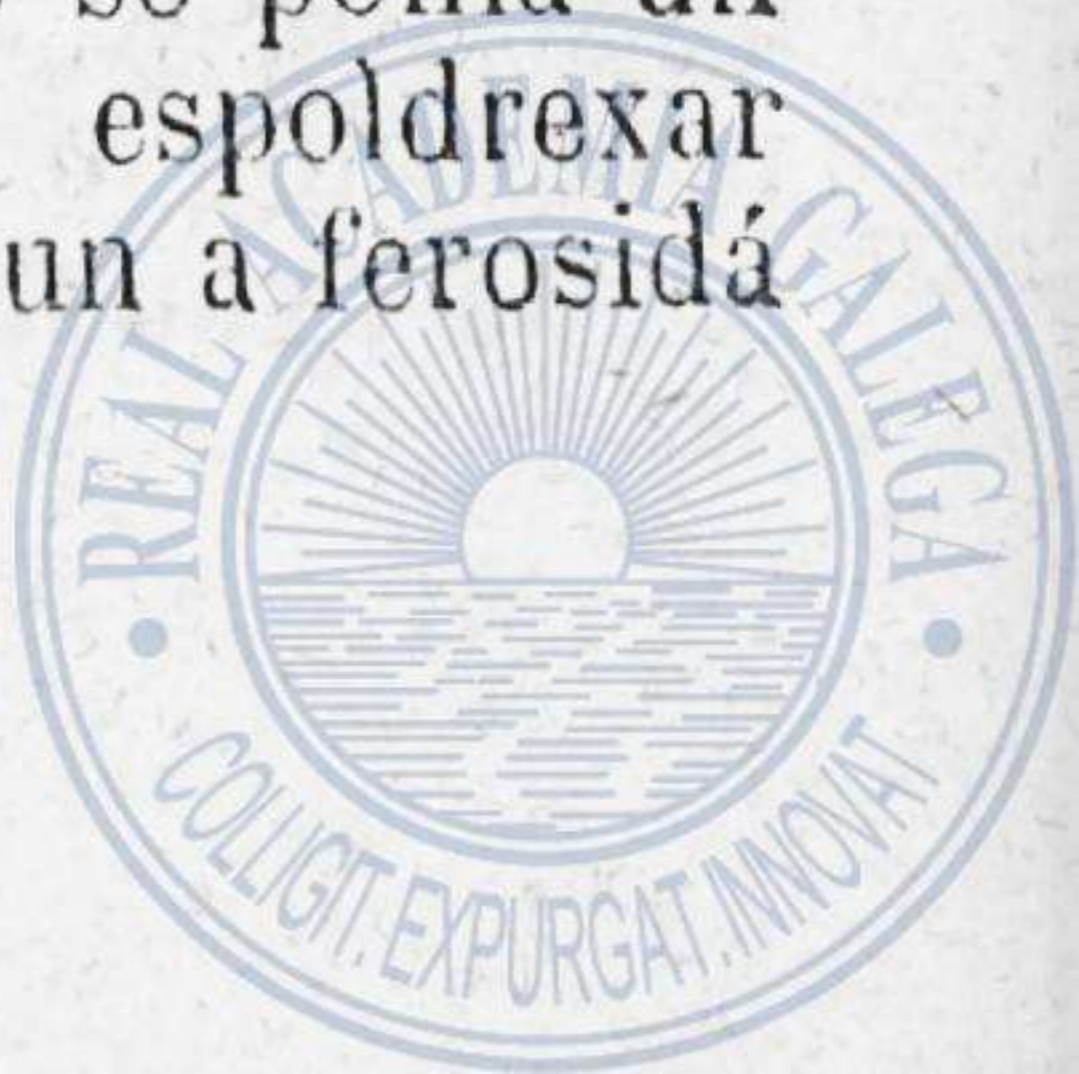
disir mais que *mea culpa, mea culpa, mea culpa*, cando o frade subeu pro altar volveuse todo rabioso pro Señorito, e dixolle: non ten vosté a culpa, non, si non eu que vendo tan persumido no conosin que era un jran burro.

Un Estudiante moy jrasioso.

Enfermou en Alcalá un estudante, e chamou o medico, e dixolle: vosté sabe que son probe, pro home de ben, fájame o favor de curarme que xa lle pajaréi con puntualidá as visitas que me fixere. Cumpreuno asi e puxo o sano. Estonses o estudante iba moitas veses á visitar o seu medico pro a horas que xa sabia non estaba na casa, hástra que encontrando un dia na calle, dixolle o medico: «supen que vosté estubo na miña casa moitas veses pra visitarme, sirvase pois disirme que me quer.» O estudante que era moy arteiro, respondeulle: «Señor doutor, fun, e iréi como llo ofresin á pajarlle as visitas que me fixo e as que lle debo á vosté.» O medico que tampouco parisia lerdo, respondeulle: «Señor lisensiado, eu doume por satisfeito, deixe esa sirimonia, e vexase co boticario por ver si tamen se dá por satisfeito con esas visitas.»

Ajradesemento dun animal.

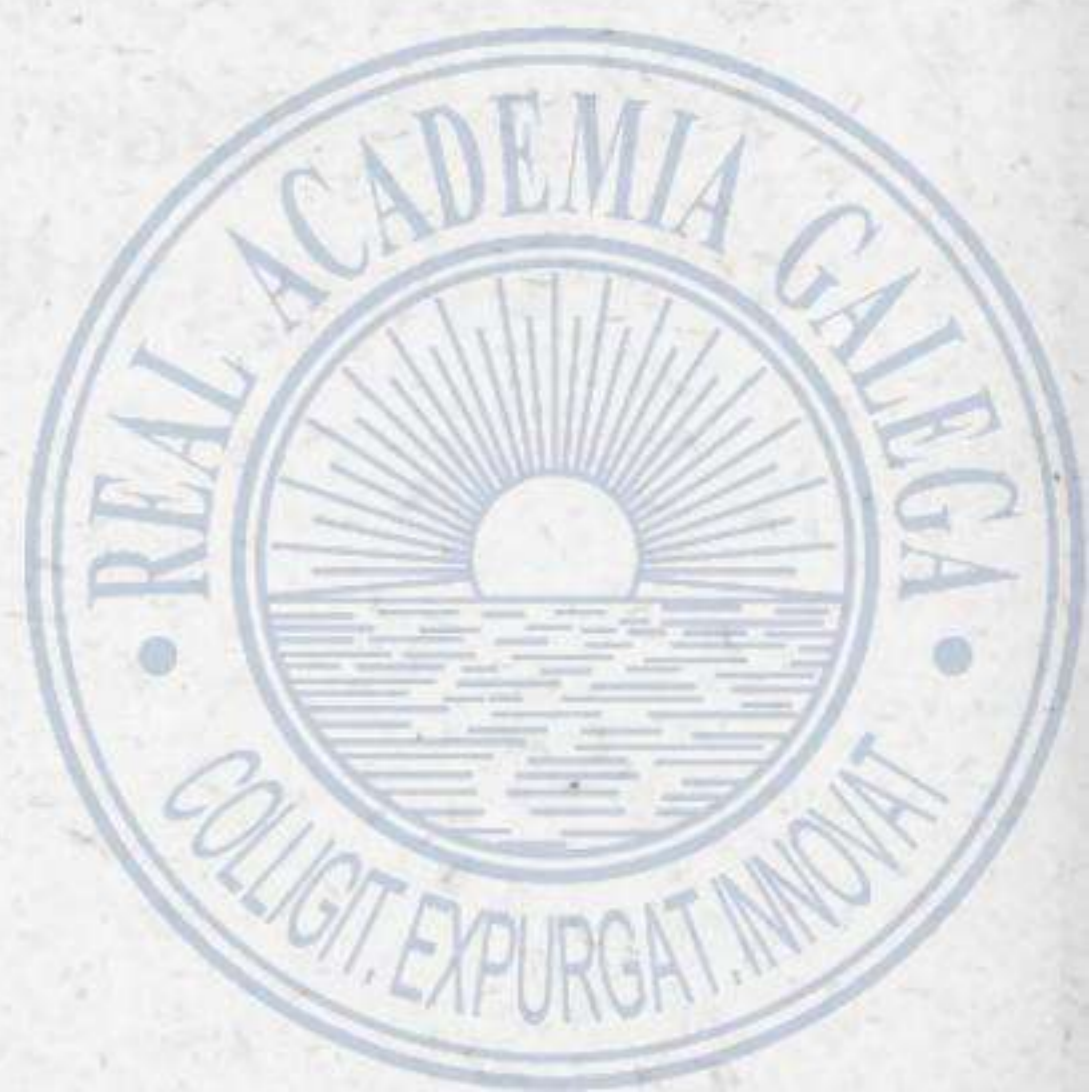
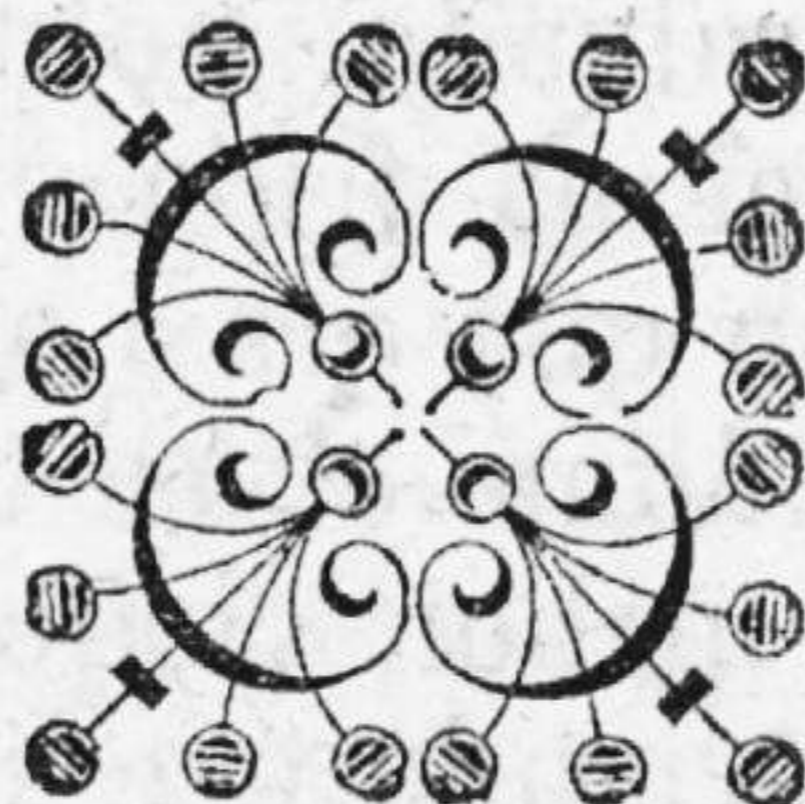
Apion, home estudiado, conta o que asijura que no liéu nin oyéu a naide, si non que o veu cos seus ollos na siudá de Roma un dia no que se poñia un espectáculo de animás feros que dibian espoldrexar cos homes. Habia alí moitos animás dun a ferosidá

grande, pro entre todos distinjiase un León. Chantaron alí un escrabo chamado Androclo. Lojo que aquel León ó atisbou desde lexos como maxinando quedouse teso sin menearse, e pouco a pouco achejouse a él como si o conosera, estonses zanjoneando o rabo como os cas cando aloumiñéan, púxose xunto o home como querendo conoselo lambe as mas e pernas de Androclo xa casi cheo de medo. Entre aqueles aloumiños, colleu Androclo novas forsas e volveu os ollos pro León. Estonses conosendose os dous, daba xenio como se alejraban o home e o León. Prejuntaronlle a Androclo como fora aquilo, e contouno de este modo: «Sendo meu amo jovernador na Afreca, dábame moitas asoutas, e querendome fuxir pra ben lexos pra vuscar un sitio en calquera curruncho anque morrese de fame; dempois que andiben medio día, vin un a cova moy escura, entréi nela e lojo dempois achejouse o León moy impeitizo e cun pé cheo de sanjre berrando como un arrabiado, polo que barruntéi un jran door que dibia ter na frida. En canto eu vin á fera na cova e conosin que era á sua, escurrinme das aujas co medo, e véndome el asi tiritando e castañeando os dentes co pabor chejouse xunto a min aloumiñandome e alarjando o seu pé, fasia que mo daba pra que llo sanase, e afellas que lle arrinquéi un a jran ispiña que tiña chantada dentro do pé, e tamen lle esprimin á postema que botaba da frida. Desde estonses vivimos xuntos por tres anos trahendome anacos de carne de animás que el casaba e que eu comia cosendoa o sol que fasia á hora do xantar; pro lojo que me canséi da quela vida, salindo un día o León a coller aljun animal, fuxin da cova, e dempois que andiben un a xornada de tres dias, vironme

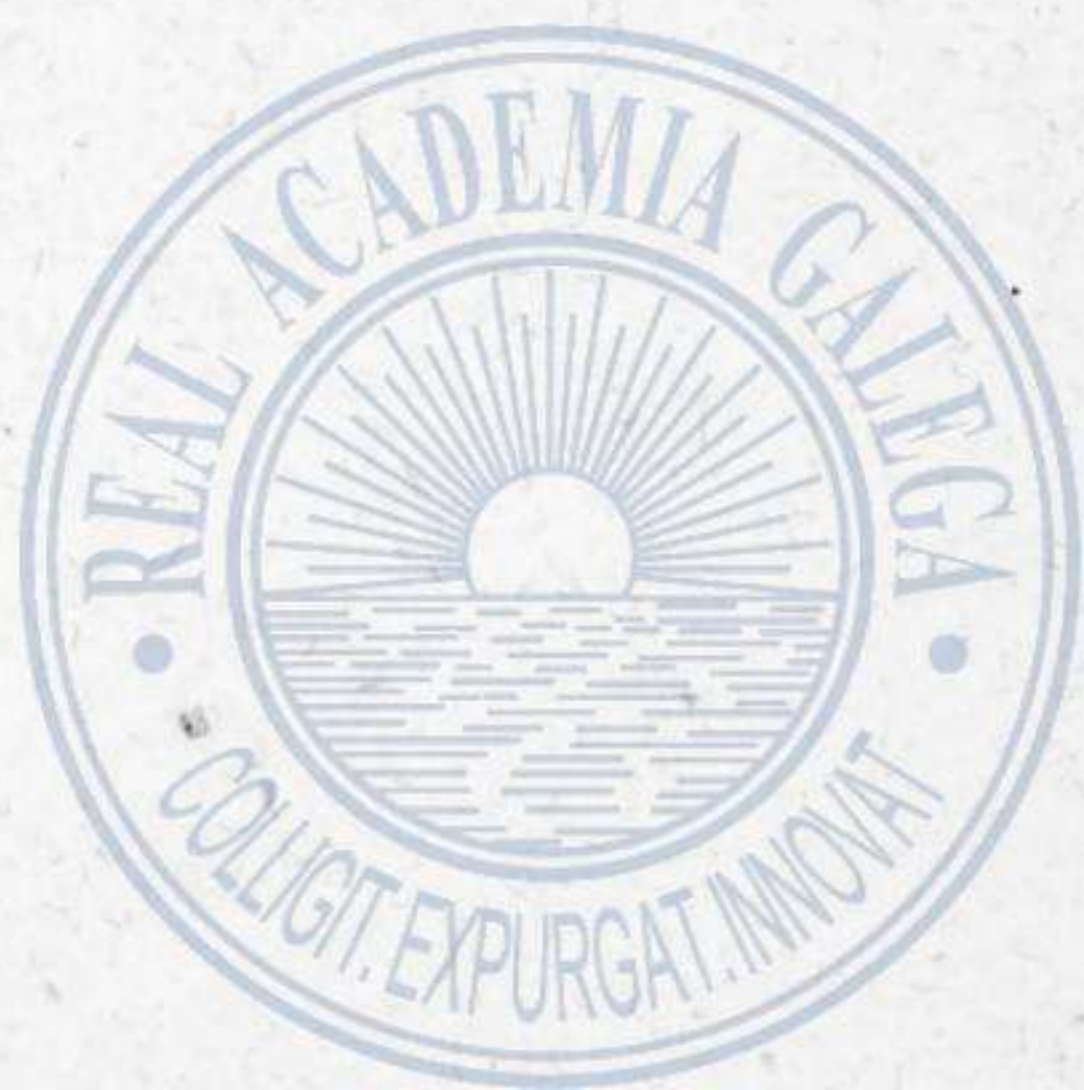
us soldados e colleronme, lebándome a meu amo, o que dispuxo que me botasen as feras pra que me matasen. Eu supoño que tamen este Lión dempois que eu salin de xunto él, tamen foi collido e ajora quere o probe pajarme o que lle fixen coa frida. Causou esto tanta asmirasion que lle rejalaron o Lión, lebando por toda a siudá atado cun a corda; us, jindabanlle cartos á Androclo, outros botaban frores sobre o Lión, e todos disian: «este e o home medico do Lión,» e este e o Lión juespede do home.

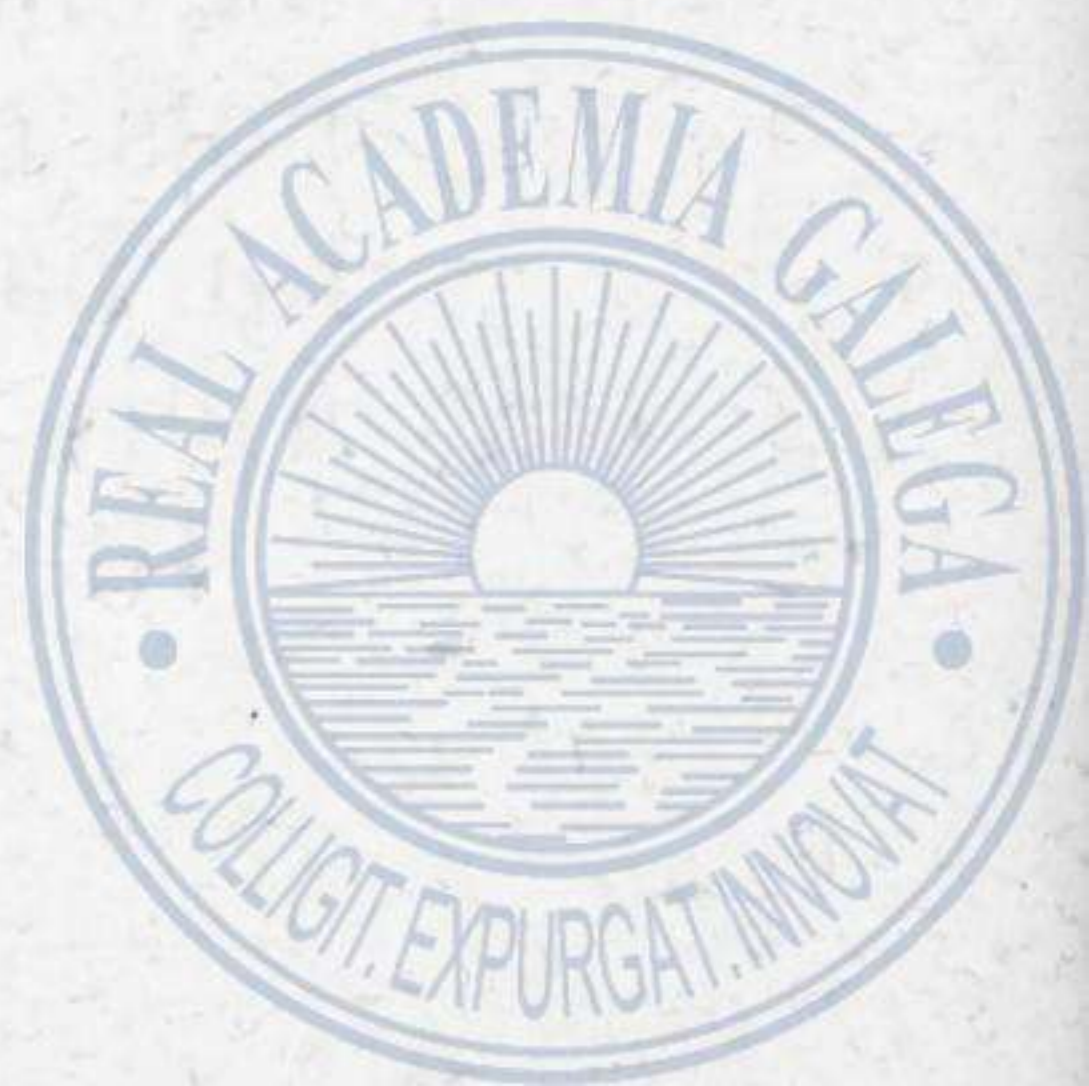
ALBORADA.

Estrouxáde meus amijos
e un a cantija votade
que de nosoutros se acordan
aló dentro da siudade.
Tocá xa as castañolas
e as pernas domeade
botando todos un trajo
xa que estamos de fuliada.
Chamá polos da Arsúa,
de Mellide e de Sobrado,
de Tabeirós e da Ulla
cos de Noya e de Cambados.
Tamen os de Berjantiños
con todas suas rapasas,
e cuidado que se olviden
dos pandeiros e das jaitas.
Tempo e ca nosa lenjua
xa chejase á estudiarse,
pois que para dar ó voto
foi bastante o deputado.
Ajora xa non cuspirán

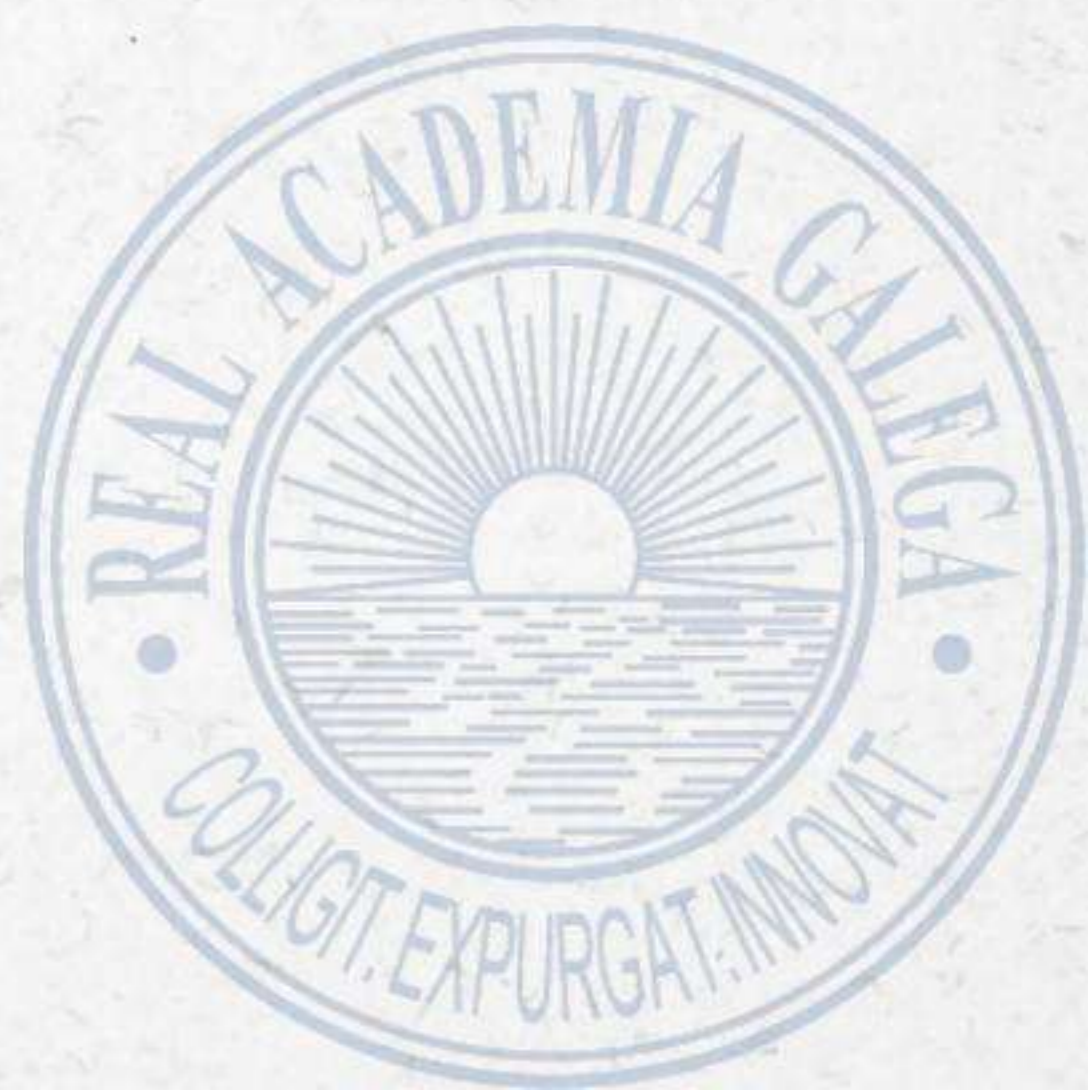

cando queiran escoitarnos,
porque á nay da nosa lenjua
a Latina foy, Carasto.
Os nosos reyses antijus
Filipes orasme e Calrros,
falaban como nosoutros
no tempo caló reynaron.
E as leyses que nos codejos
iscribiron tantos sabios,
á mayor parte de elas
en jallejo as nomearon.
Lojo a lenjua dos jallejos,
xuro os meus cravos do carro,
xa non ha de rexubarse
que e hirmá da castillana.
De nos non farán mais bulrra
desde oxe en adjante,
que co a jramática nova,
do caletre dun pasante,
saberan o que disimos
cando con eles falamos.
Vusquen pois folla por folla
neste novo disionario,
e na letra encontrarán
do nome é significado.
E si nos houbese todos
eses poucos que deixaron,
foi porque ó seu sintido
e casque o do castillano.
En acabando amigiños
esta nosa fuliada,
iremos dempois á vila
á coller esa jramática.

Pois aló sejun dixeron
todos eles á compraron
e nos non habemos de estar
sempre atrás como catralvos.
Por nosoutros a fixeron,
conque estonses adiante:
non que quede na nosa terra
quen na compre canto antes,

FIN.

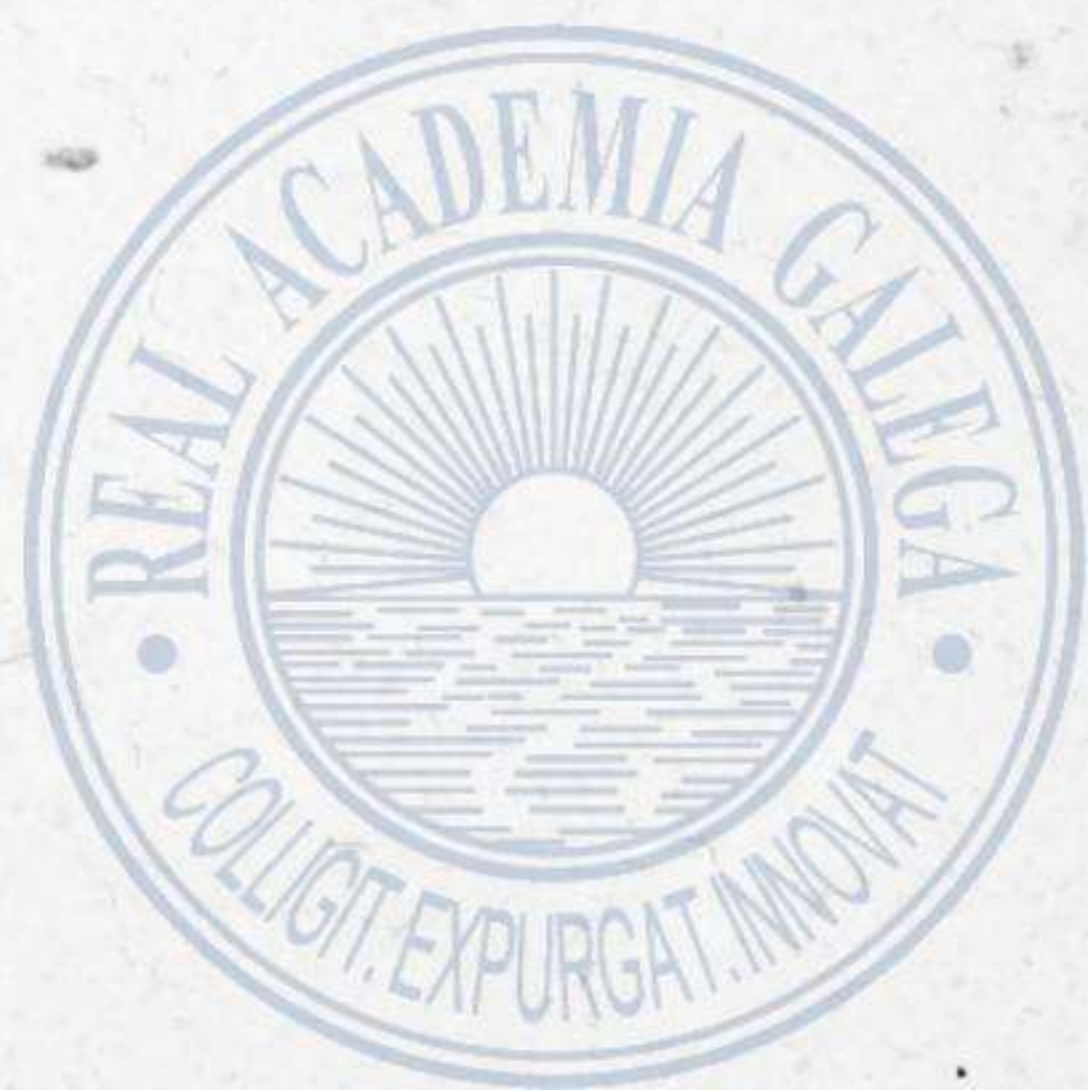
Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

ERRATAS.

<u>PÁGINA.</u>	<u>LÍNEA.</u>	<u>DICE.</u>	<u>LÉASE.</u>
65.	12.	apañara.	apañaréi.
67.	3.	amore.	amor é,
75.	12.	votaxa.	votaba.
77.	14.	amar.	amor.
112.	8.	retorica.	retonica.

INDICES.

<u>FRASE</u>	<u>DICE</u>	<u>LINBA</u>	<u>PAGINA</u>
aportarea	aportarea	14	53
art. 6	art. 6	15	57
art. 7	art. 7	16	58
art. 8	art. 8	17	59
art. 9	art. 9	18	61

REA

4

